

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΧΟΣ 72ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1958

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
 ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἜΣΤΙΑ

Ἐπιτροπὴ ἐπιμελείας ἔλης
 ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
 ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
 ΔΗΜ. Σ. ΣΑΔΑΜΑΓΚΑΣ
 ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

Ἐσωτερικοῦ :	Ἔτησίᾳ	Δραχ.	150.—
Νομικῶν προσώπων		Δραχ.	200.—
	Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως		
Ἐξωτερικοῦ :	Ἔτησίᾳ	Δολλ.	10.—
	ἢ Δίραι Ἀγγλίας		3 1/2
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ		ΔΡΑΧ.	12.50

Ἄντιπιστέλλοντα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς :
 ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
 ΔΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήναι)
 ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ/νίκη)
 ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήναι)
 Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀθήναι)

Ἐμδάσματα : «ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ἜΣΤΙΑΝ» Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σπυρ. Στούπη :	Αἱ διεκδικήσεις μας ἐν Ἡπείρῳ (ἱστορ. χρονικὸ)	Σελ. 27
Δημ. Καλλιμάχου :	Ἡ ἑλληνικότης τῆς Κερυρσᾶ; (ἱστορικὴ μονογραφία)	» 27
Νικολάου Β. Πατσέλη :	Σπύρος Λάμπρος (ἱστορικὴ μονογραφία)	» 27
Σεραφεῖμ Ξενοπούλου :	Δοκίμιον περὶ Ἄρτης (Σχέλια: Γιάννη Τσοῦτσιου)	» 28
Δημ. Σαλαμάγκα :	Ἡ Κόστα καὶ ἡ Βλιώρα (λαογραφικὰ σύμμικτα)	» 29
Νικολ. Π. Ζυγούρη :	Τὰ ἐν Ἡπείρῳ γεωργικὰ ἱδρύματα (μελέτη)	» 30
Θρ. Μπέλλα :	Χοῦκὸ (ποίημα)	» 31
Ὁλγας Βότση :	Τὸ πρόσωπὸ μου νὰ δῶ (ποίημα)	» 31
Εὐάγγ. Δικίτη :	Ἡ Σημύδα (διήγημα)	» 31
Lafontaine :	Ὁ λέοντας, ὁ πύθωνας καὶ οἱ δύο γάϊδαροι (Μετ. Γερμανικοῦ)	» 32
Γιώργου Δέλτα :	Αἰσθητικὴ συνείδησις (δοκίμιον)	» 32
Ἀθαν. Α. Ζόλδερ :	Προτρομὴ (ποίημα)	» 32
Κλεοπ. Παπαχρήστου :	Ἀντινομίες στὸν Ὅμηρον (φιλολογικὴ μελέτη)	» 32
Δαμ. Ἀμαντίδη :	Ἀπλὸς Ὕμνος (ποίημα)	» 32
Κ. Μαῖστράλη :	Σερόκος (ποίημα)	» 32
Δημ. Κοκκίνου :	Τὰ Χέρια τῆς Ἀρνήσης (θεατρικὸ)	» 32

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: Μία πνευματικὴ δ' καίρι — Ἐρωτικῶν — Ἀκτινιστικὲς ποιη-
 ρότητες — Τὸ Πρακτ. Πνευμ. Συνεργασίας — Ραδιοσταθμὸς Ἡπείρου καὶ Στερεᾶς. — Κριτικὴ τοῦ βιβλίου
 Γ. Δ. Καλυδοπούλου: «Ἐνας φίλος τοῦ ἀγρότη διηγεῖται...» — Κύπρου Χρυσιάνη: «Συμφωνία σιων αἰ-
 τῆς ἐνάτης τοῦ Μπετόβεν» — Ἀνδρέα Καρανιώνη: «Ὁ ποιητὴς Γιώργος Σεφέρης». «Ὁροσκόπιον» — Σοφ.
 Τουρνάκη: «Ἀπλὸς ἱστορικός» — Σπύρου Κοκκίνου: «Ὁ δρόμος τῆς παιδείας μου». «Ἠλιοὶ με κόκκινους
 μπλε σπόρους» — Μάνου Ν. Παναγιωτοῦνη: «Μαρία Πολυδούρη — Τίλλια Μπαλῆ» — Μίμη Χρονοπούλου: «
 λαζίες ὥρες» — Μάριου Πολκατσάρο: «Ὁ ἤρυγος ἄνεμος» — Κώστα Λαβίθη: «Τρυφερὴ ἀνταρσία». — Πνευ-
 τικὰ ἐνδιαφέροντα. — Ἀλληλογραφία — Βιβλία, περιοδικὰ, φυλλάδια, ἀνάτυπα καὶ ἐφημερίδες
 Διορθώσεις.

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΉ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1958

ΤΕΥΧΟΣ 72ον

ΣΠΥΡ. ΣΤΟΥΠΗ

ΑΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΜΑΣ ΕΝ ΉΠΕΙΡΩ

ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΕΙΜΑΡΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

Ἡ κάτω τοῦ Ἀώου Ἠπειρος, ὑπῆρξε τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ ἑλληνισμοῦ μὲ τὰ περισσότερα δικαιώματα ἀπὸ ἐθναλογικῆς, γλωσσικῆς, στατιστικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ζήτημα τῶν ὄριων τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, ἀπετέλεσε θέμα συζητήσεων καὶ διεκδικήσεων ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ μέχρις ὅτου τὸ 1832 συνεκροτήθη τὸ Ἑλληνικὸν κράτος.

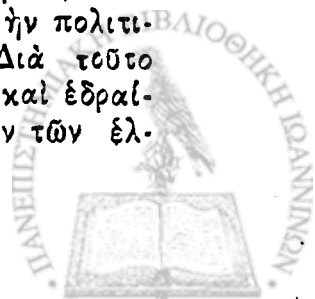
Ἄν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Ἠπειρος ὑπῆρξεν ἢ κοίτις τοῦ ἑλληνισμοῦ συμφῶνως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐξ αὐτῆς προέρχεται τὸ ὄνομα Ἑλλάς καὶ Ἑλλην, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐντεῦθεν, κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐθνικότητος, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ὁ Βύρων νὰ ἀποκαλῆ τὰ Ἰωάννινα (1822) πρωτεύουσαν τῶν Ἑλλήνων.

Εἰδικώτερον δὲ κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τῆς Τουρκοκρατίας, προσέφεραν τοὺς καλλιτέρους καὶ περισσότερους ἐνόπλους, ἐπανεστάτησε τὸ 1821 καὶ ἔχυσεν ποταμοὺς αἱμάτων διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς. Τὸ Σούλι, ἡ Πάργος, Χειμάρρα, τὸ Ἀργυροκάστρον, ἡ Πρεμετῆ, ἡ Κορυτσά,

ἡ Μοσχόπολις, ἡ Βύσσανη, τὰ Τζουμέρκα, τὸ Μαλακάσι, ἡ Πίνδος, κ. α. ἔδωσαν χιλιάδας ἀγωνιστῶν καὶ ἐξ αὐτῶν προήρχοντο τὰ κυριώτερα στρατιωτικὰ στελέχη, τὰ ὁποῖα ἐπολέμησαν μὲ ἀνωτέραν τακτικὴν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐνίκησαν.

Εἰς τὰ καταπληκτικώτερα κατορθώματα, τὰς ἐνδοξοτέρας πολιορκίας καὶ ἡρωικώτερας μάχας ἐπρωτοστάτησαν ἢ ἔλαβον μέρος Ἠπειρῶται ὅπως ὁ Καραϊσκάκης ἀπὸ τὴν Σκουλικαριά, οἱ Μπισταραῖοι, Τζαβελαιοὶ, Χορμοβίτες, Δράκοι, Βεῖκοι, Παλέσκηδες, Χατζημιχάληδες, Γιαννηκώστηδες, Λαγουμιτζήδες, κ.α. Εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἔλαβον μέρος πάντες οἱ Ἠπειρῶται, γενικώτερον δὲ, δὲν ὑπάρχει σημεῖον ἀπὸ τοῦ Ἀώου μέχρι τῆς Κρήτης εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἐπολέμησαν ἢ νὰ μὴ ἔπεσαν διὰ τὴν κοινὴν πατρίδα.

Τὰ ἀναμφισβήτητα αὐτὰ γεγονότα δὲν ἠδύναντο νὰ ἀγνοήσουν οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ καὶ διπλωμάται τοῦ ἀναστήματος Α. Μαυροκορδάτου καὶ Ι. Καποδιστρίου, οἱ ὁποῖοι διεχειρίζοντο τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ ἔθνους (1821—1831). Διὰ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξιν καὶ ἐδρασίωσιν τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς ὄριον τῶν ἑλ-

ληνικών διεκδικήσεων ἐθεώρηθη ὁ Ἄωος ποταμὸς καὶ εἰδικώτερον τὰ ὄρη τῆς Χειμάρρας, ἢ Ἀδλῶνα, τὰ στενὰ τῆς Κλεισούρας καὶ ἡ Πίνδος. Τὰς περιοχὰς ἀκριβῶς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὰ φυσικὰ ὄρια τοῦ ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, ἀπὸ γεωγραφικῆς, στρατιωτικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως.

Πράγματι δέ, ὅταν ἐκηρύχθησαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1822 εἰ ἑλληνικοὶ ἀποκλεισμοί, ὡς βέριον σημεῖον τῶν ἀποκλεισμῶν ἐθεωρήθη ὁ Ἄωος καὶ μάλιστα τὸ Δυρράχιον, τὸ ὁποῖον εἶχε πολλοὺς Ἕλληνας καὶ ὀρθόδοξον Ἑλληνα μητροπολίτην μέχρι ἐσχάτων. Ὁ τότε δὲ πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ Α. Μαυροκορδάτος, πρῶτος διεκήρυξε τὴν ἑλληνικότητα τῶν μερῶν ἐκείνων μέχρι τοῦ Δυρραχίου, καὶ μέχρι ἐκεῖ ὥρισε τὰς ἑλληνικὰς διεκδικήσεις, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ κατωτέρω ἔγγραφον, ἀνέκδοτον μέχρι τοῦ ἔτους 1946, ὅποτε διὰ τῆς «Καθημερινῆς» ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν, ἔφευρεν εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ὁ γνωστὸς ἱστοριοδίφης κ. Φ. Μιχαλόπουλος, ἔχον οὕτω: (1)

«Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πολεμεῖ κατὰ τῆς τυραννίας αὐθόρμητον. Τὰ δίκαια του εἶναι γνωστὰ καὶ ἀναντίρρητα. Δὲν ζητεῖ ἄλλο εἰμὴ νὰ παύσῃ τὴν ἀδικίαν μὲ μεγάλας θυσίας, νὰ ὤφελθῇ χωρὶς νὰ θλάψῃ καμμίαν κοινωνίαν ἀνθρώπων δικαίων. Καθεὶς γνωρίζει τὰ δικαιώματά του γνωρίζει καὶ τὰ χρέη του. Ἐκήρυξεν ὅτι θέλει τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ ἐσύστησε διοίκησιν κεντρικὴν, ὄργανον νὰ ὑπερασπίζεται τὰ πρῶτα καὶ νὰ ἐκτελῇ ἀκριβῶς τὰ δεύτερα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Διοίκησις διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἱερὸν τοῦτο καὶ ἐθνικὸν σκοπὸν, πρέπει νὰ ἀφαιρῇ παντοιοτρόπως ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν τῆς Ἑλλάδος ὅλα τὰ μέσα τῆς ἀντιστάσεως, κηρύττει ὅθεν σήμερον κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἔθνων καὶ τῆς Εὐρώπης εἰς κατάστασιν ἀποκλεισμοῦ ὅλα τὰ παράλια μέρη τὰ κατακρατούμενα εἰσέτι ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, τὸσον εἰς τὴν Ἠπειρον, ὅσον εἰς Πελοπόννησον, Εὐβοίαν καὶ Θεσσαλίαν ἀπὸ Ἐπιδάμινον ἕως Τρωνίου τῆς Μακεδονίας. Πρὸς τούτους καὶ ὅλους τοὺς λιμένας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, Σποράδων

καὶ Κρήτης, τοὺς κρατούμενους ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν. Ὅλα τὰ πλοῖα λοιπὸν, ὅποιασδήποτε σημαίας, ἂν ἴσως, ἀφεῖν εἰδοποιηθῶσι τακτικῶς ἀπὸ τοὺς κατὰ μέρους ἑλληνικοὺς ναυάρχους καὶ κυβερνήτας ἑλληνικῶν πλοίων, περὶ ταύτης τῆς ἀποφάσεως, ἔμβωσιν εἰς τοὺς ρηθέντας ἐχθρικοὺς λιμένας, θέλουσι συλληφθῆ καὶ διατεθῆ κατὰ τοὺς κοινῶς παραδεδεγμένους νόμους(2). Αὕτη ἡ εἰδοποίησις τῶν ἑλληνικῶν ναυάρχων πρὸς τὰ ξένα πλοῖα, θέλει ἐξακολουθῆ ἕως νὰ θεσβαιωθῇ ἡ Διοίκησις ὅτι ἡ παρούσα κήρυξις ἔφθασεν ὅπου ἀνήκει.

Τὸ παρὸν ἐπίσημον ἔγγραφον θέλει κοινοποιηθῆ εἰς ὅλους τοὺς Προξένους τῶν φιλικῶν δυνάμεων τοὺς εὐρισχομένους εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ 13 Μαρτίου 1822.

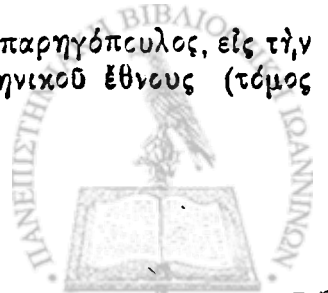
Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Α. Μαυροκορδάτος

Ὁ Μόνιμος Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἔξωτερ. ὑποθέσεων Φ. Νέγρης».

Σχετικὸν πρὸς τὴν ἀνωτέρω διακήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως εἶναι καὶ τὸ κατωτέρω ἀνέκδοτον μέχρι σήμερον ἔγγραφον τῆς Γερουσίας Δυτικῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς Χειμαρριώτας ὑπὸ ἡμερομηνίας 26 Ἀπριλίου 1822, σωζόμενον εἰς τὸ ἀρχεῖον παλαιᾶς ἐκ Χειμάρρας οἰκογενείας ἀγωνιστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀπόγονοι τῆς ὁποίας ζῶσιν σήμερον ἐν Κερκύρᾳ.

Ἐξ αὐτοῦ προκύπτει ὅτι παρὰ τὸν κήρυκτον ὡς ἀνωτέρω ἀποκλεισμὸν ὅσον ἀφορᾷ τὰ Ἠπειρωτικὰ παράλια, οὗτος δὲν εἶχε πραγματοποιηθῆ μέχρι τῆς ἡμερομηνίας τοῦ ἔγγραφου, δηλ. 46 ἡμέρας κατόπιν. Τὸ ἐν λόγω ἔγγραφον, σπουδαῖον στοιχεῖον διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας καὶ μάλιστα τῆς Ἠπειρωτικῆς, ἀποτελεῖ καὶ εἶδος συντόμου ἐκθέσεως τῆς καταστάσεως πραγμάτων κατὰ τοὺς πρῶτους μῆνας τοῦ 1822. Ἀποκαθιστᾷ δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρυλικὴν Χειμάρραν, διὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ἱστορικοὶ μας γράφουν ὅτι «ἐκώφευσεν» κατὰ τὴν ἐπαναστάσιν.

Πράγματι ὁ Ι. Παπαρηγόπουλος, εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους (τόμος

6ος. Βιβλ. 15ον σ. 66—67), λέγει ότι «οί Χειμαρριώται προσκληθέντες διά διακηρύξεως του Δ. Ύψηλάντου από 12 Ιουλίου 1821 να κοινωνήσωσι του αγώνος εκώφευσαν. "Οθεν άπαν το βάρος του κατά την "Ηπειρον αγώνος κατά τας αρχάς του 1822 επέπεσεν επί τους Σουλιώτας».

Ως όμως ήδη αποδεικνύεται διά του έγγραφου τούτου, οί Χειμαρριώται εκινήθησαν προς επανάστασιν, απέστειλαν τριμελή επιτροπήν προς την Γερουσίαν της Δυτικής Ελλάδος, έδρεύουσαν εις Μεσολόγιον, αποκατέστησαν μετ' αυτής επαφήν, εκούσης αυτής την φροντίδα διά τὰ ζητήματα της Δ. Ελλάδος, διά του Χειμαρριώτου Δημ. Γιαννούση (*), και έζήτησαν την βοήθειάν της, ήτις όμως δεν έδόθη, προφανώς λόγω αδυναμίας. Πιθανώτατα δέ, εκτός των άλλων, να είναι και αυτοί ούτοι οί Χειμαρριώται οί όποιοι διά των παρασιτάσεων και των εξηγήσεών των συνετέλεσαν εις την εκδοσιν της ανωτέρω διακηρύξεως ως προς τὰ όρια των εθνικών μας διεκδικήσεων προς βορράν μέχρι του Δυρραχίου. Διότι ή ένλόγη διακήρυξις συμπίπτει χρονολογικώς με τας συνεννοήσεις των Χειμαρριωτών και της Γερουσίας.

"Αλλ' ως ίδωμεν αυτό τουτο το πολύτιμον ιστορικόν έγγραφον, το όποιον έχει ως εξής, κατά πιστήν αντιγραφήν:

—Διοίκησις Προσωρινή. "Η Γερουσία της Δυτικής Χ. Ελλάδος προς τους Γενναίους Καπιτάνους και Φιλογενεστάτους Προκρίτους της Χειμάρρας.

Το προς τους εκλαμπροτάτους Πρίγκηπας γράμμα σας Μαυροκορδάτον και Ύψηλάντην ελάβομεν και είδομεν τὰ γραφόμενά σας εκτεταμένως περί της καταστάσεώς σας, ήκούσαμεν και τους απεσταλμένους σας... Δημήτριον Γιαννούσην και Μάστοραν(:). "Οσα διέτρεξαν έδω από την αναχώρησιν του κυρίου Δημ. Γιαννούση, πώς δηλ. έυστήθη διοίκησις εις όλην την έλευθεράν Ελλάδαν, πώς έδω είναι συστημένη ή Γερουσία της Δυτικής Ελλάδος ή όποια κρέμαται άπή την εθνικήν βουλήν ήτις έχει την καθέδραν της εις την Κόρινθον, ότι οί Πρίγκηπες Α. Μαυροκορδάτος και Δ. Ύψηλάντης είναι πρόεδρος ο μόνος εις το εκτελεστικόν σώμα, ο δέ εις βουλευτικόν της

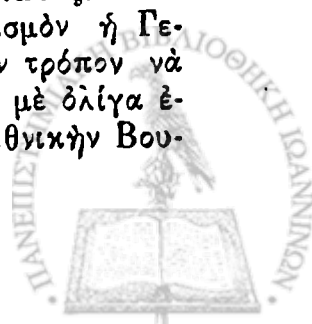
εθνικής βουλής, και ότι ο Πρίγκηπας Δ. Ύψηλάντης εύρίσκεται κατά το παρόν εις την εκστρατείαν κατά του Ζητουνίου. "Ο δέ εκλαμπρότατος Α. Μαυροκορδάτος περιμένοντας εις δέκα ημέρας με πέντε χιλιάδας στρατεύματα να περάση από την Πελοπόννησον εις τούτα τὰ μέρη. "Ολα αυτά σας τὰ λέγουν λεπτομερώς διά στόματος οί απεσταλμένοι σας. "Ημείς μόνον σας λέγομεν ότι ή Διοίκησις όχι μόνον έρρόντισε και φροντίζει διά την ασφάλειαν των έλευθερωμένων μερών, άλλ' ακόμα περισσότερον και εις το να έλευθερώση δια μέρη στενάζουσιν έτι υπό κάτω εις τον βάρβαρον ζυγόν των τυράννων.

"Από τον καιρόν όπου έμίσησεν από έδω ο Κύρ Γιαννούσης, ήλθεν άλλη μίαν φοράν ο έχθικός στόλος εις τούτα τὰ μέρη ώστε έμπροδίσθησαν έξ αιτίας 17 καράβια όπου ήσαν διορισμένα από την υπερτάτην Διοίκησιν να έλθουν εις τὰ παράλια σας, διά να σας έμψυχώσουν και να σας δώσουν τὰ αναγκαία εφόδια. Τώρα πάλιν έν ώ ήσαν έτοιμα να έλθουν δι' αυτά τὰ μέρη, ήλθεν ή είδησις ότι ο μεγάλος στόλος του έχθρου έβγήκεν από τὰ Δαρδανέλια και περίωντας στοάτευμα από την άνκτολήν, έβγαλεν εις την Χίον και την κατέκλυσε και την κατεσχλάδωσε.

"Η Διοίκησις λοιπόν αναγκάσθη να έτοιμάτη άμέσως πενήντα καράβια τὰ όποια εκίνησαν εις τας 20 του παρόντος μηνός εις άπάντησιν του έχθρου. Μ' όλον τουτο άλλα δέκα καράβια έτόιμασεν ή Διοίκησις και σήμερ' αύριον θα φανούν εις τὰ μέρη σας. Δύο τρία μόνον θα μείνουν έδω να αποκλείσουν τον κόλπον της Πάτρας.

"Αδελφοί, έδω αι ανάγκαι μας είναι πολλά μεγάλαι και τὰ χρήματα μας λείπουν, διότι ακόμα δεν έσύναξεν ή Γερουσία εισοδήματα, το ντυσέρι είναι ανοιγμένον. Βόνιτζαν και Μακρύν όρος και "Αγραφα και Πατρατζίκι, και αυτά τὰ μέρη ή Γερουσία αυτή έχει... "Οι έστειλεν τας άπερασμέναις 2.500 οκάδες μπαρούτι με το διπλό μολύβι εις τους Σουλιώτας.

Με μεγάλον της κακοφαισμον ή Γερουσία βλέπει ότι δεν έχει τον τρόπον να σας προφθάση κατά το παρόν με δλίγα εφόδια. "Εγράψαμεν προς την εθνικήν Βου-

λήν αναφέροντας τὴν ἀνάγκην σας, καὶ εἰ-
μεθα βέβαιοι ὅτι θέλει γίνεαι ἡ ἀναγκαία
κυβέρνησις (Σημ. = φροντίς) εὐθὺς καθὼς
φθάσῃ ὁ ἐκλαμπρότατος Μαυροκορδάτος
μὲ τὸ στράτευμα εἰς τοῦτα τὰ μέρη, ἐπει-
δὴ καὶ καθὼς οἷς προείπαμεν ἡ Διοίκησις
καὶ χωρὶς νὰ γράψετε, εἶχε πάντοτε τὸν νοῦν
της εἰς αὐτὰ τὰ μέρη. Ὁμηλήσαμεν ἐκτε-
ταμένως μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους σας, καὶ
ἀπ' αὐτοὺς ἤμπορεῖτε νὰ μάθετε κάθε τί,
καὶ νὰ φερθῆτε καὶ μὲ ἐκείνην τὴν φρόνη-
σιν ὅπου χρειάζεται εἰς τέτοια ἐπιχειρήματα.

Καθὼς φθάσῃ ὁ ἐκλαμπρότατος Μαυ-
ροκορδάτος, ὅτι μέτρα θέλουν παρθῆ διὰ
τοὺς τόπους σας θέλομεν σὰς τὰ φάντερωσῃ,
ἢ μὲ τὸ μέσον τῶν καραβίων, ἢ δι' ἄλλου
μέσου ἂν τὰ καράβια προφθάσουν καὶ ἐλ-
θοῦν πρωτύτερα. Σὰς ἀσπαζόμεθα ἀδελφι-
κῶς καὶ μένομεν.

Μεσολόγγι τῆ 26 Ἀπριλίου 1822

Διὰ τὸν ἐκλαμπρότατον Πρόεδρον. (Υ-
πογ.) Γεωρ. Πρατῆς(ς). Γεωργ. Καναβός.
Κωνστίνος Ν. Λογοθέτης. Δ. Ἀναγιώστης.
Μ. Φραγκούλης... Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Νικ. Λουριώτης.

Τὸ ἔγγραφο φέρει κυκλικὴν σφραγίδα.
Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς εἰκόνα μαινομένου ταύ-
ρου περιβαλλομένου ἐκ στεφάνου δάφνης
καὶ «†ΓΕΡΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ Χ.
ΕΛΛΑΔΟΣ 1821».

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἀνεκδότου, ἐπαναλαμ-
βάνομεν, ἐγγράφου, προκύπτει σαφῶς ὅτι
οἱ Χειμαρριῶται κάθε ἄλλο παρὰ ἐκώφευ-
σαν εἰς τὸ ἐθνοσωτήριον σάλπισα τῆς ἐπα-
ναστάσεως, καὶ ὅτι ἡ Γερουσία προσπαθεῖ
νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀδράνειάν της διὰ τὴν
μὴ πραγματοποιήσιν τῶν πρὸς τοὺς Χειμαρ-
ριώτας ὑποσχέσεών της, ὑποσχόμενη πάντο-
τε! Ἐπὶ πλέον ὅτι ἐχλουμένη ὑπὸ τῶν ἐν-
διαφερομένων, ὡς ἐχόντων ἀνάγκης ἰδιαι-
τέρας βοηθείας λόγῳ τοῦ ἀπομεμακρυσμέ-
νου, προφανῶς, τῆς πατρίδος τῶν ἀπὸ τὰς
ἐγγυτέρας πρὸς αὐτὴν ἐπαναστατικὰς ἐ-
στίας, ὁμολογεῖ ὅτι «μὲ μὲγάλον κακοφα-
νισμόν δὲν ἔχει τὸν τρόπον νὰ τοὺς προ-
φθάσῃ κατὰ τὸ παρὸν μὲ ὀλίγα ἐφόδια». Καὶ
ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλ' ὅτι φοβουμένη
παρατόλμους ἐνεργείας τῶν Χειμαρριωτῶν,
συνιστᾷ πρὸς αὐτοὺς «νὰ φερθῆτε μὲ τὴν

φρόνησιν ἐκείνην ὅπου χρειάζεται εἰς τέ-
τοια ἐπιχειρήματα».

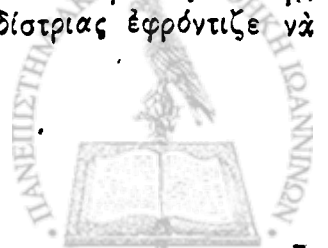
Ἱστορικὴ ἀλήθεια λοιπὸν ἐπιβάλλει νὰ
ἀναθεωρηθῆ ἡ γενομένη πρὸς τοὺς Χειμαρ-
ριώτας ἀδικία ὅτι ὄθθη ἐκώφευσαν τότε.

* * *
Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Καποδίστριας συμ-
μερίζετο τὰς ἰδέας τοῦ Α Μαυροκορδάτου
προκειμένου περὶ τῶν ἐρίων τῶν ἐλληνι-
κῶν διεκδικήσεων ἐν Ἡπείρῳ. Ὡς ἐκ τού-
του, ὅταν ἐχαράσσοντο τὰ ἐλληνικά συμφέ-
ροντα καὶ ἐζητήθη ἡ γνώμη του ἀπὸ τὸν
Κάνιγκ, δὲν ἐδίστασε νὰ διατυπώσῃ ρητῶς
καὶ κατηγορηματικῶς, ὅτι τὰ φυσικὰ καὶ
ἱστορικὰ ὅρια τῆς ἐλληνικῆς ἐθνότητος εὐ-
ρίσκοντο εἰς τὸν Ἄωον. «Ἡ φυσικωτάτη
ὄροθεσία, γράφει (ὑπόμνημα 23 - 7 - 1828)
ἐξ ἧς μόνης ἤθελεν ἀπολάβῃ ἡ νέα ἐπι-
κράτεια τὸν προσήκοντα σχηματισμὸν πρὸς
τὸ φυλάττεσθαι κατὰ τῶν Τούρκων καὶ
πρὸς τὸ συστήσῃ τὴν ὑγιονομίαν ἣθελεν
εἶσθαι κατὰ γῆν μὲν γραμμὴ προϊούσα ἀ-
πὸ τῶν δάσεων τοῦ ὄρους Ὀλύμπου—Χά-
σια—Μέτσοβον—Χέρμυθου—Σαμαρίνα καὶ
Γαρδικίου εἰς τὸ Παλέρμον (τῆς Χειμάρρας)
κατὰ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν» (*).

Ἐδικαιολογεῖ δὲ τὰς διεκδικήσεις αὐ-
τάς, ἀναφέρων ὅτι κάτοικοι τῶν μερῶν αὐ-
τῶν ἦσαν οἱ μαχητικώτεροι τῶν ἐλλήνων
οἱ ὅποιοι πολλαπλῶς ἐπολέμησαν καὶ ἐνί-
κησαν τοὺς Τούρκους «εἰς τὰ στενὰ τῆς
Πίνδου, τὸν Ὀλυμπον καὶ Παρνασσόν, ἡ-
ρωϊκώτατα ὑπερεμάχησαν τοῦ Μεσολογγίου
καὶ τῆς Ἀράχωβας, ἀντέσχον κατὰ τῶν
Τούρκων τὴν ἐσχάτην ἀντίστασιν ἐν τῇ Ἀ-
κροπόλει Ἀθηῶν» κ.λ.π. Ἐτόνιζε δὲ ὅτι
οὐδέποτε οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ ἴσχυσάν
ἐφ' ὅσον ἡ πατρίς των θὰ παρέμενε δούλη.

Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ περίφημον ὑπόμνη-
μά του τῆς 30—10—1827, τὸ ὅποιον ἀπο-
τελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σηματικώτερα ἔγγραφα
τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, καὶ πάλιν κα-
θορίζει ὡς γραμμὴν συνόρων τὸν Ἄωον πο-
ταμόν. «Ἡ φυσικωτάτη φερά τῆς ἐροθετι-
κῆς αὐτῆς γραμμῆς, λέγει, εἶναι ἡ τοῦ πο-
ταμοῦ τῆς Βογκούσης (Ἄωου) ἀκολουθία». Περιελάμβανε δηλαδὴ καὶ τὴν Αὐλώνα εἰς
τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐποίαν εἰς τὸ
πρὸς Κάνιγκ ὑπόμνημά του ἀφινε ἐξω αὐτῆς.

Καὶ ἐνῶ ὁ Καποδίστριας ἐφρόντιζε νὰ

πειση τὰς μεγάλας δυνάμεις ὅτι τὰ φυσικὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκοντο εἰς τὸν Ἄ-
 ῶν, ἐξερράγη ὁ Ρωσο—Τουρκικὸς πόλε-
 μος. Οἱ ρωσικοὶ στρατοὶ κατῆλθον μέχρι
 τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅπου ὁ στρατηγὸς
 Ντιέβιτς ὑπηγόρευσε τοὺς ὅρους τῆς εἰρή-
 νης. Ἦρκει τότε μία λέξις τοῦτου ἢ τοῦ
 Τσάρου, νὰ ἐλευθερώσῃ ὀριστικῶς τὴν χώ-
 ραν μας καὶ καθάρσῃ τὰ γεωγραφικὰ τῆς
 Ἑλίας, ἀλλ' ἀφέθη ἐκκρεμὲς τὸ ζήτημα τῶν
 συνόρων. Ἀπεκκλύφθησαν τότε αἱ δόξαι
 πρὸς τῆς Ρωσίας ἐναντι τῆς Ἑλλά-
 δος. «Μισῶ καὶ ἀπεχθάνομαι τοὺς Ἕλληνας
 ἂν καὶ ὁμόθησοί μου», ἔλεγεν τότε ὁ
 ὁ Τσάρς εἰς τὸν κόμιστα Λίχτυ, πρεσβευ-
 τὴν τῆς Αὐτρίας εἰς τὴν Πετρούπολιν. «Ἐ-
 φέρθησαν, προσέθετε, φοβερὰ ἀχρεΐα καὶ
 ἀξιοθρήνητα, θεωρῶ δὲ αὐτοὺς πάν-
 τοτε ὡς ὑπηκόους οἱ ὁποῖοι ἐπανεσιτάτησαν
 ἐναντίον τῆς νομίμου κυριαρχίας των. Δὲν
 θέλω τὴν ἀπελευθέρωσίν των, δὲν τὴν ἀξι-
 ζουν. Πρέπει νὰ μένουν κάτω ἀπὸ τὴν κυ-
 ριορχίαν τῶν Τούρκων!» (5)

Παρατηροῦμεν ὅτι, ἂν καὶ τὴν Ἑλλά-
 δα ἐκυβέρνησεν ὁ φανατικὸς ρωσοφιλοῦς Κα-
 ποδίστριας, ἡ Ρωσία ἀντιμετώπιζε ψυχραί-
 μως τὰ πράγματα χωρὶς νὰ παρασύρεται
 ἀπὸ θρησκευτικὸς λόγους, ἰδεολογικὰς θε-
 ωρίας ἢ συμπαιθείας. Ἔδλεπε συμφέροντα
 καὶ μόνον. Ἡ Βαλκανικὴ ἐλόκληρος ἔπρε-
 πε νὰ σλαυοποιηθῇ, καὶ ὡς ἐκ τοῦτου ἡ
 ὑπαρξὴ τῆς Ἑλλάδος, μικρᾶς ἢ μεγάλης,
 δὲν ἦτο νοητὴ ἐκ τὰς σκέψεως τῶν Ρώσων
 πολιτικῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὄλαι αἱ σχετι-
 καὶ ἐνέργειαι τοῦ Κοποδίστρια πρὸς τὸν

Ντιέβιτς καὶ ἄλλους ρωσικοὺς παράγοντας
 τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπέβησαν μάταιαι.

Ἡ μὴ ἀπελευθέρωσις τῆς Β. Ἠπείρου
 μέχρι σήμερον ὅπως ἦτο καὶ εἶναι δυνατὴ
 δι' ἑνὸς νεύματος τοῦ Στάλιν ἢ τοῦ κ.
 Κρούτσεφ ἀποδεικνύει ὅτι τίποτε δὲν μετε-
 βλήθη εἰς τὰς Ρωσικὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐ-
 ποχῆς τῶν Τσάρων...

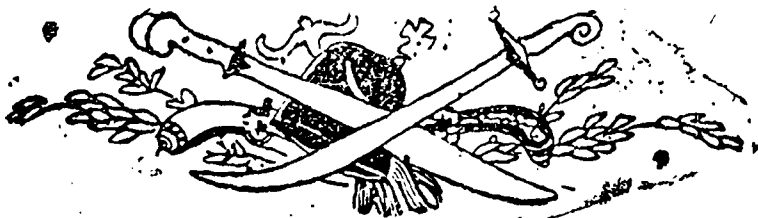
1. Ἴδὲ αὐτῶν σχετικὸν ἄρθρον τοῦ «Ἡ Βόρει-
 ος Ἠπειρος καὶ ἡ ἐπανάστασις»

2. Λόγω τοῦ ναυτικοῦ ἀποκλεισμοῦ προδύκλῃ-
 θησαν τότε ἀρκετὰ ζητήματα μεταξὺ Ἐπαναστά-
 σεως καὶ τοῦ ὑπὸ Ἀγγλικὴν «Προστασίαν» Ἰο-
 νίου κράτους, πρὸς διευθέτησιν τῶν ὁποίων ἀπε-
 στάλη εἰς Ἰθάκην ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ μισέλληνο
 ἀρμοστοῦ Μαίτλαντ, ὁ ἀγγλομαθὴς ἀνώτερος ὑ-
 πάλληλος τῆς Ἀρμοστείας Πλάτων Πετρίδης,
 καταγόμενος ἀπὸ τὸ Νόκιβον Ἀργυροκάστρου.
 Οὗτος ἐτύγχανε καὶ εἰς τῶν μεγαλυτέρων εδεργε-
 τῶν τῆς Κερκύρας, κληροδοτήσας εἰς αὐτὴν πο-
 σὸν 4 χιλιάδων χρυσῶν λιρῶν ἐκ τῶν τόκων τοῦ
 ὁποῦ νὰ πλουτίζετο ἡ Δημοσιὰ Βιβλιοθήκη τῆς,
 ἐκδιδωνται ἢ ἀγοράζωνται καὶ διανέμονται δω-
 ρεῖαν κοινωφελῆ βιβλία κ.α. Διὰ τοῦτο, εδγνωμο-
 σύνης ἐνεκεν μία τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως φέρει τὸ
 ὄνομά του.

3. Ὑπὸ τὸ οἰκογενειακὸν Γιαννοῦσης, προ-
 ἐρχόμενον προφανῶς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου
 Γιαννοῦσι τῆς Β. Ἠπείρου, ὑπάρχουν ἐν Κερκύ-
 ρᾳ πλεῖστα οἰκογένειαι καταφυγούσαι ἐκ Χει-
 μάρας εἰς αὐτὴν διὰ λόγους ἀσφαλείας κατὰ
 τὴν Τουρκοκρατίαν. Ἐγκριτος τοῦτου ἀπόγονος
 ὁ κ. Σπυρ. Γιαννοῦσης παρεχώρησεν εἰς ἡμᾶς
 εὐγενῶς ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ του ἀρχείου τὸ ἐγ-
 γραφον πρὸς μελέτην, πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον
 εὐχαριστοῦμεν αὐτὸν θερμῶς καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως
 ταύτης.

4. Ἐπιστολαὶ Δ' τελ. 339—340

5. Πρόκετ—Ὅστεν Τόμ. 5 σελ. 201

Δρ. ΔΗΜ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ, Πρωθιερέως
ἑθελοντοῦ—Ἰεροκήρυκος τῶν πολέμων 1912—14

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΞ ΑΜΕΣΟΥ ΕΠΙ-
ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΘΟΥΣΜΟΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ* ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ

Διαπιστώσεις βάσει τῶν πηγῶν: Εἴκοσι χιλιάδες Ἑλληνισμὸς μὲ 2.500 Ἑλληνόπουλα εἰς τὰ Ἑλλ. Σχολεῖα, ἔναντι 30 (I) τοῦ Ἀλβανικοῦ Σχολείου—Ὁ κωμικὸς ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ πόλις εἶναι «κέντρον φιλολογικὸν τῆς Ἀλβανίας»

Ἡ Κορυτσᾶ, τῆς ὁποίας αἱ τύχαι ἀπασχολοῦν σήμερον τὴν διεθνή διπλωματίαν καὶ συγκινοῦν τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, δὲν ἐμειλήθη ἀκόμη ἐπαρκῶς ὥστε νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ πόλις, ποὺ παρουσιάζει σήμερον ἐκπληκτικὸν τὸν ὄγκον τοῦ πανελληνισμοῦ της, ἦτο ἑλληνικὴ καὶ καθ' ὅλην τῆς Τουρκοκρατίας τὴν περίοδον.

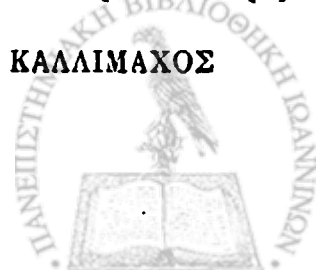
Θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὴν στυγνὴν διπλωματίαν, ὅχι μόνον τὴν σημερινὴν ἐθνολογικὴν τῆς πόλεως εἰκόνα, ἀλλὰ καὶ τὰς πάλαιας ἱστορικὰς περιγαμηνάς, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀπεδεικνύετο, ὅτι ἡ Κορυτσᾶ, ἡ νομιζομένη ὡς ἑξελληνισθεῖσα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν κέντρον ἑλληνικῆς κινήσεως.

Ἄτυχῶς δὲν ἔχομεν σήμερον ἐπαρκῆ ὅλα τὰ ἱστορικὰ ἐφόδια. Αἱ κυριώτεροι πηγαὶ πρὸς ἀκριβῆ τοῦ παρελθόντος αὐτῆς γνῶσιν, οἱ ἀρχαιότεροι κώδικες τῆς μητροπόλεως καὶ τοῦ ἐν Μοσχοπόλει μοναστηρίου τοῦ Προδρόμου ἔχουν κλα-

* Ἡ μελέτη μου αὐτὴ, ποὺ ἐγράφη τὸν Αὐγούστον τοῦ 1913 εἰς τὸ Στρατόπεδον τοῦ Κιλκίς, ὅπου κατῆλθεν ἡ Μεραρχία μου (5η) ἀπὸ τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα μετὰ τὴν τελικὴ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἐδημοσιεύθη, μὲ ἐλάχιστες διαφορὰς, στὰ «Παναθηναῖα» (Τόμ. 27ος ἔτος 1913) μαζὺ μὲ ἄλλην ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Βυζαντινὸν Μελένικο» ἀφιερωμένη στὸν Ἑλληνικὸν θρίαμβον. Ἐκτὸς αὐτῶν ἔγραφα ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ 4 ἐνδιαφέρουσας ἀνταποκρίσεις ποὺ ἐδημοσιεύθησαν στὴν «Ἀκρόπολι» τῶν Ἀθηνῶν τετὰ Ἰαν. καὶ ἀρχὰς Φεβρουαρίου 1913 ὑπὸ τὸ γενικὸν τίτλον: «Τὸ μεγαλεῖον τῆς Κορυτσᾶς». Ὅλα αὐτὰ τὰ θέματα ὡς καὶ τὸ: «Ὁ πολιτισμὸς τῆς Μοσχοπόλεως» τὰ ἐπεκαλέσθησαν, ὡς πηγὰς, αἱ ἐπίσημοι Ἑλληνικαὶ Ἀποστολαὶ εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν δικαίων. Ἐπιστρέψας μετὰ τοὺς δύο νικηφόρους πολέμους εἰς τὴν ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ Ἀλεξανδρείας θέσιν μου, εὗρεθεις δὲ κατόπιν ἐπὶ 42 χρόνια εἰς τὴν Ἀμερικὴν σὲ νέους ἀγῶνας, δὲν εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἰδῶ τὰ ἀνωτέρω μελετήματα μου ποὺ ἔγραψα ἀπὸ τὸ Στρατόπεδον. Τὰ ἀπέκτησα ὁμως, τελευταίως, χάρις εἰς τὴν καλωσύνην τῆς κυρίας Ἄννας Α. Βιδάλη, ἡ ὁποία μοῦ τὰ ἀντέγραψε ἀπὸ τὴν «Ἀκρόπολι», ἀπὸ τὰ «Παναθηναῖα» μερικὰ δὲ καὶ ἀπὸ τὸν τόμον (1913—1914) τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» δημοσιεύματος τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κυρία Βιδάλη παρέβαλε μὲ εὐσυνειδησίαν τὰ δακτυλογραφημάτά της μὲ τὰ ἐντυπα κείμενα, τὰ ὁποία ὁμως πιθανὸν νὰ ἔχουν μερικὰ τυπογραφικὰ ἀβλεπτήματα, καίτοι ἐφρόντισα νὰ εἶναι εὐανάγνωστα τὰ γραπτά μου, τὰ ὁποία ἔστειλα ἀπὸ τὸ Στρατόπεδον πρὸς δημοσίευσιν.

Νέα Ὑόρκη, Δεκέμβριος 1957

† Πρωθ. Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ

πῆ ἀπὸ πολλοῦ. Τὴν ἰδίαν δυσκολίαν θὰ αἰσθανθῶμεν ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς τύχας καὶ ἄλλων τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας πόλεων, τῶν ὁποίων αἱ ἱστορικαὶ ληγαὶ ἔχουν ἀνεπανορθώτως ἐξαφανισθῆ. Οὕτω λ.χ. ἐκλάπησαν ἢ ἐπυρπολήθησαν τὰ ἀρχεῖα τῆς Σιατίστῃς, Κοζάνῃς, Βερροίας, Θεσσαλονίκῃς, Φλωρίνης, Δράμῃς, Στρωμνίτῃς, Μελενίκου, ἐληστεύθησαν δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ οἱ κώδικες τῆς βιβλιοθήκῃς τῆς ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ἱστορικῆς Μονῆς τῆς Εἰκοσιφινίσσης. Εἶναι δὲ πολὺ πιθανὸν ὅτι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐγκληματικῆς ἀκηδεΐας θὰ εὔρη ὁ ἐρευνητῆς καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ μονὰς τῶν ἀνακτηθεισῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

Καὶ κατὰ τὰς δύο νικηφόρους ἐκστρατείας, ἐφ' ὅσον μοὶ παρείχτο ἡ εὐκαιρία, προσεπάθησι νὰ διασώσω πᾶσαν ἱστορικὴν πληροφορίαν, μαρτυροῦσαν περὶ τῆς καθόλου τοῦ ἑλληνισμοῦ ζωῆς καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὴν πολυκύμαντον περιόδον τῆς τουρκοκρατίας.

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνήθροισα, τόσον ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων γραπτῶν, ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐνεπιγραφῶν μνημείων τῆς περιφερείας Κορυτσᾶς, ἐσχηματίσα τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ λεγομένη ἐξηλληνισμένη πόλις, ἡ βαπτιζομένη σήμερον ὡς φιλολογικὸν κέντρον τῶν Ἀλβανῶν, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν, ἐπὶ αἰῶνας, κέντρον ἑλληνικῆς κινήσεως καὶ ζωῆς.

Φαίνεται, ὅτι πολὺ πρὸ τῆς Ἀλώσεως, εἰς τὴν Κορυτσᾶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπισκοπὴ ὑπῆρξεν ἀμιγῆς ἑλληνικὸς συνοικισμὸς. Εἰς ἡμισεΐας ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ἤκμαζε καὶ ἡ Ἐμπορία, (1) ἢ σημερινὴ Μπόρια, εἰς τὴν ὁποίαν σώζεται ἀκόμη ὠραῖος βυζαντινὸς ναῖσκος, τοῦ ὁποῖου διατηροῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ το χορογραφίαι καλῆς τέχνης. Διατηροῦνται ἀκόμη ἐν καλῇ καταστάσει δύο ἐπιγραφαὶ τοῦ ναῖσκου, διαλαοῦσαι τὴν ἀκμὴν καὶ ἐπικράτησιν τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην. Κατὰ τὰς ἐπιγραφάς, ὁ ναῖσκος ἀνηγέρθη ὑπὸ τινος ἐπισκόπου Νήφωνος τῷ 1390. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς παραπλεύρως αὐτῆς κώμης Βοβοστίτῃς ἐσώθησαν ἴχνη τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου εἶναι μνημεῖα πνοῆς ἑλληνικῆς Ὁ Προδρόμος, τοῦ ὁποῖου αἱ τοιχογραφίαι ἤρριξαν νὰ καταρρέουν, φέρει χρονολογίαν ἀνιδρύσεως, ζηθ' ἦτοι, ζηθ' τὸ 1591.

Ἀλλὰ περὶ τῆς σημερινῆς πόλεως τῆς Κορυτσᾶς, πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη καὶ πόθεν ἡ ἐτυμολογία τῆς πόλεως, δὲν δύναται τις αὐθεντικῶς ν' ἀποφανθῆ. Εἰς παλαιὰ ἔγγραφα τῆς Μητροπόλεως, μέχρι σχεδὸν τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ πόλις ἀναγράφεται ὡς Κοριτζᾶ ἢ Κόριτζα καὶ ὁ τύπος οὗτος πλησιάζει πρὸς τὴν τουρκικὴν ὀνομασίαν Γκιόριτζα. Δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον τὸ παράδοξον τοῦτο ὄνομα νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὴν Ἑορδαίαν, τὴν παλαιὰν μακεδονικὴν τῆς χώρας ὀνομασίαν, ἡ ὁποία κατὰ φθογγολογικὴν ἀλλοίωσιν μετετέραπη εἰς Ἰόριτζιαν, Γκιόριτζιαν.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Μιραχὼρ ἔββέλ, ἦτοι ἀρχισταυλάρχης, τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' τοῦ πορθητοῦ Ἡλιάς βέης ἔλαβε παρὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Μωάμεθ Βογιαζιτ τοῦ Β', ὡς δῶρον, τὴν ἐπικρασίαν τῆς περιφερείας Κορυτσᾶς ὡς ἀμοιβὴν τῶν ἐξαιρετικῶν του ὑπηρεσιῶν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Μιραχὼρ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ τιμᾶριον αὐτοῦ ἀνέπτυξε τὸν ἑλληνικὸν συνοικισμὸν τῆς Ἐπισκοπῆς, ἡ ὁποία ἀκολούθως γίνεται γνωστὴ ὡς Κορυτσᾶ καὶ ἔκτισε καὶ τὸ μέχρι σήμερον σοιζόμενον τέμενος αὐτοῦ, ἰδρυμένον ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

1. Ἀπὸ τὴν Μπόρια ἔστειλα τὴν 25ην Δ)βρίου 1912 καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» Ἀθηνῶν τῆς 3ης Ἰαν. 1913. Ὁ Βυζαντινὸς Ναὸς τῆς Μπόρια ἀνιδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Νήφωνος κατὰ τὸ ἔτος, ἀπὸ κτίσεως κόσμου 6898, τὴν 1Γ. Ἰνδικτιῶνος, ἦτοι τὸ 1930, ἐπὶ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου καὶ Δεσπότη Κυρ Θεοδώρου.

Ἐκτοτε μέχρι σήμερον ἐξηκολούθησαν τὴν συμβίωσιν αὐτῶν Ἕλληνες καὶ Μουσουλμάνοι, οἱ πρῶτοι, οἱ ὑφιστάμενοι ἀπεριγράπτους τὸς πείσεις τῶν βαρβάρων δυναστῶν, κατοικοῦντες εἰς τὴν συνοικίαν Βαρόσι καὶ οἱ δεύτεροι εἰς τὸν Κασαμπᾶν.

Παρ' ὅλας τὰς ἀφορήτους καταπίσεις τῶν κρατούντων, οἱ Ἕλληνες ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῆς πόλεως παράγων. Ὁμίλουν καὶ ἔγραφον ἑλληνιστί. Ὁσάκις δὲ ἡ καταπίσις ὑπερέβαινε τὰ ὅρια, ὁ λαὸς τῆς Κορυτσαῖς ἀνεφέρετο εἰς τὸν Πασᾶν δι' ἐγγράφων συντεταγμένων εἰς καθαρὰν δημοτικὴν. Ἐσώθησαν δὲ μερικὰ τοιαῦτα ἔγγραφα τῶν ὁποίων αἱ ὑπογραφαὶ προδίδουν τὴν ἑλληνικότητα τῶν ἀναφερομένων.

Οἱ δημογέροντες, οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ λαοῦ, συνεζήτουν εἰς ἑλληνικὴν, ἑλληνιστὶ δὲ εἶναι συντεταγμένα καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν σωζόμενα εἰς τὸν ὑπολειφθέντα κώδικα τοῦ 1677.

Δὲν ἔλειψαν δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς πόλεως Μητροπολίται καθ' ὅλην τῆς Τουρκοκρατίας τὴν περίοδον, ὁ δὲ Πατριάρχης τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἀχρίδος Παρθένιος, ὢν ταυτοχρόνως καὶ Μητροπολίτης Κορυτσαῖς, ἦτο Κορυτσαῖος, πατριαρχήσας περὶ τὰ μέσα τοῦ 17' Αἰῶνος.

Κατὰ τὸν Ἀλεξούδην, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν κατάλογον ἐπέφερα μερικὰς διορθώσεις ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Κώδικος τῆς Μητροπόλεως (τοῦ 1677) ἀπὸ τοῦ 1572 μέχρι τῆς Ἐθνεγερσίας ἀνῆλθον τὸν θρόνον τῆς ἑλληνικῆς Κορυτσαῖς οἱ ἐξῆς Μητροπολίται: Γαβριὴλ (1572—1580), Ζωσιμᾶς (1607), Μητροφάνης (1634), Παρθένιος, συγχρόνως καὶ Πατριάρχης Ἀχριδῶν ὁ Κορυτσαῖος (1670—1676), Μακάριος (1691—1693), Ἀθανάσιος (1694), Δανιὴλ ὁ ἀπὸ Δυρραχίου (1694—1709) Ἰωάσαφ, συγχρόνως καὶ Πατριάρχης Ἀχριδῶν (1709—1740) Νίκηφόρος (1750—53) Διονύσιος (1763), Γεννάδιος (1766—1769), Ἰωακείμ (1769—1781). Ἰωάσαφ (1797—1815), Μελέτιος (1816—1828).

Δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ μὴ ἀναπτυχθῇ ἑλληνικὴ ζωὴ εἰς τὴν Κορυτσαῖν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας, ἀφοῦ καὶ εἰς ἄλλους πέριξ αὐτῆς συνοικισμούς, ἐκτὸς τῶν προμνημονευθέντων, ἐσημειώθη ἰσχυρὰ ἡ ἑλληνικὴ κίνησις καὶ εἰς χρόνους μάλιστα τῶν ἀφορήτων καταπίσεων τῶν Μουσουλμάνων. Ἐκτὸς τῆς Ὑπισχείας καὶ τοῦ Βυθουκουκίου, ὅπου τὰ σωζόμενα μνημεῖα διαλαλοῦν εὐγλώττως τὸν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν περίφημον Μοσχόπολιν.

Ἡ Μοσχόπολις ἀπέβη ἀπὸ τὸ 1650—1769, ὅτε ἐδηλώθη καὶ ἐπυροτολήθη ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν, τὸ σπουδαιότερον κέντρον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Ἡρίθμει περὶ τὰς 60—70 χιλ. Ἕλληνες καὶ διετήρει Ἀκαδημίαν, Βιβλιοθήκην, Τυπογραφεῖον, Ὁρφανοτροφεῖον, ἀνέπτυξεν ἐμπορικὰς μετὰ τῆς Δύσεως σχέσεις, καὶ ἀνέδειξε λεγεῶνα λογίων καὶ συγγραφέων τῶν ὁποίων τινὲς ἐτίμησαν τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην.

Εὐρίσκεται δὲ ἡ ἔνδοξος γενέτειρα τοῦ Σίνα 4 ὥρας ΒΔ τῆς Κορυτσαῖς. Αἱ δύο πόλεις διετέλεσαν εἰς πυκνὴν ἐπικοινωνίαν. Οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι, οἱ διακοσμήσαντες πολλὰς ἐκκλησίας τῆς Μοσχόπολεως, ἦσαν Κορυτσαῖοι, τὴν πατρίδα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν σωζόμενων ἐκεῖ ἐπιγραφῶν. Οἱ Κορυτσαῖοι ζωγράφοι ἀδελφοὶ Ζωγράφου διεκδόσθησαν τῷ 1720 καὶ τὸν ἐν Κορυτσαῖ ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἰδρυθέντα τῷ 1707 ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωάσαφ.

Εἶχε δέ, φαίνεται, καὶ ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην ἡ πόλις, ὅπως τοιαύτη πλουσία ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν Μοσχόπολιν.

Ἡ βιβλιοθήκη ἐσπλήθη βαθμιαίως, ἡ δὲ ἀπεμπόλησις τῶν σπουδαιότερων χειρογράφων ἐγένετο πρὸ πάντων κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Μέχρι πρὸ τινῶν ἀκόμη ἐτῶν Ρῶσσοι βυζαντινολόγοι ἠγόρασαν ὀλόκληρον σάκκον χειρογράφων.

Ἦδη ἐκτὸς τῶν ἐντύπων ἀπέμειναν ἐκεῖ μόνον ἕξ χειρόγραφα τῶν ὁποίων τὰ δύο μεμβράνινα τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος. Τὰ κατέγραψα εἰς τὸν ἐκδοθησόμενον κατάλογόν μου τῶν χειρογράφων τῶν μακεδονικῶν πόλεων.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μοσχοπόλεως τῷ 1769, ὅτε ἐξεπατρίσθησαν 60 χιλ. Ἕλληνες, ἐν ρεῦμα τῶν κατοίκων κατέκλυσε καὶ τὴν Κορυτσαῖν καὶ ἀνεξωγονήθη περισσότερο ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς πόλεως, Ἑλληνισμὸς εἰς ἑλληνικὴν φωνήν, ἑλληνικὰ γράμματα, Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν.

Πῶς λοιπὸν τολμοῦν καὶ ὀμιλοῦν περὶ ἐξελληνισμοῦ τῆς πόλεως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας;

Ἀπὸ δὲ τοῦ 1850, ἄρχεται νέα περίοδος τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κορυτσαῖς. Τότε ἰδρύετο τὸ περίφημον «λίτσον» εἰδικὸν ταμεῖον ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν τῆς πόλεως σχολείων. Τοσαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ φλογερὰ τῶν Κορυτσαίων φιλοπατρία ὥστε ἡ κοινοτικὴ περιουσία ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν καθιδρυμάτων ἀνέροχεται σήμερον εἰς 5 ἑκατομμύρια φράγκα κινητὰ καὶ ἀκίνητα.

Ἡ Κορυτσαῖ συνεχίζουσα τὰς εὐγενεῖς τῆς παραδόσεως, κατέχει σήμερον τὰ σκῆπτρον ἀπὸ ἀπόψεως κοινοτικοῦ πλούτου μεταξὺ ὄλων τῶν ἄλλων κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας.

Εἶναι μακρὸς ὁ κατάλογος τῶν φιλοτίμων, τῶν ἑλληνικωτάτων Κορυτσαίων, οἱ ὅποιοι εὐηργέτησαν τὴν ἑλληνικὴν αὐτῶν γενέτειραν χάριν τῶν πνευματικῶν αὐτῆς καθιδρυμάτων. Ἀναφέρω τοὺς κυριωτέρους: Ὁ Ἰωάννης Μπάγκας κατέθεσεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν τῆς Ἑλλάδος Τράπεζαν 17,500 λίρας. Ὁ Ἀναστάσιος Ἀβραμίδης Λιάκης γρόσια 895,000. Ὁ Δημήτριος Τσίτσκας 8,000 λίρας Ἀγγλίας. Ὁ Εὐάγγελος Χρήστου 3,000 λίρας. Ὁ Κωνσταντῖνος Φιλίππου 1,600 λίρας. Ὁ Γ. Νόσκου λίρας Γαλλίας 5,000. Ὁ Γεώργιος Ἀδάμ 12,000 λίρας. Ὁ Ναοὺμ Κ. Δίνε λίρας Ἀγγλίας 900. Ὁ Κωστάκης Δοῦρος λίρας 1,000 καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ λεγεὼν τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Κορυτσαῖς, ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν αὐτῆς σχολείων θυσιαζομένων Κορυτσαίων. Ἔχει δὲ σήμερον ἡ πόλις τὰ καλλίτερα ἐκπαιδευτήρια. Εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» (10—13 Φεβρουαρίου 1913) ἐδημοσίευσεν, κατόπιν ἐπιτοπίων ἐρευνῶν, ἐπισήμους στατιστικὰς περὶ τῆς ἀλματικῆς προόδου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐκπαιδευομένης ἑλληνικῆς νεότητος τῆς Κορυτσαῖς. Κατὰ τὰς στατιστικὰς ταύτας, τὰς ὁποίας ὡς αὐθεντικὰς μετεφερε καὶ ἡ «*Independance Belge*» ἡ πόλις ἠρίθμει τὸ 1905 κατοίκους 18 000 ἐκ τῶν ὁποίων 14 χιλιάδες Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ Τουρκαλβανοί. Τῷ 1911 οἱ Ἕλληνες ἀνῆθον εἰς 20.000 καὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ εἰς 5.000.

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1894—1895, ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις εἶχεν εἰς παράταξιν τὰς ἑξῆς δυνάμεις:

Γυμνάσιον μὲ μαθητὰς	50
Δύο Ἀστικάς Σχολὰς μὲ μαθητὰς	608
Παρθεναγωγεῖον μὲ μαθητρίδας	337
Ἐν ὅλῳ	<u>995</u>

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1903—4, ἤτοι μετὰ ἑννέα ἔτη, τὰ τάγματα τῆς σπουδαζούσης ἑλληνικῆς νεότητος ἐδιπλασιάζοντο σχεδὸν ὡς ἑξῆς:

Γυμνάσιον μὲ μαθητὰς	92
Ἀστικάι Σχολαὶ μὲ μαθητὰς	752
Παρθεναγωγεῖον μὲ μαθητρίδας	466
Νηπιαγωγεῖα μὲ νήπια	500
Ἐν ὅλῳ	<u>1.810</u>

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1910—11 αἱ πυκνωθεῖσαι φάλαγγες τῆς στρατιᾶς περιελάμβανον:

Εἰς τὸ Γυμνάσιον μαθητὰς	112
Εἰς τὰς 2 Ἀστικὰς Σχολὰς μαθητὰς	750
Εἰς τὰ 2 Παρθεναγωγ. μαθητρίας	683
Εἰς τὰ 2 Νηπιαγωγεῖα νήπια	570
Ἐν ὅλῳ	<u>2.115</u>

Ὁ ἐπιθεωρητὴς κ. Ἐ. Γκίνης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι κατὰ τὸ 1911—12, ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο ὁ πόλεμος καὶ ἐλειτούργουν τὰ σχολεῖα, ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐκπαιδευομένης νεότητος θὰ ἐπλησίαζε τὰς δύομισυ χιλιάδας. Τὸ δὲ διδακτικὸν προσωπικὸν ἀνήρχετο τῷ 1911 εἰς 45

Ἀπέναντι τῶν καταπληκτικῶν τούτων ἀριθμῶν οἱ φωνασκοῦντες εὐάριθμοι Ἀλβανισταὶ ἔχουν ν' ἀντιτάξουν τὸ κωμικὸν σχολεῖον των, παρωδία σχολείου, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ δύο δεκαετηρίδων περιοδικῶς, παρουσίαζε κατὰ τὸ 1910—11 μόνον 30 μαθητὰς, ὁ δὲ Ἀλβανιστὴς κ. Πιτσης, ἡ ψυχὴ τῶν νέων εἰδώλων, μοὶ ἔλεγεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν περὶ τὰ 70 παιδιὰ.

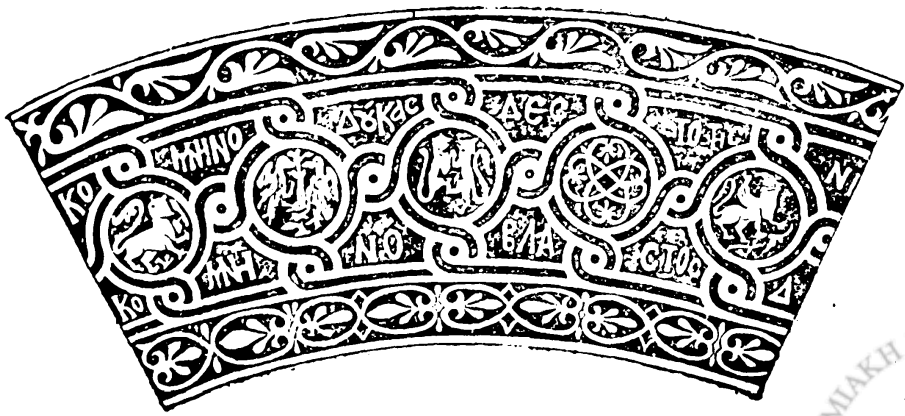
Ἐστω εἴκοσι χιλιάδες Ἑλληνισμὸς φανατισμένος με 2.5000 ἑλληνόπουλα εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀπέναντι 30 ἢ 70 τοῦ ἀλβανιστικοῦ σχολείου, μοχθοῦντος ματαίως ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν, δεικνύει πόσον κωμικὸς εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ πόλις εἶναι κέντρον φιλολογικὸν τῶν Ἀλβανῶν.

Ἡ Κορυτσᾶ, ἑλληνικὴ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, ὄχι ἐξελληνισμένη τελευταίως, ἔχουσα καὶ περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀπὸ αἰῶνων ἐκυρίασκει ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ, ὅπως εἰς τὴν Ἐμπορίαν, Ὑπισχείαν, Βιθυνκούκιον, Μοσχόπολιν, ἢ Κορυτσᾶ, Ἀθῆναι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, θὰ παραμείνῃ ἑλληνικὴ. Μᾶς τὸ ὠρκίσθησαν καὶ οἱ ὀργανωθέντες ἐκεῖ ἱεροὶ λόχοι ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἀλλὰ καὶ ἂν κατισχύσῃ καὶ ἐκεῖ ἡ ἀδικία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, θὰ ἐπαναληφθῇ καὶ πάλιν τὸ συγκινητικὸν δράμα τῆς Στρομνίτισης καὶ τοῦ Μελενίκου. Οἱ Ἀβανοὶ θὰ παραλάβουν καπνίζοντα ἑρείπια; Ὁχι, ἡ πόλις εἶναι ἑλληνικὴ. Καὶ πρέπει νὰ παραμείνῃ Ἑλληνικὴ.

Στρατόπεδον Κιλκίς, Αὐγουστος 1913.

Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ

Γραμματεὺς Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

ΣΠΥΡΟΣ ΛΑΜΠΡΟΣ (1851-1919)

Ὁ καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τοῦ Ἐθνικοῦ μας Πανεπιστημίου, Σπῦρος Λάμπρος (1), εἶνε ὁ τελευταῖος ἠπειρώτης πρωθυπουργὸς τῆς πρώτης ἑκατονταετίας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ὁ καθηγητὴς Λάμπρος, εἶνε ἑγγονος τοῦ Γιάννη Λάμπρου, ἀπὸ τοὺς Καλαρούτες, διὰ τὸν ὁποῖον σὼζεται τὰ κάτωθι ᾄσμα:

«ὦ τζάκη τῶν πρᾶμαυτῶν
πρᾶμαυτῆ μέγαλον
Τὸν Γιάννη Λάμπρο ξακουστὸν
Στὸν κόσμον ξακουσμένον
Στὴν φυλακὴν, στὰ Γιάννενα
Τὸν εἶχανε βαλμένον
Κι' ἀπρῶσίζουσαν τὰ σκυλιὰ
Τὸ δόλιο νὰ κρεμμάσουν».

Ὁ Λάμπρος καίτοι ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν, οὐδέποτε ἐν τούτοις ἠρνεῖτο τὴν ἠπειρωτικὴν του καταγωγὴν. Τὴν ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος εἰς ποίημα συνταχθὲν τὸ 1866 εἰς Κέρκυραν, ὅπου διέμενε, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται εἰς κορασίδα ἢ ὁποία ἐπὶ τοῦ πῖλου τῆς ἔφερε τὴν λέξιν «Ἡπειρος».

Ἴδου τὶ λέγει:

«Εἶμαι παῖς καὶ ἐγὼ, ὦ παρθένος
ἀλλὰ παῖς τῆς φιλάτης Ἡπείρου
δούλης χώρας παῖς δουλωμένος» (2)

Ὁ Λάμπρος ἀπησχολημένος μὲ τὴν ἐπιστήμην, μακρὰν τῆς πολιτικῆς, φιλόπρονος καὶ ἐρευνητῆς ἱστορικός, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ, διαδεχθεὶς τὸν Ν. Καλογερόπουλον (3), ὑπὸ δυσμενεστάτας διὰ τὸ ἔθνος ἡμέρας (26 Σεπτεμ. 1916—21 Ἀπριλίου 1917).

Ἡμεῖς ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Λάμπρου, ποῦ εἶνε ἀνεγνωρισμένον ἀπὸ καιροῦ ἤδη, καὶ ἔχει καταλάβει τὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας, ἀλλὰ μὲ τὴν δρᾶσιν του ὡς πολιτικοῦ ἀνδρὸς εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ταραχάδεις στιγμὰς τῆς ἱστορίας μας.

Τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ὁ Λάμπρος ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν, καθὼς καὶ τὴν ὅλην πολιτικὴν του, κατὰ τὴν περίοδον τῆς πρωθυπουργίας του, ὁ

1. Ὁ Λάμπρος τὸ 1887 διωρίσθη ἔκτακτος τὸ δὲ 1890 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Γεν. Ἱστορίας μέχρι τοῦ 1917.

2. Ἡπειρ. Χρον. Παράρ. Β. σελ. 16

3. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ν. Καλογεροπούλου, ἐστράφη πρὸς τὸν Δ. Στεφάνου, παλαιὸν καὶ πολυμαθέστατον πολιτικὸν ἀνδρα, ὁ ὁποῖος ὅμως λόγῳ τῆς προχωρημένης του ἡλικίας δὲν ἐδέχθη (ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας).

Λάμπρος ήρχισε νὰ περιγράφη εἰς ἀπομνημονεύματα, μέρος τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν Ν. Ἑλληνομνήμονα (1) ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπομνημονεύματα καὶ ἀποκαλύψεις μαρτυρικῆς πρωθυπουργίας» (27 Σεπτεμβρίου 1916—21 Ἀπριλίου 1917). Τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτὰ πού εὐρεθέντα μεταξὺ τῶν καταλοίπων τοῦ ἀνδρὸς εἰς ἰδιαίτερον φάκελλον, περιέχουν τὴν ἀρχὴν μόνον τούτων, πού ἐγράφη παρὰ τοῦ ἰδίου. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Λάμπρος εἶχε σκοπὸν νὰ περατώσῃ τὸ ἔργον του, πού θὰ ἔχυνε πλήρες φῶς εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ ἀσθένεια ὅμως καὶ ἔπειτα ὁ θάνατος τὸν ἠμπόδισαν. Εἰς τὸν ἴδιον φάκελλον εὐρέθη καὶ μετάφρασις εἰς τὴν Γαλλικὴν καὶ Γερμανικὴν, τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀπομνημονευμάτων, γραμμὴν ἀπὸ τὸν ἴδιον πζᾶγμα πού δείχνει ὅτι ὁ Λάμπρος, ἔκτος τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, ἐσκόπευε νὰ ἐκδώσῃ τὰ Ἀπομνημονεύματά του καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο γλώσσας.

Εἰς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον, ^{**} τὸν ὁποῖον ὁ Λάμπρος εἶχε γνωρίσει ἐκ τοῦ πλησίον τὸ 1895, διάδοχον προεδρεύοντα τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ 1896, τῆς ὁποίας ἐπιτροπῆς ὁ Λάμπρος ἦτο Γραμματεὺς, ὅταν τοῦ ἀνέθηκε τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως, ὁ Λάμπρος ἀπήντησεν ὅτι, ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρίσκετο τότε ἡ Ἑλλάς, ἡ ἀνάθεσις εἰς αὐτόν, τῆς προεδρείας τῆς Κυβερνήσεως ἦτο φορτίον δυσβάστακτον, ὅτι οὐδέποτε οὗτος εἶχεν ἀναμιχθεῖ εἰς τὴν πολιτικὴν, οὔτε δὲ καὶ ἦτο προετοιμασμένος, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τοιαύτας ὑποχρεώσεις. Ὁ Λάμπρος τηρῶν τὰς ἐθνικὰς μας παραδόσεις ἦτο πάντοτε ἀφωσιωμένος φίλος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, μὲ πολλὰ μέλη τῆς ὁποίας συνηργάζετο εἰς ἔργα κοινωφελῆ, συμμεριζόμενος τὰς εἰφροσύνας καὶ ἀνυχίας αὐτῆς, καὶ ἀπὸ αὐτὴν προσεδόκα τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὑπὸ τὰς περιστάσεις πού θὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω τοῦ ἐξηγήθη, ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας, δὲν ἐλιποψύχησεν ἀποβλέπων εἰς τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, ἀλλ' ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸ καθῆκον, καὶ ἔξ αὐτοῦ εὐρε τὸν θάνατον, εἶναι δὲ ὁ πρῶτος ἀπὸ τούτους καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου μας, πού ἔπεσεν ὑπὲρ πατρίδος (2).

Μεγάλως, διὰ τὴν ἀνάληψιν ὅθεν ἀπὸ τὸν Λάμπρον τῆς πρωθυπουργίας, εἰργάσθησαν καὶ οἱ ἐγγύτερον πρὸς τὸν τότε βασιλέα προσκείμενοι πρίγκηπες καὶ ἰδίως ὁ Νικόλαος. Ὁ σύνδεσμος τοῦ Λάμπρου μὲ τὴν Αὐλὴν ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ὅταν κάποτε ὁ Δεληγιάννης, ἠθέλησε νὰ παύσῃ τὸν Λάμπρον ἀπὸ καθηγητῆν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ τούτους ἰθύνοντας τῆς Ἑθνικῆς Ἑταιρίας, ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ τὸ σχετικὸν διάταγμα (3).

Ἴδου τώρα πῶς ὁ καθηγητὴς Σκιᾶς περιγράφει τὴν ἀνάληψιν τῆς πρωθυπουργίας ἀπὸ τὸν Λάμπρον.

«Ἐνεκα ὅμως τῆς ἤδη δοκιμασμένης δεξιότητος αὐτοῦ εἰς διοίκησιν πολυπλόκων καὶ πολυμερῶν ὑποθέσεων, τῶν φίλων προσωπικῶν σχέσεων, ἃς εἶχε συνάγει πρὸς πλείστους ἐπιφανεῖς ἀνδρας καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, καὶ τῆς μεγάλης ὑπολήψεως ἧς ἀπῆλθεν ἐκείθι ἐν ἔτει 1916 ὑπὸ τοῦ τότε Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ἀρμόδιος νὰ ἀναλάβῃ τὴν Προεδρίαν νέου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου» (4).

Ὁ Λάμπρος πράγματι, καὶ ὡς καθηγητὴς Πανεπιστημίου, καὶ ὡς κοινωνικὸς ἄνθρωπος, εἶχε πολλοὺς φίλους εἰς τὸ ἔξωτερικόν, πού τὸν ἐξετίμων, καὶ εἶχε θαυμαστὴ κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν Ἀθηνῶν, διὰ τὴν ἐργατικότητά

1. Ν. Ἑλληνομνήμων Τόμ. 15. Τεῦχος Α. σελ. 229—236.

2. Ν. Ἑλληνομνήμων Τόμ. 15. Τεῦχος Α. σελ. 229—236. Κ. Παπαρηγοπούλου. Ἱστορία. ἔκδ. 6. Τόμ. 7Β σημ. σελ. 235.

3. Ν. Ἑλληνομνήμων: Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 235.

4. Ν. Ἑλληνομνήμων. Τόμ. 14 σελ. 137.

του, πού ἔφθα εν εἰς τὸ κατακόρυφον, ὅταν ξένοι ἐπιστήμονες ἐπεσκέπτοντο τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς ὑπεδέχετο ὡς πρύτανις, ἢ ὁσάκις ἐγίνοντο Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες, τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ζωὴ καὶ ἡ ψυχὴ, ὡς Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὰ ἀνωτέρω χαρίσματα μὲ τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῆς θέσεώς του καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς του καταρίσεως ἦτο προικισμένος ὁ Λάμπρος, δὲν νομίζομεν ὡς τὰ μόνα διὰ νὰ ἀναλάβῃ κανεὶς τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν βαθμίδα καὶ μάλιστα εἰς τὰς κρίσιμους ἐκεῖνας στιγμὰς, πού λόγῳ τῶν δύο ἀντιπάλων πολιτικῶν συνασπισμῶν, διήρχετο τό.ε ἡ Ἑλλάς, καὶ τῆς ὀξύτητος τῶν πολιτικῶν παθῶν πού ἐπεκράτουν εἰς τὴν χώραν.

Βεβαίως μεταξὺ τοῦ ἀθροίσματος τῶν γνώσεων πού συγκροτοῦν τὴν πολιτικὴν προσωπικότητα, καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἐπιστήμην τῆς πολιτικῆς, σημαίνουσαν θέσιν κατέχει ἡ πολιτικὴ ἱστορία, τῆς ὁποίας ὁ Λάμπρος ἦτο βαθὺς μελετητῆς καὶ ἐνθουσιώδης μύστης (').

Ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ ὁ ἡγεμὼν, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων παίζεται ἡ τύχη ἑνὸς ἔθνους, ἔχουν περισσοτέραν, ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἀνάγκην τῆς ἱστορίας του ἀπὸ τὴν ὁποῖαν διδάσκονται ὅτι ἡ τέχνη τοῦ πολιτεύεσθαι δὲν εἶνε μόνον ἀπλῆ θεωρία, τέχνη, ἐπιστήμη, ψυχολογικὴ ἱκανότης, πρόγνωσις, τέχνη τῆς καιροσκοπίας, ἐκμετάλλευσις τῶν συναισθηματικῶν παρορμήσεων τῶν μαζῶν, εὐστροφία εἰς τὴν ἔγκαιρον μεταβολὴν προγράμματος καὶ μεθόδων, ἀλλὰ καὶ ἐμπειρία, τὴν ὁποῖαν ὁ πολιτευόμενος πορίζεται ἀπὸ τὰ ἐπιτεύγματα ἢ ἀποτεῖγματα τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν ἔθνων. Ὁ ἡγεμὼν ἢ ὁ πολιτικὸς δὲν πρέπει νὰ ἀγνοοῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ τοῦ ὁποίου προΐστανται, τὰ αἰσθημάτα του φανερὰ καὶ κρύφια, τὴν ροπὴν, τοὺς σκοποὺς καὶ κατευθύνσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀποβλέπει καὶ τὰς ὁποίας ὁ πραγματικὸς πολιτικὸς πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του, εἴαν δὲν θέλει νὰ μετατραπῇ εἰς πολιτικάντην καὶ δημαγωγὸν δημεγέρτην.

Τὸν πολιτικὸν ὅμως δὲν τὸν ἐνδιαφέρει καὶ πολὺ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ τὸ σήμερον καὶ τὸ μέλλον καὶ ἡ δημιουργία ἱστορίας.

Ὁ πραγματικὸς πολιτικὸς οὕτω πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ, εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐθνικῶν πόθων, τὴν πραγματοποίησιν καὶ προαγωγὴν τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους του, ἀδιαφορῶν εἴαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, θὰ ἐμφανισθῇ ὅτι εὐνεεῖ μίαν κοινωνικὴν μερίδα εἰς βάρος τῆς ἄλλης. Ὁ πραγματικὸς ὅθεν πολιτικὸς, πρέπει νὰ ἐξασκῇ πολιτικὴν συνόλου, πολιτικὴν πού νὰ προάγῃ τὰ συμφέροντα τῆς ἐθνότητος ἀδιαιρέτως καὶ ὄχι πολιτικὴν μιᾶς τάξεως καὶ κόμματος. Ὁ πραγματικὸς πολιτικὸς ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ ἔχη τὴν ψυχολογικὴν ἱκανότητα νὰ συλλαμβάνῃ τὰς παρορμήσεις τῆς συνειδήσεως τοῦ πλήθους, καὶ νὰ ὀμιλῇ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, μὲ τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ εὐρίσκεται εἰς συνεχῆ ἐπαφήν, καὶ νὰ τὴν ἐμψυχώνῃ, εἴαν θέλει νὰ ἀσκῇ ἡγετικὸν ρόλον, νὰ χαλιναγωγῇ δὲ τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ ὄχι νὰ ρυμουλκεῖται ἀπὸ αὐτήν. Ἡ διορατικότης λοιπὸν εἶναι ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα προσόντα καὶ ἀρετὰς τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, εἶνε δὲ αὕτη κατὰ ἓν ποσοστὸν ἔμφυτος, ἀλλὰ κατὰ μεγαλείτερον ἐπίκτητος.

Ἀλλοίμονον, γράφει ὁ Σκληρός, ἅμα φανατισθῇ μίᾳ κοινωνία καὶ θελήσῃ μίᾳ μερὶς διὰ τῆς βίας, νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀντίληψίν της καὶ θέλησίν της εἰς τὴν ἄλλην κοινωνίαν. Ὁ ἐσωτερικὸς ἐχθρὸς καταντᾷ τότε μισητότερος τοῦ ἐξωτερικοῦ, διότι θίγει ἀμέσως τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, μερικὰς φορὰς τοῦ

1. Ἡ ἐπιστήμη τῆς πολιτικῆς εἶναι ἀθροισμα ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν (γνώσεων). Ὡς ἐπὶ μέρους «βοηθητικαὶ ἐπιστήμαι» ἀναφέρονται ἡ πολιτικὴ ἱστορία, τὸ δημόσιον δίκαιον, ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου, ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη, ἡ κοινωνιολογία, ἡ λαϊκὴ ψυχολογία, ἡ γνώσις τῶν ὁποίων συγκροτεῖ τὴν πολιτικὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πολιτικὸς δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὴν ὀδηγητικὴν ἐπιρροήν του.

ἀντιπάλου του, καὶ τὸν ὠθεῖ κάποτε νὰ ζητήσῃ οὗτος τὴν ἐξωτερικὴν βοήθειαν.

Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἔχει μεγάλην εὐθύνην, ὁ πολιτικὸς ἐκείνος, πού αὐθαιρέτως δοκιμάζει νὰ ἀντικαταστήσῃ μὲ τὴν θέλησίν του, τὴν γνώμην τῆς πλειονοψηφίας τοῦ λαοῦ. Ἴδου ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον καθιερώθη τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, διὰ νὰ μὴ ἐπιτρέπη εἰς οὐδένα παράγοντα νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπιβάλλῃ αὐθαιρέτως τὰς ἰδέας καὶ ἰδιοτροπίας του, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀφοπλίξῃ μὲ τὴν γνώμην τῆς πλειονοψηφίας τοῦ λαοῦ, τοῦ μόνου κυριάρχου νὰ ἀποφασίσῃ διὰ τὴν τύχην του.

* * *

Ὑστερα ἀπὸ τὴν μικρὰν αὐτὴν παρέκβασιν, ὡς πρὸς τὰ ἐφόδια πού πρέπει νὰ κατέχῃ ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος πολιτικὸς, καὶ αἱ ἀρχαὶ πού πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του οὗτος, κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ὑψηλοῦ του ὑπουργήματος, ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας.

Ὅταν ὁ Λάμπρος ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν, ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκετο ἐνώπιον τῆς διακοινώσεως τῆς 8 Ἰουνίου 1916, τῶν Δυνάμεων τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως (1), εἰς τὴν ὁποίαν διακοίνωσιν ἀφοῦ ἐξέφραζον αὐταὶ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ στάσις τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως δὲν ἦ οὐ σύμφωνος πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις ἐλλεικρινούς οὐδετερότητος, ὅπως ἐμαρτύρει ἡ κατάληψις τοῦ ὄχυροῦ Ροῦπελ (2) καὶ ἄλλων στρατηγικῶν σημείων, τῇ ἀνοχῇ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, πράγμα πού ἀπετέλει ἀπειλὴν διὰ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, ἐζήτησαν μεταξὺ ἄλλων τὴν ὀλοσχερῇ ἀποστράτευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην. Τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασιν τῆς τότε κυβερνήσεως δι' ὑπηρεσιακῆς, χωρὶς πολιτικὴν χροιάν μὲ ἐφαρμογὴν εὐμενοῦς οὐδετερότητος. Διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ νέας ἐκλογὰς ἐντὸς τῶν συνταγματικῶν προθεσμιῶν καὶ ἄλλα.

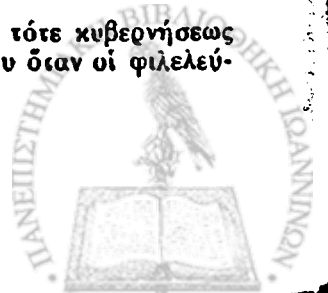
Ἡ διακοίνωσις ἐκείνη τῆς 8 Ἰουνίου 1916, καὶ τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης πού ἠκολούθησε (13 Σεπτεμβρίου 1916 π. ἡ.), πού ἔφερε τὸν πλήρη διχασμὸν τοῦ ἔθνους, ὡς κράτους, κυβερνήσεως, στρατοῦ καὶ πολιτικῆς, καὶ ἡ δυσχερὴς θέσις πού ἐδημιούργει τοῦτο εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἐχθρική πλέον στάσις τῶν Συμμάχων ἐπέφεραν ἀλλεπαλλήλους κυβερνητικὰς μεταβολὰς, χωρὶς καὶ πάλιν νὰ δυνηθῇ νὰ μειωθῇ ἡ ἐχθρότης αὕτη. Τὴν παρητίησιν οὕτω τοῦ Σκουλούδη (8)21 Ἰουν. 1916) διεδέχθη, κατ' ἐπιταγὴν τῶν Συμμάχων, εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ κυβέρνησις Ζαίμη. Μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὅλοι ἐπίστευον ὅτι ἡ χώρα θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὸν κανονικὸν δρόμον. Καὶ ἡ κυβέρνησις ὁμως Ζαίμη, ἐπειδὴ δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Δυνάμεων τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως, παρητήθη, καὶ τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1916, ἡ προεδρία τῆς Κυβερνήσεως ἀνετέθη εἰς τὸν Ν. Καλογερόπουλον, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν προσελήφθη, ὅπως εἶδομεν ὁ ἠπειρώτης πολιτικὸς Ἀλέξ. Καραπάνος. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ κυβέρνησις ἐκείνη μό-

1. Ὁνομαζέτο οὕτω τὸ τρίγωνον πού ἐσχηματίσθη εἰς ἀντίρροπον τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας (Γερμανία—Ἀυστρία—Ἰταλία) διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὴν Γαλλορωσικὴν συμμαχίαν τοῦ 1892, τῶν ἀγγλογαλλικῶν συμφωνιῶν τοῦ 1904, καὶ ἀγγλορωσικῶν τοῦ 1907.

2. Τὸ ὄχυρον τοῦ «Ροῦπελ» εἰς τοὺς Βουλγάρους, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1916, ἐπὶ κυβερνήσεως Σκουλούδη, ἐγένετο παρὰ τὸς δηλώσεις τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπαντιῶν εἰς διάβημα τοῦ αὐστριακοῦ πρέσβους Σιλιάου ἔλεγεν :

Ἐφείλω νὰ σὰς εἶπω κατηγορηματικῶς ὅτι οὔτε ἡ παροῦσα κυβέρνησις, οὔτε ἄλλη τις, ἤθελε ἀνεχθῆ ὡς ἀνδράποτε παραβίασιν τοῦ ἐδάφους μας ἐπὶ τῶν Βουλγάρων χωρὶς νὰ καταγγίῃ εἰς τὰ ὄπλα πρὸς προστασίαν του». (Βεντήρη: Ἐνθ. ἀνωτ. Δ' 89).

Ἡ παράδοσις ἐκείνη ἐθεωρήθη πρᾶξις προδοτικῆ, τὰ δὲ μέλη τῆς τότε κυβερνήσεως καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, παρελέμφθησαν ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου ὡς οἱ φιλελεύθεροι κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν.

λις ανέλαβε τὴν ἀρχὴν, ἐδήλωσεν ὅτι εἶχε χαρακτῆρα πολιτικόν (1), συμμετεῖχον δὲ εἰς αὐτὴν τρεῖς ὑπουργοὶ ἦτοι ὁ Λ. Ροῦφς, Ι. Καφταντζόγλου καὶ Δ. Βοκοτόπουλος, π ὅ ἐθεωροῦντο ὅτι εἶχον φρονήματα πού ἀντεστρατεύοντο εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως, ὅλα αὐτὰ εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποχὴν καθὲ ἐπαφῆς μὲ αὐτὴν τὸν πρεσβευτῶν τῶν, ἡ δὲ κυβέρνησις ἐκείνη μετὰ δεκαπενθήμερον βίον, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1916.

Μὲ τὴν διακοίνωσιν ἐκείνην τῆς 8 Ἰουνίου 1916, ὅπως βλέπομεν, αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως ἐπ. νέβαινον ἀπροκαλύπτως εἰς τὰ ἐσωτερικά μας ἢ ο τὸ δίκικο μαχαῖρι πού ἐπλήγωνε βαθειὰ τὴν χώραν μας καὶ τοὺς Συμμάχους. Ἡ Τριπλῆ Συνεννόησις ἐξήει τὴν ἀποστράτευσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ ἀποστράτευσις ἔφερε τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐπίθεσις ἐκείνη πού ἀπέριπτεν ὅλα τὰ προσχήματα διεθνούς καὶ μὴ δικαίου, ὡς ἄχρηστα πλέον, ἔφερον ἐντὸς τῆς χώρας ἀπροκαλύπτως πλέον τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος. Μὲ τὴν διακοίνωσιν τῶν ἐκείνην αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως ἠθέλον τὴν Ἑλλάδα ὑποχείριον τῶν θελήσεών της καὶ ὑπηρετίον τῶν συμφερόντων της.

* *

Εἰς μίαν τοιαύτην ἀτμόσφαιραν ψυχικοῦ ἀνυβρασμοῦ καὶ ἐθνικῆς ἀγωνίας ἀνελάμβανεν ὁ Λάμπος νὰ σχηματίσῃ τὴν κυβέρνησίν του, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἦσαν ξένα πρὸς τὴν πολιτικὴν, τὸ δὲ ὑπουργεῖον πού ἐσχηματίσθη ἦτο τελείως ἄχρουν καὶ ἐντελῶς ὑπηρεσιακόν (2).

Ὁ σχηματισμὸς τῆς κυβερνήσεως Λάμπρου εἶχε σκοπὸν νὰ ἐξειμενίσῃ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, ὁ ἴδιος δὲ ὁ πρωθυπουργὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως προέβη εἰς τὰς κάτωθι δηλώσεις:

«Ἡ Κυβέρνησις εἶνε ἐντελῶς ὑπηρεσιακὴ, δι' ὃ καὶ ἰδιαιτέρας κατέβαλε προσπάθειας ὅπως πάντα τὰ πρόσωπα τὰ ἀποτελέσαντα αὐτὴν εὐρίσκωνται ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς καὶ ἔχωσιν εἰδικότητα εἰς τὸ ἔργον τῶν. Τοῦτο δὲ νομίζω ὅτι τὸ κατώρθωσα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως αὕτη θὰ ὀδηγηθεῖ ἐκ τῆς νομοταγοῦς ἀφοσιώσεώς της πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Ἰδέαν, τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους καὶ τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα τῆς χώρας. Ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἀνατίθεται ἡμῖν εἶναι βαρὺ, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶμεν ν' ἀνταποκριθῶμεν ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, εἰς τὰς κοιοίμους περιστάσεις, ὡς διέρχεται ἡ πατρίς, ὑπερρηδῶντες τὰ ἐμπόδια, ἕτινα σπουδαῖα βλέπομεν ἐγειρόμενα ἐνώπιόν μας» (3).

1 Σχετικῶς μὲ τὸν χαρακτῆρα τῆς κυβερνήσεως Καλογεροπούλου τὴν 5 Σεπτεμβρ 1916, ἐξεδόθη τὸ κάτωθι ἀνακοινωθέν:

«Αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως γενόμεναι δηλώσεις καθ' ὅς ἡ ἐννοησῶσα Κυβέρνησις εἶνε ὑπηρεσιακὴ, ἀλλ' εἶχει χαρακτῆρα πολιτικόν, δεῖν νὰ ἐννοηθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἐννοίαν. Τὸ ὑπουργεῖον ἀποτελούμενον ὑπὸ προσώπων ἕτινα ἀνήκουν εἰς τὸ Κοινοβούλιον, ἀναλαμβάνει ἀπέναντι τῆς χώρας πλήρη τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών της, ἀποδεχόμενον, ἐννοεῖται, τὴν διακοίνωσιν τῶν Δυνάμεων τῆς 8 Ἰουνίου ἐν τῷ πνεύματι, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ προκάτοχος Κυβέρνησις Ζαῖμη. (Ἐφημ. «Ἀκρόπολις» 5 Σεπτεμβρίου 1916).

2. Ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου καθρητίσθη ὡς ἐξῆς: Σ π. Λ ά μ π ρ ο υ, Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργ. Παιδείας. Ν. Ἀ π ο σ τ ο λ ό π ο υ λ ο ς (καθηγητῆς τῆς Ζωολογίας) Ὑπουργ. Ἐθνικ. Οἰκονομίας. Σ ω κ ρ. Τ ζ α ν ε τ ο υ λ έ α ς (Διευθ. Ὑπουργ. Οἰκονομικῶν) Ὑπουργ. Οἶκον. Α. Τ σ έ λ ι ο ς Ἐσωτερικῶν καὶ προσωρινῶς Δικαιοσύνης. Ι. Ἀ ρ γ υ ρ ό π ο υ λ ο ς (Διευθ. Σιδηοδρόμων) Ὑπουργ. Συγκοινωνιῶν. Ε υ γ έ ν ι ο ς Ζ α λ ο κ ω σ τ α ς (υἱὸς τοῦ ποιητοῦ Γ. Ζαλοκώστα, διατελέσας προηγουμένως ἀλληλοδιαδόχως γραμματεὺς εἰς τὰς πρεσβείας Παρισίων, Ρώμης, Κων)λεως καὶ ἐπιτετραμένους εἰς Σόφειαν) Ὑπουργ. τῶν Ἐξωτερ. Δ α μ ι α ν ό ς (ὑποναύαρχος) τῶν Ναυτικῶν καὶ Ν. Δ ρ ά κ ο ς (ὑποστράτηγος) Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἐκάλει τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην «κ υ β έ ρ ν η σ ι ν ά ρ χ α ι ο λ ό γ ω ν».

3. Ἐφημ. «Ἀκρόπολις» 5 Σεπτεμβρίου 1916.

Ἡ κυβέρνησις Λάμπρου, τὴν ἐπομένην τῆς ὀροκομοσίας τῆς, κατόπιν δύο ὑπουργικῶν συμβουλίων, ἀπεφάσισε νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ ἐν Κερατινίῳ Συμμαχικοῦ στόλου Ναυάρχου Φουρνιέ, ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ εἰς τὰ Πολεμικὰ Ἀπομνημονεύματά του, γράφων ὅτι ἡ Κυβέρνησις Λάμπρου ἐξετέλεσεν ἐν πάσῃ εὐκρινείᾳ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διακοινώσεως (1).

Ὁ παροτιλισμὸς τότε τοῦ στόλου εἰς τὸν Ναύσταθμον ἤρχισεν ὅπως γράφουν αἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, ἐν μέσῳ τριγυκῶν καὶ συγκινητικῶν σκηνῶν, ἐνῶ γαλλικὸν ἄγημα ἀτοβιβασθὲν εἰς Ψυτάλλειαν, κατελάμβανε τὸ πυροβολεῖον, οἱ δὲ ἄνδρες τῶν πληρωμάτων σιωπηλοὶ καὶ καταπονημένοι ἀπὸ τὴν ψυχικὴν ὀδύνην ἀνῆρχοντο εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατελαμβάνετο καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ κατάστασις δὲν παρέμεινε εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Κατόπιν τῶν ἀντιρρήσεων τὰς ὁποίας ἐπανειλημμένως διατύπωσε πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, ἡ κυβέρνησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῆς χώρας, ὁ ναύαρχος Φουρνιέ ἐπέδωσε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Λάμπρου τὴν 3 Νοεμβρίου 1916 νέαν τελεσιγραφικὴν διακοίνωσιν, δὲ τῆς ὁμοίως ἐζητεῖτο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ἀμέσως ἢ παραχώρησις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Μπράλλου εἰς Λάρισσαν, ἐπὶ πλέον ὅτιως παραδοθῶσιν 18 πεδιναὶ πυροβολαρχαὶ μετὰ 1000 βολῶν δι' ἕκαστον πυροβόλον, 16 ὀρειβιτικαὶ πυροβολαρχαὶ ἐπίσης μετὰ 1000 βολῶν, 40.000 ὄπλα, 140 πυροβόλα μετὰ 220 φυσιγγίων δι' ἕκαστον ὄπλον καὶ πυροβόλον καὶ 50 φορτηγὰ αὐτοκίνητα.

Ἐκ τούτων καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς καλῆς θελήσεως τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἔπρεπε νὰ παραδοθῶν ἀμέσως δέκα ὀρειβιτικαὶ πυροβολαρχαὶ, τὰ δὲ ὑπόλοιπα θὰ παρεδίδοντο βραδύτερον. Εἰς ἀκρόασιν μάλιστα τὴν ὁμοίαν ὁ Φουρνιέ εἶχεν εἰς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον, συνέστησεν οὕτως ὅπως ἡ Ἑλλὰς ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς νέας αὐτὰς ἀξιώσεις, δηλώσας ὅτι ἡ πραγματοποίησις των, θὰ ἦτο μία ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως τῶν φιλικῶν διαθέσεων τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Συνεννόησιν, ὑποδείξας συγχρόνως εἰς τὸν βασιλέα τὰς συνεπείας πρὸς τὴν εἶχε τυχὸν ἄρνησις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἀποδοχὴν τῶν νέων ἀξιώσεων τῆς Συνεννοήσεως. Ταυτοχρόνως ὁ τότε πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας Μπριάν, διὰ τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν ἐδῶ πρέσβυν Γκυγιμέν, συνίστα εἰς αὐτὸν νὰ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ φιλικὰ μέσα ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν παραχώρησιν τοῦ πολεμικοῦ ὕλικου, προσθέτων ὅτι αἱ φιλικαὶ αὐταὶ ὑποδείξεις θὰ εἶνε τὸ τελευταῖον διάβημα τῆς Γαλλίας.

Ἡ ἀνωτέρω διακοίνωσις συζητηθεῖσα εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῆς 6 Νοεμ. 1916 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τοῦ πρωθυπουργοῦ παρευρίσκοντο οἱ ἄλλοτε πρωθυπουργοὶ ἢ ἀρχηγοὶ κομμάτων Δ. Ράλλης, Ἀλ. Ζαΐμης, Σ. Δραγούμης, Δ. Γούναρης, Στ. Σκουλούδης καὶ Ν. Δημητρακόπουλος, δὲν ἐγένετο δεκτὴ, πρὸς ἀποφυγὴν χαρακτηρισμοῦ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος, καὶ ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ.

Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀνωτέρω διακοίνωσις ἤρχετο ὡς συνέπεια τῆς συμφωνίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντῖνου μὲ τὸν Γάλλον γεροισιαστὴν Μπεναζέ, ἰδιαιτέρου φίλου καὶ ἀπεσιασμένου τοῦ Γάλλου πρωθυπουργοῦ Μπριάν.

Ὁ βασιλεὺς τότε Κωνσταντῖνος διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς οὐδετερότητος ἀπὸ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις, ἐπεζήτησε καὶ υπέγραψε συμφωνίαν μὲ τὸν ἀνωτέρω Γάλλον γεροισιαστὴν Μπεναζέ, πρὸς ἐπετεύχθη κατόπιν ἰδιαιτέρας μεταξὺ τῶν δύο τούτων συμφωνίας εἰς τὰ ἀνάκτορον τοῦ Τατοῦ τὴν 8|21 Ὀκτωβρίου καὶ ἡ ὁποία περιελάμβανε :

1. Δ α ρ τ ῖ ζ Φ ο υ ρ ν ι έ : Πολεμικὰ Ἀπομνημονεύματα, σελ. 140.

α) Δημοσίευσιν άμέσου διατάγματος, άπ' λύσεως τής κλάσεως 1913β και άποστολήν τών άγυμνάστων εις τās έστίας των,

β) Εύμενή άποδοχήν έντός τριών ή τεσσαρίων ήμερών αίτησιν τής Συ εννοήσεως όπως ό στρατός μεταφερθή εις Πελοπόννησον.

γ) Παραχώρησιν εις τήν Συνεννόησιν του ύλικου πολέμου του στρατου και του στόλου, συμπεριλαμβανομένων πυροβόλων, έφοδίων και τορπιλλών αντί χρηματικής άποζημιώσεως.

Εις άντάλλαγμα ό βασιλεύς Κωνσταντίνος έζητεί:

α) Νά εξασφαλισθή ή περαιτέρω σήδευερότης.

β) Νά επιτραπή εις τό κίνημα τής Θεσσαλονίκης νά προσβίλη τό κράτος των Αθηνών με έισβολήν εις τήν Θεσσαλίαν (').

Πρός τήρησιν των προσχημάτων συνεφωνήθη ότι αι Κυβερνήσεις Αγγλίας και Γαλλίας θα έζητουν τα ότλα δια διακοινώσως, και ότι ή ελληνική Κυβέρνησις θα διεμαρτύρητο μέν, αλλά θα τα παρέδιδε. Έγένετο όθεν ή διακοίνωσις, έγινετο ή διαμαρτυρία, συνεφωνήθη δέ όπως τήν επομένην τα συμμαχικά άγήματα θα μετέβαινον εις τās άποθήκας ύλικου άπό ώρισμένους δρόμους. Όταν όμως τα συμμαχικά στρατεύματα έτήγαν τήν 18 Νοεμβρίου εις τās συμφωνημέ ας θέσεις, ύπέστησαν όμ ιδικήν επίθεσιν των περιφήμων ένόπλων συλλόγων των «έπιστράτων», καιτοι πρό όλίγων ήμερών ό Φουρνιέ έλάμβανε τήν 13 του μηνός επιστολήν του Αύλαρχου Μερκάτη, ό όποιος τό διεβεβίωσε δια τήν τάξιν που θα έπεκράτει κατά τήν άνοδον του γαλλικου στρατου εις τās Αθήνας. Η σύρραξις εκείνη έληξε με τήν επέμβεισιν των πρεσβευτών και τήν δήλωσιν του βασιλέως Κωνσταντίνου ότι θα παρεχώρει εις τήν Συνεννόησιν έξ πυροβολαρχίας, αντί των δέκα που έζητεί ή διακοίνωσις.

Δια τήν άνανδρον εκείνην επίθεσιν, ό τότε ύπουργός των Στρατιωτικων εξέδωκε διαταγήν εις τήν όποιαν εξέφραζε τās συγχαρητήριά του και τήν ευαρέσκειαν «δια τήν παροδειγματικήν συμ-ριφοράν» κατά τās ή ιέρας εκείνα.!

* *

Έπί κυβερνήσεως Λάμπρου, έλαβε χώραν επί πλέον ή άνήκουστος άντιχριστιανική πράξις, που θα ήδύνατο νά φαντασθή ό νοϋς του άνθρώπου.

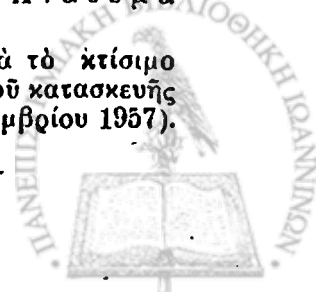
Η Έερά Σύνοδος τής Ελλάδος, υπό τήν προεδρίαν του Μητροπολίτου Αθηνών Θεοκλήτου, κατά τήν 12 Δεκεμβρίου 1916, έν σώματι συνοδευομένη άπό όλον τον κλήρον, μετέβη εις τό πεδίον του Άρεως και έχοροσιάτησεν εις δέησιν αναθέματος «κατά του Βενιζέλου, φυλακίσαντος Αρχιερείς, επιβουλευθέντος τήν Βασιλείαν και τήν Πατρίδα άνάθεμα έστω», κατά τήν φράσιν του Αρχιεπισκόπου(2), ώσαν ό Βενιζέλος νά μη έζητεί νά πραγματοποιήσιν ό ειρα πεντακοσίων έτών(3).

Μεγαλειτέρα άσχημία δ'έν ήτο δυνατόν νά συμβή και δια τό άνοσιούργημα εκείνο τό όποιον κατεβίβιζε τον ελληνικόν λαόν εις τό σκότος του Μεσαίωvος και τον κλήρον του εις τήν θέσιν τής Έερας Έξετάσεως, ή τότε Κυβέρνησις δέν ήρκέσθη μόνον εις τήν άνόσιον τελετήν, αλλά έγνώρισεν αύτήν και εις τό έξωτερικόν, τρόπον τινά καυχομένη δια τήν πράξιν της εκείνην. Ο τότε—πράγματι—Υ-

1. Β εν τ ή ρ η: Ένθ. άνωτ. Β. σελ. 227—229.

2. Ο τότε Μητροπολίτης Αθηνών επιβαίνων άμάξης έρριψε δύο λίθους αναθέματος εις ένα λάκκον που ειχεν άνοιχθεί εκεί και εις τον όποιον θα έρριπτεν τον λίθον του αναθέματος ό λαός. Ρίπτων τους λίθους του ό Μητροπολίτης επανέλαβε τήν φράσιν «Α νά θ ε μ α εις τ ό ν Β εν ι ζ έ λ ο ν».

3. Οί λίθοι του αναθέματος εκείνου έχρησιμοποιήθησαν άργότερον δια τό κτίσιμο του ναου του Αγίου Έλευθερίου, παρά τό τέρμα Έπικράτους ρυθμού κτιριακου κατασκευής του ναου τής Αγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως. (Έγ ημ. «Τό Βήμα» 15 Δεκεμβρίου 1957).

πουργός τῶν Ἐξωτ. Ζυλοκώστας, ἔστειλε τὴν 14]27 Δεκεμβρίου εἰς τὰς Πρεσβείας τοῦ Ἐξωτ. τηλεγράφημα τὸ ὁποῖον ἀνέφερεν ὅτι.

«Λαὸς Ἀιτικῆς προσέβη χθές εἰς ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν ἐναντίον ἐπαναστάσεως Θεσσαλονίκης. Πλήθη λαῶν ἀνερχόμενα εἰς δεκάδας χιλιάδων μετέβησαν εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρειου καὶ ἔρριψαν λίθον ἀναθέματος κατὰ τοῦ προδότη. Αἰτήσῃ συντηριῶν μετέχε καὶ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν.»

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας; διετάσσοντο οἱ Νομάρχαι νὰ ἐπαναλάβουν τὸ ἀνάθημα εἰς τὰς περιφερείας τῶν. Καὶ ἐπανεληφθῆ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Κατὰ τὴν ταραχώδη καὶ ἀνώμαλον ἐκείνην ἐποχὴν οἱ β.σιλόφρονες πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ κύκλοι, ἐπέζη οὐν κάθε μέσον καὶ κάθε θυσίαν διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν κατοχὴν οἰουδήποτε ἐγγύφου, πὺ θὰ προήρχετο δῆθεν ἀπὸ τὸν Βενιζέλου, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐφίνετο τοιλάχιστον ἡ πρόθεσις τῶν Βενιζέλου νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ ἐν γένει νὰ γίνωνται καταφανεῖς αἱ σκέψεις τοῦ κατὰ τῆς Δυναστείας. Καὶ ἐφεῦρον πραγματικοῦτον. Ἐπὶ κυβερνήσεως Λάμπρου οὕτω ἐδόθη εἰς τὴν δημοσιότητα αὐτόγραφος δῆθεν ἐπιστολὴ τοῦ Βενιζέλου ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν στρατηγὸν Ἀριστ. Κόρακα καὶ ἡ ὁποία ἔγραφεν ὅτι «τὸ φάσμα τῆς πείνης καὶ τῶν δοκιμασιῶν... θὰ γίνῃ τὰχιστα ἀκόμη ἀπαισιώτερον τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ τεθεῖ εἰς τὴν τελεσφόρος ἀποκλεισμός», καὶ παρακάτω ὅτι «Πρέπει νὰ τονίσω ὅτι ἔχει ἤδη προδιαγραφῆ τελικῶς συντηρήσεως μετοξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Ἀντιπροσώπων τῆς Ἀντιάντι».

Τῆς δῆθεν αὐτῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βενιζέλου, φωτοτυπίαν ἐδημοσίευσεν βασιλικὴ ἔφημερίς, καίτοι ὁ ἴδιος ὁ Βενιζέλος ἐτηλεγράφε ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ὅτι: «Οὐδέποτε ἔγραψα παρομοίας ἐπιστολάς καὶ καταγγέλλω τὴν πλαστογραφίαν, εἰς ἣν κατέφυγον οἱ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ τῇ ἐλλίδι τῆς ἀποπλανήσεως τῆς κοιῆς γνώμης».

Ὁ ἴδιος ὁ Κόρακας κατὰ τὴν γενομένην ἐνώτιον τοῦ δικαστηρίου τῶν Ἐφετιῶν δίκην, κατὰ τὴν 28ην Μαρτίου 1918, ὅχι μόνον ἐπεκύρωσεν τὴν πλαστότητα τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης, ἀλλὰ προσέθεσεν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἦτο πλασὴ καὶ διὰ τοὺς κάτωθι λόγους. Ὁ Βενιζέλος ἔλεγεν ὁ Κόρακας συνήθιζε νὰ θέτῃ τὴν ἡμερομηνίαν εἰς τὸ ἐπάνω καὶ ὄχι εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ὅτι ἐὰν ὁ Βενιζέλος ἔγραφε πρὸς αὐτὸν, δὲν θὰ τοῦ ἔλεγεν «ἀξιότιμε κ. Κόρακα» ἀλλὰ «ἀγαπητὴ φίλε».⁽¹⁾

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρερμηνευθοῦν ὅλαι αἱ ἀγαθαὶ προθέσεις καὶ ἡ φιλοπατρία τοῦ Λάμπρου νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πλέον κρίσιμους περιστάσεις. Καίτοι ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἐσχηματίσθη πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐξευμενίσῃ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ ἀείμνηστος πρωθυπουργὸς ἐπισκέπτε ο καθημερινῶς τὰς εἰς τὰς Ἀθήνας πρεσβείας τῶν ἵνα λαμβάνῃ τὴν γνώσιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν⁽²⁾, ἐν τούτοις ἡ Κυβέρνησις τοῦ καθημερινῶς ἐφθειρέτο. Εἶχεν εἰς τὸ παθητικόν τῆς τὰ Νοεμβριανά, τὴν παράδοσιν τοῦ στόλου, τὸ ἀνάθημα κατὰ τοῦ Βενιζέλου, τὴν ἐπιστολὴν πρὸς Κόρακα, τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ στρατοῦ εἶχε μεταφερθεῖ εἰς Πελοπόννησον, ἀπηγορεύθησαν οἱ σύλλογοι τῶν ἐπιστράτων ἔξω τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀπηγορεύθη ἡ ὁ-

1. Πλαστογράφος τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης ἦτο κάποιος ὀνόματι «Ζιγορήσιος», ὁ ὁποῖος ἀνακαλυφθεὶς ὁμολόγησε τὴν πράξιν του, καὶ ὁ ὁμοίος προσεχθεὶς ἐνώτιον τοῦ ἀνακριτοῦ Κατεβαίνῃ ἔγραψεν ὀλόκληρον τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βενιζέλου μετὰ τὴν ὑπογραφήν του, μιμηθεὶς ἀριστα τὸν γραφικὸν του χαρακτήρα. (Βεντὴρ η Β' σελ. 280). Ὁ Ν. Ἀποστολόπουλος εἰς τὸν «Ἑλληνικὸν Μοναρχισμὸν» μνημονεύει τὸν Β. Δούσανην ὡς ἐνεχόμενον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πλαστῆς ἐπιστολῆς. Βλ. Βεντὴρ η Β' σελ. 410—412 ὀλόκληρον τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν ἀνάκρισιν ἐφέτου Πυθαγόρα Κατεβαίνῃ.

2. Π α π α ρ ρ η γ ο π ο ὑ λ ο υ: Ἐκδοσις 6 Τόμ. 7Β σελ. 215.

πλοφορία, από τὰς Δυνάμεις Συνεννοήσεως εἶχον ἀνγνωρισθεῖ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βενιζέλου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, πλησίον τοῦ ὁποῦ εἶχον διορισθεῖ οὗτοι. Ἐὐ πλέον μέχρι τοῦ 1917 εἶχον καταληφθεῖ ἡ Ἀ. Μακεδονία ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἡ Β. Ἡπειρος ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς, τὸ δὲ κριτὸς εἶχε διαιρεθεῖ εἰς δύο τμήματα, ἐνῶ ἡ Γαλλικὴ πολιτικὴ εἶχεν ἀνάγκην μιᾶς ἑνωμένης καὶ ἰσχυρᾶς, ἡ ὁποία καὶ μόνη θὰ ἠδύνατο ἀπατελεσματικῶς νὰ συνδράμῃ τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον. Οἱ ξένοι οὐδεὶς εἶχον πῦλον εἰς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην, ὅσας ὑποσχέσεις καὶ ἄ ἔδιδε καὶ ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἔλεγεν, ἐνῶ οἱ ἐντόπιοι τὴν ἐθιόρουν κατώτερον τῶν περιστάσεων, ὁ δὲ Λάμπρος ἠναγκάσθη μετὰ ἑπτάμηνον παραμονὴν εἰς τὴν ἀρχήν, νὰ παραιτηθῇ τὴν 7—21 Ἀπριλίου 1917 (1).

* *

Ὁ Λάμπρος μετὰ τὴν παραίτησίν του ἐπέβη νὰ ὑποστῇ σκληρᾶς δοκιμασίας, ἠθικῆς στενοχωρίας καὶ σωματικᾶς κακουχίας. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βισλέως Κωνσταντίνου καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς νέας Κυβερνήσεως Βενιζέλου, ὁ Λάμπρος εἰσῆχθη εἰς δίκην ἐνώπιον ἐιδικοῦ δικαστηρίου, ἀποφίσει τοῦ ὁποῦ (15—11—1917) ἡ παρουσία του κτεροχέθη, τὴν δὲ 22αν Ἰανουαρίου 1918 ἔξω ἴσθη εἰς Ὑδραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σώτερον, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς 20 Μαρτίου 1919. Λόγω κακουχῶν ὁ Λάμπρος προσεβλήθη ἀπὸ νεφροτίδι, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέθανεν εἰς Κηφισσιάν τὴν 23 Ἰουλίου 1919 καὶ ὥριον 7 μ. μ., τὴν δὲ ἐπομένην ἐκηδεύθη τὴν 5 μ. ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Κιούτση).

Λόγω τῆς πολιτικῆς ὑποδικίας του, καίτοι ὁ Λάμπρος ἦτο τετιμημένος μετὰ τὸ παράσημον τῶν ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν καὶ εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὰ ὑψίστα πολιτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἀξιώματα, οὐδεμία τιμὴ ἀπενεμήθη εἰς τὴν νεκρόν του, οὔτε ἀπὸ τὸ κράτος, οὔτε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀντεπροσωπεύθη κἄν εἰς τὴν κηδείαν. Μόνον μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν ἡς 1 Νοεμβρίου 1920, ὁ μὲν Φ. λογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς ἐτέλεσε τὴν 8 Ἀπριλίου 1921 πολιτικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀνδρός, τὸ δὲ Πανεπιστήμιον, τὴν 14 Μαΐου ἰδίου ἔτους, πνευματικὸν τοιοῦτον (2).

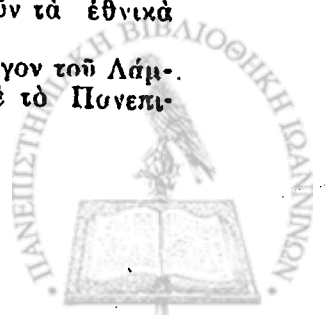
* *

Ὁ Λάμπρος ἐχαρμετηρίσθη ἀπὸ τὸν ἀντιπρὸς εὐόμενον τύπον ὡς «προδοτικὸς», ἐπίθετον τοῦ ὁποῦ εἶνε τὸ πλῆθὸν εὐθηνῶν εἰς τὴν χώραν μας, διὰ νὰ στολιζόμεν μετὰ αὐτὸ ὄλους ἀναξαιρέτως τοὺς πολιτικοὺς καὶ ἀντιπάλους. Ὅλοι σχεδὸν οἱ πολιτικοὶ μας ἄνδρες, πού ἔζησαν, ἔδρασαν καὶ ἀπέθανον, κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς ἀναξαιρέτητος, ἀρῶν προσέφερον ὅλας τὰς δυνάμεις των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος, ἔλαβον μαζῆ τὴν ὕβριν καὶ τὴν συκοφαντίαν τῶν ἐπιζήτων, ὡς προδόται τῶν ἐθνικῶν δικαίων, κτεροχῆται καὶ κλέπται τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, τὸ δὲ σίββινον τῆς ἀχαριστίας, ἐσκέπειε σχεδὸν τὸ τέλος τῆς ζωῆς των.

Εἴμεθα δυστυχῶς ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ἐξωρίσθη ὁ Ἀριστείδης, ἐποτίσθη τὸ νόνειον ὁ Σωκράτης, πικρᾶς ἡμέρας ἐπέρασαν εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἦρωσ τοῦ Μαραθῶνος Μιλτιάδης, ἐξεδιώθη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὁ βασιλεὺς Θησεύς, κατεδιώθη καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Εὐβοίαν ὁ Ἀριστοτέλης, κατηγορηθεὶς ὡς μακεδονίζων. Ἀπὸ τοὺς νεωτέρους δὲ ὁ Καποδίστριας ἀπέθανεν μετὰ ἓνα μιχαῖρι εἰς τὴν καρδίαν

1. Ἡ κυβερνήσις Λάμπρου, παρητήθη, κατόπιν λέγεται συνομιλίας τοῦ Βισλέως μετὰ τὸν κ. Ἐλλιοτ, πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὑπέδειξεν εἰς τὸν ἀνακτα τὴν ἀνάγκην ἀντικαταστάσεώς της, διὰ νὰ διευκολυνθῇ τὸ ἔργον τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν φιλικῶν σχέσεων τῆς χώρας μετὰ τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως. Ἰναι οὕτω ἐξυπηρετηθῶν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ τερωματιθῇ ἡ κρίσιμος κατάστασις τῆς χώρας.

2. Πρβλ. Ν. Ἑλληνομνήμων τόμ. 16 σελ. 295—305. Τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Λάμπρου, ἀνέλυσεν εἰς μὲν τὸν Παρνασσόν, ὁ καθηγητὴς κ. Α. Ἀδαμαντίου, εἰς δὲ τὸ Πανεπιστήμιον ὁ καθηγητὴς κ. Σκιαῶ.

καὶ μίαν σφίραν εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐσυκοφαντήσθη ὡς «μαμόθρεπτον τῶν Ἄγγλων», ὁ Κολοκοτρώνης ὡς προδότης τῆς πατρίδος, ὁ Μυκρουγιάννης ἐσάπισεν εἰς τὰς φυλκὰς τοῦ Μενδρισέ, ὁ Δεληγεώργης ἐλιθοβολήθη εἰς τὸ σπίτι του, ὁ Βούλγαρης κατεδικάσθη εἰς πολιτικὸν θάνατον ὡς δεσποτικὸς καὶ τυραννικὸς, ὁ Κουμουνδοῦρος ἰβρίσθη ὡς προδότης τῶν ἐθνικῶν δικαίων, ὁ Τρικούπης ὡς «ἐκ κληρονομηκότητος προδότης», ὁ Βενιζέλος, νικητὴς μὲ τὴν συνθήκην τῶν Σφβρῶν, ἐδέχεται σφαίρας ἀπὸ Ἑλλήνας στρατιωτικῆς, ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἔμεινεν ἄταφος δεκαετιὰν εἰς ξένην γῆν. Καὶ ἐν τούτοις ὅλοι αὐτοὶ ὡς μόνον ὄειρον καταλήψεως τῆς ἀρχῆς εἶχον νὰ ἀφιερῶσιν τὰς μικρὰς ἢ μεγάλας τῶν δυνάμεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος!!

* *

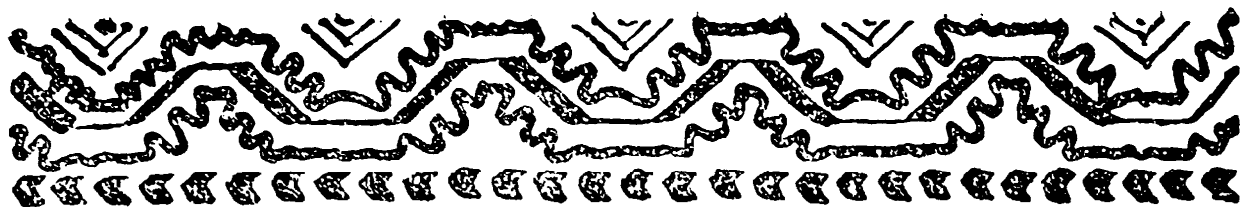
Τώρα ὅμως πὺν ἐπέρασεν ἡ τρικυμιώδης ἐκείνη ἐποχὴ, καὶ τὰ ἄγρια κομματικὰ καὶ ἀνθρώπινα πάθη, καθὼς καὶ αἱ ἀνθρώπινα ἀδυναμίαι τῶν ἀντιπάλων καὶ ἐπικριτῶν ἐσίγησαν, κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῆ τὰς εὐγενεῖς προθέσεις τοῦ ἀνδρός. Οὐδεὶς δύναται νὰ κατηγορήσῃ τὸν Λάμπρον «π ρ ο δ ό τ η ν», αὐτὸν τοῦ ὁποῦ οὐλόκληρος ἡ ζωὴ εἶχε καταναλωθῆ εἰς τὸ νὰ ὑμνῆ τὰς δόξας τῆς πατρίδος του καὶ νὰ θρηνηῆ τὰς δυστυχίας της, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκητο. Αὐτὸν πὺν δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ πράττῃ διὰ τὸ ἔθνος του ὅ,τι ἠδύνατο, οὐδέποτε σκεπτόμενος τὰς ἀποτυχίας;

Ἐὰν ἦτο προδότης ὁ Λάμπρος, δὲν θὰ ἐστίλλετο τὸ 1913, ἀπὸ τὴν τότε κυβέρνησιν εἰς Ἰταλίαν, πρὸς εὐνοϊκὴν διευθέτησιν τοῦ ἠπειρωτικοῦ ζητήματος, καὶ δὲν θὰ ἔγραφε διὰ τὸ ζήτημα ἐκεῖνο πλεῖστα ἄρθρα, καὶ δὲν θὰ ἔδιδε συνεντεύξεις ὄχι μόνον εἰς τὰς ἐγκριτωτέρας ἰαλικὰς ἐφημερίδας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀγγλικὰς, γαλλικὰς καὶ γερμανικὰς, τονίζων τοὺς ἐθνολογικοὺς καὶ ἱστορικοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποῦ οὐλόκληρος ἡ Ἠπειρος, ἔπρεπε νὰ προσαρτηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα(1).

Ὁ Λάμπρος ἴσως νὰ μὴ ἦτο ὁ ἄνθρωπος, πὺν ἔπρεπε νὰ ἀναλάβῃ τὸ πηδάλιον τῆς πολιτείας εἰς τὰς κρίσιμους ἐκεῖνας περιστάσεις. Ἴσως νὰ ἦτο κατώτερος αὐτῶν. Προδότην ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν χαρακτηρίσῃ. Ὁ Λάμπρος ἐνεστερνίσθη βαθειὰ καὶ τελείως ὅλα τὰ ἰδανικὰ πὺν κα ἐθέλων τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, ὅσα συνέπηξεν ὁλόκληρος σχεδὸν χιλιετηρὶς ἐθνικοῦ βίου, καὶ τοιοῦτος ἕνας ἄνθρωπος οὐδέποτε δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ «π ρ ο δ ό τ η ς».

1. Σπουδαιότατον ἄρθρον διὰ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, ἐδημοσίευσε τότε ὁ Λάμπρος εἰς τὸν *Correspondant* τῆς 10 Ἰουνίου 1913, τὸ ὁποῦ οὐ ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὸν Ν. Ἑλληνομνήμονα Τ. 10 σελ. 138 κ. ἔ.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΟΚΙΜΙΟΝ*

Ιστορικῆς τινὸς περιλήψεως τῆς ποτὲ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου
ἠπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης

ΣΧΟΛΙΑ: ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ

10

Γαβριήλ Β΄ ἐν ἔτει 1381 Πατριαρχεύοντος Ἀντωνίου τοῦ Δ΄ καὶ τούτου ἄγνωστα ἰὰ ἔτη τῆς Ἀρχιερατείας, ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἐπὶ σχεδὸν 80 ἔτεσιν ἀποσιωπῶνται, ἴσως ἔνεκα τῶν τότε Ὀθωμανικῶν ἐν Ἠπείρῳ ἐπιδρομῶν, κυριευθείσης καὶ τῆς Ἄρτης, ἐν ἔτει 1449 Μαυτίου 24, σὺν πάσῃ τῇ Ἀκαρνανίᾳ κυβερνωμένης ἄχρι τοῦ καιροῦ ἐκείνου ὑπὸ Καρόλου τοῦ Β΄, παρὰ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β΄. Μετὰ ταῦτα ἀναφέρεται Ἀρχιερατεύσας ἐν Ἄρτῃ, μόνον καὶ Ναυπάκτῳ.

11

Γεράσιμος Β΄, ὁ ἐπωνυμούμενος Χιδάς, ἢ Χυδάς, ἐν ἔτει 1480, Αὐταρχοῦντος ἐν Κων)πόλει Μωάμεθ τοῦ Β΄, καὶ Πατριαρχεύοντος Συμεὼν τοῦ Τραπεζουντίου τοῦ β΄. Κἀνταῦθα ἡ ἱστορία ἀποσιωπᾷ τοὺς κατὰ σειρὰν διαδόχους, καθὰ καὶ τὴν διάρκειαν τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἀναφέρει δὲ ὡς τοιοῦτον.

12

Ἰάκωβον Α΄ ἐν ἔτει, ὡς εἰκάζεται ἐκ τινος ἐπιγραφῆς, 1510, ἐπὶ τῆς Βασιλείας Βαγεζήτ τοῦ Β΄ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου Γιαβούς Σελήμ τοῦ Α΄, ἐγγόνου τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β΄, Πατριαρχεύοντος Παχωμίου τοῦ Α΄. Τίς δὲ οὗτος; πόσα ἔτη Ἀρχιεράτευσεν; πόθεν κατήγετο; ἄδηλον πάντῃ. Μετὰ τοῦτον ἀναφέρεται ὡς διάδοχος καὶ ὁ ὑπάλληλος ὑπάρχας αὐτοῦ.

13

Ἀκάκιος Α΄ ἐν ἔτει, ὡς εὔρομεν ἐν τινι Κώδηκι τῶν Πατριαρχείων, 1516, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Θεολήπτου τοῦ Α΄. Αὐταρχοῦντος τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου. Οὗτος λίαν τραχὺς ἀνὴρ ὢν καὶ ἐκδικητικὸς, διέβαλεν εἰς τὸν ἐπιχωριάζοντα τότε εἰς Διδυμότειχον εἰρημένον Σουλτάνον, τοὺς ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ κηρύττοντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὡς δῆθεν παρὰ τὰ καθεστῶτα πράττοντας, ὀσιομάρτυρας Ἰάκωβον, Διονύσιον καὶ ἕτερον Ἰάκωβον, ὃ καὶ οἱ αἰμίμηστοι ὑπέστησαν, τῷ αὐτῷ ἔτει Νοεμβρίου 4, τὸν δι' ἀγχόνης ὑπὲρ Χριστοῦ τρομερὸν θάνατον. Μετὰ τοῦτον Ἀρχιερατεύσατα ἐπὶ ἀγνώστοις ἔτεσι διεδέχθη.

14

Ἀθανάσιος, ἐν ἔτει 1535, ἐπὶ τῆς Βασιλείας Σουλεϊμάν τοῦ Α΄ καὶ Πατριαρχείας Ἱερεμίου τοῦ Α΄. Πρὸς τοῦτον ἔγραψεν ἐκ Ζακύνθου, ὃ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ

* Συνεχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 208.

Ἁγίου Γεωργίου τῶν Κρημνῶν, κουρευθεὶς Μοναχός, ὁ καὶ Ραγενδύτης ἐπονομαζόμενος, σοφὸς Παχώμιος Ρουσάνος, ἐπιστολὴν διδακτικὴν κατὰ Καρτάνου (γγ). Μετὰ δὲ ἕξαετῆ Ἀρχιερατείαν, ἀποθανόντια διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον.

15

Κύριλλος Α' ἐν ἔτει 1541 ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ Α' εὔρομεν δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῷ ΣΤ' τόμῳ τοῦ Συντάγματος τῶν Θείων Κανόνων, ἐν τῇ ὑπόσημ. τῆς 518 σελίδος οὐδὲν δὲ ἕτερον περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν.

16

Παρθένιος Α' ἕξ Ἰωαννίνων ὁρμώμενος, ἐν ἔτει 1546, Αὐταρχοῦντος Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς καὶ Πατριαρχεύοντος Διονυσίου τοῦ Β'. Οὗτος παρεκκοσμήσας διὰ καθαροῦ ὄργυρου τὸν Ἱερόν Πόδα τοῦ Μεγαλομάρτυρος Μερκουρίου ἀφίερωσεν εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀρτις, ἄχρι τοῦδε σωζόμενον (ε) καὶ παρὰ τῶν εὐσεβῶν τιμώμενον. Τούτου θανόντος μετὰ δεκαπενταετίαν ἀνήχθη εἰς τὸν θρόνον.

17

Ἰωακείμ Α' ἐν ἔτει 1564, ἐπὶ Σουλεϊμάν Α' αὐτορχοῦντος, καὶ Πατριάρχου τοῦ ἕξ Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ τοῦ Β', εἰς οὗ τὴν καθύπευρον ὑπέγραψε, κατὰ Κρούσιον ἐν Τουρκογραικίᾳ ἔδφ. 174. Μετὰ δὲ τριετίαν προήχθη.

18

Παρθένιος Β' ἐν ἔτει 1567, ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Σελήμ Β' καὶ Πατρ. Μητροφάνους τοῦ Γ'. Τοῦτον ἀποβιώσαντα μετὰ τριετίαν διεδέχθη ὁ ἐπίσκοπος Λιτῆς καὶ Ρεντίνης, ὁ καὶ τὸν θησαυρὸν συγγράψας, ἐν ὑποδιακόνεις ἔτι διατελών, εἰς λόγους 40 ἐν ἀπλοϊκῇ φράσει, καὶ τὸν βίον περιγράψας τοῦ ἐν τῷ Ὀλίμῳ Ὄσιου Διονυσίου, καὶ ἄλλα εὐκλεῶς οὐκ εὐίριθμα, ἐπὶ Μητροφάνους τοῦ Γ' Πατριάρχου Κων)πόλεως.

19

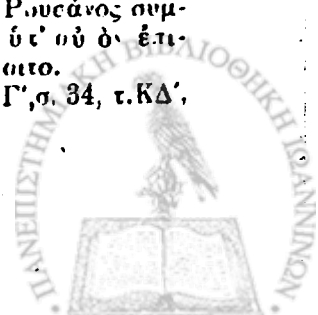
Δαμασκηνὸς ὁ ἐπιλεγόμενος Στουδίης, ἐν ἔτει κατὰ μὲν Χριστοφόρον Φιλίτην, ἐν μέσῳ τοῦ 1575, κατὰ δὲ τὸν Π. Ἀρσβαντινὸν τῷ 1570, Θεσσαλονικεὺς τὴν πατρίδα, ἀνὴρ ὑπάρξας ἐκ τῶν λογιωτέρων καὶ ἑναρετωτέρων Κληρικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ὁ θαιμιαστότερος μαθητὴς τοῦ ἐκ Βερροίας Θεοφάνους Νοταρᾶ Ἐλεοβούλκου, κατὰ τὸν Δωρόθεον, λίαν ὠφελήσας τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ συγγραφῶν, καὶ τὰς καταχρήσεις τοῦ Κλήρου ἐξελέγξας. Τούτου τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ καὶ εὐσεβοῦς ἀνδρός, εὐκλεῶς πάνυ ποιμάναντος τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ λογικὴν εὐσεβῆ ποιμνὴν δεκαετίαν, καὶ πρὸς Κύριον ἐκ' ημῆσαντος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον.

20

Μητροφάνης Α' ἐν ἔτει 1680, ἐπὶ τῆς Αὐταρχίας Ἀμουράδ Γ' καὶ Πατρ.

γγ) Ὁ ἐκ Κερκύρας ὁρμώμενος ἱερομόναχος Ἰωαννίνιος, ὁ Καρτάνος ἐπιλεγόμενος, συνέγραψεν αἰρετικὴν τινα πλήρη βλασφημιῶν βιβλίον, καλουμένην Ἄνθος, ἐπεὶ δὲ παρὰ τοῦ τῆς Κων)πόλεως Πατριάρχου, ἐνεκα τῆς συγγραφῆς ταύτης κριθεὶς ἄξιος καταδίκης, ὡς Αἰρετικῶφρων, ἠετομόλησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀρτις, ὑπὸ φαβου καὶ ἐντροπῆς πρὸς τοὺς ὁμοφρονεῖσιν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀρτις Ἀθανάσιον ὁ Παχώμιος Ρουσάνος συμβουλευσάντων, ἵνα δηλώσῃ τὴν αἰρετικὴν διαγωγὴν τοῦ Καρτάνου, εἰς τὸν, ὅτι οὐδὲν ἐπισκόπος καὶ ἱερεὶς, καὶ προσέχη ἵνα μὴ τις τοῖς τοῦτον παγίον ἀλώσιμος γένοιτο.

6. Κοίταξε «Ἡπειρ. Χρον.» ἔτος Γ' (1928) σ. 28 «Ἐκκλ. Ἀλήθειαι» τ.Γ', σ. 34, τ.ΚΔ', σ.415 ἔτος 19.2 σ. 411.

Γεοργίου του Β'. Ούτος υπέγραψε τὰς ἐπιστολὰς τῆς Ἐκκλ. Κων)πόλεως πρὸς τὸν Αὐτοκρ. τῆς Μοσχοβίας, καὶ εἰς τὸ ἐπιτίμιον κατὰ τῶν διαδραματιζομένων παρὰ τινῶν Ζακυνθίων κατὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας Νικοδήμου Μεταξᾶ. Κάνταῦθα ὑπάρχει χάσμα τῆς τε διαρκείας τῆς ποιμαντορίας αὐτοῦ καὶ ἀποβιώσεως, συνάμα καὶ τῆς διαδοχῆς· γνωστὸς δὲ μετὰ τοῦτον Ποιμὴν Ἄρτης φαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, Πατριαρχεύοντος Ματθαίου Β' τὸ γ'.

21

Γαβριὴλ Γ' τὸ ἐπώνυμον Βλάσιος ἐν ἔτει 1602 ὡς εἰκάζομεν, Κερκυραῖος τὴν πατρίδα, ἀνὴρ λόγιος, Θεολόγος δίκιμος καὶ τῆς Ὀρθοδόξιας πρόμαχος, φιλογενῆς τε καὶ φιλελεύθερος καὶ συγγραφεὺς ἄριστος, πολλὰ καὶ διάφορα συγγράμματα. Οὔτος σὺν ἄλλοις τισίν Ἀρχιερεῦσιν, εἶον τοῦ Μονιμβυσίας Μητροπόλου τοῦ Λααδικαίου Διονυσίου τῷ πρώην Μονεμβυσίας Χρυσάνθου Λάσκαρι, τοῦ Τορνόβου Διονυσίου Ράλη, τοῦ καὶ δραστηριωτέρου ὄργάνου τοῦ Νεβέρ καὶ τοῦ Μάνης Νεοφύτου, ἀπαιτηθεὶς ὑπὸ τοῦ προσπαθήσαντος ἐν τῇ διεγείρῃ ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστάσει κατὰ τῶν Τούρκων, τυχοδιώτου Καρόλου Δουκὸς τοῦ Νεβέρ (νδ) πρὸς τὸν σὸς αὐτοῦ ἐπιστολὴ (νε), ἔσπινε μετὰ τῶν εἰρημένων συναδέλφων αὐτοῦ τὸν σπῆρον τῆς ἐπαναστάσεως. Συνάμα ὁ προεκτεθεὶς Δούξ, διὰ τῆς Ρωμικῆς Αἰλῆς διέθετο καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἀνωτάτου Κλήρου τῆς Στερεῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἡπείρου, εἰς προπαραοικιὴν τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ ἐπαναστάσει (')· ὁ τότε γὰρ Ἀρχιεπίσκοπος Λυρραχίου Χαρίτων διεδρομάτιζε πρόσωπον διαβιβαστικὸν τῶν ἐπισημῶν καὶ ποίτικῶν ραδιοργῶν τοῦ τότε Πάπα Ρώμης Παύλου τοῦ Ε'· καὶ μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Ματθαίου Γ' συνεννοεῖτο ἐμμέσως καὶ ἀμέσως μετὰ τοῦ Πάπα μέχρι διασκεδάσεως ἐκείνης τῆς ἰδέας. Συνάμα δὲ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Τρίκκης τότε Διονύσιος, ὁ παρὰ τῶν Τούρκων Συλόσφορος (") ὄνομασθεὶς, λίαν τολμητῆς καὶ ἐνθουσιώδης ὢν, τοιαῦτά τινα ἐμελέτα καὶ ἐσκέπτετο· ἀλλ' ἐξ ὧν τούτων οὐδὲν ἐπὶ τέλος καταρρώθη γνωσθέντος γὰρ τῷ πράγματι, ὁ μὲν Γαβριὴλ ἀνιβη εἰς Κων)πολιν, ὁ δὲ Τρίκκης Διονύσιος μόνον, μὴ δυνάμενος καταστῆλαι τὴν προπολοῦσαν τὸ στήθος αὐτοῦ φλόγαν τῆς ἐλευθερίας, ἤγειρε τὸ λάβαρον αὐτῆς ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ καὶ μετ' ἐπιτυχεὶς ἐν πρώτοις τινὰς μάχας, καταβληθεὶς εἶτα ὑπὸ τοῦ ἐριθμοῦ τῶν Τούρκων, καὶ συλληφθεὶς παρ' αὐτῶν δι' ἰχνηλασίας τῶν Ἰουδαίων, ἔπεσε μάρτυς τῆς πατρίδος καὶ τῆς πίστεως, ἐκβληθείσης, μαρτύριον καὶ λύση, παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς δορᾶς.

1δ) Ὁ Κρόλος οὗτος καὶ Δούξ τοῦ Νεβέρ ἰσχυρίζετο ὅτι εἶχε κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Β. ζαντινοῦ θρόνου. ὡς δὴθεν ἀπόγονος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γηραιοῦ μετονομασθεὶς καὶ Κωνσταντῆος Παλαιολόγου.

1ε) Τῷ γαληνοτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ δουκὶ Νεβέρσῳ· τῷ Παλαιολόγῳ. Ὅλων τὸν κατὰ Θεὸν πόθον καὶ ζῆλον, ὅτου ἔχει τὸ γένος τὸ ἡμέτερον, τὸ ἐγνώρισεν ὁ ἀδελφός ἡμῶν Δυρραχίου Μητροπολίτης κὺρ Χαρίτων· γνώριζε ἡ σὴ γαληνότης καὶ ὑψηλότης· πῶς ἠθέλομεν νὰ εἴμεσεν πάντοτε δούλοι σου, καὶ ἐπιμότατοι σκλαβῶν, νὰ σὲ δουλεύσωμεν δια τὴν δούλευσιν τοῦ Θεοῦ. Πίστεινε τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν κὺρ Χαρίτωνος ὅτι σοῦ λέγει τὴν ἀλήθειαν· τὸ ὄνομά σου τὸ ἐφανερῶταμεν καὶ τὸ φανερόνομεν εἰς ἅπαντας ἀρχιερεῖς τε καὶ ἄρχοντας καὶ τοῦ κοινῶ λαοῦ. Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ γάρην νὰ σὲ ἀπολαύσωμεν βασιλέα μας· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰη μετὰ τῆς σῆς γαληνότητος.

Ναυπύκτιον καὶ Ἄρτης· Γαβριὴλ καὶ δούλος τῆς σῆς γαληνότητος. ἔχων καὶ πολλῶν ἐπισκόπων καὶ ἄλλων πλεισίων ἀρχόντων τὴν γνώμην ἀπάντων δούλων τῆς σῆς γαληνότητος.

Τῷ γαληνοτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ δουκὶ τῆ Νεβέρσῳ ἡμετέρῳ αὐθεντῇ, ὡς δούλοι τῆς, ἐγχειρισθεῖται εἰς Παρίσον.

7. Πρόκειται γὰρ τὸν Κρόλο Β' δούκα τοῦ Νεβέρ, ποῦ διεκδικοῦσε τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Γύρω στὸ 1600 προσπάθησε νὰ ἐξεγείρει τοὺς Ἕλληνας σ' ἐπαναστάση. Πέτυχε πολὺ λίγα πράγματα, γιὰ ἀντέδρασαν ἡ Βενετία καὶ ἡ Ἰσπανία.

8. Γιὰ τὸν Συλόσφο πολλὰ καὶ σημαντικὰ στοιχεῖα βρίσκονται στὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», στὸν «Νέ» Ἑλληνομνήμωνα, στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» καὶ σκόρπια σ' ἄλλα περιοδικά.

αὐτοῦ καὶ πεμφθείσης εἰς Κων)πολιν πεπληρωμένης ἀχύροις. Σὺν αὐτῷ δὲ ὑπέστη τὸν διὰ σκόλοπος ἐπώδυνον θάνατον, καίτοι ἀθῶος καὶ ἀνεύθυνος ὁ Ἱερομάρτυς Σεραφεῖμ Ἀρχιεπ. Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ἢ Φαρσάλων, ἐν ἔτει, ὡς δοκεῖ 1613, οὐχὶ δὲ τῷ 1601, ὡς λέγεται. Τούτου οὖν τοῦ Μητροπολίτου μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα μεταβάντος εἰς Κωνσταντινούπολιν, διδάξαντος ἐφ' ἱκανοῖς χρόνους ἀπὸ διδασκαλικῆς καθέδρας, καὶ αὐτόθι τέλος ἀποβίωσαντος μετὰ 34 ἐτῶν ποιμαντηρίαν προήχθη.

22

Ζαχαρίας ὁ ἐπιλεγόμενος Γεωργάνος ἢ Γεωργανὸς ἐν ἔτει 1632, υἱὸς περιφανῶν γονέων ἐξ Ἀρτης, ἐπὶ τῆς Βασιλείας Ἀμουράδ Δ' καὶ Πατριάρχου Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρεως. Οὗτος περιηγηθεὶς τὴν Γερμανίαν ἐποτίσθη τὰ δόγματα τῆς Λουθηροκαλβινικῆς αἰρέσεως· ἐν γὰρ Οὐίτεμβέργῃ διατρίβων ἐν ἔτει 1619 καὶ σπουδάζων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ αὐτῆς τὴν Θεολογίαν, δαπάνη τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σαξωνίας, ὡς αὐτὸς λέγει, συνέταξε βίβλον κληθεῖσαν «Χριστιανικὴ Κατήχησις» ἣτις ἐξεδόθη ἐν Οὐίτεμβέργῃ κατὰ τὸ ἔτος 1622. Ὡσαύτως ἐξεδόθη αὐτόθι καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ Κατήχησις, καίτοι κατὰ τοῦ Παπικοῦ δόγματος οὔσα, περιεῖχεν ὅμως Λουθηροκαλβινικὰ δόγματα, ἀνέτρεψε διὰ μακρῶν ὁ Λατινόφωνος Κρῆς Ἰωάννης Ματθαῖος ὁ Καρυόφυλλος. Τούτου ἐν ἔτος Ἀρχιερατεύσαιτος καὶ ἀμβληθέντος διάδοχος ἐγένετο ὁ Μητροπολίτης Διδυμοτείου.

23

Λαυρέντιος ἐν ἔτει 1633 Ἰουλίου 8, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Ἀθανασίου τοῦ Γ'. Τούτου δὲ μετὰ τριετίαν σχεδὸν παραιτηθέντος, προεβιβάσθη Μητροπολίτης Ἀρτης ὁ πρῶν ἐπίσκοπος Βονίτης εἶτα Βελλᾶς.

24

Ἀκάκιος Β' ἐν ἔτει 1637 πατριαρχεύοντος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Καὶ τοῦτον μετὰ τριετίαν παραγκωνιοθέντα διεδέχθη ὁ ἐπιβουλευθεὶς αὐτόν.

25

Θεοδόσιος ὁ Κορυδαλλεὺς τὸ ἐπώνυμον, ἐν ἔτει 1640, ἐπὶ πατριάρχου Παρθενίου Α' τοῦ Γεροντος, Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, σπουδάσας ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Παταβίῳ τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Μετὰ τὰς σπουδὰς κατελθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐξήσκει τὴν ἐπιστήμην διορισθεὶς καὶ Σχολάρχης τῷ 1624 τῆς ἐκεῖ Σχολῆς. Ἐκεῖθεν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρεως, κατέστη Σχολάρχης τῷ 1626 ἐν τῇ τότε ἰδρυθείσῃ Πατριαρχικῇ Σχολῇ, λαβὼν εἰς ζωάρεϊαν τὴν ἐν τῷ Κοντοσκαλίῳ Ἐκκλησίαν, ἐνδυθεὶς καὶ τὸ Μοναχικὸν Σχῆμα, καὶ μετονομασθεὶς ἀ.τι Θεοφίλου, Θεοδόσιος· ἀλλ' ἀνὴρ ἀνημέρου καὶ ἀστάτου φρονήματος ὢν, ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ὄνομα, καὶ ἐπαναλαβὼν τὸ κοσμικόν, ἀνεχώρησεν ἐκ Βυζαντίου καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν ἔνθα ἐδίδασκε τοῖς βουλομένοις· ἐπανακάμψας δ' εἶτα, μικρὸν πρὸ τῆς Πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Γεροντος εἰς Κων)λιν, ὑπεδέχθη εὐμενῶς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐκτιμῶσα τὰς πολυειδεῖς αὐτοῦ γνώσεις, ἐλησμόνησε τὴν θρασύτητα τοῦ πρῶν Μοναχοῦ· συνήγορος δ' ὢν ὁ ἄνθρωπος οὐκ εἶχε τῆς αἰρέσεως τῶν Λουθηροκαλβίνων καὶ ὄργανον αὐτῶν πρόσφορον, ἐπιρρίπτων κρύφα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλουστέρων τὸ δηλητήριον τῆς αἰρέσεως, κατῴρθωσε, κατ' ἣν ἡμέραν ἐνεθρονίσθη ὁ Παρθένιος, ἐκφωνήσας πανηγυρικὸν ἐπ' ἄμβωνος ἀναμίξαι κακοβούλως καὶ αἰρετικὰς δοξασίας· ἀλλὰ μόλις ἐξέφυγε κρυβεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρχοντος Δημητρίου Ἰουλιανοῦ, τὴν ὁργὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐζήτει ἵνα κατασπαράξῃ αὐτὸν καταλύων δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην ἣν διδάσκων, κατὰ τὸν Πατριάρ. Δεσίδεον, ἐν μὲν τῇ φιλοσοφίᾳ τὸν ἀθεϊσμόν, ἐν δὲ τῇ Θεολογίᾳ τὸν Καλβινισμόν· ἵππουλος δὲ φύσει ὢν προσῆλθεν εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ὁμολογῶν μετάνοιαν, καὶ στυγερῶς ἐνεδύθη

αΐθις τὸ μοναχικὸν τριβώνιον ἀναλαβὼν τὸ ὄνομα Θεοδόσιος, καὶ τὴν 14 Νοεμβρίου τοῦ 1640, ὡς προεῖρηται, ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου, ἐκβαλὼν τοῦ Θρόνου τὸν αὐτοῦ προκατόχον. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἀποδειχθεὶς ἐπαμφοτερίζων τοῖς δόγμασιν ἐκπτώτος ἐγένετο ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀρχιερωσύνης καθηρέθη (ἴσα Δοκίμιον Σάθα) (9) εἰς ἐσχάτην δὲ τότε περιπεσὼν πενίαν μετήρχετο τὴν ἰατρικὴν, ἐξ ἧς μόλις ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸν λιτὸν βίον συντελοῦντα· ἀπελθὼν δ' ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθήνας ἵνα ἡουχάσῃ καὶ ληστευθεὶς ὑπὸ κακούργων καὶ πάντων ἀπεκδυθεὶς, ἐκ λύτης ἀκατασχέτου ὑποπεσὼν εἰς δεινὴν μελαγχολίαν, ἐξεμέτησε τὸ ζῆν μετὰ τὸ 1645 ἔτος. Μαθηταὶ αὐτοῦ περιφανεῖς ἐγένοντο, Μελέτιος Συρίγος, Διονύσιος Ναυπλίου, Νεκτάριος Ἱεροσολύμων, Ἰωάννης Καρνοφύλλης, Γερμανὸς ὁ Λοκρὸς καὶ Θεοφάνης Ξενάκης Φιλαδελφείας. Συνέγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, σὺν οἷς καὶ ἐπιστολάς. Μετὰ τὴν πτώσιν καὶ καθάρσειν τούτου ἔλαχε τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου ὁ πρῶτος Σερρῶν, ἐπὶ Πατριάρχου Παρθενίου Α' τοῦ Γέροντος.

26

Γαλακίμων ἐν ἔτει 1643 Σεπτεμβρίου 10 μετὰ δὲ τετραετίαν παραιτηθέντος τούτου, ἐν ἔτει 1647 Ἰανουαρίου 27, διάδοχος παρὰ τῆς Ἱστορίας σεσιώπηται ἐπὶ εἰκοσιδύο ἔτισιν. Ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι, κατὰ τὸ ἔτος 1662, προτροπῇ Νεκταρίου τοῦ Πατρ. Ἱεροσολύμων, ὁ φιλόμουσος καὶ φιλογενῆς Μαιολάκης, ὁ ἐκ Καστορίας, ἀνήγειρε Σχολὴν ἐν Ἄρτῃ (10) κατοχυρώσας αὐτὴν Σιγγιλίῳ Πατριαρχικῷ, καὶ ἱκανῶς προικοδοτήσας, διατηρηθεῖσαν μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως. Τὸ Σιγγίλιον τοῦτο ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1833, ὅτε ὁ Ταφῆλ Μπούζης (11) ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ, λεηλατήσας τὴν πόλιν Ἄρταν, ἀφήρπασε καὶ τοῦτο, Ἀλλὰ τὸ ἀδόμητον, ὡς φαίνεται, οὐκ ἀληθεύει, ἐπειδὴ ὁ Τυραννίσκος περιορισθεὶς οὐκ ἔφθασε λεηλατῆσαι καὶ τὴν Σχολὴν· ποῦ δὲ ἤδη κεῖται, ἀγνοοῦμεν, ὡς μὴ ἀνακαλυφθέντος καίτοι οὐ σμικρὰς ἐποιήσαμεν ἐρεῦνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς Πατριαρχικοὺς ἀναδιψήσαντες Κώδικας οὐχ' εὔρομεν τοῦτο. Ὁ δ' ἀναφερόμενος γνωστὸς Μητροπολίτης μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔστι.

27

Βαρθολομαῖος ἔτει 1669, πατριαρχεύοντος τὸ γ' Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη. Οὗτος ὑπέγραψε τὰς ἀποκρίσεις τοῦ Πατρ. Διονυσίου περὶ τῆς πλάνης τῶν Καλβινιστῶν τῷ 1672. Ἐπὶ τούτου εἰσπλεύσας εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον στόλος Ἰσπανικὸς καὶ Ἑνετικὸς, τῷ 1684, (12) μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, ἐκυρίευσεν τὴν Ἄρταν, καὶ τὸν Δικαστὴν (Καδδὴν) αἰχμάλωτον ἔλαβεν, ὅστις διὰ λύτρων πολλῶν ἠλευθερώθη· προσωρινῶς δὲ ἐγκατασταθέντες οὗτοι εἰς Ἄρταν, ἀνεχώρησαν εἴτα ἐγκαταλείψαντες αὐτὴν εἰς τὴν Κυριαρχίαν οὐδὲς τοῦ Σουλτάνου Μεχμέδ τοῦ Δ'. Οὗτος (ὁ Βαρθολομῆος) τὸ ἔτος 1670 προεκάλεσε τὸν Κεφαλλῆνα Σωφρόνιον Λειχούδη, (13) ἵνα ἀπὸ μὲν τῆς ἔδρας διδασκῇ τὴν φιλοσοφίαν, ἀπὸ δὲ ἄμβωνος κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ἕνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος ἐν Ἄρτῃ λιμοῦ ἢ λοιμοῦ ἐγκατέλιπε τὴν ἐπαρχίαν· ὁδὲ Μητροπολίτης ἀπελθὼν εἰς Ἰωάννινα, δι' ἐπαρχιακὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις, ἐπὶ τῆς Βεζυρίας τοῦ Μουσταφᾶ πασσᾶ α' καὶ ἀσθενήσας βιβρέως, ἐν ἔτει 1687, ἀπεβίωσε. Διεδέχθη δ' αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, κατ' αἴτησιν ἐπίμονον τῶν Ἀρταίων, ὁ Γεωγράφος καὶ ὁ Ἱστοριογράφος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας σοφός.

9. Κοίταξε: Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, Γ' 569—580.

10. Γιὰ τὴ Σχολὴν Μανωλάκη κοίταξε στὸ κεφάλαιο ΚΕ.'

11. Γιὰ τὸν Ταφῆλ Μπούζην κοίταξε παραπάνω στὸ Κεφ. Α' σημ. 31.

12. Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἐγένετο ἀπ' τὸν Φραγκίσκο Μορζίνην (*Guerra Minacolosu*) ποὺ κατέλαβε πολλὰ νησιά καὶ πόλεις. Ἀπ' τὴν Ἄρτα οἱ ἔνετοὶ ἔφυγαν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1685.

13. Γιὰ τὸν Σωφρ. Λειχούδη κοίταξε στὸ κεφάλαιο ΚΕ'.

Μελέτιος, (14) Ἰωαννίτης τὴν πατριίδα, ἐν ἔτει 1692 κατὰ μῆνα Νοεμβρίου ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Β. οὗτος ὁ ἀείμνηστος ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατριίδι αὐτοῦ παρὰ Βησσαρίωνι τῷ Μακρῷ. Ἐρωτι δὲ μαθήσεως ὑψηλοτέρας ὑποφλεγόμενος, ἀπῆλθεν εἰς Βενεϊάν καὶ Πατάβιον, καὶ διήκουσε τὴν σειράν τῶν ἱατρικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἰωάννινα ἐσχολήσθη τοῦ Διδασκαλείου Ἐπιφανίου. Τούτου τῆς εἰρημοθείας καὶ τῶν ἀρτῶν του τὸν στέφανον πολλοὶ ἐπαξίως ἐπλεξαν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου προσέβηλε τὴν Πόλιν Ἄρταν ὁ Πιλοπονήσιος, καὶ παρὰ Διβανίου ἀναγορευθεὶς ἡγεμὼν τῆς Πελοποννήσου ἐν ἔτει 1692, ἐπὶ Σουλτῶν Ἀχμέτου, διαβόητος Λιβέριος Ἰερακάρης, (15) ὁ παρ' Ὀθωμανοῖς Γκισὸρ Βέης, καὶ οὐ μικρὰν οὐτῇ ἐνεποίησε φθοράν, μὴ φεισθεὶς μὴδ' αὐτῶν τῶν τῷ Θεῷ ἀφιερωμένων Σκηνωμάτων, Χριστιανικῶν τε καὶ Ὀθωμανικῶν, ὡς ἐπιστολὴ τις ἀναφέρει (νοτ) καὶ ἀρχαῖον ἄσμα διαδηλοῖ.

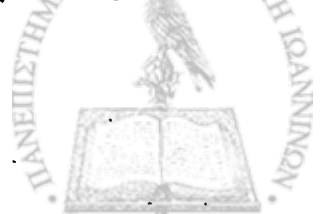
14. Πρόκειται γιὰ τὸν γνωστὸ ἱστοριοδίφην καὶ γεωγράφον Μελέτιο περὶ τὸ κοσμικὸν τοῦ ὀνομα ἦσαν Μιχαὴλ Μήτρος καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ἐκτενέστερα γράφουμε σὲ τέλος τοῦτοῦ κεφαλαίου.

15. Γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Γερακῶρη κοίτοξος: Κ. Βίγια «Ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν μοναστηριῶν μας» σὲ τὸν «Ἐλ. Λόγος» Ἄρτας: φ. 1008β—10—1955

(νοτ) Ἐπιστολὴ τῶν κατοίκων Ἄρτης πρὸς τοὺς Διοικητὰς τῶν Ἑνετῶν.

† Ὑψηλότατοι, ἐκλαμπρότατοι καὶ ἐξοχώτατοι οὐθένται καὶ διοικηταὶ τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας τῶν Ἑνετῶν ἡμεῖς οἱ ἐκ τῆς ἡχμαλωτισμένης Ἄρτης ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι δούλοι ὑμῶν δουλικῶς τὴν ἐξοχότητα ὑμῶν προσκυνούμεν, ἕως ἐδούλου, τῆς γῆς προσκυνούμεντες, παρακαλοῦντες καὶ δεόμενοι τοῦ Παντοδυναμοῦ Θεοῦ, νὰ διατηρῆ τὸ ἔθεον καὶ γαληνότητα ὑμῶν κράτος τῆς δικαιοσύνης ἀριστοκρατίας ὑμῶν ἀσινὲς ἀπὸ πείνης ἐναντίας ἐληθείας καὶ ἀνώτερον ἀνιάρου παντός συναντήματος.

Τὸ γράμμα μας, ἐξοχώτατοι καὶ ὑψηλότατοι οὐθέντες, εἶνε, διὰ νὰ ἀναφέρωμεν πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας τὸς μεγάλας δυστυχίας καὶ οἰχμαλωσίας καὶ δημεύσεις τῶν ὑπορχόντων ἡμῶν καὶ ἐμπρησμοῦ τῶν οἰκῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἡμῶν ὅπου ἔμειναν εἰς ἡμᾶς διὰ χεῖρος τοῦ ὑψηλοτάτου κοβαλιέρ Λιμπεράκη. Ἡμεῖς οἱ ἔλεινοι, ἐξοχώστοι οὐθένται, εἶχομεν ἕως τοῦ ἴν (ἀφ' οὗ ἡ Ἁγία—Μαῦρα καὶ ἡ Περιβρὰ ἐκρημύθη ὑπὸ τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας ἡμῶν) δέκατρις χρόνους ὅπου μὲ τὸ νὰ ἵμεσθεν ὄμοροι ἐφ' βερίζεμεθα ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς οὐτῆς ἐφεντίας νὰ οἰχμαλωσιώμεν, ὅπως εἶχομεν εὐνοίαν καὶ ἐφυλαγόμεσθεν κατὰ τὸ δυνατόν μας καὶ εἶχομεν φυλαγμένο τὸ πρᾶγμα μας, καὶ δὲν ἐβλάσθημεν παντελῶς, καὶ εἶχομεν προθυμίαν, καὶ πρότερον νὰ προσπέσωμεν, καὶ νὰ προτινήσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν γαληνο ἀτιν οὐθένται, διὰ νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ τοὺς φόβους, ἀλλὰ ἐμπαδιζόμεθα ὑπὸ τῶν κρατούντων ἡμῶν μόλις δὲ μετα τὸς δέκα τρις χρόνους ἐπήραμεν ἄδειαν καὶ παρευθὺς μετὰ προθυμίας ἐλήγομεν εἰς τὴν Ἁγίαν—Μαῦραν καὶ ἐπροσκυνήσωμεν, καὶ ἐγένισμεν σούδητοι τοῦ ἀγίου Μάρκου διὰ μέσου τοῦ ὑψηλοτάτου ἀφέντου γενεράλη Ἀντωνίου Μολλήη, καὶ ἐρομβήσωμεν μετ' αὐτοῦ νὰ πληρώσωμεν κατ' ἔτος ὁ ἀλιετὸν ἀριθμὸν χίλια πεντακόσια, ἢ καὶ 1500, καὶ ἔστοντας νὰ ἦλθεν ὁ μισὸς καιρὸς ἐπληρώσωμεν τὴν ῥάτα ἡμῶν ῥεῖα ἐπτακόσια πενήκοντα ἢ καὶ 750 καὶ ἐχάρημεν ἅπαντες χαρὰν μεγάλην πῶς ἠλευθέρωθημεν ἀπὸ τοῦ πολλοῦ φόβου τῆς οἰχμαλωσίας καὶ ἵμεσθεν ἐλεύθεροι ἐξέπιντες δὲ δὲν ἤξεύρομεν πῶς, ἦλθεν ὡς φθοροποιὸς ἀστραπὴ ὁ ὑψηλότατος κοβαλιέρ Λιμπεράκης καὶ ἐφθειρε καὶ ἠράνισε ἄρδην τὴν Ἄρταν καὶ τὰ χωρία αὐτῆς καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Χριστιανούς, ἀρπάξε τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν, ἔκαυσε τὰ ὀπίθια, ἐδήμεισε τὰ ἱερά σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν, ἐρριψεν κατὰ γῆς τὰ ἄγια ἀρτοφόρια μετὰ τοῦ ζωηφόρου ἄρτου, ἔσουραν γυναῖκα; μετὰ τῶν παιδίων αὐτῶν, ἐγράβισαν καὶ ἐφθειραν παρθένους καὶ ἄλλα μύρια κακὰ ἐποίησαν ἡμῖν οἱ ἀνθρωποὶ του, χριστιανοὶ λεγόμενοι, χριστιανού. ἡμᾶς ἐκακοποίησαν, καὶ ἐληλάτησαν λεηλασίαν ἐσχάτην τῇ εἰκοσῆ ἑβδόμῃ τοῦ Ἀυγούστου μηνὸς καὶ τελῶς ἡμᾶς ὑπέρησαν τῶν ὑπαρχόντων, πολλοὺς ἀπὸ λόγου μας, πιστεύσατε, οὐθένται ὑψηλότατοι, ἐγύμνωσον, τελείως ὡς τοὺς ἐγέννησεν ἡ μήτηρ αὐτῶν καὶ ἐπειπατοῦσαν γυμνοὶ, φεῦ, τὴν ἡμέραν ἐκείνην θέαμα ἔλεινον ταῖς ὄρωσι; καὶ τί λέγομεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην μόνοι; ὅπου καὶ ἕως τὴν σήμερον γυμνοὶ συνδιάγουσιν, οὐδε σκεπάσματα ἔχοντες πρὸς αὐταρχεϊαν, οὐτε ἐνδύματα τὴν ἡμέραν ἐκείνην, οὐθένται ἐξοχώστοι, θάμβος ἦν νὰ ἴδῃ τις τὸν ἥλιον αὐτόν, ὁ τοῦ ἐσχοτίσθη συμπάχων, λογιζόμεν καὶ αὐτὸς τῇ μεγίστῃ δυστυχίᾳ τῇ γιγνομένη ἡμῖν δὲν ἤξεύρομεν τί νὰ εἰποῦμεν διὰ τὸν ἀνθρώπον αὐτόν, εἰς τίνα θρησκείαν εὐρίσκειται. Μὲ τοὺς Τούρκους ὄντας χριστιανού, ἐπολέμει, καὶ τῶρα μὲ τοὺς χριστιανούς; συνδιά-

» Ἦλθεν ὁ Γκιόρτζης εἰς τὴν Ἄρταν καὶ τὴν ἐδιαγούμισε.

» Ἐκαψε Κλησιαῖς Μετζήτια καὶ τοῦ Σιάχμπεϊ τὰ σπήτια.

» Πῆρε καὶ μιὰ Τουρκοποῦλα νὰ τὴν κάμη Ρωμνιοποῦλα κ.λ.π.

Τοιαῦτα δ' οὐ ὡς πεποίηκε, δηλ. ἐπανέστη κατὰ τῆς Ὑψ. Πύλης, ἔξαπατηθεὶς παρὰ τοῦ Πελοπόννησιου Παναγιώτου Δοξαρά τοῦ καὶ Ἰπλόου τῶν Βενετῶν καὶ ὑπὲρ τῶν συμφερόνων αὐτῶν ἀγωνιζομένου. Τότε δὲ διωβληθεὶς πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἀρχὴν καὶ ὁ ἀοίδιμος Μελέτιος, τέταρτον ἤδη ἔτος θεοφιλῶς διοικῶν τὸ αὐτοῦ Ποίμνιον, ὡς συνένοχος δῆθεν τῆς στάσεως ἐκείνης, μέγα διέτρεψε κίνδυνον, ὃν διέφυγε κριθεὶς ἐπὶ δύω μῆνας, προτροπῇ φίλων τινῶν εἰς Ἰωάν-

γων, χριστιανούς πολεμεῖ, χριστιανὸς λέγεται, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν δὲν ὁμοιάζουν χριστιανικά, διότι τινὸς τῶν Τούρκων δὲν ἔβλαψε, μήτε ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν ἔλαβεν οὐδὲ ὄβολον ἔξω ἀπὸ δέκα ὀσπῆτια ὅπου ἔκαυσε, ἀλλὰ μήτε τῶν Ἑβραίων ἔλαβέ τι, μόνον δὲ τοὺς χριστιανούς ἐξηρώσε καὶ ὑστέρησε τῶν ὑποχρόνων, ὥστε καὶ μίαν ἐκκλησίαν τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου ἔκαυσε· δὲν ἠμποροῦμεν νὰ γράψωμεν κατολεπιῶς ὅλα τὰ κακά, ὅτου μᾶς ἔκαμαν, τοῦτο μόνον γράφομεν, ὅτι, ὡς ἐχθροὶ καὶ ἀλλότριοι τῆς θρησκείας ἡμῶν ἐφέρθησαν πρὸς ἡμᾶς ἴσως καὶ οἱ γραμματοκομιστοὶ ὅτου ἔρχονται πρὸς τὴν ὑμῶν ἐξοχότητα διὰ ζωῆς φωτὸς θέλει τὸ φανερώσουν πλαύτερον· εἰ δὲ καὶ προσεπαπειλεῖ, διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν νὰ μᾶς ἀφανίσῃ τελείως καὶ νὰ μᾶς ἐξαλείψῃ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· διὰ τοῦτο προσκυνοῦμεν ἡμᾶς, ἐκλιπαροῦμεν, παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα ἡμῶν, αὐθένται ἐξοχώτατοι, ἵνα συμποσῆσθε ἡμῖν καὶ ἐλεήσθε ὡς ἐλεήμονες καὶ ποιήσθε ἔλεος μεθ' ἡμῶν διὰ τὸν τοὺς ἐλεήμονας μακαρίζοντα Κύριον καὶ ποιήσθε δικαιοσύνην εἰς ἡμᾶς ὡς χριστομίτητοι καὶ δικαιοτάτοι χρισταί, ἵνα εὐρητῆ τὸν δίκαιον κριτὴν Χριστόν, τὸν Θεὸν ἡμῶν ἵ εὐν ἐν τῇ φρικτῇ καὶ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς ἀναποδόσεως, διότι θέλετε ἐλεῆσαι καὶ δικαιώσαι ἀθρόωτους ὁμογενεῖς, ὁμοπίστους χριστιανούς διὰ τοὺς ὁποίους ἔχουσεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὸ ἅγιον αὐτοῦ αἷμα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸς ἐξηγόρασε ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ διαβόλου· νεύσατε τοίνυν ὡ βέλτεστοι καὶ ὑψηλότετοι αὐθένται, εἰς τὴν κάκωσιν καὶ ταπεινώσιν ἡμῶν, τῶν ἀθλίων καὶ τυλαιπώρων ὀδιδῶν Σας χριστιανῶν· καὶ μὴ ἀποτίχωμεν οἱ ἀθλιοὶ τῆς αἰτήσεως καὶ ἀφανισθῶμεν καὶ ἐξαλειφθῶμεν τελείως ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς καὶ ἡμεῖς ὑποσόμεθα πληρῶν τὸ κατ' ἔτος συμπεφωνηθὲν καὶ προσέει μενομεν χρεῶσαι, ἵνα εὐχόμεθα καὶ παρακαλῶμεν τὸν Παντοδύναμον Θεὸν νὰ διαφυλάττῃ καὶ νὰ διατηρῇ τὸ γαληνότετον κρατος καὶ δικαιοτάτον τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας ἡμῶν ἀσινὲς καὶ ἀλώβητον πάσης ἐναντίας ἐπηρείας καὶ περιστάσεως εἰς αἰῶνας αἰῶνων Ἀμήν.

1696 Ὀκτωβρίου 28 κατὰ τὸ παλαιόν· ἀκόμη παρακαλοῦμεν τὴν ἐξοχότητα ὑμῶν τὸ εἶ τι ἤθελε φαῖν, νὰ πληρῶνωμεν νὰ γένη κοινὸν εἰς Ἄρταν, τὰ χωρία τῆς καὶ τὸ Τζιουμέρκα καὶ Ρ.δ βύζι, ἔτσι ἐφάνη κοινῶς εἰς ὅλους νὰ γένη μετὰ τὸ ἴδιον τοὺς θέλημα.

† Γρηγόριος ἱερομόναχος ὁ διδάσκαλος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Ἄρτης καὶ εὐχέτης ὑμῶν.

† Θεόδωρος ἱερεὺς ὁ οἰκονόμος καὶ εὐχέτης ὑμῶν.

† Διοτῆς Μπονοτῶν ὁ λογοθέτης Ἄρτης καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Χριστόδουλος ἱερεὺς ὁ σακελλάριος Ἄρτης εὐχέτης ὑμῶν.

† Ἰωάννης Χ. ἱκάλης ὁ σκευοφύλαξ Ἄρτης καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† . . . . πηλιώτης ρεφεντάριος Ἄρτης καὶ εὐχέτης ὑμῶν.

† Ἰωάννης Ἰλιδρ. . . . καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Ἰωάννης ἱερεὺς ὁ Καστρισιος καὶ εὐχέτης σας.

† Ἰωάσαφ ἱερομόναχος ἡγούμενος καθ' ὄδον Βρύσεως εὐχέτης ὑμῶν.

† Γεώργιος ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῶν Γονάτων καὶ εὐχέτης σας.

† Δαμνιῶς ἱερομόναχος ἡγούμενος Βλαχέρνης καὶ εὐχέτης ὑμῶν.

† Ἰωάννης Πετρις ὁ δικαιοφύλαξ Ἄρτης καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Βασίλης Βράις καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Δημήτριος ὁ ἱερεὺς Κωνστακέων καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Δημήτριος Ράτης πρωτονοτάριος Ἄρτης καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Λεοντόρεις Κοιζούλη καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Ἀντώνιος ἱερεὺς ἱερομνήμων Ἄρτης καὶ εὐχέτης ὑμῶν.

† Γερμανὸς ἱερομόναχος καὶ εὐχέτης σας.

† Χρυσάνθος ἱερομόναχος εἰγούμενος τοῦ Θεοτοκείου καὶ εὐχέτης εἰμόν.

† Γαβριήλ εἰρομόναχος καὶ εἰγούμενος τῆς Κειρείας Πεφαναρωμένης καὶ εὐχέτης.

† Μνος πατακινὸς ἀπὸ Χαλκιάδες καὶ δοῦλος ὑμῶν.

† Νικόλαος Γληκῆς καὶ δοῦλος τῆς.

Τοῖς ὑψηλοτάτοις, ἐξοχωτάτοις, καὶ ἐκλαμπροτάτοις αὐθένταις καὶ διοικηταῖς τῆς δικαιοτάτης ἀριστοκρατίας τῶν ἐνετῶν εὐτυχῶς εἰς Ἐνετίας.

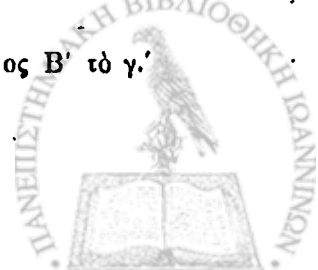

νινα. Τούτου δὲ ἔνεκα, κατ' αἴτησιν τῆς Ὑψ Πύλης ἔκπτωτος τοῦ θρόνου γενόμενος, καθηρέθη μετὰ ἱεραρχίαν ἐτῶν 5, ἐπειδὴ ἀφείς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἀπροστάτευτον διέτριβε κεκρυμμένος εἰς ἀγνώστους τόπους ἔν ἔτος σχεδόν. Παρελθούσης δὲ τῆς καταδιώξεως ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει 1701 καὶ ἀθωωθείς (νζ) ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Καλλιπικοῦ τὸ Β' ἀπεστάλη τῷ αὐτῷ ἔτει εἰς Πελοπόν-

νζ) Ἀθώωσις Μελετίου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης.

† Τὸ εὐσυνπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας δικαιοσύριον πρὸς πάντας μὲν τοῖς προσπίπτοντας καὶ μετανοοῦντας ἐφ' οἷς ἔπιτασαν ἰλαρῶς ἐπινεύειν καὶ ἐν ἐλέῳ φιλανθρωπεύεσθαι πάντως βούλεται τοὺς προϊστομένους αὐτῆς «ἀφετε γὰρ καὶ ἀφεθήσεται», τῆς θείας φωνῆς τοῦ Σωτῆρος Εὐαγγελικῶς διδασκούσης, ἀνάγκη πᾶσα τοὺς εὐαγγελικοὺς διεξάγειν τὸν τοῦ Κυρίου λαὸν ἐπιτηδεύοντας μετ' ἀνεξικακίας ἀπάσης καὶ μακροθυμίας ἀλλήλοις ἀφιέναι τὰ παραπτώματα. εὐσπλαχνίζομένους, ὡς ἐφικτὸν ἵνα καὶ αὐτοὶ τῆς ἀφέσεως τύχωσιν. Ἐνθεν ταὶ καὶ τοὺς ὀλωσθήπως προσκόψαντας, καὶ ἄλλως ἢ ὡς ἔχρη, ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἐμπαροινήσαντας πλημμελῶς εἰτα πληγῇ τοῦ σφῶν συνειδότος, ἀνακύψαντας, καὶ τὸ πλημμέλημα ἑαυτῶν ἐγνωκότας καὶ μεταμεληθέντας ἐφ' οἷς προσέκοψαν, καὶ τῷ ἱερῷ ταύτης ἐδάφει προσπεσόντας καὶ δεηθέντας τυχεῖν ἀφέσεως προσηνῶς ἀποδέχεσθαι δέον καὶ θεραπείας τῆς προσηκούσης αὐτοὺς ἀξιοῦν, πληροῦντας ἐντολὴν τοῦ φύσει ἐλεήμονος Θεοῦ, τοῦ ἐντειλαμένου ἡμῖν ἐλεεῖν τοῦ πατάζοντος καὶ πάλιν ἰωμένου, οὐτινος «τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω» τυγχάνει διάταγμα. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ προλαβόντως μὲν καθαιρέσει καθυπεβλήθη Συνοδικῶς ὁ πρὶν χρηματίας Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης κύρ Μελέτιος, διὰ τὸ καταλιπεῖν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ τὸ ποίμνιον καὶ ἀναχωρησάσαι ἐκεῖθεν καὶ ἐν ἀδήλοις διατρίβειν τόποις ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, χωρὶς τοῦ ἀναγεῖλαι καὶ δοῦναι ἡμῖν εἶδησιν τοῦ ποτὲ ἄρα γε παρεγένετο διέτριβε δὲ ἐν ἀδήλοις τόποις κατὰ τὴν ἐλθούσαν ἡμῖν κοινήν ἀναφορὰν, τῶν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Χριστιανῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, προσκλιόμενων σιέρησιν πνευματικοῦ ποιμένος καὶ προστάτου, καὶ ἐκλιπαρούντων δοθῆναι αὐτοῖς ἀρχιερέα, εὐ ἔνεκα, τῇ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀποφάσει, καθαιρέσει καθυπεβύλομεν αὐτὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀποστερήσαντες καὶ ἀδειαν δεδώκαμεν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ Μητροπολίτην εἰσαχθῆναι ἐν τῇ Μητροπόλει ἐκεῖνη εἰς ἀρχιερατικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐν αὐτῇ Ὁρθοδόξου πληρώματος καὶ τούτου γεγονότος, αὐτός, ἅτε τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἀπαξ παρατραπείς εἰς ἀνωδίας καθέξεις ἐξώκειλεν, εἴτε ἐκ μικροψυχίας αὐτοῦ καὶ σφαλερῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, εἴτε ἐξ ἐπηρείας τοῦ δυσμενοῦς τοῦ τῶν πολυποικίλων σκανδάλων ἐφευρετοῦ καὶ εἰς ἀνταρσίαν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας προυχώρησεν, καὶ οἷα δὴ τις αὐθέκστος καὶ αὐτοκέφαλος ἐδοξάσθη τῆς ἐπαρχίας ἀντιποιεῖσθαι ἢς ἀπεβλήθη καὶ ταῦτα μετὰ καθσίρεισιν, ἐν ἑτεροδόξων κριτηρίοις ἀντιπαιεῖσθαι αὐτῆς παρὰ τὸ εἰκόσ ἡγωνίζετο ἄλλ' οὐδὲν ἴτιον κατ' ἑαυτοῦ ἔσπευσε, καὶ εἰς κέντρα λακτιζειν, κατὰ τὸ λεγόμενον, ὁ πᾶς ἄγων αὐτῷ προῖτατο. Τέλος δὲ ἀπειρηκὸς τοῖς παραλόγοις αὐτοῦ ὀρμήμασι καὶ τοῖς ὅλοις ἀμηχανήσας, μετὰ τὴν πείραν ἤδη τῶν ἀτοπημάτων αὐτοῦ καὶ μετὰ τὸ παιδευθῆναι καὶ ταπεινωθῆναι, ἀναλαβὼν ἑαυτὸν καὶ καταγνοὺς τὰ κακῶς παρ' αὐτοῦ μελετώμενα καὶ πραττόμενα, εὐδιακρίτῳ λογισμῷ καὶ εὐαισθητῷ συνειδότι εἰς μετάνοιαν ἤχθη καὶ μεταμέλειαν, καὶ προσδραμῶν τῷ ἐλέει τῆς Ἐκκλησίας προσέπεσεν ἡμῖν καὶ τῇ ἱερῷ Συνόδῳ, καὶ ἐδεήθη θερμῶς τυχεῖν τῆς ἀφέσεως, ἢς καὶ ἡξίωται τῷ Θεοφῆσι τῷ ἔθει τῆς Ἐκκλησίας, παιδευοῦσης μὲν κατὰ καιρὸν τοὺς πταίοντας, ἀποδεχομένης δ' αὐθις, φιλανθρώπως, προσπίπτοντας καὶ μεταμελομένους τούτου χάριν, ἢ μετριότης ἡμῶν γράφουσα διὰ τοῦ παρόντος, συνοδικῶς ἐν ἀγίῳ ἀποφαίνεται Πνεύματι, μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων Ἀρχιερέων ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ διαληφθεὶς αὐτός κύρ Μελέτιος πρῶην Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, ὡς γνησίως μετανοήσας ἐφ' οἷς πέπραχεν ἀτοπήμασι, καὶ οἱ ἐδειξεν ἀπειθείαις, καὶ θερμῶς ἐπιστραφεῖς, καὶ τὴν συγχωρησιν ἐξαιτήσας, εἴη συγχεχωρημένος καὶ λελυμένος τῆς καταγραφείσης αὐτοῦ καὶ ἐκφωνηθείσης καθαιρέσεως καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμῶν τε καὶ ἁρῶν, καὶ ἀπηλλαγμένος τῆς τούτου ἐνοχῆς ἀθῶς τε τοῦ λοιποῦ καὶ ἀνέγκλητος, καὶ ἔχη τὸ ἐνεργοῦν τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως, ἐκτὸς τῆς ἐπαρχίας Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, εὐλογῶν καὶ ἀγιαζῶν τοὺς προσσερχομένους αὐτῷ Χριστιανούς, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελῶν, ὅπου ἂν προσκληθεῖς, εἰδῆσαι τῶν κατὰ τόπον προϊσταμένων, εὐλαβοῦμένος τε καὶ δεξιούμενος παρὰ πάντων Ἀρχιερατικῶς, καὶ τῷ Θεοτιμῆτι χορῷ τῶν Ἀρχιερέων συγκαταλεγόμενος, παρ' οὐδεὶός τε ἐναντιούμενος, ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ. Ὄθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ δήλωσιν ἐπεδόθη αὐτῷ καὶ ἢ παροῦσα Συνοδικὴ ἀπόφασις. Ἐν ἔτει 1701 Ἰνδικτιῶνος Θ.

† Ὁ Πατριάρχης Καλλιπικός Β' τὸ γ.

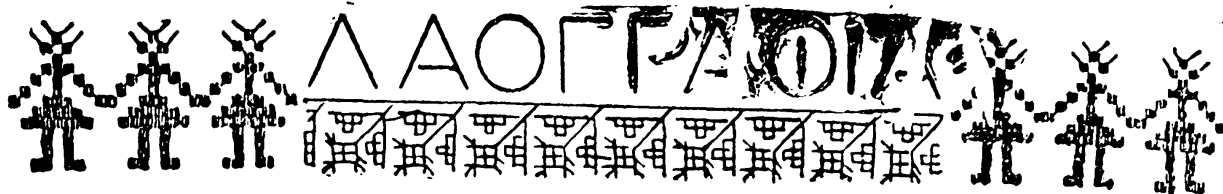

νησον, ἔξαρχος Πατριαρχικὸς παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἵνα συνάξῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα. Ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολὴν ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, καὶ κατ' αἴτησιν τῶν Ἀθηναίων μετατίθεται εἰς τὸν θρόνον τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν τῷ 1703 ἔτει. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κλήμεντις, τῶν ἑαυτοῦ πατριωτῶν διὰ θερμῶν δακρῶν ἀπαιτησάντων τοῦτον ὡς Μητροπολίτην, ὑπήκουσεν ὁ αὐοίδημος εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος καὶ ἐπορεύετο εἰς τὴν Πρωτεύουσαν ἐπὶ μεταθέσει. Ἀσθενήσας δὲ καθ' ὁδὸν καὶ νοσηλευθεὶς ἐν Λαρίσῃ, ἀνέλοβε μικρὸν καὶ ἀφίκετο εἰς Κων)πολιν, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐνεφανίσθη ἐγκαίρως, ἡ Ἐκκλησία προσέβη εἰς τὸν διορισμὸν ἑτέρου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων, τοῦ Ἱεροθέου Ράπτου. Ὄθεν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἰσὺς βαριτέρας κατασχθεὶς πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν ἐν ἔτει 1714 Δεκεμβρίου 12 καὶ ἐτάφη ἐν Πακιδίσις (Χάσκιος) βιώσας ὅλα 53 ἔτη. Μετὰ τὴν πῶσιν λοιπὸν αὐτοῦ προήχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀριθῆς ὁ Ἐπίσκοπος μετρῶν. (16)

(Συνεχίζεται)

16. Τῇ λέξει «μετρῶν» ὁ ἀναγνώστης νὰ τὴ διαβάσει μὲ κεφαλαῖο Μ. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπισκοπὴν Μετρῶν.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

Λ Δ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Κ Α Σ Υ Μ Μ Ι Κ Τ

Η ΚΟΣΣΑ ΚΑΙ Η ΒΛΙΩΡΑ*

Βρίσκεται στην κατοχή μου, ένα αξιοτρόπιο, σχετικά με το θέμα αυτό τουρκικό έγγραφο, της εποχής της Βαλκλίας σιὰ Γιάννινα (1832—1833 και 1836—1837) του Έμιν Πασιά, γιου του μεγάλου Μεχμέτ Ρεσσίτ Πασιά, και με την ευκαιρία, δίνουμε πιδ κάτρου έρμηνεία του.

Πρόκειται, πιθανότατα, για αίτηση των μελών της Συντεχνίας των Ταμπάκων (Βυρσοδεψών) προς τον Κατή (Έροδική) των Γιαννίων υποβαλλόμενη ύστερα από έκδοση Διαταγής του Βαλή της πόλης, με την οποία αυτοί, ζητούν από τον πρώτο, την έκδοση απόφασής του, επικυρωτικής των κανονισμών και των κρατούντων στην οργάνωση της Συντεχνίας, και καταδίκης των εσων τις πορεβίαν; τόσο μελών, όσο και ξένων προς τη Συντεχνία.

«Οί από τους κατοίκους της ύψηλης πόλης των Γιαννίων και από το ιανάφι των ταμπάκων, έμεις οι σκλάβοι σου ρχιάδες, έρχομαστε μπροστά στο ντιβήν του Κατή, για να αναφέρουμε και να παρακαλέσουμε: εις το επάγγελμα των ταμπάκων, τα βοδινα και βουβαλινά ωιά δέρματα που έρχονται από το εξωτερικό, από ανέκαθεν, μεταξύ των εμπόρων και, έμας, είχαμε κόψει τιμή, όσα τέτοια ωιά τομάρια έρχονται, έμεις το ιανάφι μας τα αγοράζε απ'αυτούς και ύστερα με την τέχνη μας, αφού τα ξύνανε και τα κατεργάζαμε, τα πουλούσαμε στον κόσμο και ζούσαμε κι' έμεις. Και μέσα στην πόλη των Γιαννίων, όσα απ' έξω έρχονται ωιά δέρματα, από ανέκαθεν έμεις μεταξύ μας, στο ιανάφι μας, έτσι τα αγοράζομε πάντοτε, και από ανέκαθεν, οι προηγούμενοι στο αξιωμα σας αφεντάδες, μάς είχαν βώσει την ύψηλήν των άδειαν και εις το δικαστήριον είναι καταχωρημένοι, όπως φαίνεται καθαρά. Τώρα πάλι από το ιανάφι μας και μερικοί άλλοι, δέν αναγνωρίζουν τον προηγούμενον τρόπον στο ιανάφι μας, άδικα των άδικων, αγοράζουν όπως θέλουν, και μερικοί άλλοι, το ως άνω έμπορεύμα το πουλούν στα μιοά της τιμής και ωφελιούνται αυτοί το άλλο μισό και πίσω μένουν μερικοί από το ιανάφι μας φουκαράδες, χωρίς έργοστα, νηοτικοί και τελείως καταστρεμένοι και παρακαλούμεν άναμεσα στο ιανάφι μας να ξαναγυρίση ο παλιός τρόπος.

Και πάλι Σας παρακαλούμε, δώσετε άδεια, από δω και εξής, στον τρόπο που είχαμε, μη μάς μπαίνη κανένας ξένος και να μη μάς ένοχλή, όπως είναι η διαταγή ή όποια εξέδουηκε και όαξ έγνωστοποιήθηκε από τον ήδη Σαντζίκη των Ιωαννίων και της περίξ Έπαρχίας, Βαλή κραταιότατον και μερχαμειλήν Έμιν Πασιάν άφίντη μας, (και) όαξ (τή) στέλλει: ένώπιον της ευγενείας σας και όαξ γνωστοποιεί να μάς υποστηρίξετε και τέλος, η διαταγή είναι στα χέρια σας. Την ήμέρα πέντε και δέκα του μηνός Σεφέρ, έτος έφτά και σαράντα και διακόσια και χίλια» (1247 Έγ.) «Ημείς οι ταπεινοί ευχάτες, Ταμπάκοι της πόλως των Ιωαννίων»

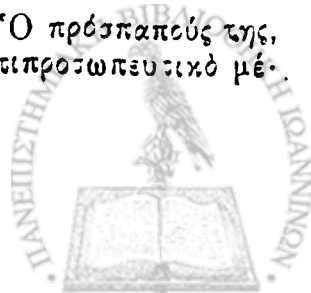
Δ.

Το έγγραφο αυτό, είναι παρμέν: από το οικογενειακό μου άρχείο και πρέπει στο σημείο αυτό, να πώ και τούτα:

Ο πατέρας μου, ήταν γιατρός: ο δικός του όμως πατέρας, ήταν τσαρουχάς και ταμπάκος, όπως ταμπάκοι ήταν και τ' ά'έρφια του πατέρα του, αλλά κι οι πατεράδες κι οι παπούδες τους, ίσαμε το 18ο άκόμα αιώνια.

Κι' ή μάνα μου έπίσης, ανήκει σε οικογένεια ταμπάκων: Ο πρόσπαπούς της, άναφέρεται σε έγγραφο του Άρχείου Σταύρου Ιωάννη, σάν αντιπροσωπευτικό μέ-

* Συνέχεια έκ του προηγούμενου σελ. 216.

λος του Ιοναφίου των ταμπάκων. Ο πατέρας του πρόξενός της, Ζώης Γκλιναβός, είναι ίσως ο ιδρυτής του αρχικού Βυρσοδεψείου των Γκλινάδων στις τελευταίες δεκαετηρίδες του 18ου αιώνα, κι' από τότε ίσχυε την άπελευθέρωση, επί 150 περίπου χρόνια, οι Γκλιναβαίοι, ήταν ταμπάκοι.

Στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, τ' αδέρφια της μάνας μου, είχαν ιδρύσει στο ποζάρι, και σαράτσικο (τσαρουχάδικο), και παπιουτσίδικο και σελλάδικο.

Στις ημουν μικρές, τις παύσεις, ο μικκρίτης ο πατέρας μου, για να μη γυρίζω εδώ κι' εκεί, μ' έδωζε «κάλφα» στα έξωτερ. κα μαγαζιά των μπαρμπάδων μου· ή δουλειά μου, βέβαια, ήταν... να μην κάνω τίποτα, εκτός φυσικά από μερικά «θελήματα»· αλλά πάντως, να μην απομακρύνουμαι από το μαγαζί.

Για δ' η μου αυτή τη δουλειά, έπαιρνα δουλειευτικά, ένα γρόσι την ημέρα, και το κάθε καλοκαίρι ένα ζευγάρι τελιανιένια τσαρούχια, με πλούσιες φούντες... (άιντι ντέ!... αϊντι χαλατζά τζι!...), και πολύχρωμα κεντίδια.

Στο μαγαζί, έκανα και μι' άλλη άκόμα δουλειά, χωρίς όμως και να πληρωμαι γι' αυτή: — Κύ-τοζα, ρωτεύσθ, μάθαινα, παρακολουθούσα: ανθρώπους, πράγματα, τέχνη, έργατιά· είχα μάθει όλους τους τεχνικούς δρους της δουλειάς, και τα ονόματα από τα σύ-εργα· τόσο του μαγαζιού, όσο και του ταμπακαρειού του Μώλου· (γιατί, ήταν κι' άλλο, στη Σιοράβη).

Κι' από τη σκοπιά αυτή, γνώρισα κάπως από κοντά τα Ιονάφια που είχαν σχέση με τις τέχνες, στις όποιες ήμουν κάλφας, και την ειδική τους ατμόσφαιρα. — Κάλφας, ήταν τρόπος του λέγειν: Στη διαβάθμιση: πρωτομάστορας, μάστορας, κάλφας, τσιράκι, δέν ήμουν, ούτε καν το τελευταίο (μαθητευόμενος)· ήμουν μονάχα ένα «παιδί» του μαγαζιού, (άλλα ταυτόχρονα, και το μόνο άρσενικό παιδί των τριών αδελφάδων των θειών μου).

Αυτά όλα, ήμουν υποχρεωμένος να σάς τα πώ, για να μην άπορέση κανένας σας, πώς κι' από πού ξέρω τα όλα ξέρω και τα όλα άργότερα θα πώ: — Για ταμπάκους και σαράτσιδες· τσαρουχάδες και παπιουτζίδες, κοντουράδες και κοντουρατζήδες· μπαλωματζίδες και τσαγκάριδες· άκόμα και μυλωνάδες, για τα πεύκα, τα βάλανidia και τα σμάκια· για άμπαστιάδες και σαμάδες — Ξηράλατα του Ρίο Γκράντε και Σάντα Καταρίνα, Τούνεζι και Κάιρο· εόδια και βουβάλια κι' άλογιές· βακέτες και βιδέλα· τράγια και προβιές, κατσίκια κι' άρνιακά. Μεσιήνια και φασκιές και τελιανία· πετώματα κι' άκρες. — Κοντ ύρες και κορδέλλες· στιβάλια και πατίκια· τσαρούχια και μονά· ποδήματα και γιεμενιά. Μ'σάδες κι' άκόνια· μπαν'τάλια κι' άν'βάτες και ποχές· χτένια και κόρδες και κοπίδια.

Από τα μικρά μου λοιπόν χρόνια, θυμάμαι το Ιονάφι σά μι' ά μικρή, οργανωμένη ειστεχνική κυψέλη, που μαζί με τις άλλες πορόμοιες, άποτελούσαν μι' ά μεγάλη επαγγελματική όργάνωση, σά μι' άν ιδιαίτερη κοινωνική και πρδ πάντων πολιτικοεπαγγελματική όμάδα, που είχε μεγάλη δύναμη, άνάμεσα στις τάξεις στις όποιες ήτανε χωρισμένη ή Κοινότητα των Γιαννίνων: Άρχοντιά και κλήρος, έμποροι, Ιονάφια, λαός.

Το Ιονάφι, κρατούσε σέ γερή συνοχή και ζηλευτή πειθαρχία τα μέλη του· εκεί μέσα θα λυόταν όλα τα ζητήματα που ένδιέφεραν την τέχνη και την άσκηση της: διαφορές άφεντικου και καλφάδων· προσδιορισμός μεριάτικου· σχέσεις και κανονισμοί επαγγελματικής συμπεριφοράς με τ' άλλα συναφή Ιονάφια· γενικότερα συμφέροντα των μελών· κοινωνική πρόνοια και περίθαλψη: (γιατροί, φάρμακα, βοηθήματα άσθένειας, άτυχήματος, θάνατου), και τα παρόμοια. Σ: ο Ιονάφι, κρατούσε ζηλευτή πειθαρχία· ή άπειλή να φέρουν κάποι σέ γνώση της συνέλευσης του Ιονα-

φιοῦ, ἦταν ἀρκετὰ ἀποτελεσματικὸ προληπτικὸ μέτρο· Ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ Ἰοναφιοῦ, εἶχε μεγάλη βαρῦτητα. Ἡ Διοίκηση τοῦ Ἰοναφιοῦ, ἐβγαίνει μὲ ἐκλογές· ὅμως, δὲν εἶχα τότε μάθει τὸ ἐκλογικὸ τους σύστημα.

Ὅταν πέθαινε κανένα μέλος τοῦ Ἰοναφιοῦ ἢ τῆς οἰκογένειάς του, στὴν κηδεῖα μαζευόταν, ἔλο, κατὰ τὸ δυνατό, τὸ Ἰονάφι· κι' εἶχαν, γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἀγορασμένες, μεγάλες λαμπάδες, πού τις μοίραζε κάποιον μέλος καὶ τις μάζευε πάλι σὲ εἰδικὴ θήκη.

Κάθε Ἰονάφι, εἶχε μιὰ τοῦλάχιστο ἐτήσια γιορτὴ στὴν Ἐκκλησιᾶ—συνήθως προαστειακὴ—τοῦ Ἁγίου πού εἶχε διαλέξει γιὰ προστάτη του. Πρῶτ-πρῶτ, μαζευόταν ἔλο τὸ Ἰονάφι, φαμηλιακῶς, καὶ γινόταν λειτουργία κι' ἀρτοκλασία· καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῆ, ἢ γιορτῆ, γινόταν συχνά, καὶ μιὰ ὁλόημερη ἀνοιξιάτικη ἢ καλοκαιρινὴ ἐκδρομὴ. Ἔτσι, τὰ μέλη, οἱ οἰκογενεῖές τους, οἱ μαστέρροι, οἱ καλφάδες, εἶχαν μιὰ πρώτης τάξης εὐκαιρία νὰ γνωρίζωνται, νὰ συνδέωνται στενώτερα, κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ προστάτη Ἁγίου, καὶ μὲ τις εὐχές καὶ τις εὐλογίες τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ δεσμὸς αὐτός, μεταβαλλόταν, καὶ σὲ μιὰ ὥρα ἀ·ἀμνηση γλεντιοῦ καὶ ἐκδρομῆς στὴν ὑπαιθρο.

Τὴν Τοικνοπέφτη, ὁ μαστορας, (τ' ἀφεντικὸ), εἶχε, ὁλόημερο σχεδὸν τραπέζι, ἔλους τοὺς καλφάδες του. Ἀπὸ ἠωρὶς ἀρχίζε ἡ συγκέντρωση καὶ τὰ ὀρεκτικά. Στὸ τραπέζι, πλούσιοι: κερτέδες, ἀρνιά ψητά, πλούσιες κρεατόπητες μὲ τεράστιους κόθρους· κρασί ἀφθονώτατο, κέφι ἀνοιχτό, ἀδ·ἀπτωτο, μὲ συνέχεια, ὡς τὸ βράδυ. Τὴν προεδρία τοῦ τραπέζιοῦ, τὴν κατελάμβανε ὁ γέρο· μαστορας, ὁ πατριάρχης τῆς οἰκογένειας τῶν μαστέρρων.

Ἐπειδὴ στὰ βυρσοδεψεῖα ἡ γιορτὴ ἦταν γενικὴ, μετὰ τὸ τραπέζι, ντύναν κάποιον «νύφη» (ὅπως τις ἀπόκρηες), καὶ τὸν φέραν γύρα, στὸ Μῶλο ἢ στὴ Σιαράδα, ὅπου ἦταν τὰ ταμπάκια.

Ἦταν συνηθέστατο νὰ δουλεύουν σὲ μιὰ βυρσοδεξικὴ βιοτεχνία, καλφάδες, ἀπὸ πατέρα, σὲ γιό, ἀγγόνι· καὶ καθεξῆς· ὅπως ἐπίσης τὸ βυρσοδεψεῖο, νὰ συνεχίζεται μέσα στὴν οἰκογένεια, ἀδιάκοπα, ἀπὸ πατέρα σὲ γιό.

Τὸ Ἰονάφι, ἦταν γιὰ μένα, μιὰ μεγάλη οἰκογένεια, μέσα σ' ἓνα πλαίσιο ὀργανωμένων κοινωνικῶν θεσμῶν, ἱεραρχίας, πειθαρχίας, τάξης, μὲ τὴν προστασία καὶ τὴν εὐλογία τῆς θρησκείας.

Μὰ γιὰ τὰ Ἰονάφια, καὶ γενικότερα γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐτοιμάζεται τώρα καὶ ἀναθεωρεῖται ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενο μιὰ ἀναλυτικότερη ἐργασία, ὅπου θὰ ἐρευνηθῆ χωριστά, καὶ κάθε ὀργανωμένη ἐπαγγελματικὴ ὁμάδα ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ.

Ε'

Ἡ ἰδιότυπη ἀπὸ τὴν ἄλλη κοινοτικὴ ὀργάνωση, ὅπως αὐτὴ—κατὰ τὰ πρὸ πάνου—διαφορφώθηκε στὰ Γιάννινα, ὀφείλεται κατὰ πολὺ, καὶ στίς κατὰ καιρὸς ἰδιόμορφες διατάξεις τελευταίας θέλησης τῶν ἀπόδημων Ἠπειρωτῶν, πού ἔχοντας ἀπὸ τὸ 16ο ἀκόμα αἰῶνα ἐκπατρίστεϊ, ἐδημιούργησαν στὴν ξένη μεγάλες περιουσίες, κι' ἄρχισαν νὰ τις ἀφιερώνουν σὲ ἔργα παιδείας καὶ κοινωνικῆς πρόνοιας τῶν ἑσῶν ζούσαν κάτω ἀπὸ τὸ πέλμα τοῦ κατακτητή. Θὰ ἐπεκτείνουμε λοιπὸν τὴ—σὲ ἀδρὲς πάντως γραμμῆς—ἐρευνά μας, καὶ σὲ μερικές ἀπὸ τις διατάξεις τελευταίας θέλησης τῶν ἀοιδιμῶν αὐτῶν Εὐεργετῶν τῆς γενετέρας τους (25).

Ὁ Ἀπόστολος Τσιγαρᾶς, στὴ διαθήκη πού ἔκανε στὴ Βενετία στὰ 1625, Ἐπίτροπος κι' Ἐκτελεστὸς τῆς διαθήκης του καὶ τῆς μετὰ θάνατον περιουσίας του, ὀρίζει τὸ Γκευαρτιάνο, τὴ Μπάγκνα καὶ τὸ Σύλλογο τῶν 40, χωρὶς

άλλο, αντιπροσωπευτικές αρχές της Κοινότητας της Βενετίας, όπως αργότερα, στα 1647, κι' ο 'Επιφάνειος Η γ ο ύ μ ε ν ο ς: που επιπρόθετα, αντίστοιχες αρχές της Κοινότητας των Γιαννίνων, θεωρεί το Μητροπολίτη και τους προεστώτες της πόλης. Ο Μάνος Γ γ ρ ό ν μ α ς, στα 1676, τρεις Γιαννιώτες Προύχοντες, όρίζει 'Επίτροπούς του' και στα 1691, ο Πάριος Γ ε ρ ο μ ν ή μ ω ν, τους 'Επίτροπους της Πάγ-γας ή της Φρατέρνας του Ναού του 'Αγ. 'Αθανάσιου, διορίζει για να μοιράσουν όπου δει, τα χρήματα που αὐτὸς ἔστειλε, γιὰ τοὺς σκοποὺς, πού στη διαθήκη του καθώριζε: ἀσφάλεια δὲ ὁ ἴδιος γιὰ τὴν καλὴ ἐκλογὴ μιᾶς προικοδοτήσεως θεωρεῖ δὲ παρέχει μιὰ «φέδε» (πιστοποίηση) τοῦ 'Αρχιερέα καὶ τριῶν Πρεσβύτων τῶν Γιαννίνων. Στὰ 1732, ἀνυψώνονται ἀπὸ τὸ Νικόλα Κ α ρ α γ ι ἄ ν ν η σὲ ἐπίσημό-τητα 'Αρχῆς, οἱ 'Επίτροποι τοῦ 'Αγ. 'Αθανάσιου, προϊστάμενου πάντοτε τοῦ Μη-τροπολίτη. Ο δὲ μαρκήσιος Λάμπρος Μ α ρ ο ὄ τ σ η ς, στα 1734, γιὰ τὴν ἐκλογὴ ἑνὸς δασκάλου στὸ ἀπ' αὐτὸν χρηματοδοτούμενο σχολεῖο, ζητεῖ νὰ ἔχουν ψῆφο οἱ 'Αρχιεπίσκοπος τῶν Γιαννίνων καὶ δυὸ προϊχόντες.

Ἀπὸ τὰ 1761, ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζονται στίς διαθήκες τῶν Ἐυεργετῶν καὶ οἱ 'Επίτροποι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν τῆς πόλης: Οἱ 'Επίτροποι τοῦ 'Αγ. Νικόλαου, κι' ἂν αὐτοὶ ἀμελήσουν οἱ πρεσβύτες τῆς πόλης, θὰ φροντίζουν νὰ εἰσπράττουν τοὺς τόκους τῶν κληροδοτημάτων τοῦ Δημήτρη Κ ε ρ α σ ἄ ρ η, καὶ οἱ «κατὰ και-ροὺς τίμοι: 'Επίτροποι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ 'Αρχιμανδρεῖου», θὰ εἰσπράττουν (1779) τὰ Βενετικά φλωριά τοῦ Παν. Χ α τ ζ η ν ἰ κ ο υ. Οἱ 'Επίτροποι τοῦ 'Αγ. Νικό-λαου, οἱ 'Επίτροποι τῆς Μπάγκας τοῦ 'Αρχιμανδρεῖου καὶ ἡ Γαπεινότης του, (ὁ Μητροπολίτης), «μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εὐγενεστάτων Ἀρχόντων», παρελαύνουν στὴν ἀλληλογραφία (1754—1796) τῆ, μεταξύ Βενετίας καὶ Γιαννίνων σχετικὴ μὲ διάφορα κληροδοτήματα' κι' αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι (Μητροπολίτης καὶ Ἀρχόντες), ἀποκαθιστοῦν νέους 'Επίτροπους στὴν Ἐκκλησία τοῦ 'Αγ. 'Αθανάσιου.

Στὰ 1797, Ναπολέων ὁ Μέγας, καταλύει τίς Ἀδελφότητες τῆς Βενετίας καὶ δημεύει τίς περιουσίες τους. Ἐμφανίζεται ἔμως στὸν Ἡπειρ. όρίζοντα, ὁ Ζώης Κ α π λ ἄ ν η ς καὶ γιὰ νὰ διαχειρίζονται τὰ κληροδοτήματά του, ἀφήνει τοὺς 'Επίτροπους τῶν τέσσερων Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Νοσοκομείου: γιὰ δὲ τὴν Καπλά-νειο Σχολή, όρίζει δυὸ, εἰδικούς γι' αὐτή, παρόμοιους. Οἱ Ζ ω σ ι μ ἄ δ ε ς ἔπειτα, γιὰ τὰ διάφορα κληροδοτήματα πού χρηματοδοτοῦν: ἐκπαιδευτικά, προικοδοτήσε-ων, Νοσοκομείου, Γηροκομείου, πτωχῶν κ.τ.λ. ὄρισαν ἀντίστοιχες διοικήσεις ἀπὸ εἰδικές 'Επιτροπές: Ἐφροῦς καὶ Ἐπίτροπους, ὅπως ὀνοματίστηκαν.

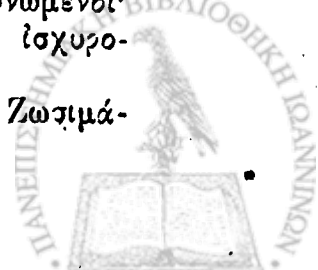
Στὸν καιρὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ὑπῆρχαν στὰ Γιάννινα δυὸ Ἐλέη: Τὰ Κοινά, πού τὰ διαχειρίζεταν οἱ 'Επίτροποι τῶν τέσσερων Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ἀρχαίου Νο-σοκομείου, («Σπιτάλια» Πτωχοδοχείου), καὶ τὰ Ζ ω σ ι μ ἄ τ α, πού τὰ διοικοῦσαν 4 Ἐφροὶ ἐκπαιδευτήριων, 2 ὁμοιοὶ κοράσιων, 2 τοῦ κοινοῦ Νοσοκομείου, «ἐφ ὧν ἀπάντων τὴν ἐκλογὴν, ἔχει τὴν δικαιοσύνην, γράφει, ὁ Ἀρχιερεὺς». «Ἄλλ' ἡ δι-καιουχία αὐτή, ὑπάρχει πρὸ πολλοῦ τύπος ξηρὸς: διότι οἱ ἐκλεγόμενοι, ἐπιβάλλον-ται ἐκ τῶν Προϊσταμένων».

Γιὰ τὸ πολιτικὸ καὶ πολιτικὸ καθεστὸς τῆς τελευταίας ἐποχῆς, μιλήσαμε καὶ πρὸ πάνου.

ΣΤ.

Στὸν ἴδιο ἔμως αὐτὸ καιρὸ, ἀρχισε νὰ ἐμφανίζεται ἐντονώτερα σὰν παρόμοι-ος παράγων κι' ὁ Λαός, αὐτὸς καθ' ἑαυτόν. Οἱ διοικούμενοι δηλ. καὶ κυβερνώμενοι: εἴτε μὲ αὐτοδύναμη ἐπιβολή, εἴτε προσκλημένοι ἀπὸ τοὺς διοικοῦντες, γιὰ ἰσχυρο-ποίηση θεμελιώδους ὑφῆς ἀποφάσεών τους.

Στῆ, στὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» δημοσιευμένη ἀλληλογραφία τῶν Ζωσιμά-

δων⁽²⁴⁾, μπορεί κανένας να συλλέξη αρκετά στοιχεία για παρόμοιες κοινότητες Γεν. της Κοινότητας Συνελεύσεις.

Και πρώτη - πρώτη, εμφανίζεται ή κατά τα μέσα του 1832 παρόμοια, κατά την οποία ανακινώθηκε, κοινόν προς *Σπυρίδων* γράμμα του Νικόλα Ζωσιμά, σχετικό με την αγορά οικόπεδων για ανέγερση της νέας Γενικής ή Κοινής Σχολής — της πολύ αργότερα κατονομασμένης Ζωσιμαίας — που έξεδήλωσε αυτές την επιθυμία να οικοδομηθή και να ιδρύση στο όνομα της Ζωσιμαίας 'Αδελφότητας⁽²⁵⁾. 'Η δεύτερη, σημειώνεται στις 3 'Οκτώβρη 1838, κατά την οποία, με 130 υπογραφές, είχε παραχωρηθή πληρεξουσιότητα στους 'Επίτροπους των 'Εκκλησιών και του Νοσοκομείου, καθώς και τους Κασσαδέρους, να εξοικονομήσουν, ειδικής μορφής γενόμενα έξοδα (για την έξωση του Μητροπολίτη⁽²⁶⁾, χρέη της Κοινότητας⁽²⁷⁾ και τα γρόσια της ανοικοδόμητης των Στρατώνων), από τα εισοδήματα των 'Ελεών και τα έσοδα των μοναστηριών της Ζίτσας 'Η τρίτη Γεν. Συνέλευση, αναφέρεται κατά το Σεπτέμβρη του 1839: υπερδικάσιοι πολίτες, με 130 υπογραφές, ίκετεύουν το Ζωσιμά να λησμονήση δικαιολογημένες απέναντί τους δυσαρέσκεις, από τις διχόνοιές τους προκαλούμενες⁽²⁸⁾ και να συνεχίση τα 'Ελέη και τα προς την πόλη βοηθήματά του. 'Η τέταρτη «πληρηστάτη» και Γενική Συνέλευση, εμφανίζεται στα τέλη του 1840, υπογραφόμενη από τους 'Επίτροπους των 'Εκκλησιών, Πρόκριτους, τους Διδάσκαλους της 'Ελληνικής Σχολής, Πρωτομαστορες των 'Ιναφίων και άλλους πολλούς, κατά την οποία έγινε έκλογή νέων 'Επίτροπων των 'Εκκλησιών και του Νοσοκομείου, κατ' απαίτηση, φαίνεται 'Επίτροπων Λασσοθετών.

Κατά την ίδια αυτή εποχή (1840), σημειώνεται σοβαρή αναταραχή⁽²⁹⁾ στην όμαλη διοίκηση και διαχείριση της Κοινότητας και της περιουσίας της, κοί ζητήθηκε από τις λαϊκές τάξεις, ή παρέμβαση της Τουρκικής Κρατικής 'Αρχής. 'Εγιναν τότε νέοι διορισμοί και κατά τη διάρκειά της, εμφανίζονται και νέες, άγνωστες πολιτικές και κοινωνικές τάξεις. Μαζή δηλ. με τους άρχοντες και τους πρωτομαστορες των συντεχνιών, αναφέρονται και «έγκριτοι», αλλά και «Λιούται»⁽³⁰⁾, μή περιερχόμενοι εις τας Συντεχνίας, πολίτες, όμως.

'Η πέμπτη τέλος Γεν. Συνέλευση, σημειώνεται στα 1844, για την έκλογή 'Εφορων της Δημόσιας Γενικής 'Ελληνικής Σχολής⁽³¹⁾, 'Εφορων κορασίων, και 'Επίτροπων Πτωχοδοχείου (άρχαιου ή κοινού Νοσοκομείου).

Στα 1854⁽³²⁾ ο «ασιδίμος Ι. Λιάμπης (από τους νέους αυτούς εὐπατρίδες), εισάγει (στη κοινοτική διαχείριση) τον προϋπολογισμόν και την σύστασιν Ταμείου. Μετά των αρχόντων, αρχεται τώρα να συνδιαχειρίζεται τα της πόλεως αγαθά, και ή απηλλαγμένη ως επί το πλείστον της *διαφθοράς μεσαία τάξις*. «Τῷ 1874, καθιερώθη μυστική ψηφοφορία, επιτρέπουσα τοις έκλογεοις, μέχρι 165 ανερχομένους, να δίδωσι τή ψήφόν των *εποσηθελον*», για την έκλογή 4 'Εφορων 'Εκπαιδευτηρίων, 2 'Επίτροπων Γεροντοκομείου, 2 Νοσοκομείου, 3 προικοδοτήσεων, και 8 έκκλησιών.

Ληγοῦνται σχετικά με τή «διαφθορά» αυτή των αρχόντων, μερικά — χωρίς άλλο αληθινά: αλλά και ψεύτικα αν ήταν, σὲ νόν έ βέρο... — πολύ νόστιμα και έντονώτατα χαρακτηριστικά επεισόδια, που δὲν αντιστεκόμαστε στον πειρασμό να τα μεταφέρουμε ἐδῶ, μή υνημονεύοντας — γνωστά και τότε, άλλα και σήμερα, από τους παλιότερους — πρόσωπα, και αποφεύγοντας χρονικούς προσδιορισμούς:

Είδαμε — σὲ άλλη σειρά σημειωμάτων — πῶς ο λαϊκός στιχοπλόκος, επιγραμματικώτατα και λακωνικά προδιόρισε την αίσχρη κατάσταση της τότε διαχείρισης των χρημάτων της Κοινότητας και των 'Ελεών:

Οι άρχοντ'

είπε,

τρών τὰ λάσσα,
κι' οί φτωχοί, νουρές πού πράσσα.

Κάποια εποχή, κρίθηκε άναγκαίο, τέσσερα αντιπροσωπευτικά μέλη τής 'Εφοροεπιτροπείας τής Κοινότητας και τής 'Ενιαίας Δημογεροντίας, νά κρατούν, ό καθένας τους, κι' από ένα από τὰ τέσσερα κομμάτια στα όποια τήν είχαν χωρίσει, και πού ένούμενα, άπάρριζαν τή σφραγίδα τής Κοινότητας: Τρία άπ' αυτά τὰ κομμάτια, ήταν τής καθ' αυτό σφραγίδας: τó δέ τέταρτο —κάθετο— τó στέλεχος τής. Είχε διαλεχτή για νά κρατάει τó τελευταίο, ένας Ζιτωιώτης Δημογεροντας, εκπρόσωπος τής 'Επαρχίας, πού όμως, ύστερα από καιρό, άνεκάλυψε, ότι οί ύπόλοιποι τρεις συνάρχοντές του, μπορούσαν, χωρίς τή βοήθεια τού στελέχους, νά συγκροτούν τή σφραγίδα, κι' ότι αύτός, κρατούσε αυτό κρατούσε, μόνο για τó... όνόρε. Σε κατάλληλη λοιπόν περίσταση, άπευθυνόμενος πρός τó Δεσπότη—έναν από τούς άλλους τρεις,

—Σεβασμιώτατε, τού είπε: δέν νομίζετε ότι άρκετό τώρα καιρό, κρατάει ό ύποφαινόμενος τόν τοζόκο, και ότι κάποιος άλλος συνίδελφος, ή και ή Σεβασμιότητα Σας άκόμα, θά πρέπει νά τόν κρατάη στο έξής;

'Αλλη μία φορά, ένας έξυπνότερος αντιπρόσωπος, κατέπεισε έναν από τούς διοικούμενους, άνθρωπο τού Λαού, τσαγκάρη, νά πάρη μέρος—μαζή του και ύπ' εδθύνη του, και σύμφωνα με τής οδηγίες του—σε μία ειδική συνεδρίαση τής 'Εφοροεπιτροπείας, για τή διανομή βοηθημάτων σε φτωχούς για τὰ Χριστούγεννα. Προσκόμιζαν πάντοτε με τήν εθκαιρία τής γιορτής στη Μητρόπολη οί κοινοτάρχες τής μεγάλης 'Επαρχίας, εκτός από άλλα δωρήματα και δεκάδες από κόττες, κι' ήταν συνήθεια νά βράζουν για τις μέρες αυτές, πάμπολλες σ' ένα καζανάκι, πυκνώνοντας τó ζωμό, σε δυναμωτικό ρευστό.

Οί άλλοι συμμετέχοντες τής 'Επιτροπής, είδαν στη συνεδρίαση τόν τσαγκάρη, μά δέ μίλησαν: ήταν δά μαζή με τó συνάδελφό τους. Κι' άρχισε χωρίς έπεισόδια... ή συζήτηση.

'Ο καθένας τους, ρουφούσε, όσα ποτήρια άντεχε από τόν πυκνωμένο εκείνο ζωμό, έπαιρνε από τó τραπέζι, ένα ή δυό—ή και περισσότερα—έτοιμασμένα από πριν σακουλάκια με χρήματα («για ένα—άνώνυμα—φτωχό μέρος», «για μία άποκλεισμένη οικογένεια»), χαιρετούσε, κι' έφευγε. 'Υστερα όμως από λίγες ζωποσιές και έπακόλουθες ένθυλακώσεις, ξαφνικά, ό τσαγκάρης—έχοντας βέβαια τις πλάτες τού αντιπροσώπου πού τόν έφερε στη συνεδρίαση—άπλώνει κι' αυτός, και τὰ δυό του χέρια, περισημαζώνε: άρπάζοντας όλες τις ύπόλοιπες σακούλες και φεύγει, για νά κατατοπίση φωνάζοντας, μόλις βγήκε έξω, τούς όμότεχνους του καθώς και τών άλλων συντεχνειών, για τó με ποίο τρόπο διαχειρίζοταν οί ευγενέστατοι 'Αρχοντες τὰ 'Ελέη τών φτωχών.

Z.'

Σχετικά τώρα με τή διάκριση Καστριών κι' 'Εξωκαστριών, έχουμε νά πούμε και τὰ έξής:

'Από τόν καιρό άκόμα τού Μεσαιωνικού 'Ελληνισμού, είναι διατυπωμένη ή διάκριση τών κατοίκων τών Γιαννίνων σε Καστρινούς (πολίτες προνομιούχους τού Κάστρου τής πόλης), κι' 'Εξωκαστρινούς (έποικους ή πού καθόταν έξω από τείχη του). Έύγενείς (τού Κλήρου, τού Στρατού και τής Διοίκησης), μεγάλους Χωροδεσπότες από τή μία, και ύποτελείς τους ή δουλοπάροικους. «Σημειωτέον ότι, κατά τήν εποχήν εκείνην (γύρω στα 1100), γράφει ό 'Αραβαντινός, (23) ένεκεν τών παρά τών Νορμανδών βασιλέων συνεχών έπίδρομών και κστακτήσεων, άποκατέσχη και εις τας Βυζαντινάς χώρας τó Φεουδαλικόν σύστημα, και εκτοτε, ύπηρχον εις τήν 'Ηπειρον... Ρήγες ή Πρίγκηπες, Δοσκες, Κόμητες, Βαρώνοι και Βουργέσιοι. (24) Στα 1313 άκόμη, ό Θωμάς 'Αγγελος Κομνηνός, άποκαλείται (25) Πρίγκηψ Βλαχίας, κύριος 'Αρχαγγέλου, δούξ Βαγεντίας, κόμης 'Αχελώου και Ναυπάκτου, κύριος τού βασιλικού φρουρίου 'Ιωαννίνων.

Τις προνομιακές αυτές καταστάσεις τών Δυνατών και τής 'Εκκλησίας άναγνώρισε κι' ό 'Ανδρόνικος ό Πρεσβύτερος, σιδν καιρό τής ύποταγής τού Κάστρου τών Γιαννίνων στην Κεντρική έξουσία, και καμμιά δέν έδωσε σημασία στούς δουλοπάροικους πού δούλευαν στα κτήματά τους

Στά 1430, οι Δυνατοί του Καστρού, συνθηκολόγησαν, με πίσση και της υπαίθρου, χωρίς πόλεμο, με τους Τούρκους· κι' οι τελευταίοι, σαν αντάλλαγμα της ειρηνικής υποταγής, ύστερα από συνομιλίες που είχαν με το Μητροπολίτη των Γιαννίνων, τους Στρατηγούς και όλους τους υπόλοιπους Άρχοντες, μικρούς και μεγάλους, άφησαν σχεδόν άθικτα, όλα τα δικαιώματα και τα προνόμια που είχαν αυτοί και πριν.

Ύστερα πάντως από την Έπανάσταση του Σκυλόσοφου (1611), όλες αυτές οι προνομιακές καταστάσεις, ανατράπηκαν από τη θάση τους. Τριακόσιοι τιμαρριοῦχοι, έξιολαμίστηκαν για να κρατήσουν τα τιμάρια τους και την προέχουσα θέση τους.

Δέν έσβυσαν όμως μαζί τους κι' οι θεσμοί. Δυνατοί και άρχοντες, από συνέχεια και παράδοση, έξακολούθησαν να υπάρχουν· και καινούργιοι ισχυροί του πλούτου και της γής να δημιουργούνται· καθώ· επίσης δέν έσβυσαν και οι δούλοπάροικοι και οι πτωχοί, οι χωρίς έξουσίες και δύναμη.

Κατά τους καιρούς κατόπι του Άλη Τεπελειλή, σημειώνεται και μιá, άλλόμορφη, τώρα, διάκριση των κατοίκων των Γιαννίνων, σε Γιαννιώτες Βαροσιλήδες (άστούς δηλ., αὐτόχθονες), και άλλους, προεχόμενους «άπ' έξω», (96) έγκαθιστάμενους δηλ. στην πόλη από την υπαίθρο, που ζητούσαν εξίσωση με τους πρώτους δικαιωμάτων.

Η καινούργια αυτή διάκριση και διαμάχη, στο βάθος της, συνέρχεται με τις προηγούμενες: Από την Έπαρχία και το χωριό δημιουργείται πάντοτε το άστυ, κι' ή ύπαίθρο, πάντοτε άναγνεώνει το αίμα της πολιτείας. Ο άστος, είναι ένα είδος φτασμένου, που στο τέλος, μαραίνεται από τη διάβρωση της στατικότητας. Ο χωρικός, είναι το καινούργιο δυναμικό στοιχείο, που ξεριζώνει, δι βρή μπροστά του, για να δημιουργήσει και να πάρη κι' αυτός τη θέση του ανάμεσα στους άστούς, με την έλαττωμένη πάντα επιθετική κι' άμυντική δυναμικότητα:

«... Τόν παλαιόν καιρόν», αναφέρουν προς τον Άλη Πασιά, στις 23 Μαΐου 1817, «κι' διά της ύψηλής του προσταγής διορισμένοι ταπεινοί σκλάβοι του δια την στίμαν βαροσίου», «ή πολιτεία μας, είχε πρισσότερους από εκατόν πραγματευτάς... τώρα, έδω, δέν μάς έμεινε κανένας... και τα συνάφια αδυνάτησαν...», έπειδή ήρθαν οι άπ' έξω και έπληραν τα καλύτερα άργαστήρια και ταίς τεχναις... τόν παλαιόν καιρόν, οι Καλαριτιώτες και Σαρακιώτες, ήταν πιστικοί και ραφτάδες· και τώρα, έγιναν οι καλλίτεροι πραγματευτάδες· Αυτοί έχουν την πραγμάτειαν όπου τότες είχαν οι Γιαννιώτες· έχάθησαν τα μαγαζιά του Άργύρη, του Κρομμύδη, του Δρόσου, του Χατζή· Πολίζου, του Πατριού· των Κολοβάτων, του Διαγουμά, του Μπίτζινου και άλλων... και τώρα, έγιναν εις τόν τόπον τους, των Λαμπραίων, του Τορτούρη, του Ζγούρου, των Δαμιραίων, των Γκιούρνητων των Σερακιώτων, των Άρτιών, των Κατζάνων και άλλων διαφόρων γνωστών» (96).

Και ζητούν οι έντεταλμένοι αυτοί για τη σύνταξη των φορολογικών καταλόγων της έποχής, αναθεώρηση και ανακατάταξη, για να μπή μιá δίκαιη φορολογική άποτίμηση, σύμφωνη με τη νέα δημιουργημένη κατάσταση.

Έτσι γίνεται πάντοτε: οι νέοι, οι άπ' έξω, στο όρμητικό τους πέρασμα, παραμερίζουν και ξεριζώνουν τους παληούς και τους ριζωμένους. Οι παληοί άστοι και άρχοντες, σιγά σιγά ξεθωριάζουν κι' αποχωρούν· κι' έρχονται άπ' έξω οι καινούργιοι, και γίνονται γιατροί και έμποροι και πραγματευτάδες κι' ανεβαίνουν κι' αυτοί με τη σειρά τους — Μαλακασώτες, Τσαρκοβιστινοί, Γραμμενιάτες, Ζαγορίσιοι·

Πωγωνήσιοι, Κονιτσιώτες, Μετσοβίτες—τά σκαλιά του πλούτου και της άρχοντιάς· και συνεχίζεται, έτσι, άένναα, ή πάλη των παληών με τους καινούργιους· των ντόπιων με του; άπ' έξω.

Όταν κατόπι άρχισαν τα μεγάλα «δοσίματα» και κληροδοτήματα των Ζωσιμάδων, ή πάλη αύτή, πήρε τή μορφή, Αύτοχθονων, Άρχαίων Πολιτών, «Γέννημα και Θρέμμα» τών Γιαννίνων, που άγωνιζόταν να κρατήσουν όλα τα δικαιώματα, γι' αυτούς και μόνο, και Έξωτερικών, Έπήλυδων κατοίκων τής πόλης, που πολεμοῦσαν να ιθιχγενοποιηθούν κι' αυτοί και να γίνουν πολίτες Γιαννιώτες.

Πολύ χαρακτηρισικά είναι αυτά, που—μεταξύ άλλων—γράφονται στην «Έκθεση περί τής διαχειρίσεως των Έλεών Ίωαννίνων τοῦ 1879», Άθήνησι έκ του Τυπογραφείου Παλιγγενεσίας (στις σελίδες της 3 και έπ., και 35): «...μήν άνεχθώμεν—γράφει ο συντάκτης της—φιλότιμοι Ίωαννίται να κατηγορώμεθα ως άνίκανοι, άπαίδευτοι, και δημισόξενοι, ένψ, ως κατωτέρω θέλει άποδειχθῆ, ή πατρις, έν τεί; διαφόροις αύτῆς άγαθοεργήμασι, του; άδελφού; έπαρχιώτας μάλλον περιποιείται...» (οί όποιοι) «...άδίκως και παραλόγως καθάπτονται τών τά κοινά τής πόλεως διαπόντων, λεγοντες, γραφοντες, φωνάζοντες, ότι από τών ευεργετικών ήμῶν και ιερών προσόδων, ώφελούνται; άπο κλειστικώς τά Ίωάννινα...» «...τι δέ περί τών πνευματικών ήμῶν φυτωρείων να προσθέσωμεν; Τίνες εκπαιδεύονται έν αυτοί; Ή Ήπειρος, να μη; είπόμεν και Θεσσαλία και άλλοι έξ άλλων μερών...» «Ό Ταμίτας Κωνστ. Γ. Τσακμάκης».

Στά τελευταία τέλος χρόνια τής Τουρκοκρατίας, όταν ο Λαός είχεν έριστικά κατορθώσει να μεταβληθῆ σε κυρίαρχο έλλογικό σώμα, ή διαμάχη αύτή πήρε τή μορφή πάλης μεταξύ Κόσσιας, όπως ονοματίστηκε το κόμμα τής Άρχοντιάς με άρχηγό τήν οίκογένεια Μελα, και Βληώρας, όπως ονοματίστηκε, το κόμμα του Λαού, με άρχηγό τήν οίκογένεια Κίγκου, και εκπρόσωπό της, τον Τακούλη Κίγκο. Έξακολουθούσε μόλα ταύτα ακόμα και ή παράλληλη πάλη ανάμεσα Γιαννιωτών Γέννημα και Θρέμμα, και Έξωτερικών. Έκπρόσωπος του Γιαννιωτισμοῦ, του Αύτοχθονισμού, έμφανίζεται ή Βληώρα. Ή Άρχοντιά,—συνθηκολογόντας κι' άμυέμενη—δρω;... και τι άλλο μπορούσε να κάνει;—είχε συμπήξη ένιαίτο μέτωπο με τους Έξωτερικούς, τους Έπαρχιώτες, του; Έένουσι κι' άνεχόταν να χαρακτηρίζονται άπ' αυτούς οι βέροι Γιαννιώτες άνίκανοι κι' άπαίδευτοι.

(Συνεχίζεται)

23. Γι' αύτές, δες στα «Ήπειρ. Χρονικά» 1936.

24. Τόμοι 1931, 1932, 1933.

25. Από τα πρώτα χρόνια τής έγκατάστασης τους στη Ρωσία και τής εθήμερας τους, οι Ζωσιμάδες, είχαν άρχισῆ να στέλλουν σημαντικά ποσά στη γενέτειρά τους, τόσο για τήν παιδεία όσο και για σκοπούς κοινωνικής πρόνοιας και έκτός άπ' αυτά, είχαν καταθέσει για ίδιους μελλοντικούς και διαρκείς σκοπούς 1.000.000 ρούβλια. Ό τελευταίος άπ' αυτούς, άποφασίζει να ιδρύσῆ τή μεγάλη σχολή τής Ζωσιμάδας Άδελφότητας. Οι Έπίτροποι του όμως στα Γιάννινα, διχάζονται, για σκοπούς, όχι και τόσο ήθικους, άρχίζουν να άλληλοκαταγγέλλονται για καταχρήσεις, και χωρίζονται έτσι σε άντιμαχόμενες μερίδες.

26. Έπειδή, όπως είπαμε, ο κάθε φορά Μητροπολίτης, είχε τήν Προεδρία σε όλα τα συμβούλια και διαβούλια, κατά τήν ίδια αύτή έποχή, και για λόγους, φαίνεται, όχι άσχετους με τή διαχείριση τής κοινοτικής περιουσίας και των Λάσων, έξώνεται (5—9—1838) ο τότε Ίωαννίνων, δυναμικός και πολυπράγμων Ίωακείμ ο Χίς, και οι για το σκοπό αυτό δαπάνες, καταλογίζονται εις όίρος των «Λάσων».

27. Κι' άλλα ακόμα χρηματικά ποσά—όλικά, 110 000 γρόσια—για έξοδα, από τήν ύφή τους, όχι και τόσο άντίστοιχα με τους σκοπούς των κληροδοτημάτων, ούτε που αντιπροσώπευαν

στο σύνολό τους πραγματικές δαπάνες, πάρθηκαν από την επικρατούσα μερίδα, από το Ταμείο των Έλεων.

28. Ο Νικόλαος Ζωσιμάς, μαθαίνοντας όλα αυτά από συγγενή του, πού κι' αυτός ήθελε να υποκατασταθῆ στή διαχείριση τόσο μεγάλων χρηματικών ποσών, περιήλθε ψυχικά σε κατάσταση να ἀπειλήσῃ, ὅτι δὲ θ' ἀφήσῃ, τίποτε πιά γιὰ τὰ Γιάννινα, κι' ὅτι θὰ ἀφιερῶσῃ ἀλλοῦ τὴν τέρᾶστια περιουσία τῆς Ἀδελφότητας.

29. «Οἱ Πρωτοκαίστερες τῶν Συντεχνιῶν καὶ ὁ Λαός, ἐκινήθησαν ἐναντίον τοῦ Προεστώ-
τος, τῶν Ἐπιτρόπων τῶν Ἐλεῶν καὶ τῶν Κοσσοδόρων, καὶ ἔκαμαν ἀγωγὴν» πρὸς τὸ Βαλὴ τῶν Γιαννίνων, ὁ ὁποῖος δέταξε νὰ ἀλλαχθῆ ὁ Προεστὴς· ἀλλάξαν τότε καὶ οἱ Ἐπίτροποι, καὶ διωρίστηκαν τέσσερες αἰρετοκριτές, δυὸ σὺν ἀντιπρόσωποι τῶν κατηγορουμένων καὶ δυὸ ἀπὸ μέρους τοῦ ἄξεγερμένου Λαοῦ. Ἐγίνε δὲ καὶ μιὰ δίκη, πού κατέληξε σὲ καταδίκη τῶν ὄσων ἐμνηύθησαν. (Προσθέτω ἐδῶ ὅτι, σὺν μεταξῦ, ὁ Ἰωακείμ, εἶχε ξαναγυρίσει στὰ Γιάννινα καὶ ἦρθε στὰ πράγματα ἢ φιλο-Ἰωακειμική μερίδα).—Γιὰ ὅλα αὐτὰ, δὲς Ἀλληλογραφία Ζωσιμά-
δων, στὰ «Ἠπειρ. Χρονικά» 1931, 1932, 1933 (ἰδιαίτερα 1931, σελ. 242 καὶ ἐπ.)

30. Δὲς «Ἠπειρ. Χρονικά» 1931, σελ. 245. Δὲν ξέρουμε, γιὰ ποιῆς κοινωνικοπολιτικῆς ὁμάδες, οἱ διωρισμένοι αὐτοὶ αἰρετοκριτές—μὲ τὴ δίκη αὐτή, θὰ ἀσχοληθῶμε, ἄλλη φορά, πλα-
τύθερα—χρησιμοποίησαν σὺν ἔγγραφῳ τῆς ἀπόφασής τους, τὸ χαρακτηρισμὸ «ε γ κ ρ ι τ ο ε». Πιθανότατα νὰ πρόκειται ἐδῶ γιὰ κατηγορία πολιτῶν, πού δὲν ἦταν πιά στὴ βαθμίδα τῶν συν-
τεχνιῶν, δὲν εἶχαν ὅμως ἀκόμα φτάσει σὺν σκαλοπάτι τοῦ ἀρχοντα: Οἱ διακεκριμένοι π.χ. πο-
λίτες τῆς ἐποχῆς. Δὲν ξέρουμε ἐπίσης, ποιὸς ἐννοοῦν ἐδῶ οἱ αἰρετοκριτές μὲ τὸ χαρακτηριστι-
σμὸ «Λ ι ο ὑ τ α ι». Στὰ Γιάννινα, ὑπάρχει ἐπώνυμο Δ ι ο ὑ τ α ς καὶ Δ ι ο ὑ ν τ α ς παρό-
μοιο, σὺν Δαμπρῖδῃ (Ζαγορισιὰκὰ 1876, σ. 337). Λ ι ο υ ν τ ζ ἦ δ ε ς, παράλληλα μὲ «Ζαγορί-
σιους καὶ ἄλλους ξένους», ἐμφανίζονται στὰ 1820 καὶ σὺν Ἀρχεῖο Σταύρου Ἰωαννῆ (στὰ «Ἠπ.
Χρονικά» 1939 σελ. 332) Στὶς σημειώσεις μου δὲ—χωρὶς δυστυχῶς παραπόμπῃ, μὰ ὑποθέτω ὅτι
τὰ ἔχω παρμένα ἀπὸ τὴ Γενικὴ Ἱστορία τῶν Λαῶν τοῦ Παρισίου οἴκου Λ α ρ ο ῦ ς—διαβάζω,
σχολιαστικὰ γιὰ τὸ Λιούται, τὰ ἐξῆς:—Λ ε ο υ ν τ ε ς λατινικά, Λ ι ν τ ο υ ς, γερμανικά
Δέντ γαλλικά, λέγαν οἱ Γερμανοὶ κι' ὕστερα οἱ Φράγκοι, τὸν ἐμπιστο, πού κάθε ἀρχηγὸς εἶχε
κοντὰ του, κι' ὕστερα τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, πού εἶχαν ὀρκιστῆ σὺν βασιλιά ὄρκου πίστης.
Αὐτοὶ, ἦταν χαμηλότερα ἀπὸ τοὺς ἀ ν τ ρ ο υ σ ι ὄ ν, πού ἦταν δεμένοι μὲ τὸ βασιλιά, μὲ
ὄρκου πῶ ο στενὸ, ἦταν ὅμως πῶ πάνου ἀπὸ τὰ άτομα τῆς τάξης τῶν δ ο ῦ λ ω ν. Σ' ἐκείνους
πού ἀνήκαν στὴν τάξιν τῶν ἀντρουσιῶν, οἱ Γάλλοι Μερσβιγκιανοὶ Βασιλιάδες, ὑποσχόταν μιὰ
ειδικὴ προστασία καὶ πολυάριθμες τιμές. Αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς τιμητικῆς φρουρᾶς τοῦ
Βασιλιά, τὸν συνώδευαν σὺν πόλεμο, κτλ. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι κι' ἐδῶ, οἱ Λιούται, τὸ-
ποθετοῦνται ἀπὸ τοὺς αἰρετοκριτές, παράλληλα μὲ τοὺς ἐγκριτοὺς (κ α ι ἄ λ λ ο ι Λιούται),
«μὴ ἐμπεριεχόμενοι εἰς τὰς συντεχνίας» (ἀλλὰ οὔτε καὶ στυοὺς Ἀρχόντες), «πολίται» ὅμως.

31. Πού ἀκόμα δὲν ἔχει πάρῃ τὸ ὄνομα Ζωσιμαῖα.

32. Ι. Λ α μ π ρ ῖ δ ῃ, Περὶ τῶν ἐν Ἠπειρῷ Ἀγαθοεργημάτων 1888.

33. Χρονογραφία τῆς Ἠπειροῦ. Α' σελ. 43 σημ. 1.

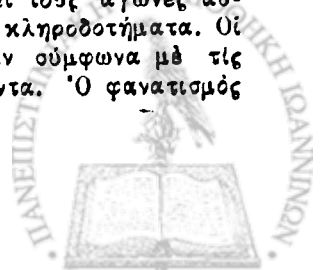
34. Προνομιοῦχοι πολῖτες, ἀστοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

35. Ἱστορία Παπαρηγόπουλου 1887. Ε' σελ. 158.

36. Δὲς Ἀρχεῖο Σταύρου Ἰωάννου, στὰ «Ἠπειρ. Χρονικά» 1939 σελ. 82 ἔγγρα-
φο 81 σελ. 84, ἔγγραφο 82.

37. Τὸ προσωνύμιο μῶδα ταῦτα Β λ η ῶ ρ α, σὺν χαρακτηρισμὸ, κοινωνικῆς ἐδῶ τάξης,
τὸ συναντοῦμε καὶ στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα, ἐπὶ Ἐνετοκρατίας, στὴν Πρέβεζα: Ἀπὸ τὰ Ἱστο-
ρικὰ ἀπρηνημονεῦματα τοῦ Π. Χιὼτη (δὲς γι' αὐτὸ, Ἠλία Β α σ ι λ ἄ. Ἡ Μάχη τῆς Νικο-
πόλεως καὶ ὁ Χαλασμός τῆς Πρέβεζας (12)24 Ὀκτωβρίου 1798), στὴ σελ. 1137 τῆς «Ἠπειρωτ.
Ἔστας» τοῦ 1954, ὑποσ. 14) μαθαίνουμε σχετικὰ μὲ τὴ συγκρότησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς τότε
Πρέβεζας, ὅτι οἱ Π ρ ὁ κ ρ ι τ ο ι τῆς πόλης (Syndici=Σύνδικοι), οἱ μεγάλοι κτηματίες, πού
ἦταν γραμμένοι σ' ἓνα εἶδος ἐπίσημου βιβλίου (Libro d' oro), ἐπαιρναν συχνὰ στὴν ὑπηρεσία
τους, ἀπὸ τὰ κακοποιὰ ἐκείνα στοιχεῖα, πού μετὰ τὰ Ὀρλωφικά, εἶχαν συμμαζευτῆ στὴ
Πρέβεζα, ἀπὸ τὴν Τουρκία, Ἰταλία, Δαλματία καὶ Ἐπτάνησο, καὶ χαρακτηρίζονταν μὲ τὴν προ-
σωνυμία Παλληκάρδες, καὶ τοὺς ἐβάζον νὰ κάνουν φόνους καὶ κακοποιήσεις, οἱ μὲν
ἐναντία στυοὺς δέ, ὅταν ἀ λ λ α ζ α ν τὰ ὀφίτσια, ἢ γιὰ νὰ τὰ ἐξασφαλίσουν, ὅταν
ἐβλεπαν ὅτι αὐτὰ χ α ν ὄ τ α ν ἀ π ὸ τ ῖ ε κ λ ο γ ῆ ς (ballotage) ἢ γιὰ ἄλλες κτηματικῆς
διαφορῆς. Οἱ μικροὶ καλλιεργητές, ἢ μεγάλη μάζα τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ ψαράδες, ὕβριστικὰ ἀπο-
καλοῦσαν τοὺς ραδιούργους φεουδάρχες, Κ α τ ε ρ γ α ρ ῆ ο υ ς καὶ Κ α τ α χ θ ὄ ν ο υ ς, οἱ
τελευταῖοι δέ, ἀποκαλοῦσαν τοὺς πρώτους, Π ο π ο λ ἄ ρ ο υ ς ἢ Β λ ι ῶ ρ α.

Ἀλλὰ παρόμοιας οὐσίας πολιτικὴ διαμάχη, ἀπὸ ἀνάλογες κι' ἐκεῖ ἀφορμές, ἐπικρα-
τοῦσε καὶ στὴ Ζίτσα, τὴν ἴδια περίπου ἐποχῇ. «Δραματικῶς» ὀνοματίζει τοὺς ἀγῶνες αὐ-
τοὺς ἡ πληροφοριοδότηριά μου Χρυσάνθη Ζιτσαῖα, καὶ ἀφορμές τους, τὰ κληροδοτήματα. Οἱ
διαχειριστῆς τους, εἶχαν καταχραστῆ μεγάλο μέρος τους, καὶ δὲ διοικοῦσαν σύμφωνα μὲ τὶς
διαθήκες, ἀλλὰ κατὰ τὰ δικά τους καὶ κατὰ τῶν ὁπαδῶν τους τὰ συμφέροντα. Ὁ φανατισμὸς

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΖΥΓΟΥΡΗ
Γεωπόνου—Γαλακτολόγου

ΤΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ*

(ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1913—1958)

Ἀγροκήπιον Ἰωαννίνων.—Τοῦτο ἐγκαιτεστάθη εἰς κτῆμα τοῦ Δημοσίου εὐρισκόμενον κάθ' ἕνα τῶν Κεντρικῶν Στρατώνων τῆς πόλεως Ἰωαννίνων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1914 ὑπὸ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἡπείρου καὶ τοῦ ὁποίου ἡ Διεύθυνσις ἀνετέθη εἰς τὸν τότε τοποθετηθέντα ὡς Νομογεωπόνον Ἰωαννίνων Μάρκον Ζιλοκόωσαν. εἶχε δὲ προορσὸν νὰ παράγῃ δένδρα ὀπωροφόρα, καλλιπιστακὰ καὶ δασικὰ τὰ ὁποῖα νὰ πωλῆ ἔναντι μικρᾶς τιμῆς εἰς τοὺς ἀγρότας, δωρεὰν δὲ, τὰ μὴ ὀπωροφόρα, εἰς τοὺς Δήμους, Κοινότητάς, Σχολεῖα καὶ ἰδρύματα ἐν γένει.

Τὸ Ἀγροκήπιον τοῦτο ἐκτάσεως 17 περίπου στρεμμάτων συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ ἰδρυθέντος βραδύτερον Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ καὶ ἀπετέλεσε τὸ δενδροκομικὸν τμήμα αὐτοῦ. Τὸ καλλιεργήσιμον μέρος τοῦ Ἀγροκηπίου τούτου ἦτο περίπου 10 στρέμματα πρὸς τὸ ἄνω μέρος παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον πρὸς τὸ κάτω μέρος τὸ γειτνιάζον πρὸς τὰς ἐκτάσεις ὡς καλλιεργεῖ σήμερον τὸ στρατιωτικὸν κέντρον καλλιέργειας, ἦτο βαλτώδες καὶ ἀκατάλληλον πρὸς καλλιέργειαν. Ὅταν τῷ 1921 μᾶς ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ, ἐπομένως δὲ καὶ τοῦ Ἀγροκηπίου, ὅπερ, ὡς εἴτομεν ἄνωτέρω, ἀπετέλεσε τὸ δενδροκομικὸν τμήμα τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ, προέβημεν εἰς τὴν ἀποστράγγισιν τοῦ βαλτώδους τμήματος τοῦ δενδροκομείου δι' ἐπιχωματώσεων, χρησιμοποιήσαντες πρὸς τοῦτο τὰ χώματα τοῦ ἀνατολικῶς τοῦ δενδροκομείου κεμένου μικροῦ ὑψώματος ἀήκοτος εἰς τὸν Λῆμον Ἰωαννιῶν καὶ τὸ ὁποῖον ὑψωμα εἶχε σχηματισθῆ δι' ἐξαποθέσεως ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας τῶν ἀπορριμμάτων τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δενδροκομεῖον περιεβάλλετο ὑπὸ χάνδακος, κατεσκευάσαμεν προσωρινὴν γέ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 223.

τῶν ἀντιμαχόμενων μερίδων, τῆς Μέλισσας δηλ. ποῦ ἦταν τὸ κόμμα τῶν διαχειριστῶν, καὶ τῆς Βλήρας, ποῦ ἦταν τὸ κόμμα τοῦ λαοῦ, κατὰ τὶς ἐκλογάς, ἦταν ἐντονότατες. Ἀκόμα καὶ μὴ ἐφημερίδα τῆς Ἀμερικῆς εἶχε τότε γελοιογραφικὰ σκίτσάρεϊ, δυὸ ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῆς Μέλισσας, ἐμφανίζοντάς τοὺς μὲ ρουσκιωμένη, βαρεῖα τὴν κοιλιὰ, μπροστὰ σὲ μὴ λεκάνη, καὶ μέγα τῆς, ξερνοῦσαν χρυσὰ ναπολεόνια. Κι' ἕνας ποῦ παράτακε γιαντρός, διέταξε ἀδιάκοπα: Βγάλτε!.. Βγάλτε ἀκόμα!

Μὲ τὸ κόμμα τῆς Βλήρας, πρωτοστατοῦσε ζωρὰ ἡ μητέρα τῆς Χρυσάνθης Ζιτοσάας καὶ—μὲ καιροὺς ποῦ πιστεύταν θρασυτῆτα, καὶ νὰ μιλάνε ἀκόμα οἱ γυναῖκες γιὰ ἐκλογικὰ δικαιώματα—ψήφισε μὲ τὸ ἔτσι θέλω:—Ἐν ὀνόματι τῶν ξενητεμένων πατριωτῶν πολιτῶν, ὅπως εἶπε.

Τὰ προεκλογικὰ τραγούδια ποῦ θὰ παρατεθοῦν πῶς κάτω, τὰ χρωστῶ στὴ μνήμη τοῦ συμπολίτη μας πρεσβύτη Νισοῖμ Ντεκάστρο.

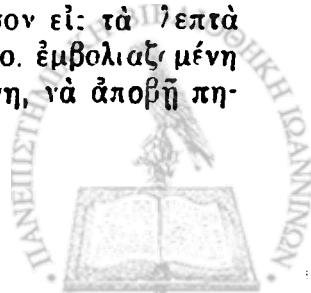
φραν, ὥστε τὰ κάρρα νὰ μεταφέρουν ἀπ' εὐθείας τὸ χᾶμα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὑψώματος. Οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ ἐπιμένει ἔτους, τὸ βαλιῶδες τοῦτο τμήμα τοῦ Δενδροκομείου ἀνυψωθὲν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν τε ἀπὸ 0,50—1,50 μέτρα, κατίσθη καὶ ἀλλήλων πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἤρχισε νὰ ἐπεκτείνηται καὶ εἰς τὸ τμήμα τοῦτο ἡ καλλιέργεια δένδρων. Βραδύτερον ὅμως παρατηρήθη ὅτι κατὰ τὰ πολύμυθρα ἔτη, ὅτε τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ἀνυψοῦντο ὑπερμέτρως, τὸ ἐπιχωμαιωθὲν βαλιῶδες τμήμα διετήρει ἀρκετὴν ὑγρασίαν καὶ ἕνεκα τοῦτου, ὁ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν μας ἐκ τοῦ Σταθμοῦ παραμείνας εἰδικὸς ἐπὶ τῆς δενδροκομίας γιωπὸνος κ. Μ.χ. Μουτσόπουλος, συνεπλήρωσε τὴν ἐπιχωματώσιν ὑψώσας τὸ ἔδαφος κατὰ 0,30 μ. περίπευ καὶ οὕτω σήμερον ἐξησφαλίσθη πλήρως τὸ τμήμα τοῦτο ἀπὸ τὰ ὕδατα.

Πολὺ μᾶς ἐβοήθησεν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν δρόμων τοῦ δενδροκομείου καὶ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἧτις, κατὰ σύμπτωσιν, ἀπέσκαψε τότε τὸν χώρον ὅπου σήμερον ὁ Σταθμὸς Αὐτοκινήτων Ε. Ο. Μ. Α. πρὸς κατασκευὴν Γυμναστηρίου Στρατοῦ καὶ Δήμου Ἰωαννιτῶν· κατόπιν δὲ συεννοήσεώς μας μετ' αὐτῆς, μετέφερε διὰ τῶν μεταγωγικῶν τῆς μέσων τὰ ἐκ τῶν ἐσκαφῶν χώματα καὶ λ.θους καὶ τὰ ἀπέριπτεν ἐκεῖ ὅπου κατασκευάσθη ἡ κεντρικὴ ὁδὸς τοῦ Δενδροκομείου, πρὸς συμπλήρωσιν ταύτης, ὡς καὶ αἱ δύο πρὸς τὸ κοτώτερον τμήμα κάθειρει αὐτοῦ, αἵτινες ὅμως σήμερον σχεδὸν δὲν ὑφίστανται προστεθέντος τοῦ μεγαλυέρου τμήματος αὐτῶν εἰς τὸ καλλιεργούμενον τμήμα.

Τὸ δενδροκομικὸν τοῦτο τμήμα τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν δενδροκαλλιέργειαν τῆς περιφερείας διότι, ἐκ τῶν 700—1000 δένδρων τὰ ὅποια διετίθειτο μέχρι τότε κατ' εἶος, κατωρθώθη διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ καλλιεργησίου ἐδάφους καὶ τῆς καταλλήλου προπαγάνδας παρὰ τοῖς χωρικοῖς, νὰ διατεθῶσιν ἀπὸ τοῦ μεθελεγμένου ἔτους περὶ τὰς ἑπτὰ χιλιάδας δενδρὺλλίων, κατὰ δὲ τὰ ἐλόμενα τέσσαρα ἔτη ὑπερέβησαν τὰς 15 χιλιάδας. Σήμερον, καθ' ἃ μᾶς ἐληροφόρησεν ὁ διευθύνων τὸ Δενδροκομεῖον τούτο κ. Δ. Τσάρας, διατίθενται κατ' εἶος περὶ τὰς 40 χιλιάδας δειδρὺλλια.

Τὰ ἐκ τῶν δένδρων τούτων δασικὰ καὶ καλλωπιστικὰ διεθέτομεν τότε πρὸς δενδροφύτευσιν διαφόρων γυμνῶν χώρων τῆς πόλεως (ὄπισθεν τοῦ Δημαρχείου, τῶν Κεντρικῶν Στρατώνων, τῶν Στρατώνων Ἀκραίου, τῆς Νήσου Ἰωαννίνων, Ὀρφανοτροφείου Θελεῖων κ.λ.π.) ὅπου ἐρευνούντο τῆ φροντίδι τῆς ὑπηρεσίας ἡμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς ἐτίσης καὶ εἰς διαφόρους Κοινότητας, Σχολεῖα κ.λ.π. Πρὶν δὲ ἐγκατασταθῆ τὸ Δασικὸν φυτώριον παρὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους, τὸ Δενδροκομεῖον τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ἦ ο τὸ μόνον ὅπου παρείχε τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἀναδάσωσιν τῶν πέριξ λόφων δένδρα διὰ τῆς Φιλοδασικῆς Ἐνώσεως ἧτις ἦτο τότε ἡ ὁργάνωσις ἧτις ἐμερίμνα διὰ τὸς ἀναδασώσεις μέχρι τῆς συστάσεως τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκάστοτε Νομάρχου Φιλοδασικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ λόφος Μεϊντάνι ἤρχισε νὰ δενδροφυτεύηται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1927 διὰ δένδρων παρεχομένων ὑπὸ τοῦ Δενδροκομείου τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, πλὴν τῶν ξένων ποικιλιῶν τῶν ὁλοίων ὁ πολλαπλασιασμὸς ἐν τῷ Δενδροκομείῳ εἶχεν ἀρχίσει παρὰ τῶν προκατόχων μας, ἐκάμομεν ἑναρξιν συγκεντρώσεως ἐμβλίων διαφόρων ἐκλεκτῶν ποικιλιῶν ἀπὸ διαφόρων κήπων τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς περιφερείας τὴς ὁποίας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διάφοροι ταξιδιωταὶ ὁμογενεῖς ἢ πλούσιοι τοῦρκοι ἔφερον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ εἶχον ἤδη ἐγκλιματισθῆ ἐν τῷ τόπῳ καὶ μετὰ τὰ ὅποια ἐνεβλίανθον τὰ ἄγρια ὑλοκείμενα πρὸς πολλαπλασιασμὸν. Ἐπίσης ἐκομίσαμεν ἐκ Σκοπέλου, ἔπου καλλιεργεῖται συστηματικῶς, τὴν ποικιλίαν δαμασκηneas *Agri* κατάλληλον πρὸς ἀποξήρανσιν τῶν καρπῶν τῆς, διότι εἶχομεν τὴν γνώμην ὅτι, ἐφ' ὅσον εἰς τὰ ἑπτὰ ἐδάφη τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων εὐδοκιμεῖ ἡ κορυμηλέα, θὰ ἠδύνατο ἐμβολιασθῆ μὲν ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀνωτέρω ποικιλία δαμασκηneas καὶ πολλαπλασιαζομένη, γὰ ἀποβῆ πη-

γή πλούτου διὰ τὴν Ἡπειρον, διὰ τῆς παραγωγῆς ξηρῶν δαμασκηνῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὑγρά καὶ βαλτώδη ἀκόμη ἐδάφη, ὅπου ὑπάρχουν τοιαῦτα, θὰ ἦδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ δαμασκηνέα αὕτη, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐμβολιασμένη ἐπὶ δαμασκηνέας ἀγρίας.

Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἰταλῶν τὸν Μάϊον τοῦ 1917 εἰς Ἰωάννινα καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων εἰς Ἀρτὶν μετὰ τοῦ Στρατοῦ, πλὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἀπεχώρησε καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ Ἰδρύματος, παρέμεινε δὲ εἰς τὸ Δενδροκομεῖον εἰς μόνον ἐργάτης ὅστις ἐπεριποιεῖτο τὰ ὑπάρχοντα δενδρύλλια τῶν ὁποίων ὅμως μέγα μέρος ἐξηράνθη, ἰδίως τὰ μικρότερα, λόγῳ τῆς μεγάλης ξηρασίας ἣ τις ἐπεκράτησε κατὰ τὸ θέρος ἐκεῖνο καὶ συνεπείᾳ τῆς ὁποίας τὸ εἰς τὸ ὑψηλότερον τμήμα τοῦ Δενδροκομεῖου ὑπάρχον μαγγανοπήγαδον, εἶχε στερεύσει καὶ δὲν ὑπῆρχεν ὕδωρ πρὸς ἄρδουσιν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐλάμβανε χώραν συχνάκις κατὰ τὰς μεγάλας ξηρασίας, διὰ τοῦτο, μόλις μᾶς ἀνετέθη βραδύτερον (τῷ 1921) ἡ διεύθυνσις τοῦ ἰδρύματος, τὸ πρῶτον μέλημά μας ἦτο νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν ἐξυσφάλισιν ἐπαρκοῦς ποσότητος ὕδατος καὶ ὅπερ ἐπετίχομεν διὰ τῆς ἀπορύξεως φρέατος εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ Δενδροκομεῖου ὅπου τὸ ὕδωρ ἦτο ἀφθονον καὶ τὸ ὅποιον διὰ μαγγανοπηγάδου ἐγκωρίου τύπου ἀνυψοῦτο καὶ διωχετεύετο δι' αὐλακὸς ὑψηλότερον κατασκευασθέντος, εἰς τὸ παλαιότερον καὶ ὑψηλότερον εὐρισκόμενον μαγγανοπήγαδον διὰ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ ἄρδουσις τῶν ὑψηλοτέρων τμημάτων τοῦ δενδροκομεῖου. Δὲ τῷ μέτρῳ τούτου ἐξησφαλίσθη πλέον τὸ δενδροκομεῖον ἀπὸ τῆς ξηρασίας καὶ διηκολύνθη μεγάλως ὁ πολλαπλασιασμός τῶν δενδρῶν ὅστις πολὺ ἐξυπηρετήσε τὴν περιφέρειαν. Σήμερον τὸ ζήτημα τῆς ἄρδουσεως ἐλύθη πλέον ὀρθοτικῶς διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς κινήσεως.

Κατὰ τὴν κατοχὴν τὴν ἐπακολουθήσασαν τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον, ἐμειώθη πολὺ ἡ παραγωγή τῶν δένδρων διότι δὲν ἦτο δυνατὴ, λόγῳ τῆς καταστάσεως, ἡ διάθεσις των καὶ ἠσχολήθη μᾶλλον τὸ δενδροκομεῖον εἰς τὴν παραγωγὴν καρπῶν ἐκ τῶν μονίμων μεγάλων δένδρων ὡς καὶ λαχανικῶν διὰ τῶν ὁποίων μετὰ τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ παραπλεύρου τούτου κειμένου Στρατιωτικοῦ Κέντρου Καλλιέργειας, ἐξυπηρετήσαν ἔν τινι μέτρῳ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους οἵτινες, λόγῳ τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τῆς σπανίας τῶν τροφίμων, ὑπέφερον εἰς μέγιστον βαθμὸν.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἤρχισε πάλιν ἡ παραγωγή τῶν δένδρων καὶ ἐξηκολούθησαν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ αἱ ἐργασίαι τοῦ δενδροκομεῖου. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1949 ἀπεσπάσθη τοῦτο ἀπὸ τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ καὶ ὑιήχθη εἰς τὴν Διεύθυνσιν Γεωρείας τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων τεθὲν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀρχικῶς τοῦ κ. Μιχ. Μουτσοπούλου, βραδύτερον δὲ τοῦ κ. Δημ. Τσάρα ὅστις καὶ ἐξακολοθεῖ νὰ διευθύνῃ τοῦτο. Τὸ ἔν λόγω δενδροκομεῖον λειτουργεῖ σήμερον ὡς πρό-υπον κτήμα, ἀσχολούμενον ἀποκλειστικῶς μετὰ τὴν παραγωγὴν καὶ διάθεσιν ὀπωροφόρων δένδρων μόνον, καθόσον τὰ δασικὰ καὶ τὰ καλλωπιστικὰ παράγονται εἰς τὸ Δασικὸν φυτώριον Ἰωαννίνων.

Ἐκ τῶν δένδρων ἅτινα εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένα καὶ κατάλληλα πρὸς διάθεσιν κατ' ἔτος, τὸ μεγαλύτερον μέρος διατίθενται εἰς τὸν Νομὸν Ἰωαννίνων καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τοὺς ἄλλους Νομοὺς τῆς Ἡπείρου. Μέγα μέρος ἐπίσης διατίθεται καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βέροιαν καὶ Καστορίαν αἵτινες προτιμοῦν κυρίως τὰς μηλέας, ἀπιδέας καὶ κερασέας τῆς ποικιλίας Κηφησιᾶς. Εἰς τὰ Σχολεῖα τὰ δένδρα διατίθενται δωρεάν. Οἱ χωρικοί, παρὰ τὴν προτιεραν ἀδιαφορίαν των, ἐπιδεικνύουσιν ἤδη ἀρκετὸν ζῆλον πρὸς προμήθειαν καὶ φύτευσιν δένδρων καὶ προθυμοποιοῦνται νὰ συμβουλεύωνται τοὺς γεωτόνους περὶ τοῦ τρόπου τῆς φυτεύσεως καὶ τῆς περιποιήσεως ἐν γένει τῶν ἀγοραζομένων δένδρων. Πλὴν δὲ τῶν ἐκ τοῦ Δενδροκομεῖου τούτου προμηθευομένων δένδρων, προμηθεύονται τοιαῦτα καὶ ἐκ τοῦ δενδροκομεῖου τοῦ Ἀγροτικοῦ Οἰκοτροφείου Ἰωαννίνων. Ἐπίσης ἐφοδιάζει τοὺς ἀγρότους διὰ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ δένδρων κατ' ἔτος καὶ

ἡ Ἀγροτική Τράπεζα ἥτις προμηθεύεται ταῦτα παρ' ἰδωτῶν κῶν δένδροκομείων καὶ ἰδίως τοῦ Πόρου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ζήλου τούτου τῶν ἀγροτῶν πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἡ Διεύθυνσις Γεωργίας τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων ἔχει καταρτίσει συνεργεῖα τὰ ὅποια ὑπὸ τὴν γενικὴν καθοδήγησιν τοῦ εἰδικοῦ γεωπόνου κ. Μ. Μουτσοπούλου μεταβαίνουσιν εἰς τὰς διαφόρους Κοινότητας καὶ διδάσκουσιν ἐμπράκτως τοὺς μαθητὰς τῶν Σχολείων ὡς καὶ τοὺς ἐνηλίκους χωρικοὺς τὸν τρόπον τῆς φυτεύσεως, τοῦ κλαδεύματος, τοῦ ἐμβολιασμοῦ καὶ τῆς περιποιήσεως ἐν γένει τῶν δένδρων.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων δένδρων, ἀρκετὴ ζήτησις παρατηρεῖται, κατὰ τὰς πληροφορίες μας, τῆς εἰδικῆς πρὸς παρασκευὴν ξηρῶν δαμασκηνῶν δαμασκηνέας *Agén* ἐκ τῆς ὁποίας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἔχουσι διατεθῆ περὶ τὰ 1000 δενδρούλλα καὶ θὰ ἦτο εὐχρῆς ἔργον ἐὰν ἐξακολούθει μετὰ τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ ὁ ζήλος τῶν χωρικῶν διὰ τὸ δένδρον τοῦτο, ὃ ὅτι, ὡς ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει, προβλέπομεν ὅτι ἐὰν κατορθωθῇ ἡ κατάρτισις συστηματικῶν δαμασκηνεῶν ἐκ τῆς ποικιλίας ταύτης ἐν Ἠπείρῳ, θὰ ἀποβῶσιν αἱ φυτεῖαι αὗται πηγὴ πλούτου διὰ τὸν τόπον. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων ἡ καλλιέργεια ἐν Ἠπείρῳ θέλει μεγάλως ὠφελῆσαι τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου, διότι τὸ μῆμα τοῦτο εἶναι κατάλληλον πρὸς εὐδοκίμωσιν τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἐφ' ὧν μάλιστα παρατηρεῖται ζήτησις τῶν ἐλληνικῶν ὀπωρῶν εἰς τὸ ἔξωτερικόν, συνεπεία τῆς ὁποίας ἐσημειώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξαγωγή σημαντικῶν ποσοτήτων ἐξ αὐτῶν καὶ ἥτις βαίνει ἀξιοσημνη ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος.

Γεωργοκτηνοτροφικὸς Σταθμὸς Ἰωαννίνων.—Οὗτος ἰδρύθη διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 27ης Νεβρίου 1914 εἰς τὸ χωρίον Κατσικὰ εὐρισκόμενον κτήμα τοῦ Δημοσίου ἀνήκον πρότερον εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Βίδο — Μπεϊλίκι καὶ τὸ ὅποιον τῷ 1913 ὑπεδείξαμεν μετὰ τοῦ κτηνιάτρου κ. Χρήστου Πασιόκα καὶ τοῦ γεωπόνου Π. Λαγίδου εἰς τὸν ἐπισκεφθέντα τότε τὴν Ἠπειρὸν τμηματάρχην τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (εἰς ὃ ὑπέειγοντο αἱ Γεωργικαὶ ὑπηρεσίαι) ἀείμνηστον Σπυρίδωνα Χασιώτην, ὅστις εὗρε τοῦτο κατάλληλον πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ Γεωγ. Σταθμοῦ. Τὸ κτήμα τοῦτο ἐξεμίσθωνε τὸ τουρκικὸν δημόσιον εἰς διαφόρους ἐπιχειρηματίας οἵτινες ἐξεμεταλλεύοντο διὰ τῆς παρεχόμενης τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν εἰς καλλιεργητὰς τῶν πέριξ χωρίων ἐπὶ μορτῆ, διὰ κοπῆς τοῦ ἐν τοῖς λειβαδίοις χόρτου καὶ δι' ὑπεκμισθώσεως τῆς βοσκῆς τοῦ κτήματος εἰς διαφόρους κτηνοτρόφους. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἐφήρμοσε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον ὅταν περιῆλθε τὸ κτήμα τοῦτο εἰς τὴν κατοχὴν του. Λόγω δὲ τῆς γονιμότητος καὶ τῆς ποικίλης συστάσεως τοῦ ἔδαφους τοῦ κτήματος, ἐθεωροῦντο τοῦτο ὡς καταλληλότερον ἐξ ἄλλων δημοσίων κτημάτων τῆς περιφερείας πρὸς ἰδρύσιν Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ.

Σκοπὸς τοῦ Ἰδρυμάτος τούτου θὰ ἦτο: Ἡ ἐκτέλεσις πειραμάτων καὶ ὑποδειγματικῶν καλλιεργειῶν φυτῶν δημητριακῶν, κτηνοτροφικῶν, βιομηχανικῶν καὶ δένδρων ἐκ τῶν εὐδοκίμων ἐν Ἠπείρῳ ὡς καὶ ἡ διάδοσις τῶν τελειότερων ἐργαλείων καὶ μηχανημάτων τῆς μεγάλης καλλιεργείας ἢ διάδοσις τῶν χημικῶν λιπασμάτων, ἢ ὑποδειγματικὴ κτηνοτροφία καὶ βελτίωσις τῆς κτηνοτροφίας τοῦ τόπου, ἢ διάδοσις γεωπονικῶν καὶ ζωοτεχνικῶν γνώσεων, ἢ παροχὴ ὁδηγιῶν καὶ πληροφοριῶν εἰς τοὺς γαιοκλήμονας καὶ κτηνοτρόφους τῆς περιφερείας κ.λ.π.

Τὸ ἐν λόγῳ ἀγρόκτημα ἀπετελεῖτο ἐξ 968 στρεμμάτων ἐν συνόλῳ ἐξ ὧν, περὶ τὰ 748 στρέμματα ἦσαν καλλιεργήσιμα καὶ βαλτώδεις ἐκτάσεις καὶ περὶ τὰ 220 στρέμματα ἦσαν δύο μεγάλα λειβάδια ἐξ ὧν τὸ ἐν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ κτήματος ἐξ 117 στρεμμάτων καὶ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ἐξ 103 στρεμ-

μάτων. Ἡ καλλιεργήσιμος ἔκτασις τοῦ κτήματος τούτου εὑρίσκετο εἰς χεῖρας χωρικών ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ κυρίως ἐκ τοῦ χωρίου Κατσικᾶς καὶ ἐκαλλιεργεῖτο κολλητικῶς ἐπὶ καταβολῇ γεωμόρου.

Μετὰ τοῦ Σταθμοῦ τούτου συνεχωνεῦθη, ὡς εἵπομεν ἤδη, διὰ τοῦ ἰδρυτικοῦ του Διατάγματος καὶ τὸ ὑπὸ τῆς Γεν. Διοικήσεως Ἡπείρου ἰδρυθὲν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αὐτοῦ ἔτους Ἄγροκῆπιον.

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Γεωροκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ ἀνετέθη ἀρχικῶς εἰς τὸν Νομογεωπόνον Ἰωαννίνων Μᾶρκον Ζαλοκώσταν ὅστις, λόγῳ ἑλλείψεως ἀροτριῶντων κτηνῶν, περιορίζετο εἰς τὴν ἐκμίσθωσιν τῆς βοσκησίμου ἐκτάσεως καὶ τοῦ βάλτου εἰς διαφόρους κτηνοτρόφους, τῶν δὲ καλλιεργησίμων τοιούτων εἰς τοὺς πρώην καλλιεργητὰς αὐτῆς ἔναντι καταβολῆς γεωμόρου. Μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκμίσθωσιν, ἡ διεύθυνσις τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ συνείαξε συμβόλαια μεθ' ἐνὸς ἐκάστου καλλιεργητοῦ ἀλλ' ἡ ἐκμίσθωσις αὕτη παρετείνετο σιωπηρῶς, ὅποτε βραδύτερον ὅτε ἤρχισε νὰ γίνηται κινήσις πρὸς ἀπαλλοτριώσιν τῶν ἐπὶ γεωμόρῳ καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, οἱ χωρικοὶ δὲν ἐδέχοντο νὰ ἀνανεώσωσι τὰ συμβόλαια. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1916 ὁ ἀναπληρῶν τότε τὸν ἐπιστρατευθέντα διευθυντὴν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ Γ. Κουῆτιος, παρεχώρησεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κατσικᾶς πρὸς καλλιέργειαν καὶ τὸ ἐξ 103 στρεμμάτων λειβάδιον ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐπιστραφῇ ἡ ἔκτασις αὕτη εἰς τὸ Ἴδρυμα ὅταν τοῦτο θὰ ἀπέκτα τὰ μέσα πρὸς καλλιέργειαν, ὅπερ ὁμως οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη.

Βραδύτερον, ὅτε ὁ Γεωργ. Σταθμὸς ἐπὶ Ἀντωνίου Μότσερ ὅστις ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντῆς τοῦ Ἰδρυματος τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1916, ἀπέκτησε ἕν ζεῦγος ἀροτριῶντων κτηνῶν, κατῶρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ παρὰ τῶν χωρικῶν περὶ τὰ 30 στρέμματα τὰ ὁποῖα ἐκαλλέργει ἀπ' εὐθείας ὁ Γεωργ. Σταθμὸς διὰ λογαριασμόν του. Εἰς τὴν μικρὰν ταύτην ἔκτασιν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν ἀξίαι λόγου βελτιωτικαὶ ἐργασίαι, διότι τὸ Ἴδρυμα εἶχεν ἀνάγκην κτηνοτροφῶν τόσον διὰ τὰ ἀροτριῶντα κτήνη του, ὅσον καὶ διὰ τὰ ζῶα τοῦ Σταθμοῦ Ἐπιβητόρων καί, πλὴν τοῦ χόρτου ὅπερ ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ λειβάδιον, ἐκαλλιέγει καὶ δημητριακὰ (σίτον, κριθήν, βρώμην, ἀραβόσιτον) ἅτινα, πλὴν τοῦ σίτου, διετίθεντο πρὸς διατροφήν τῶν ζῴων.

Κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὸν Μάϊον τοῦ 1917, ὄτε ὁ διευθυντῆς μετὰ τοῦ Ἐπιμελητοῦ τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ἀπεσφύρησαν εἰς Ἄρταν μετὰ τῶν λοιπῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τῶν ὑπηρετούντων ἐν τῇ πόλει καὶ ταῖς βορειότερον ταύτης περιφερείαις, εἰς τὸν Γεωργ. Σταθμὸν παρέμεινεν ὁ φύλαξ τοῦ Ἰδρυματος, εἰς δὲ τὸ δενδροκομεῖον, ὡς ἀνεφέραμεν ἤδη, παρέμεινεν ἐργαζόμενος εἰς ἐργάτης. Τῇ φροντίδι τοῦ φύλακος, συνεκομίσθησαν τὰ ὀλίγα προϊόντα τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ μετὰ δὲ τὴν ἐκκένωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους 1917, ὁ διευθυντῆς Ἀντώνιος Μότσερ μετετέθη ὡς καθηγητῆς εἰς τὴν Ἀβερῶφειον Γεωργικὴν Σχολὴν Λαρίσης, εἰς δὲ τὸν Γεωργ. Σταθμὸν ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντῆς περὶ τὸ τέλος τοῦ 1917 ὁ κ. Δημοσθένης Συράκης, Νομογεωπόνος μέχρι τότε Χίου, ὅποτε καὶ ἐπανήρξαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἰδρυματος μετὰ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1918 ὁ κ. Δ. Συράκης προαχθεὶς εἰς Ἐπιθεωρητὴν Γεωργίας, ἀπεχώρησε τοῦ Ἰδρυματος, ἀνετέθη δὲ ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1917 τοποθετηθέντα ὡς Νομογεωπόνον Ἰωαννίνων κ. Βασ. Παπαδημητρίου. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἰδρύθη ἡ ἐποικιστικὴ ὑπηρεσία μετὰ σκοπὸν τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν μεγάλων ἀγροκτημάτων (τσιφλικίων) τῶν καλλιεργουμένων ἐπὶ μορτῇ, εἰς δὲ τοὺς Νομογεωπόνους ἀνετέθη καὶ ἡ ὑπηρεσία αὕτη, ἥτις θὰ ἀνελάμβανε τὸ ἔργον τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἀγροκτημάτων, διετάχθη κατὰ Μάϊον τοῦ 1921 παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ὁ Νικ. Ζυγούρης ὅπως, μετὰ τῆς διευθύν-

σεως τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, ἣν εἶχαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1916, ἀναλάβη καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν τὰ δύο ταῦτα ἰδρύματα νὰ συνεχωνεύοντο βραδύτερον εἰς ἓν, ὅπερ θὰ ἐλειτουργεῖ ὡς Γεωργικὸν Σχολεῖον μὲ εἰδικότητα τὴν γαλακτοκομίαν καὶ τὴν τυροκομίαν συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον 2203]1920) (ὅστις κατῆργεῖ τὸν Ν. 301 δυ. ἀμει τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἰδρυθῆ τὸ Πρακτικὸν Σχολεῖον τυροκομίας) καὶ τὸ Β. Δ. τῆς 28ης Αὐγούστου ἰδίου ἔτους. Δὲν ἐπραγματοποιήθη ὅμως ἡ συγχώνευσις αὕτη διὰ λόγους τοὺς ὁποῖους θέλομεν ἐκθέσει εἰς τὰ περὶ Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς καὶ Γεωργικῆς Σχολῆς Δουροῦτης κεφάλαια.

Ὅτε ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ὁ Ν. Ζυγούρης, τὸ πρῶτον μέλημά του ἦτο νὰ ἀναδιοργανώσῃ κατὰ τὸ μέτρον τῶν πιστώσεων αἰτινες θὰ τῷ ἐχορηγοῦντο, τόσον τὸ ἀγρόκημα ὅσον καὶ τὸ δένδροκομεῖόν ὥστε νὰ ἐκπληρωθῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ὁ σκοπὸς τοῦ Ἰδρυμάτος. Καί, ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὸ δένδροκομεῖον, ἀνεφέραμεν εἰς τὸ οἰκτεῖον κεφάλαιον περὶ τῶν ληφθέντων μέρων πρὸς ἐπέκτασιν αὐτοῦ διὰ τὴν καλυτέραν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ του. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ ἐν Κασικᾷ ἀγρόκημα, κατεβλήθησαν προσπάθειαι ὅπως αἰξηθῆ ἡ αὐτοκαλλιεργουμένη ἔκτασις καὶ κατωρθώθῃ οὕτω διὰ τῆς προσθήκης ἐτέρων 41 στρεμμάτων τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφεθῆ παρὰ χωρικῶν ἀκαλλιέργητα, εἴτε λόγῳ ἀδυναμίας πρὸς καλλιέργειαν, εἴτε λόγῳ ἀποδημίας τινῶν ἐξ αὐτῶν. Εἰς τὴν αὐξηθεῖσαν ταύτην ἔκτασιν τῶν 71 στρεμμάτων (εἰς τὰ ὁποῖα συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ προηγούμενα 30) ἤρχισε νὰ γίνηται ὑποδειγματικὴ καλλιέργεια διὰ καλυτέρων μεθόδων, διὰ τῆς χρήσεως χημικῶν λιπασμάτων ἅτινα ἦσαν ἄγνωστα μέχρι τότε εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς Ἠλείου, δι' ἀπολυμάνσεως τῶν σπόρων καὶ δια' οἰκῆς αὐτῶν, δι' εἰσαγωγῆς καλυτέρων ποικιλιῶν σίτου, πατάτας κ.λ.π. Τὸ ἐξ 117 στρεμμάτων ἀπομείναν λειβάδιον, ἐξέμισθώνετο μετὰ τῆς λοιπῆς βοσκησίμου ἐκτάσεως (ἀγραναπαύσεων κ.λ.π.) εἰς διαφόρους κτηνοτρόφους πρὸς βόσκησιν διὰ τῶν προβάτων τῶν, καὶ δὲ τὴν ἀνοιξιν, ὅτε ἤρχε νὰ ἀναπτύσσεται τὸ χόρτον, ἠμποδίζετο ἡ βόσκησις καὶ ἐκόπτετο τὸ φυτόμενον ἐν αὐτῷ χόρτον ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς διατροφήν τῶν ἀροτρώων κ. η. κ. τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ὡς καὶ τῶν ζώων τοῦ Σταθμοῦ Ἐπιβητόρων.

Διὰ τῆς ἐπιμεμελῆμένης καλλιεργείας τῶν ἀγρῶν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ οἱ τινες ἦσαν διεσπαρμένοι ἐν τῷ κ. ἡμῶν μεταξὺ τῶν ἀγρῶν τῶν καλλιεργουμένων παρὰ τῶν χωρικῶν, ἐγένετο μ' α ἔμπρακτος διδασκαλίαν τῶν τελευταίων τούτων οἱ τινες παρηκολούθουν τῆς καλυτέρας μεθόδους καλλιέργειας τὰς ἐφαρμοζομένας ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐπροπαγαίνετο οὕτως ἡ διάδοσις τῆς λελογισμένης καλλιέργειας τῶν ἀγρῶν.

Τῷ 1923 τὸ ἀγρόκημα Κασικᾷ: ἐκηρύχθη ἀπαλλοτριώτεον· συμπεριέλαβε δὲ εἰς αὐτὸ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ἐπορισμοῦ καὶ τὸ κτήμα τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ. Τῷ 1924 ἤρχισεν ἡ ἐκδίκασις τοῦ ἀγροκτήματος τούτου, ἐγένετο δὲ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ χωρίον Κασικᾷ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀπαλλοτριώσεων ὁ ἔλεγχος τῶν δηλώσεων παρουσίας ὄλων τῶν διαδίκων ὅποτε, ἐν ἓκ τῶν τεχνικῶν μετῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης μᾶς ἐτρότεινεν ὅπως, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μας ὡς διευθυντοῦ τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ καὶ ἐκπροσώπου τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν παραχώρησιν εἰς τὸν Γεωργ. Σταθμὸν τῶν 71 μόνον στρεμμάτων ἅτινα εἶχεν οὗτος εἰς τὴν κατοχὴν του καὶ ἐκαλλιεργεῖ καὶ τὰ ὁποῖα, πρὸς εὐκολίαν μας, θὰ ἀπεφίσειεν ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ τὰ παραχωρήσῃ συγκεντρωμένα, λόγῳ τοῦ ὅτι, ὡς εἴτομεν ἀνωτέρω, ἡ ἔκτασις αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ διάφορα τεμάχια δεσπαρμένα εἰς διαφόρους θέσεις τοῦ κτήματος.

Τὴν λύσιν ταύτην ἀπεκρούσαμεν διότι, ὡς ἐδηλώσαμεν, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ βιώσιμον τὸ ἴδρυμα μὲ 71 στρέμματα μόνον, καθόσον ἡ ἔκτασις αὕτη ἦτο ἐντελῶς ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Ἰδρυμάτος. Καὶ μολονότι

δὲ δι' ὑπομνήματος ἐμπεριστατωμένου καὶ προφορικῶς ὑπεστηρίξαμεν τὴν ἀνάγκην ὅπως ἐξαιρεθῇ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τὸ κτήμα τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ, ὅπερ θὰ ἔδει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἰδιαίτερον ἀγρόκτημα αὐτοτελὲς ἀνήκον ἀέκαθεν εἰς τὸ Δημόσιον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Βίδο—Μπεϊλίκι, ἐν τούτοις μᾶς ἐδηλώθη ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ, κωλυμένη ἐκ τοῦ Νόμου, δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως.

Ἀλλὰ, μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη διελύθη καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐδώσῃ τὴν ἀπόφασιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ μεταθέσεως τοῦ ὡς ἂν ὡς τεχνικοῦ μέλους καὶ ἀφ' ἑτέρου, λόγῳ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀπαλλοτριώσεων, δι' ἑτέρου Πρωτοδίκου. Μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς νέας Ἐπιτροπῆς, παρελέμφθη εἰς ταύτην καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἀγροκτήματος Κατσικᾶς ἧτις προσέβη εἰς τὴν ἐκ νέου ἐκδίκασιν τούτου κατὰ τὸ ἐπίσῳνον ἔτος 1925.

Κατόπιν δραστηρίων ἐργειῶν μας ἐγγράφων καὶ προφορικῶν καὶ παρὰ τῆς νῆας Ἐπιτροπῆς πρὸς τὴν ὁποίαν, πλὴν τῶν ἄλλων ἐπιχειρημάτων, ἐτινίζομεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξαιρέσεως τοῦ κτήματος τοῦ Γ. Σταθμοῦ λόγῳ καὶ τῶν μεγάλων ὀφελειῶν ὅσας θὰ ἐπορίζετο ἡ ἡπειρωτικὴ γεωργία ἐκ τοῦ Ἰδρύματος τούτου, ἐπικαλεσθέντες καὶ τὰς μέχρι τότε προκυνήσας ὀφελείας ἐκ τῶν προοδευτικῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ αἵνες ἐγένοντο εἰς τὴν λίαν περιορισμένην ἐκασιν ἣν διέθετε τὸ ἴδρυμα κλπ. καὶ ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνακοπῇ τὸ προοδευτικὸν ἔργον ὅπερ τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἤρχισεν, ἀπεφάσισεν ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν ἐξαιρέσιν ἐκ τῆς ἀπαλλοτριώσεως ὁλοκλήρου τοῦ κτήματος τοῦ Γ. Σταθμοῦ μὲ τὸ αἰτιολογικὸν ὅτι τοῦτο ἀπετέλει ἰδιαίτερον ἀγρόκτημα ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Βίδο—Μπεϊλίκι μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὸ ἀγρόκτημα Κατσικᾶς καὶ ἐπομένως οὐ τοῦτο δὲν εἶχε κηρυχθῆ ἀπαλλοτριωτέον· εἰρηδὴ δὲ ὁ ὀρισθεὶς κληρὸς ἐκ τοῦ ἀγροκτήματος Κατσικᾶς ἦτο βιώσιμος διὰ τοὺς καὶ οἶκους τοῦ χωρίου τούτου, δὲν συνέτρεχε λόγος νὰ συμπληρωθῇ οὕτως ἐκ τῶν γαιῶν τοῦ κτήματος τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ.

Ἡ ἀπόφασις ὁμοῦ αὕτη, κατόπιν ἐνεργειῶν τῶν κατοίκων Κατσικᾶς ἠκυρώθη, τῷ δὲ 1926 ἐξεδιᾶσθη ἐκ νέου ὁπότε καὶ πάλιν, κατόπιν ἐνεργειῶν μας, ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις ἐξήρασε τῆς ἀπαλλοτριώσεως τὸ κτήμα τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ μὲ τὸ αὐτὸ αἰτιολογικόν. Οὕτω δὲ τὸ Δημόσιον καθίστατο ὀρθοτικῶς πλέον κύριον σηματικῆς ἐκτάσεως γονιμωτάτης, ποικίλης συστάσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἐφαρμογὴν ὅλων τῶν ἐνδεικνυομένων ὑπὸ τῆς γεωργικῆς ἐπιστήμης συστημάτων ἐκμιταλλεύσεως πρὸς ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν καὶ ὡς μέσον πρὸς πειραματισμὸν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας. Καὶ μολονότι τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας ἦτο λίαν φειδωλὸν εἰς τὴν παροχὴν τῶν μέσων ὅπως τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἐκτελήσῃ τὸν προορισμὸν του, ἐν τούτοις ἀμέσως καὶ ἐκ τῶν ἐνότων ἐξηκολουθήσαμεν εἰς μεγαλυτέραν πλέον ἐκτασιν τὴν ἐφαρμογὴν καλυτέρων συστημάτων καλλιέργειας, ἐζητήσαμεν δὲ καὶ τὴν χορήγησιν πιστώσεων διὰ προμήθειαν εὐαρίθμων τινῶν ζώων, ἰδίως ἀγελάδων καὶ ἀρχᾶς, ἵνα ἀρχίσῃ ἐκπληρούμενος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον καὶ ὁ κτηνοτροφικὸς σκοπὸς τοῦ Ἰδρύματος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν στέγασιν τῶν ἀγελάδων τὰς ὁποίας κατ' ἀρχὰς θὰ ἐπρομηθεύετο ὁ Γ. Σταθμὸς δὲν ὑπῆρχε σταῦλος, ἐσχεδιάζομεν νὰ ἐπεκτείνωμεν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τὸ ὑπάρχον λιθόκτιστον φυλάκειον τοῦ Σταθμοῦ διὰ καλάμων καὶ ξύλων πρὸς κατασκευὴν προχείρου σταύλου ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ ἐστεγάζοντο τὰ πρῶτα ζῆμα μέχρις ὅτου θὰ ἐχορηγοῦντο πιστώσεις διὰ μονίμους ἐγκαταστάσεις.

Ἡ διὰ προχείρων κατ' ἀρχὴς μέσων ἐναρξίς τῆς διοργανώσεως τοῦ Ἰδρύματος εἶχεν ὡς σκοπὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὅπως μὴ παρέρχεται ὁ χρόνος ἐν ἀδρανεῖα, διότι δὲν ἐπαίε ο ἔγγυς ἡ ἡμέρα καθ' ἣν θὰ ἐχορηγοῦντο αἱ σχετικαὶ πιστώσεις καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅπως ἐπιδιωχθῇ κατ' ἀρχὰς ἡ ἐκτροφή καὶ ἡ συντήρησις ζώων βελτιωμένων γενεῶν διὰ μέσων τὰ ὁποία νὰ μὴ διαφέρωσι πολὺ ἀπὸ τὰ μέσα ἅτινα μετεχειρίζοντο οἱ χωρικοὶ, ἵνα μὴ νομίζωσιν οὕτοι ὅτι οἱ πολυτελεῖς σταῦλοι καὶ

τὰ ἀφθονα μέσα τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἦσαν ἡ αἰτία τῆς βελτιώσεως τῶν γενεῶν καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος αὐτῶν, ὅποτε θὰ ἦσαν οὗτοι διστακτικοὶ προκειμένου νὰ ἀσχοληθῶσιν εἰς τὴν ἐκτροπὴν παραγωγικωτέρων γενεῶν. Τὸ σύστημα τοῦ ο εἶχομεν ἐφαρμόσει καὶ ὅταν ἰδρῦθη ἡ Γαλακτοκομικὴ Σχολὴ διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ὁποίας δὲν ἀναμένομεν νὰ λάβωμεν τὰς πιστώσεις πλὴν ἀπὸ οὐνοῦ διὰ τὴν ἀνέγερσιν συγχρονισμένου τυροκομείου καὶ τὸν ἐφοδιασμόν του διὰ τῶν καταλλήλων ἐργαλείων καὶ μηχανημάτων καὶ τὰ ὅτι μόνις μετὰ εἰκοσαετίαν ἐχορηγήθησαν πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς ἤδη ὑφισταμένης Σχολῆς, ἀλλὰ διὰ προχείρων μέσων ἠρχίσασιν τὴν ἐργασίαν, ὥστε νὰ μὴ παρέρχεται ὁ χρόνος ἐπὶ ματαίῳ, πρὸς μεγάλην ζημίαν τοῦ κλάδου. Διὰ τοῦ τρόπου ὅμως τούτου τῆς ἐργασίας, ἀπ' ἑνὸς μὲν κατηρτίζομεν τυροκόμους, ἔστω καὶ εἰς μικρότερον ἀριθμὸν οἵτινες διεσπύρησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὅπου ἐφήρμοσαν νέας μεθόδους διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τυροκομικῶν ἐργασιῶν εἰς ἰδιωτικὰ καὶ συνεταιρικὰ τυροκομεία, ἀπ' ἑτέρου δὲ μᾶς ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ μελετῶμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας τυροκομῆσεως καὶ συντηρήσεως τῶν προϊόντων καὶ τῆς προλήψεως καὶ θεραπείας τῶν διαφόρων ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας παρουσιαζομένων εἰς τὰ προϊόντα ἀσθενειῶν.

Τὸ σύστημα τοῦτο περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ὁποίου εἶχομεν πλήρη πεποίθησιν, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἀνετέρωμεν, θὰ ἐφηρομῶμεν καὶ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ εὐθὺς ὡς ἐγένετο οὗτος κάτοχος τῶν γαιῶν ὀλοκλήρου τοῦ κτήματος. Ἄλλ' ἐνῶ ἐσχέδ' ἀζομεν τὰ ἀνωτέρω, ἐλάβομεν διαταγὴν νὰ παραδώσωμεν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ εἰς τὸν κ. Βασ. Παπαδημητρίου ὅστις ἐτοποθετήθη εἰς τὸν Γεωργ. Σταθμὸν κατόπιν τῆς καταργήσεως τῆς θέσεως του ὡς ἐπιθεωρητοῦ Γεωργίας καὶ νὰ περιορισθῶμεν ἐφεξῆς εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ διευθυντοῦ τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς.

Ἡ νέα διεύθυνσις τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ εἶχεν ἀντίθετον τῆς ἡμετέρας γνώμην καὶ ἔδεν ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν ἓν τοιοῦτο, ὡς τὸ ἀνωτέρω, πρόγραμμα πρὶν ἀποκτήσῃ πλήρη τὰ μέσα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἀνετον λειτουργίαν τοῦ ἰδρύματος καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν τομέα τῆς κτηνοτροφίας. Οὕτω δέ, συναινούσης καὶ τῆς Κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἣτις δὲν ἐπιδοκίμαζε τὴν προμήθειαν ζώων πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως μονίμων κτιρίων, περιορίζετο ἐπὶ μίαν δεκαετίαν περίπου ὁ Γεωργ. Σταθμὸς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν καὶ τὴν ἐκμίσθωσιν τῶν βοσκῶν εἰς κτηνοτρόφους.

Καὶ ἐχορηγήθησαν μὲν κατὰ τὸ ἔτος 1931 πολλαὶ πιστώσεις πρὸς ἀνέγερσιν κτιρίων, ἐκτέλεσιν ἔργων, προμήθειαν ζώων κ.λ.π. ἀλλ' αἱ πιστώσεις αὗται κατηναλώθησαν εἰς ἔργα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτυχόντα ὡς ἡ διάνοιξις τεραστίου χάνδακος ἀπὸ τῆς λίμνης μέχρι τῆς δημοσίας ὁδοῦ πρὸς διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ κτήματος καὶ χρησιμοποίησιν τούτου, πρὸς ἄρδευσιν, χωρὶς νὰ γίνῃ προηγουμένως χωροστάθμησις ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου μηχανικοῦ οὕτω δὲ τὰ ὕδατα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ κατὰ πολὺ ὑψηλότερον τοῦτο σημεῖον καὶ ἐπομένως ὁ χάνδαξ περιμένει ἀχρησιμοποίητος, τὰ δὲ τεράστια ἔξοδα τὰ δαπανηθέντα πρὸς διάνοξιν τούτου ἐπεβάρυναν τὸν προϋπολογισμόν τῶν ἄλλων ἔργων καὶ ὡς ἐκ τούτου, τὸ κτιριακὸν συγκρότημα τὸ ἀποτελούμενον ἐκ σταύλων, βουστασίου, χοιροστασίου κ.λ.π., παρέμεινεν ἡμιτελὲς καθόσον καὶ τὰ κίρια ταῦτα ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει πολυδαπάνων σχεδίων διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐπῆρκεσαν τὰ διατεθέντα ποσά. Τὸ μεταξὺ τῶν ἐγκαταστάσεων τούτων ἀνεγερθὲν κτίριον τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, ἣτις ὅλως ἀστόχως καὶ παρὰ τὴν γνώμην τοῦ μόνου ἀρμοδίου διευθυντοῦ αὐτῆς, ἀπεφασίσθη νὰ ἐγκατασταθῇ μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω κτιρίων τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ, ὡς ἀλλαγῶν θέλομεν κάμει μείαν, παρέμεινε καὶ τοῦτο ἡμιτελὲς ἀφοῦ ἐδαπανήθησαν σημαντικὰ ποσά πρὸς ζημίαν τοῦ

Δημοσίου, εις τὴν κατάστασιν δὲ ταύτην ἐχρησιμοποιήθη βραδύτερον πρὸς στέγασιν τῶν εἰς τὰς φυλακὰς Ἀκραίου κρατουμένων κατὰ δίκην λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ τελευταῖαι αὐταὶ εἶχον χαρακτηρηθεῖ ὡς ἐτοιμότροποι.

Ἡ ἀποτυχία τῶν πλείστων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔργων τοῦ Γεωργικοῦ Σταθμοῦ, ἠνάγκασε τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν νὰ τροποποιήσῃ τὰ ἀρχικὰ σχέδια καὶ οὕτω καθωρθώθη νὰ γίνῃ ἡ ἀποπεράτωσις τῶν κυριωτέρων κτιρίων. Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ἰδρύματος εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1935 μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1936 ὁ κ. Ἰωάν. Ἐξαρχος ὅστις μετατεθεὶς εἰς τὴν Κτηνιατρικὴν ὑπηρεσίαν καὶ κρατίσας μόνον τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σταθμοῦ ἐπιβητόρων, παρέδωκε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ εἰς τὸν κ. Β. Παπαδημητρίου ὅστις ἐπ' ὀλίγον μόνον χρονικὸν διάστημα διετήρησε ταύτην, ἀντικατασταθεὶς προσωρινῶς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ κ. Μιχ. Μουσοπούλου. Κατὰ δὲ τὸ 1937 ἀνέλαβε τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ὁ κ. Δημ. Κουλόπουλος ὅστις ἤρχισε νὰ ἐπι' αμβάνηται τῆς διοργανώσεως τοῦ Ἰδρύματος διὰ τῆς προμηθείας κυρίως ἀγγελάδων καὶ προβάτων, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐπιδιωχθῇ ἡ δι' ἐπιλογῆς βελτιώσεως τῶν ἐγχωρίων γε τῶν ἡτις καὶ ἤρχισε συστηματικῶς νὰ γίνηται. Πάντως, ἡ βελτιωτικὴ δρασὶς τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ἐπὶ τῆς κτηνοτροφίας τῆς Ἡπείρου κατὰ τὴν προπολεμικὴν περιόδον ἦτο περιορισμένη λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ ζώων ἀνα ἐξέτρεφε καὶ τοῦ βραχέως χρονικοῦ διαστήματος καθ' ὃ διετηρήθησαν αἱ ἐκτροφαὶ (1938—1940). Ἐπὶ τῶν ἀγγελάδων ὁ Γ. Σταθμὸς κατὰ τὴν περιόδον ταύτην ἐνήργει ἐπιλογὴν ἐπὶ ἐντοπίων βραχυκεράτων. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ ἐπὶ τῶν προβάτων τῆς γενεᾶς «Καρφωμάνικο Κατσικᾶς».

Ἐκ παραλλήλων πρὸς τὰς ἐργασίας ταύτας καὶ, ἐπειδὴ κατὰ τὰ τελευταῖα προπολεμικὰ ἔτη εἶχε παρατηρηθῇ ἀζητησία τῶν ἐγχωρίων καπνῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, συνέπειά τῆς ὁλοῖας ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν καλλιέργειαν ἐν Ἑλλάδι τῆς ποικιλίας τοῦ καπνοῦ Βιρτζίνια ἡτις ἐπεζητεῖτο εἰς τὰς ἀμερικανικὰς ἀγοράς, ἤρχισε, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ καὶ τῆς Γεωργικῆς ὑπηρεσίας Ἰωαννίνων, νὰ καλλιεργῆται ἡ ποικιλία αὕτη εἰς τὰ περίεχωρα καὶ ἰδιὰ τῆς Καστορίτσας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀποξήρανσις τῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ ταύτου, λόγῳ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ πάχους των, ἦτο δύσκολον νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς θερμότητος τῶν ἡλιακῶν ακτίνων, ὡς γίνεται διὰ τὰ ἐγχώρια καὶνά, ἀνηγέρθησαν ἐν τῷ Γεωργ. Σταθμῷ δύο κλίβανοι, ἐν ὑπόστεγον καὶ μία ἀποθήκη πρὸς ἀποξήρανσιν καὶ ἐπεξεργασίαν ἐν γένει τῆς ἀνωτέρω ποικιλίας καπνοῦ.

Ἀμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, δ' ἐκόπη ἡ προσπάθεια αὕτη, συνάμα δὲ περιορίσθησαν καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ σταθμοῦ. Βραδύτερον δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς ἐληλατήθη τὸ ἴδρυμα τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐλασιτῶν ὑπὸ τῶν ὁποίων διηρπάγησαν τὰ ζῶα αὐτοῦ, πολλαὶ δὲ γαῖαι τοῦ ἰδρύματος κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν περίεχωρικῶν. Ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων ἀνταρτῶν ἀπέειθερώθησαν καὶ οἱ κρατούμενοι κατὰ δίκην εἰς τὸ κτίριον ὅπερ εἶχε προορισθῆ ἀρχικῶς πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς. Μόνον μέρος τῶν προβάτων διεσώθη διότι εἶχε διαμοιρασθῆ εἰς διαφόρους κτηνοτρόφους πρὸς φύλαξιν. Κατὰ δὲ τὸ 1945, ὅτε ἐπανήρχισεν ἡ λειτουργία τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ, συνεκκεντρώθησαν ἐκ νέου περὶ τὰ 50 πρόβατα.

Ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ τὸ ἔτος 1942 ὁ κ. Δ. Κουλόπουλος μετατεθεὶς εἰς Ἀθήνας, παρέδωκε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ εἰς τὸν γεωπόνον κ. Βασίλ. Καραμπούκην ὅστις πάλιν παρέδωκε ταύτην τῷ 1944 εἰς τὸν κ. Σπυρ. Δριγκόπουλον. Τῷ 1946 ἐποδοτήθη ὡς Διευθυντῆς τοῦ Γεωργοκτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ ὁ κ. Ἰω. Ἐξαρχος ὅστις καὶ παραμένει ἔκτοτε εἰς τὴν θέσιν ταύτην.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἐπανασυστήθη ὁ Γεωργοκτηνοτροφικὸς Σταθμὸς ὅστις διὰ τῆς ἀμερικανικῆς βοηθείας ἐπεσκεύασε καὶ συνεπλήρωσε τὰ καταστρα-

φέντα κατά την κατοχήν κίρια, ὅπῃ τοῦ 1946 ἕως τὸ 1948. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1948 μέχρι σήμερον ἔγιναν: α') Ἡ περίφραξις τοῦ κτήματος. β') Τὸ στραγγιστικὸν καὶ ἀρδευτικὸν δίκτυον τοῦ κτήματος. γ') Τὸ προβατοστάσιον. δ') Τρία ὄρνιθοτροφεία καὶ ἓν νησοτροφεῖον. ε') Ἐπὶ τοῦ ἡμιτελοῦς κτιρίου τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς ὅπερ εἶχε γίνεαι πρὸ τοῦ πολέμου, ἐγκατεστήθησαν τὰ Γραφεῖα τοῦ ἰδρύματος μετὰ κατάλληλον διαρρύθμισιν, ἄνωθεν δὲ αὐτοῦ προσετέθη εἰς ὄροφος ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς κατοικία τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Σταθμοῦ. στ') Ἐπίσης ἀνηγέρθη κατοικία δύο ἐπιμελῶν ὧν παραμενόντων μονίμως εἰς τὸ Ἴδρυμα. ζ') Ἐγκατεστάθησαν ὑπόστεγα χόρτου, ἀχύρου, γεωργικῶν μηχανημάτων καὶ ξηραντήρια ἀραβοσίτου (κοτσέκια). η') Κατεσκευάσθη ὀδικὸν δίκτυον ἐντὸς τοῦ κτήματος. θ') Ἐγένετο τη'εφωνικὴ σύνδεσις αὐτοῦ. ι') Ἐγκαεστάθη σιρὸς (Silo) 200 τόννων πρὸς συνήρησιν κτηνοτροφῶν.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔργων, διετέθησαν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἰδρύματος κατὰ καιροὺς διάφορα ζῶα, πλὴν τῶν ἀναφερθέντων ἤδη ἀλλαχοῦ ζῶων τοῦ Σταθμοῦ Ἐπιβητόρων, ἧτοι: Κατὰ τὸ ἔτος 1945 διετέθησαν 40 ἀγελάδες καὶ εἰς ταῦρος φυλῆς Σβίτς· κατὰ τὸ 1946, δέκα φορβίδες ἐργασίας· τῷ 1951, τριάκοντα αἰγες φυλῆς Ζαάννεν καὶ 30 θήλειαι χοῖροι φυλῆς Ἐνιελσβίιν· τῷ 1952, τεσσαράκοντα προβατῖναι καὶ κριοὶ φυλῆς Σαρδηνίας· τῷ 1954 διετέθησαν εἰς τὸν Γεωργ. Σταθμὸν παρὰ τῆς ὑπηρεσίας ἀλληλοβοηθείας Ξένων Ἐκκλησιῶν, 30 προβατῖναι καὶ κριοὶ Φρισλανδίας.

Σήμερον ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Γεωργοκτηνοτροφικῷ Σταθμῷ, πλὴν τῶν ζῶων τοῦ Σταθμοῦ Ἐπιβητόρων, περὶ ὧν ἀνεφέραμεν ἤδη καὶ 50 ἀγελάδες καὶ δύο ταῦροι φυλῆς «Σβίτς», 300 πρόβατα ἐμπορίας φυλῆς «Καραμάνικο Κατοικῆς», 100 πρόβατα φυλῆς Σαρδηνίας καὶ 50 πρόβατα φυλῆς Φρισλανδίας.

Ἀνὰ τρεῖς αἰγες καὶ εἰς τράγος τῶν φυλῶν Μαλτέζικη—Τόκενμπουργκ καὶ Ζαάννεν. Εἴκοσι θήλειαι χοῖροι καὶ δύο κάπροι τῆς φυλῆς Ἐνιελσβίιν.

Ἀνὰ 100 ὄρνιθες καὶ πετεινοὶ τῶν φυλῶν «Λεγκόρν», «Ρόντ—Ἄτλαντ» καὶ «Χάμσαϊρ» ὡς καὶ 50 ἰδιάνοι χαλκόχροες καὶ ἀνὰ 50 νῆσαι καὶ χῆνες τῶν φυλῶν Πεκίνου καὶ Τουλούζης.

Διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἀγελαδοτροφίας διετέθησαν παρὰ τοῦ βουστασίου τοῦ ἰδρύματος ἀπὸ τοῦ 1946 μέχρι τέλους τοῦ 1956 τριάκοντα πέντε ἀγελάδες, ἑκατὸν τεσσαράκοντα μοσχίδες καὶ 120 ταῦροι καὶ ταυρίδια. Παρὰ τῶν διατεθέντων ταύρων ἐνηργήθησαν 12000 ἐπ. βάσεις. Εἰς Ἰωάννινα καὶ Ἄρταν ὁ Γεωργ. Σταθμὸς διατηρεῖ συνεργεῖα τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ἀγελάδων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1952. Διὰ τῶν συνεργειῶν τούτων ἐνεργοῦνται 1200 ἐγχύσεις ἐτησίως· ἐτομένως συνολικῶς ἐνηργήθησαν 6000 ἐγχύσεις ἐπὶ ἀγελάδων.

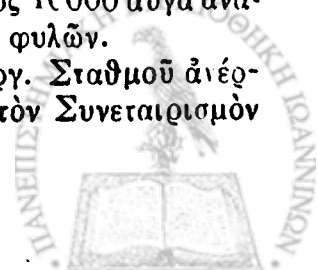
Διὰ τὴν προβιοτοτροφίαν διετέθησαν δι' ἀναπαραγωγὴν ἀπὸ τοῦ 1956 διακόσιοι πενήκοντα κριοὶ καὶ τριακόσιοι πενήκοντα ἀμνάδες φυλῆς «Καραμάνικο—Κατοικῆς» καὶ 60 κριοὶ καὶ 50 ἀμνάδες φυλῆς Σαρδηνίας. Καθαρόαιμα πρόβατα φυλῆς Φρισλανδίας δὲν διετέθησαν εἰσέτι εἰς τοὺς παραγωγούς. Μόνον προϊόντα διασταυρώσεως κριοῦ Φρισλανδίας μετ' ἐμπορίας ἀμνάδος διετέθησαν εἰς τοὺς παραγωγούς.

Ἐκ τῶν αἰγῶν τοῦ Ἰδρύματος διετέθησαν 60 τράγοι καὶ 55 αἰγες φυλῆς Ζαάννεν καὶ 14 τράγοι καὶ 21 αἰγες φυλῆς Μαλτέζικης.

Ἐτησίως καὶ κατὰ μέσον ὄρον διετίθενται περὶ τὰ 150 ἄρρενα καὶ θήλεα χοιρῶνα φυλῶν Ἐνιελσβίιν καὶ Λάρζ—Μπλάκ.

Ἐκ τῶν πιηνοτροφείων τοῦ Ἰδρύματος διατίθενται ἐτησίως 10000 ἀγὰ ἀναπαραγωγῆς καὶ 1000 νεοσοὶ τῶν ἐκτρεφόμενων εἰς τὸ Ἴδρυμα φυλῶν.

Τὸ παραγόμενον ἐτησίως γάλα ἐκ τῶν ἀγελάδων τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ἀνέρχεται εἰς 95.400 ὀκιάδας περίπου ὅπερ διατίθεται, μέρος μὲν εἰς τὸν Συνεταιρισμὸν

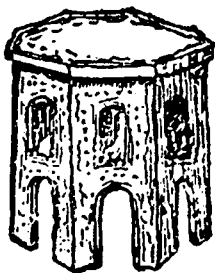
δημοσίων υπαλλήλων. μέρος εις γαλακτοπωλεία και τὸ υπόλοιπον εις τὴν Γαλακτοκομικὴν Σχολὴν πρὸς παραγωγὴν τυροῦ και βουτύρου. Τὸ δὲ ἐκ τῶν προβάτων τοῦ Γ. Σταθμοῦ παραγόμενον γάλα ἀνέρχεται εις 14.000 δ.ι. περίπου τὸ ὅποιον διατίθεται ἐπίσης εις τὸν Συνεταιρισμὸν δημ. υπαλλήλων πρὸς κατανάλωσιν εις φυσικὴν κατάστασιν και τὸ υπόλοιπον εις τὴν Γαλακτ. Σχολὴν πρὸς τυροκόμησιν.

Πέραν τῶν ὄσων ἀνωτέρω ἐμνημονεύθησαν, ὁ Γεωργοκτηνοτροφικὸς Σταθμὸς Ἰωαννίνων ἀπέβλεπεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1946 εις τὴν μελέτην και βελτίωσιν τῶν φυσικῶν βυσκοτόπων και τὴν δημιουργίαν τεχνητῶν λειμῶνων πρὸς αὐξήσιν και βελτίωσιν τῆς διατροφῆς τῶν ζώων μας. Ἐμελετήθησαν αἱ συνιστώσαι τοὺς φυσικοὺς λειμῶνας τῆς Ἠπείρου φυτοκοινωνία, ἡ ἐπίδρασις τῆς λιπάνσεως και ἐκαλλιεργήθησαν πειραματικῶς και ἀποδεικτικῶς, τόσον εις Ἰωάννινα ὅσον και εις τὸ κτήμα τοῦ Γεωργ. Σταθμοῦ ἐν Μετσόβῳ (τοῦ κήματος τούτου ἤρχισεν ἡ ἐκμετάλλευσίς τῷ 1952) ἑκατὸν εἶδη λειμωνείων φυτῶν ἐξ ὧν ἐπελέγησαν ἐξ ὧς τὰ πλέον κατάλληλα διὰ τὴν δημιουργίαν τεχνητῶν λειμῶνων ἐν Ἠπείρῳ. Παραλλήλως ἐμελετήθησαν και τὰ ἐτήσια κτηνοτροφικὰ φυτὰ και ἐνεργεῖται σήμερον σποροπαραγωγή και καλλιέργεια τοῦ τεύτλου *Typh 1* τὸ ὅποιον ἐδείχθη ὡς ἀρ. στον κτηνοτροφικόν.

Ἐπίσης εἰσῆχθη ἡ ἐναίρωσις τοῦ χλωροῦ ἀραβοσίτου και σόργοις εις τὸν Γ. Σταθμὸν εις ξύλινον σιρὸν (*Silo*) ὅπου ἐνσιροῦνται ἐτησίως 200.000 ὀκάδες χλωροῦ ἀραβοσίτου χρησιμοποιουμένου πρὸς διατροφήν τῶν κτηνῶν κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας. Τὴν ἐναίρωσιν ἐφήρμοσαν τὸ 1956 γεωργοὶ εις Παρακάλαμον και τὸ 1954 και 1955 οἱ γεωργοὶ Ξηροβάλτου και Ποντικατῶν.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐργασίας καλλιεργεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1954 εις τὸν Γεωργ. Σταθμὸν και **ΛΥΚΙΣΚΟΣ** πειραματικῶς και ἀποδεικτικῶς. Ἐκ τῶν εἰσαχθειῶν ποικιλιῶν ἡ *Brauer's Gold* ἠὺδοκίμησε λίαν ἱκανοποιητικῶς διότι ἐκ τῆς ποικιλίας ταύτης ἐλήφθη στρεμματικὴ ἀπόδοσις 12.000 δραχμῶν ἐκ διετοῦς λυκίσκου. Ἡ διάδοσις τῆς καλλιέργειας τοῦ λυκίσκου, ὅστις ἐνταῦθα ἀπεδείχθη ἀποδοτικώτερος και μεγαλυτέρας ἀξίας τοῦ ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ εἰσαγομένου και τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστόν, γίνεται μεγάλη χρῆσις εις τὴν ζυθοποιίαν, θέλει ἀποβῆ λίαν ἐπωφελὴς εις τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν και, ὅταν καλλιεργῆται εις ἀρκετὴν ποσότητα ὥστε νὰ ἐπαρκῆ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐγχωρίου ζυθοποιίας, θὰ ἐξοικονομῆται σημαντικὴ ποσότης συναλλάγματος.

(Συνεχίζεται)

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΧΟΪΚΟ

Τ' ὄνομά σου
μιὰ τομὴ πὸν ματώνει στὴ μνήμη μας
κι' ἡ αἴσθησις πὼς ἐμείναμεν ἔξω ἀπ' τὰ σταυρωμένα χέρια.
ἔπειτα σὰ νὰ μὴν ὑπῆρξαν
πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τῆς ἔγνοιας μας, ποτέ...
Ἔνα στεφάνι μὲ σαρανταπέντε ἄκανθες
κι' ἄνθη μεγαλωμένα ἀπὸ τὰ δάκρυά μας
ἢ πραότης σου.
Ἡ σιγὴ πὸν ἀναπαύεται σὲ ὀριζόντια μάρμαρα
κι' ἡ θλίψη μας ὄρθιο κυπαρίσσι
πάνω ἀπὸ σένα,
Μαννούλα...

Θρ. Μπέλλας

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΟΥ ΝΑ ΔΩ

Ὅλο τ' ἄπειρο νᾶμπει στὰ στήθη μου καρτερῶ,
τὸ δέος τὸ ἱερὸ στὴν καρδιά μου.
Εἶμαι ἕνας ἴσκιος ἀπ' τὸ μεγάλο κοπάδι τῆς γῆς,
μιὰ φωνὴ μὲς στ' ἀνθρώπινα πλάσματα,
μιὰ καρδιά ταπεινὴ πὸν χτυπᾷ.
Δώσε τὸ πρόσωπό μου στὸ σκοτάδι νὰ δῶ,
νὰ νιώσω στὴν πιὸ βαθιὰ μοναξιά πὼς ὑπάρχω.
Πὼς δὲν πέρασα μάταια ἀπὸ τούτη τὴ γῆ,
πὼς δὲν πῆγαν χυμένα τὰ χρόνια μου,
ὁ πλούσιος κι' ἀστέρειος πόνος μου.
Καὶ τοῦτα τὰ καφτὰ πὸν σοῦ φέρνω τὰ δάκρυά μου.

Ὅλγα Βότση

Η ΣΗΜΥΔΑ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ είναι μελαχροινό, είναι πάντα λυπημένο. Τὰ μάτια είναι μαύρα θυμίζουσαν μιὰ νύχτα φθινοπωρινή, τὸ κορίτσι είναι μιὰ μεγάλη θλίψη.

Συχνά, ἡ Λιάνα ἀκούει φωνές. Είναι κάτι μηνύματα ἀκαθόριστα, ὕστερα ἔρχεται μιὰ μεγάλη σιωπή, ἀκούει τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς γιὰ κάποια βήματα πού σβύνουνε ὀλοένα. Φεύγουν σὰν τὸν ψιθύρο μιᾶς μελαχροινῆς μπρούκλας πού ἔλλαξε θέσι στὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου.

Ἰπάρχουν στιγμές, πού ἡ φυγὴ τῶν ἀνθρώπων θυμίζει τὸ θάνατο, σκέφτηκε. Τὸ μικρὸ χέρι ἀνοιξε τὸ παράθυρο, τὸ βλέμμα ἀντίκρουσε τοὺς σιωπηλοὺς δρόμους. Ἦταν παντοῦ ἡ ἀμεριμνησία μιᾶς ἀπέραντης ἐρημιᾶς. Γιὰ λίγο ἀκούστηκαν οἱ φωνές τῶν παιδιῶν, ὕστερα ξανάγινε ἡσυχία.

Ἐνα ἀγόρι ἔρχεται μὲ τις θύμησες κοντὰ στὸ μελαχροινὸ κορίτσι. Τῆς χαϊδεύει ἀνάλαφρα τὰ μαλλιά ὅπως τότε. Τὸν λένε Φοῖβο, ἔχει ξανθὰ μαλλιά καὶ περίεργα μάτια, μόνο πού ποτὲ δὲν βουρκώνουν, ὅμως συχνὰ σκοτεινιάζουν καὶ θυμίζουν μιὰ θύελλα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐπαιρνε συχνὰ τὸ κορίτσι ἀπὸ τὸ χέρι, κυνήγαγαν τὰ ὄνειρα. Ὑστερα ὄλα ἔφυγαν μαζὺ καὶ ὁ Φοῖβος...

* *

Τὸ παράθυρο ἦταν ἀκόμη ἀνοιχτό. Μιὰ γλάστρα πολὺ καιρὸ τώρα ἀνθίζει, ἔτσι ἔπρεπε, αὐτὸ ἦταν γραμμένο. Σήμερα, ἴσως αὔριο, τὸ μικρὸ λουλούδι θὰ σκόρπαγε στὸ χᾶδι τοῦ ἀνέμου. Τὰ μικρὰ πέταλα θὰ μέναν γιὰ μιὰ στιγμή ἐκπληχτα. Μετὰ δὲν θάλεγαν τίποτα, ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ταξιδέψουμε μακριὰ θὰ ψιθύριζαν.

Πολλές φορές, ἡ Λιάνα αἰσθανόταν πὼς ὄλα εἶχανε φύγει. Ὁ Φοῖβος... Πού νάτανε τὸ ἀγόρι; Ἡ ἀγάπη πούχε ἔρθη σὰν τὴν πρώτη ἀνοιξιάτικη βροχὴ καὶ νότισε τις καρδιές μὲ τὸ πρῶτο καὶ τὸ στερνὸ δάκρυ. Οἱ ἀποδημίες τῶν ἀνθρώπων πούταν τρο-

μαχτικὰ ἀτέλειωτες. Τὸ ξανθὸ ἀγόρι, τὰ χρόνια τῶν παιδιῶν, μιὰ μεγάλη στιγμή, τὸ τίποτα...

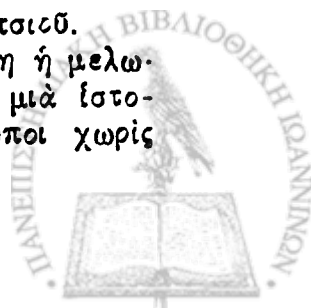
Ἐφφινικά, ἀκούστηκαν στὸ δωμάτιο οἱ νότες μιᾶς μακρυνῆς μελωδίας. Στὸ πιάνο θὰ καθότανε ἓνα κορίτσι μὲ λευκὰ μακριὰ δάχτυλα. Θάπερνε τις νότες ἀπὸ τὸ πιάνο, θὰ τις ἔβραζε πάνω στὸ τραπέζι μὲ τὸ κοριτσιῆτικο κέντημα. Θὰ παίξω κάτι ἄλλο θὰ σκεφτότανε, κάτι πιδ ὠμορφο πού δὲν είναι γραμμένο πουθενά.

Ἡ Λιάνα ἀκούγε, μποροῦσε καὶ πάλι ν'ἀκούση τις παράξενες ἐκεῖνες φωνές, μὲ λίγη προσπάθεια θὰ φανταζότανε τὸ κορίτσι κοντὰ στὸ πιάνο. Θὰ τὸ λένε Ραλλοῦ σκέφτηκε. Ἐνα τόσο δὲ μικροῦλι ὄνομα Ρα—λλοῦ, κι' ὕστερα τίποτα. Μόνο πού τὰ δυὸ σύμφωνα θὰ ἤχοῦσαν παράξένα μαζὺ μὲ τὴ μουσική. Ἰσως ὅμως, νὰ τὸ λένε Φοῖβη, σκέφτηκε ἔτσι γιὰ νὰ θυμηθῆ τὸ ἀγόρι.

Θάταν τόσο ὠμορφα νὰ ξαναγινότανε παιδί. Τὰ παιδιά παίζουν κάθε ὥρα, ἔχουν ξεχτένιστα μαλλιά καὶ καθαρὰ μάτια. Δὲν ξέρουν τίποτα γιὰ τὸ θάνατο. Ὅταν πεθαίνουν τοὺς βάζουν λευκὰ φορέματα, μοιάζουν τότε σὰν ἀγγελοὶ. Τὰ μικρὰ χέρια σμίγουν γιὰ τελευταία φορά. Τὸ ἀδελφάκι ἔφυγε, πάει στὸν οὐρανὸ λένε στὰ ἄλλα ἀδέλφια πού δὲν ξέρουν τίποτα κι' ὅμως αἰσθάνονται κάτι ἀπὸ τὴ στεριῆ ἀποδημία. Ἄν κλαῖνε, είναι πού κι' αὐτὰ θέλουν νὰ πάνε μαζὺ μὲ τὴ μικρὴ ἀδελφοῦλα ψηλὰ ἐκεῖ... Νὰ παίξουν μόνο γιὰ μιὰ φορά μὲ τοὺς ἀγγέλους.

Τώρα ἡ μουσική δυνάμωνε. Ὁ ἀνεμος εἶχε πάψει, ἡ ροζ κουρτίνα καρφώθηκε στὴ θέσι της, ἔμεινε ἀκίνητη. Ἦταν μιὰ μελωδία παράξενη καὶ τὰ πληκτρα τοῦ πιάνου ὑπόφεραν στις ἀλλαγές τοῦ κοριτσιῆ.

Δὲν θάναὶ πουθενά γραμμένη ἡ μελωδία, σκέφτηκε ἡ Λιάνα. Είναι σὰν μιὰ ἱστορία πού τὴν γνωρίζουν οἱ ἀνθρωποὶ χωρὶς

ποτέ να την έχουν διαβάσει πουθενά. "Όμως στη σκέψη της ξαναγύριζε επίμονα το άγόρι. Εκείνος, βρισκότανε πέρα από το πάθος και το χρόνο. Έτσι, ξαφνικά, οι φωνές θά έπαυαν, θαργότανε το άγόρι θά της έπιανε το χέρι, δέ θά μιλάγε κανένας. Μόνο πού τά μάτια θά έλεγαν πολλά και θ' άκουγαν τις καρδιές.

Άπότομα έκλεισε το παράθυρο, έσβυσε ή μελωδία ήσυχια, μπορεί να τέλειωνε σ' ένα πκράπονο. Ύστερα, το κορίτσι θά σηκωνότανε από το πιάνο, θάπερνε τις νότες από το τραπέζι έτσι χωρίς να το θέλη. Μετά, θά έβλεπε το κέντημα πού ήταν μια ζωγραφιά καμωμένη σε στιγμές άνιας. Η Λιάνα φαντάστηκε δλη αυτή τή σκηνή. Το όνομά της θά πρέπει να είναι Ραλλου, ξανασκέφτηκε, χωρίς να ξέρη το γιατί.

Τώρα, στο δωμάτιο ήταν μια μεγάλη σιωπή. Η μικρή λαμπίτσα έφεγγε διακριτικά. Στους τοίχους ήταν ίσκιοι, μια πόρτα έκλεισε άξαφνα, ο κρότος μεγάλωσε άφάνταστα, μετά έσβυσε κι αυτός. Έμεινε πάλι με τή μοναξιά της, όπως πάντα.

Θάθελε και τώρα ν' αγαπήση ή Λιάνα. Θάβρισκε ένα άγόρι μπορεί νάταν και μελαχροινό. Δέ θαμοιαζε με το Φοίβο. Τά μάτια του θά ήταν μαύρα, θά ήταν ήσυχια. Θά την κύτταζε στα μάτια, θά την έβγαζε από τήν μοναξιά. Θά της έλεγε τις σκέψεις του για τά παιδιά του κόσμου πού κοιμούνται ήρεμα και άδιάφορα. Θάκουγε από κείνον για το μεγάλο άδελφο το θάνατο, θάνοιωθε μαζί του και τή ζωή πού ήταν τόσο σύντομη.

Άνοησίες, σκέφτηκε, το κοριτσιάτικο βλέμμα έμεινε άκίνητο. Δέν έβλεπε πουθενά μόνο οι άνταύγειες τρεμόπαιζαν στα μελαγχολικά μάτια κι ή καρδιά χτύπαγε σιγανά για να μην έκούγεται τίποτα. Ίσως, ή Ραλλου να το είχε κλείση το πιάνο, σκέφτηκε και πάλι. Θά τώχε κλείσει ήσυχια όπως κλείνη κανένας τά βλέφαρα πού κουράστηκαν. Ούτε και θά σκεφτότανε τή Λιάνα, δέ θά τή σκεφτότανε κανένας πειά, ούτε και ο Φοίβος...

* *

Τά παιδιά δέν ξέρουν τίποτα από το θάνατο, αυτό ξανασκέφτηκε ή Λιάνα. Στο

μυαλό τριγυρίζει επίμονα ή εικόνα τής μικρής άδελφής πού έφυγε ήσυχια όπως ήρθε. Ο Φοίβος δέν πιστεύει σε τίποτα. Ξαναλέει, δέν υπάρχει θάνατος όπως τον νομίζω εγώ και οι άλλοι. Ο θάνατος, ο θάνατος... Τι άλλο μπορεί από το να είναι ένα τέλος πού δέν το καταλαβαίνεις. Όπως σπάζ μια κλωστή έτσι άδιάφορα, όπως βλέπεις ένα μικρό πουλί να πέφτη από τήν παγωνιά... Άνοησίες λέει πάλι, προχωρεί στο δρόμο πού είναι γεμάτος θόρυβο και ζωή.

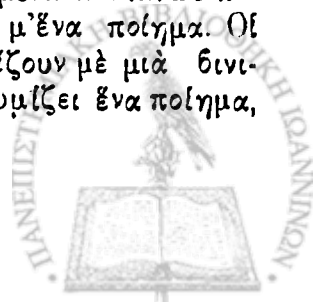
Στή γωνιά, κοντά στο σπίτι, είναι μια γέρικη τριανταφυλλιά. Φράζει τον κόκκινο τοίχο, έρχεται ή άνοιξη και τότε στέλνει μικρά ρόζ φιλιά παντού τριγύρω. Τά παιδιά τά βλέπουν χαρούμενα, τά κόβουν και τά μαδάνε, κάπου κάπου τρυπούν τά τρυφερά χέρια, δέν είναι τίποτα λένε... Βλέπουν το αίμα να γίνεται ένα, με το ρόζ λουλούδι, γίνηκαν τά τριαντάφυλλα πειδ ωμορφα τώρα, σκέφτονται.

Η τριανταφυλλιά, περιμένει τώρα να στείλη τά καινούργια της φιλιά. Η Λιάνα, περνά δίπλα της, βλέπει τήν έρημιά της, δέν ήρθαν άκόμη τά παιδιά συλλογίζεται, ίσως άργότερα νάρθη μαζί τους και ο Φοίβος. Τότε το άγόρι θά της κόψη μια άγκαλιά, πάρε Λιάνα θά της πη, και θά περιμένη να γαμογελάσουν τά κοριτσιάτικα χείλη.

Πέρασε το κατώφλι, ύστερα το μονοπάτι με τά άσπρα χαλίκια. Πειδ κεί ήταν ή στέρνα, μαζί και τά νούφαρα. Θυμήθηκε τή βαρκούλα τής μικρής άδελφής, τότε ήταν δλα ωμορφα. Στον κήπο έπεξε ή άνοιξη, θρόίζαν οι πευκοβελόνες και κάθε γωνιά έκρυβε μια έκπληξη. Η Λιάνα και ή μικρή άδελφή πιασμένες χέρι χέρι να πούν καλημέρα στον ήλιο, να χαιρετήσουν τή γέρικη τριανταφυλλιά να παίξουν με τά νούφαρα. Ύστερα ο θάνατος, παντού ο θάνατος... Το λευκό φόρεμα, οι λαμπάδες, το τίποτα, ένα μεγάλο τίποτα ο Φοίβος...

* *

ΣΗΜΕΡΑ, ή Λιάνα βγήκε με το μελαχροινό άγόρι. Φορά ένα κόκκινο φόρεμα, τά μαύρα μαλλιά είναι κομμένα κοντά. Το κορίτσι θυμίζει μια σελίδα μ' ένα ποίημα. Οι άράδες είναι υαύρες, αρχίζουν με μια δινιέτα κόκκινη. Η Λιάνα θυμίζει ένα ποίημα, σκέφτεται το άγόρι.

Νά μιλήσουμε για τὸ θάνατο, λέει τὸ κορίτσι, καὶ γελα ψεύτικα, θάθελε ἴσως νὰ κλάψη.

Τὸ ἀγόρι τὴν κυττᾶ, τῆς πιάνει τὸ χέρι. Θάθελε νὰ τῆς πῆ γιὰ τὴ νιότη πού ξεπέρασε τὸ θάνατο, νὰ τῆς πῆ γιὰ τοὺς πολλοὺς σταυροὺς τῶν τάφων, γιὰ τὴ μεγάλη τὴν παντοτινὴ φυγὴ τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι ἡ ζωὴ τόσο λίγη, λέει. Ἡ Λιάνα κάπου ἔχει ξανακούσῃ τὰ ἴδια λόγια. Ἐκεῖνο το βράδυ πού ἀκρογε τὴ μουσικὴ ἀπὸ τὸ ἔγνωστο κορίτσι. Ἄραγε, νὰ τῷ πλε-γαν Παλλοῦ; συλλογίζεται. Μικρὴ τῆς ἄρεσαν οἱ χαρταετοί, ἔπαιζε μὲ τ' ἀγόρια. Ἐφτιαχνε μεγάλους χαρταετοὺς, ἔδλο μὲ κόκκινο χαρτί. Νά μοι ἄξουν σημάδι στὸν οὐρανὸ. Σὰν πηγαίνανε ψηλά, ἔκοβε τὸ σπάγγο. Νά πάτε στὰ σύννεφα! τοὺς φώναζε. Τὰ ἀγόρια τότε τὴν πείραζαν, ἔτρεχαν νὰ βροῦν τὸ χαμένο χαρταετὸ, ἡ Λιάνα ἔμενε μόνη.

Τὸ ἀγόρι τὸ λένε Παῦλο, θὰ μπορούσε νὰ τῷ λέγανε καὶ Ἀλέξη, τί σημασία ἔχει ἓνα ὄνομα πού θὰ κρατήσῃ ὅσο τὸ γοργὸ ταξίδι μιᾶς λευκῆς δάρκας. Μετὰ, φθάνει στὸ λιμάνι, χάνεται ἀνάμεσα στὰ ἄλλα πλεούμενα... Ἀνοησίες, σκέφτεται καὶ πάλι, πόσο εἶμαι μόνη...

Θάθελα νὰ δῶ μιὰ σημύδα, λέει ξαφνικὰ τὸ ἀγόρι, μιὰ μελαγχολικὴ σημύδα τοῦ Φθινοπώρου. Ἐκεῖ, κοντὰ στὶς σημύδες, ζοῦν ξανθοὶ ἄνθρωποι καὶ κορίτσια μὲ μαλλιά σὰν τὰ στᾶχια. Τὰ μάτια τους εἶνε κρῖνα, ὅμως ἡ καρδιὰ τους εἶναι ζεστή. Βλέπουν τὸν ἥλιο, πολὺ λίγο, καὶ τὸν θαυμάζουν, εἶναι τόσο ὠμορφος ὁ ἥλιος, λένε στὰ ξανθὰ κορίτσια.

Θάθελα νὰ μοῦ πῆς γιὰ τὸ θάνατο, λέει τὸ κορίτσι μαγεμένο ἀπὸ τὸ ὄνειρο τῆς σημύδας.

Συχνὰ, οἱ σημύδες—συνεχίζει τὸ ἀγόρι—βλέπουν τὸ θάνατο κοντὰ. Ἔρχονται οἱ ξυλοκόποι μὲ τὰ ἀδρὰ χέρια. Ρίχνουν τὰ δένδρα, πολλὲς φορὲς κόβουν ἀμέσως τὰ μεγάλα κλαριά. Ἐκεῖ, βρίσκονται φωλιές πουλιῶν, ἀκούγονται τρισμαγμένες φωλιούλες, ἔρχεται ὁ θάνατος λένε τὰ πουλιά, ἔρχεται ὁ θάνατος. Φρερρυγίζουν γρήγορα πᾶνε κοντὰ στὶς ἄλλες σημύδες... Ἰστερα,

συνηθίζουν, δὲν ἦταν γιὰ μᾶς λένε, δὲν ἦταν τίποτα...

Τὸ ἀγόρι σωμαίνει γιὰ λίγο καὶ χαϊδεύει τὸ μικρὸ χέρι τῆς Λιάνας. Ἔτσι ἀπαλά, ἤρεμα σὰν τὸ θρόισμα τῆς σημύδας στὸ φτερούγισμα τῶν πουλιῶν. Μὲς μου κάτι, τῆς λέει σιγανά.

Στὴ γωνιὰ πού ἦρθαν βρίσκεται ἡ τριανταφυλλιά. Εἶναι τὸ σπῆτι τοῦ κοριτσιοῦ, εἶναι ἐκεῖ γιὰ πάντα ἀφημένη μιὰ παιδικὴ αἰθρία. Τὰ κλαδιὰ εἶναι γεμάτα μικρὰ ρόζ τριαντάφυλλα. Ἀπλώνεις τὸ χέρι καὶ γεμίζεις ἀπὸ μικρὲς δοῦλες. Ὁ Παῦλος σταματᾶ ἄσε με νὰ γεμίσω τὴν ἀγκαλιὰ ἀπὸ τριαντάφυλλα, ἀπὸ πολλὰ πολλὰ ὄνειρα. Νά κρατήσουν ὅσο θέλει ὁ ἄνεμος καὶ μετὰ νὰ ταξιδέψουν νὰ βροῦν τίς χίμαιρες καὶ τὰ παιδιά...

—Ξανάνθισ ἡ τριανταφυλλιά, λέει ἡσυχὰ τὸ κορίτσι. Τώρα δὲ νοιώθει μόνη, κοντὰ τῆς εἶναι τὸ ἀγόρι, τὸ χέρι του σφιχτὰ κλεισμένο στὴ μικρὴ παλάμη, ἡ φωνὴ του ζεστὴ τὴ χαϊδεύει, τῆς φέρνει πίσω τὰ ὄνειρα.

—Δέν θὰ ξανάρθῃ, λέει. Σκέφτεται τὸ Φοῖδο πού ἔφυγε γιὰ ταξίδι μακρινό, ὅπως δὲ θὰ ξανάρθῃ καὶ ἡ μικρὴ ἀδελφή.

—Τίποτα δὲν ξανάρχεται πίσω. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀγοριοῦ εἶναι ἀφάνταστα λυπημένη, ὅμως τὰ μάτια μένουν ἤρεμα, ἡ καρδιὰ τρεμοπαίζει.

Ἀπὸ μακριὰ, ἀκούγεται στὸ πιάνο μιὰ μελωδία ἡσυχῆ. Ἐνα μικρὸ τριαντάφυλλο πρωτανοίγει τὰ πέταλα.

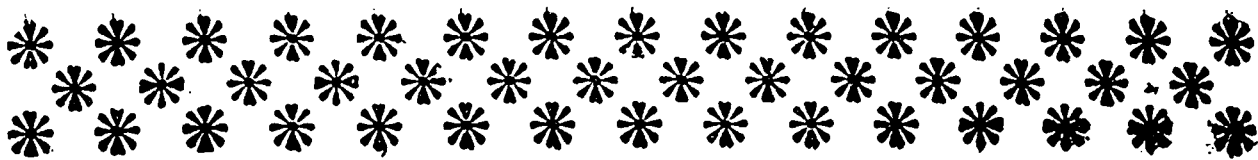
—Αὔριο θὰ ταξιδέψω μὲ τὸν ἄνεμο, σκέφτεται χαρούμενο. Θὰ φύγω αὔριο, εἶναι σίγουρο. Ὁ ἥλιος, τὸ χαϊδεύει ἀδιάφορος, ἔτσι πρέπει, εἶναι ἀνοιξη...

—Πόσο θάθελα νὰ δῶ μιὰ σημύδα, λέει ἡ Λιάνα. Νὰ τῆ δῶ, προτοῦ τῆ ρίξῃ ὁ ξυλοκόπος...

Πόσα ἔχει νὰ τῆς πῆ τὸ ἀγόρι. Χρειάζεται ὅμως μεγάλη προσπάθεια νὰ πῆς γιὰ τὴν ἀγάπη σ' ἓνα θλιμμένο κορίτσι. Τὰ χεῖλη μένουν κλειστά, τρεμουλιάζουν. Ἰστερα, ἔρχεται μιὰ μεγάλη στιγμὴ, ἀτέλειωτη...

—Θάθελα νὰ εἶμι μιὰ σημύδα, ξαναλέει τὸ κορίτσι.

LAFONTAINE

Ο ΛΕΟΝΤΑΣ, Ο ΠΙΘΗΚΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΓΑΪΔΑΡΟΙ

‘Ο Λιόντας, γιά νά κυβερνάει ὁμορφι καὶ σωστά,
πεθύμησε στήν ‘Ηθική νά ναι γερὰ μπασμένος’
καὶ πρόσταξε τὸν Πίθηκο νά φέρουνε μπροστά,
σχολαστικὸν ὄνομαστὸ μέσα στῶν ζώων τὸ γένος.
«Ρήγα τρανέ, τοῦ λείει αὐτὸς, στήν πρώτη διδαχὴ,
ἂν θές ν’ ἀσκήσης πατρικὰ τὴν ὑψηλή σου ‘Αρχή,
νά διώξης, πρῶτα ἀπ’ ὅλα, ἀπ’ τὴν ψυχὴ σου
τὸν ἐγωϊσμό, τὸ πάθος τοῦτο, πού, συχνά,
μπροστά ἀπὸ τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ περνᾷ
στῶν Βασιλιάδων τὴν ψυχὴ. Θυμήσου
πὼς εἶναι ἡ ρίζα, τὶς περισσότερες φορές,
ἀπ’ ὅσες τὰ ἄμοιρα τὰ ζῶα βρίσκουν συμφορὲς!..
Νά διώξης ἀπὸ πάνω Σου μὲ μιᾶς, πέρα γιὰ πέρα,
τὸ πάθος τοῦτο, θάταν ἄθλος τοῦ ‘Ηρακλῆ.
‘Εκεῖνο δὲν γιατρεύεται σὲ μιὰ μονάχα μέρα’
καὶ νά τὸ περιορίσης ἔρχεται πολὺ.
Γι’ αὐτὸ, εἶναι ἀνάγκη, ἡ μεγαλειότητά Σου
νά κάμη τρόπο—νόμο γιὰ νά μὴ δεχτῆ
τὸ ποταπὸ ποτὲ καὶ τὸ ἄνομο ἢ καρδιά Σου.
«Γιὰ νά χωνέσω πιὸ καλὰ τὴ συμβουλή σου αὐτή,
γιὰ κάμε μου χεροπιαστὸ, σοφέ, τὸ νόημα της»!
«Νά, λείει ὁ δάσκαλος ὁ πολυδιαβασμένος,
ἡ κάθε ὀμάδα, πρῶτο τὸ δικό μας γένος,
θρέφει γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, μέσα στήν καρδιά της,
ιδέα μεγάλη καὶ θαρρεῖ πὼς δὲν εἶναι κανεὶς
ὡσὰν αὐτὴ πολύξερως, ὡσὰν αὐτὴ εὐγενής;
καὶ λόγια λείει παχειά, πού δὲν ἀξίζουν δρόμι,
‘Ο ἴδιος πάλι ἐγωϊσμός θὲ νά σὲ κάμη
νά λὲς πάντα τοὺς ὁμοίους σου μεγάλους καὶ τρανοὺς
γιὰ νά ὑψωθῆς μαζὶ μὲ αὐτοὺς ὡς τοὺς ἑπτὰ οὐρανοὺς.
Βγαίνει ἀπ’ αὐτὸ ἓνα δίδαγμα: σὲ τούτη ἐδῶ τὴ γῆ
ἡ φήμη—σαπουνόφουσα νά ὀργιάση δὲν ἀργεῖ.
Κλίκες, προστάτες, ὁ καθεὶς ὅτι μπορέση κάνει.

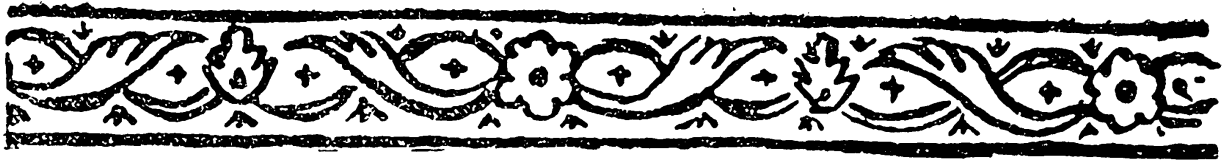

Τὴν τέχνη αὐτὴ τὴν ἔρουνε θάυμασια οἱ τσαρλατάνοι,
 μὰ δὲν τὴν ἔρουον οἱ σεμνοὶ καὶ μορφωμένοι ἀνθρώποι.
 Μιὰ μέρα δυὸ γαιῖδάρους πῆρα τὸ κατόπι,
 ποῦ, παίρνοντας τὸ θυμιατὸ καθεὶς μὲ τὴ σειρά,
 ἀλληλολιβανίζονταν οἱ δυὸ τους μιὰ χαρά.
 « Ἄρχοντά μου, εἶπε ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου στρατοκόπου,
 ἄδικη κι' ἄμυαλη δὲ βρίσκεις τὴ γενιὰ τοῦ ἀνθρώπου;
 Τὸ θεῖο μας ὄνομα, τιμὴ μας καὶ καμάρι,
 τὸ ξευτελίζει, ὀνοματίζοντας γομάρι
 τὸ κάθε ξόανο πῶχει ἀδικημένο ὅ φύση.
 Κι' ἀπὸ μιὰν ἄλλη λέξη ἀπαίσια κάνει χρῆση:
 λέει τὴ λαλιά μας γκάρισμα, τὸ γέλοιο μας ἀκόμα.
 Καὶ μ' ἐπαύση ἀπερίγραφη, ἡ φαντασμένη γέννα
 μᾶς περγελάει· μὰ ἔφερε το: ἡ εὐφροῖδεια εἶναι γιὰ σένα'
 οἱ ρήτορές τους ἄς βουλώσουνε τὸ στόμα'
 αὐτοὶ γκαρίζουν: φωνακλάδες, τσαρλατάνοι'
 μὲ νοιώθεις καὶ σὲ νοιώθω' αὐτὸ μᾶς φτάνει
 Τώρα, γιὰ τὴ φωνή σου ἂν ποῦμε κάτι τί,
 τὸ θεῖο τραγούδι πὸν μαγεύει κάθε αὐτί,
 μπροστὰ σὲ σέ, τὸ ἀηδόνι τί παράδες πιάνει;
 «Μοιάζεις τοῦ Ὁρφέα» κι' ἀποκρίθη ἡ γαιῖδουρίσα γέννα:
 «Τὰ ἴδια χαρίσματα, ἄρχοντα, στολίζουνε καὶ σένα».
 Μὰ δὲν τοὺς ἔφτασε τὸ τόσο τὸ λιβάνι!
 Γιατί, σὰν χώρισαν, καθένας τους τὸ βάνει
 γιὰ τόπους ἄλλους, κι' ὅπου πάει παίναει τὸ σύντροφό του,
 πιστεύοντας πὼς εἶσι ὑψώνει τὸν ἑαυτὸ του,
 καὶ πὼς αὐτὸ τοῦ δίνει ὑπόληψη καὶ ἀέρα.
 Ξέρω πολλοὺς τὴν σήμερον ἡμέρα
 ὄχι γομάρια, μὰ ἄρχοντες ἀπὸ τοὺς πιὸ τρανοὺς,
 πῶχουνε θέση ζηλευτὴ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο,
 πού, ἂν κόταγαν θὰ ρίχνονταν ὡς τοὺς ἑπτὰ οὐρανούς
 καὶ θ' ἄλλαζαν τὸ φεουδὸ τους μὲ βασιλείο.
 Εἶπα πολλὰ γιὰ τὸ ψηλὸ Σου μεγαλεῖο,
 Λέω πὼς θεὸ νὰ φυ' ἀξῆ αὐτὸ τὸ μυστικόν.
 Ἄνάμεσα σὲ ἄλλα πολλὰ μοῦ ζήτησες νὰ πῶ
 τί κάνει τόσο σιχαμένο καὶ γελοῖο
 τὸν ἐγωῖστή· θάρθη καὶ τοῦ ἄδικου ἡ σειρά'
 μὰ θὰ μιλήσουμε γι' αὐτὸν ἄλλη φορὰ».
 Αὐτὸ εἶπε ὁ πῖθηκος· τώρα, δὲν ἔχω μάθει,
 ἂν εἶπε γιὰ τὸν ἄδικο· τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι ἀγκάθι,
 καὶ σὰν σοφὸς πολύξερρος καὶ μὲ μυαλὸ πολὺ.
 Τὸ φυσικὸ τοῦ λιονταριοῦ τῶξερε ἀπ' τὴν καλή.

[Ἀπόδοση: Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ]

ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΕΛΙΟΥ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Ἔχουμε ὑπόψη μας ἓνα κείμενο γραμμένο ἀπὸ ἄνθρωπο, ποῦ δὲ θέλησε μονάχα νὰ πεῖ κάτι, μὰ ποῦ ζήτησε νὰ τὸ πεῖ μὲ κάποιον τρόπο, μὲ τὸ δικό του τρόπο. Κι' αὐτὸ τὸ ὕφος εἶναι κείνο ποῦ δίνει ξεχωριστὴ ἀξία στὴν πρόζα. Ὅμως εἶναι ἓνα κείμενο δύσκολο. Παρ' ὄλη τὴν καθαρότητα καὶ τὴν διαφάνεια τῆς κάθε λέξης, τὴν ἰσορροπία καὶ τὴν ἄρμονία τῆς κάθε φράσης, τὸ νόημα του, ἡ γοητεία του, ἡ ὁμορφιά του! εἶναι κρυμμένη. Πρέπει λοιπὸν νὰ κατηγορήσουμε τὸ συγγραφέα; Δὲ φρονῶ πὼς πρέπει νὰ βιαστοῦμε. Ἡ τέχνη τοῦ λόγου, ὅσο νὰ πεις, εἶναι ἓνα μέσο διαφυγῆς, ὅμως ταυτόχρονα ἓνα μέσο γιὰ κατάκτηση. Πίσω ἀπὸ τὶς ὄψεις καὶ τὰ δράματα ὑπάρχει μιὰ ἀφορμὴ, ἓνα κίνητρο ἀδιόρατο, ποῦ ὤθησε τὸν τεχνίτη νὰ ἐκφραστεῖ. Ἵπάρχει ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἔδωσε στὶς ἐπινοήσεις του ρυθμὸ, ποῦ μόχθησε νὰ ὀργανώσει καὶ νὰ στηρίξει τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ἔργου του. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀντλήσε τὸ ὕλικό του, κρυστάλλωσε τὴν πείρα του ἀπὸ τὶς σχέσεις του μὲ τὴν πραγματικότητα, χάρις στὶς διαθέσεις καὶ στὶς λαχτάρεις του, μὲ μέσο τὰ ὄνειρα, τὸν πόνο, τὴν χαρὰ, κινήτοποίησε ὅλη τούτη τὴ μάζα ἀπὸ τὰ ἐφήμερα περιστατικά, καὶ τοὺς ἔδωσε τὴν ἀληθοφάνεια τῆς ζωικῆς ὑπόστασης. Δίχως τὴν δική του παρουσία, ὅλα θὰ ἔμεναν σκοτεινὰ ὡς βυθισμένα σὲ λήθαργο. Ὁ λογοτέχνης εἶναι ἡ συνειδητὴ ποῦ τ' ἀνασύρει ἀπὸ τὴν νάρκη τους καὶ τὰ ξυπνάει. Ἐκείνη λ.χ. ἡ ὄψη τοῦ τοπίου μὲ τὴν ἀποκαλυπτικὴν του φυσικότητα, τὸ τάδε κείμενο ποῦ διαποτίζεται ἀπὸ χυμὸ ζωῆς, ἡ ἐξεικόνιση μιᾶς ἡρωϊκῆς μορφῆς, ποῦ μὲ τὴν ποιικίλη δράση τῆς ξεσκεπάζει στὰ μάτια μας μιὰ καινούργια πλευρὰ τοῦ κόσμου, ὅλα ἀποτελοῦν τὸ προϊόν τῆς πάλης γιὰ τὴν ἐνότητα, καὶ μαρτυροῦν τὴν ἀμεση

συμμετοχὴ του στὴν ἀνάπλαση καὶ τὴν κατάρτησή τους. Εἶναι ὅμως ὅλ' αὐτὰ τέλεια καὶ ὀριστικά; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλή. Ὅχι. Τὸ ἔργο τέχνης, σ' ὅποιον μορφή κι' ἂν ἀνήκει, ὑφίσταται καὶ ζεῖ μὲ μιὰ συγκεκριμένη ἐνέργεια, μὲ τὸ διάβασμα, μὲ τὴν ἀνάλυση. Ὁ δημιουργὸς προβάλλει μονάχα σὲ μιὰν ὀργανωμένη ἐνότητα τὴν ἐμπνευσή του, τὶς ἐπιδιώξεις του, συχνὰ τὸν ἑαυτὸ του, τὶς κατακτήσεις του συγκροτημένες σὲ ἔργο τέχνης.

Μὰ ὁ ποιητὴς κι' ὁ πεζογράφος ποῦ σέβονται τὸν ἑαυτὸν καὶ τὴν τέχνη τους, ἔρχονται ἀντιμέτωποι μὲ τὸ δύσκολο, ἀντιμάχονται τὸ εὐκολο, φροντίζουν νὰ κρατήσουν σὲ ἀπόσταση τὴ φθαρμένη τυπικότητα τῆς λέξης, καταδικάζουν τὸ καθιερωμένο σχῆμα καὶ τὴν τυποποίηση τῶν πραγμάτων. Συχνὰ ὁ καθένας τους πάει νὰ κατανικήσει τούτη τὴ σκλαβιά τῶν παραδοσμένων καὶ ἐτοιμῶν σχημάτων, καὶ πραγμάτων καὶ συμβατικότητων, ν' ἀνανεώσει τὴ λέξη, νὰ τὴν στυλιώσει, νὰ τὴν τοποθετήσῃ πέρ' ἀπὸ τοὺς φραγμοὺς τῆς κοινῆς ὁμιλίας. Δουλεῦει ἐξαντλητικὰ τὴ φράση, διαλέγει κ' ἐπεξεργάζεται τὴ λέξη, ψάχνει τὴν καινούργια τῆς ὄψη, τὴν δικήν της φωτεινότητα καὶ γνησιότητα, ὅπως βγαίνει συχνὰ ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ μας, καὶ τὴν ἀκοῦς καὶ τὴν λιμπίζεσαι. Μιὰ λέξη ἐκφράζει κάποτε καὶ μιὰν εἰκόνα σπαρταριστῆς πραγματικότητας. Τόση εἶναι ἡ ἠχηρότητα, ἡ ρωμαλεότητα καὶ ἡ ἐνέργειά της, μὰ καὶ ἡ λεπτότητα, καὶ ἡ κομψότητα, καὶ ἡ θηλυκὴ τῆς χάρις, ποῦ φτάνει νὰ συμπληρώσῃ μιὰν ὄψη, νὰ χρωματίσῃ μιὰν εἰκόνα. Ἡ λέξη στὴν κατάλληλη τοποθέτησή της, ἔχει τὴν δικήν της φυσιογνωμία, καὶ λειτουργεῖ σύμφωνα μὲ τοὺς δικούς της, τοὺς φυσικοὺς νόμους, προσφέρει μονάχη τῆς τὴν ὀλική

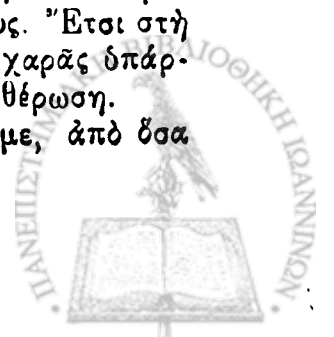
ποιότητα, και πλάθει τήν ποιητική μεταφορά. Όταν έπειτα από μιὰ αὐστηρή κατεργασία, ὁ λογοτέχνης νομίζει πῶς προώθησε σ' ἓνα κάποιο τέρμα τίς ἐπιδιώξεις και τίς προθέσεις του, τὸ ἔργο παύει ν' ἀνήκει σ' αὐτόν, εἶναι σὰ νὰ μὴ τὸ δημιούργησε γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἔτσι τὸ ἔργο ἀποκτάει ἀντικειμενικὴ ἀξία.

Δὲ μένει ἄρα παρὰ νὰ ποῦμε πῶς ποτὲ δὲ γράφουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας, οἱ προεκτάσεις και οἱ συγκινήσεις, βρίσκουν ἀναπόκριση στὸ πνεῦμα τοῦ ἄλλου, στὸ δικὸ μας πνεῦμα, μὲ τὴν ἐμβάθυνση και τὴν προσεχτικὴ μελέτη. Ἄν δὲν τίς συναντήσουμε, θὰ πεῖ πῶς δὲν ἔχουμε μπροστά μας ἓνα ἔργο τέχνης. Μὲ τὴν ἀρχὴ λοιπὸν αὐτὴ τὸ διάβασμα—κι' ἀνάλογα μπορεῖ νὰ ἐκφραστεῖ κανεὶς προσέχοντας ἓνα πίνακα, ἓνα γλυπτὸ, ἀκούοντας ἓνα κομμάτι μουσικῆ—δὲν εἶναι μιὰ ἐνέργεια μηχανικὴ, ἢ τέτοια, ποὺ ἀποβλέπει ἀπλῶς στὸ νὰ μᾶς ξεκουράσει, παρὰ τὸνναντίον τὸ διάβασμα πάει νὰ ξανασυνθέσει τὸ δημιούργημένο ἔργο. Ἄν γίνεταί μὲ ὑπναλέα τὴ συνείδηση, ἰσχυρικὸ και ὀκνηρό, οἱ λεπτομέρειες και ἡ οὐσία τοῦ κειμένου θὰ μᾶς διαφύγουν, παύουμε νὰ βρισκόμαστε σὲ ἀμεση σχέση μὲ τὸ κείμενο, δὲ θ' ἀντιληφθοῦμε τὴν ὁμορφιὰ τῆς λέξεως, τὴν ποιότητα τοῦ λόγου, τὴ σιωπὴ ποὺ ἐκτείνεται πέρ' ἀπ' τίς σελίδες, κι' ἀπὸ τὴν ὁποία πήγασε ὀλόκληρο τὸ ἔργο. Εἶναι ἀπαραίτητο κ' ἐμεῖς μὲ τὴ δική μας συνείδηση ν' ἀγγίξουμε τὰ ὅρια αὐτῆς τῆς σιωπῆς, νὰ μποῦμε στὸ νόημά του. Βέβαια, γιὰ νὰ ξεπεράσουμε τὸν διατυπωμένο ἔντεχνο λόγο, θὰ ἔχουμε ὁδηγὸ τὸν ἴδιο τὸν δημιουργό· μὰ οἱ διασκελισμοὶ του ἀφήνουν κενὰ ποὺ πρέπει μὲ τίς δικές μας δυνάμεις νὰ καλύψουμε· και τὸ πολὺ ποὺ ἔχουμε νὰ ποῦμε, εἶναι ὅτι ἐπιχειροῦμε μιὰ διευθυνόμενὴ δημιουργία. Ὅ,τι δμως ξαναπλάθουμε μέσα μας τὸ ἔργο μὲ τὸ στοχασμὸ και τὴ λογικὴ ἐνόραση, δὲ χρειάζεται νὰ τὸ ὑποστηρίξουμε. Τὸ κάθε ἔργο προσφέρεται και στέκεται· ὡς τὸ σημεῖο ποὺ ἀντέχουν οἱ δικές του δυνάμεις· γιὰ νὰ προχωρήσει πρὸ πέρα, ἐπικαλεῖται τὴ συνδρομὴ και τὴν ἀντίληψη τοῦ ἀναγνώστη. Ἔτσι μονάχα θὰ τοῦ ἀποκαλυφθεῖ, θὰ τοῦ δείξει τὰ συμπε-

κνωμένα σημεῖα, τίς ἀνεξερεῦνητες περιοχές, τίς σκιερὲς πλευρές.

Ὅσοι γράφουν λοιπὸν ἀπευθύνονται σὲ μιὰν ἄλλη συνείδηση, ποὺ νιώθουν και θέλουν τὸν ἐλεγχό της· μιὰ συνείδηση ποὺ τὴν καλοῦν γιὰ νὰ τῆς φαιερῶσουν τὰ ἐσωτερικὰ τους θησαυρίσματα, νὰ ξανοίξουν ἀνυπόκριτα—ὅσο μπορεῖ νὰ γίνει ἀνυπόκριτα—τίς μύχιες προθέσεις τους. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐμπιστεύονται τὰ μυστικά τους, αὐτὴ τούτῃ τὴν τέχνη τους, στὴν καλὴ τους προαίρεση, σὰν σ' ἓνα τρίμιο συνεργάτη, ἀπλλαγμένο ἀπὸ προκαταλήψεις και ἰδεολογικὰ πάθη, σ' ἓναν ἄνθρωπο ἐλεύθερο. Περὶ τὸ βέβαια νὰ προσθέσουμε ἐδῶ δὲ σὰν σὲ παρένθεση, πῶς και τὸ ἔργο τέχνης ποὺ καλεῖ σὲ φιλικὴ συνεργασία τὸν ἀναγνώστη πρέπει νὰ εἶναι λυτρωμένο ἀπὸ σκοπιμότητες και παραγγέλματα, και πῶς ἓνα αἰσθητικὸ φαινόμενο πήγασε ἀπὸ τὸν ἐλεύθερο ρυθμὸ τῆς φαντασίας. Ἡ ἐλευθερία ἐδῶ, ἔστω και μὲ τὴν ἐννοια τῆς ἀμοιβαιότητος, εἶναι ἀπόλυτη. Μὲ μόνη πάλι τὴ διαφορὰ πῶς ὁ λογοτέχνης, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης ὀφείλει μὲ διακριτικότητα νὰ κάνει χρῆση τῶν μέσων ποὺ διεγείρουν, ποὺ κεντοῦν τὴν εὐαισθησία τοῦ ἀναγνώστη, κι' ὄχι ἐκείνων ποὺ προκαλοῦν εὐκολα τὴ συγκίνηση. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ προκαλέσεις τὸ κλάμα ἢ τὸ γέλιο, γιὰ τὸ ἀναγνώστη παραδίνεται εὐπιστος στὴ γοητεία σου και σὲ ἀκολουθεῖ. Τὸ πρᾶγμα τότε παίρνει τὴν ἐννοια τοῦ δόλου, και κατατάει ὀλοφάνερη ἢ πρόθεση νὰ θίξει μιὰ μόνον χορδὴ τῆς συγκίνησός του. Μιὰ καθαρὴ και ὠραία πρόζα εἶναι τὸ προνομιούχο ὄργανο στὰ χέρια τοῦ ποιητῆ ποὺ πλάθει ἓναν κόσμον. Καθὼς μᾶς συνεπαίρνει τὸ διάβασμα τοῦ μυθιστορήματος, τοῦ διηγήματος, εἶναι σὰ νὰ κινούμεστε και νὰ ζοῦμε στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ οὐαίρου, σὰ νὰ ἐπιχειροῦμε μιὰν ἀσκηση γενναιοδωρίας· δὲ μᾶς ζητεῖται μιὰ ἐλευθερία ἀφηρημένη, παρὰ ὀλόκληρος ὁ ἐσωτερικὸς μας ἑαυτός, μὲ τὴν ἀτέλειωτη κλίμακα τῶν ἀξιών τῆς ἀνθρώπινης αἰσθησης, ἀπὸ τὴν πρὸ λεπτὴ ὡς τὴν ἀδιαπέραστη μᾶζα τοῦ σκοτεινοῦ πάθους. Ἔτσι στὴ μέθεξη τούτῃ τῆς αἰσθητικῆς χαρᾶς ὑπάρχει και ἡ ἐξάγνιση και ἡ ἐλευθέρωση.

Συνάγεται εὐκολα, θαρροῦμε, ἀπὸ ὅσα

προηγήθηκαν, πώς τὸ δύσκολο νὰ κατανοηθεῖ ἔργο, δὲ γίνεται ἀντιληπτὸ ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα ποὺ διαβάζουμε. Ἀπαραίτητη εἶναι καὶ ἡ πείρα τοῦ ἀναγνώστη, καὶ μαζί, κάποια ἐξοικείωση μὲ τὸ δύσκολο κείμενο. Μὲ ἄλλες λέξεις, χρειάζεται μιὰ ψυχικὴ προετοιμασία γιὰ νὰ παραδοθούμε στὸ πλέγμα τῆς διαδοχῆς τῶν γεγονότων καὶ καταστάσεων ποὺ ξεδιπλώνονται μπροστὰ μας. Τοῦτο πάλι σημαίνει πῶς ὁ λογοτέχνης ποὺ ἀποφάσισε νὰ μετουσιώσει καλλιτεχνικὰ τὴ συγκίνηση σὲ ἐλεύθερη καὶ καθαρὴ δημιουργία, ξεκίνησε ἀπὸ ὀρισμένη ἀφετηρία, κεντρίστηκε ἀπὸ προσωπικὸ βίωμα. Δὲν ἔχει καμμιά σημασία ἂν τὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπικοινωνίας θὰ πάρει τὴ μιὰν ἢ τὴν ἄλλη μορφή τῆς τέχνης. Σημασία ἔχει τὸ αἰσθητικὸ φαινόμενο καθ'αυτὸ, στὴν πυκνότητα, τὴν ἐνέργεια, τὴν τελειώσή του, σὰ νὰ εἶχε προϋπάρξει, σὰ νὰ εἶχε ἀντληθεῖ ἀπὸ τὴν καθάρια πηγή τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας. Συμβαίνει ν' ἀκοῦμε ἀπὸ στόματα συγγραφέων νὰ διακηρύττουν πῶς «τὸ ἔργο του εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ, πῶς τὰ γεγονότα ποὺ περιγράφουν εἶναι πραγματικὰ». Δὲν ἀποδίδουμε ὀλόγως καμμιά ἰδιαίτερη σημασία καὶ προσοχή. Ὅ,τι δημιουργεῖ ὁ καλλιτέχνης, ὁ λογοτέχνης δὲν ἀποκτίνει ἀντικειμενικὴ

πραγμάτωση παρὰ μὲ τὴ λειτουργία τοῦ θεάματος καὶ τῆς ἀνάγνωσης. Τὴν ἀλήθεια τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν πραγμάτων καλεῖται νὰ τὴ ἐκτιμήσει καὶ νὰ τὴν δλοκληρώσει στὴ φαντασία του ὁ θεατῆς κι' ὁ ἀναγνώστης μὲ τὴ δική του, τὴν ἐλεύθερη κρίση. Ὁ δημιουργὸς θὰ δώσει ἀφορμὲς καὶ προεκτάσεις. Ἄν ἔστω καὶ μόνο αὐτὸ πετύχει, σημαίνει πῶς τὸ ἔργο κλείνει μέσα του τὰ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν τελείωση. Αὐτὴ λοιπὸν τὴ στάση ποὺ παίρνει ὁ θεατῆς, ὁ ἀκροατῆς, ὁ ἀναγνώστης ἀπέναντι στὸ πραγματοποιημένο καλλιτεχνικὸ φαινόμενο, θὰ τὸ ποῦμε αἰσθητικὴ συνείδηση. Εἶναι ὁ κύριος ρυθμιστῆς μιᾶς αὐστηρῆς ἀρμονίας ἀνάμεσα ὑποκειμενικότητας καὶ ἀντικειμενικότητας.

Εἰδικότερα λογοτεχνικὴ δημιουργία θὰ πεῖ ἀποκάλυψη καὶ προβολὴ ἑνὸς κόσμου: στὴ θεώρηση, στὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν ἀξιολόγησή ἀπὸ μέρος τοῦ ἀναγνώστη. Ὅταν λοιπὸν μὲ τὸ νὰ γράφουμε, ἀναγνωρίζουμε κάθε ἐλευθερία τοῦ ἀναγνώστη μας, καὶ ἀντίστροφα, ὅταν ὁ ἀναγνώστης ποὺ ἀνοίγει τὸ βιβλίο ἀναγνωρίζει τὴν ἀδέσμευτη κι' ἐλεύθερη διάθεση τοῦ συγγραφέα, τὸ ἔργο τέχνης μεταβάλλεται σὲ πράξη ἐμπιστοσύνης στὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία.

ΠΡΟΣΜΟΝΗ

Θὰ καρτερῶ!

Καὶ μέσα στὶς νεκρόκασσες πῶχω βαθειά μου κλείσει
Θὲ νὰ μετρώ τις χαρὲς ποὺ ἔχω νοσταλγήσει
τόσο καιρό. .

Θὰ καρτερῶ!

θὰ ρίχνουμαι σὰ μέλισσα σὲ λουλουδιῶν στεφάνη
κι' ἡ προσμονή μου—ἄφατο μεθύσι—θὰ μὲ κάνει
νὰ λαχταρῶ.

Θὰ καρτερῶ!

Τὸ μήνυμά σου τῶκανα στιμόνι μὰ καὶ φάδι
καὶ νάμαι, ὑφαίνω πρόσχαρα τῆς προσμονῆς μαγνάδι
καὶ σπαρταρῶ.

Θὰ καρτερῶ!

Μ' ἂν τύχει ὡς τότε καὶ φρυγῶ στῆς ἐρήμου τὰ μάκρη,
τὴν ἄμμο τῶν ὀνείρων μου θὰ βρέχω μὲ τὸ δάκρυ
τὸ καφερό.

Ἀνθούλα Α. Ζόλδερ

ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ & ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ*

(Ἡ ρεαλιστικὴ κοσμοθεωρία καὶ βιοθεωρία τοῦ Ὀμήρου)

Ὁ Ἡρωϊσμός εἶναι ἓνας ἀπόλυτος σχεδὸν τρόπος σύλληψης τοῦ γίνεσθαι καὶ εἶναι τῆς ἀξίας ζωῆ, ἀλλὰ ὄχι αὐτὴ ἡ οὐσία τῆς. Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη κλείνουν μιὰ πάλῃ πνευματικὴ ποῦ σχηματοποιεῖται στὶς φάσεις ἀγῶνας ἡρωϊκὸς (θέση) νόστος (ἄρση).

Ἡ ἡρωϊκὴ δράση καὶ δραστηριότητα εἶναι τὸ κυρίαρχο ὅπως εἶπαμε πνεῦμα στὴ ζωὴ ποῦ χωρὶς αὐτὸ δὲν ἔχει λόγο ἢ ὑπαρξή. Ἡ Ζωὴ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ἡρωϊσμοῦ μὰ καὶ τὸ αἰτιατόν του.

Ἐνάντια ὅμως στὸν ἡρωϊσμό μάχεται ἡ νοσταλγία τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πατρίδας, τοῦ σπιτιοῦ. Ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἄρνηση καὶ πρέπει νὰ τονιστῆ καλά, γιὰ τὴν πηγὴ τῆς ὑπαρξῆς καὶ γεννήτρας τους, τὴ Ζωή. Ὀλόκληρη ἡ τρωϊκὴ ἐκστρατεία εἶναι ἡ ἀποθέωση τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῆς δύναμης τοῦ κορμιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς ἀπ' τὴ μιὰ μεριά καὶ τῆς πάλῃ τῆς ἐνάντια στὶς ζωϊκῆς, φυσικῆς ἀντιδράσεις ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ Τρωαδίτης εἶναι ἴσως γιὰ τὸν Ἀχαιο (ἄνθρωπο) λιγώτερο ἐχθρὸς ἀπὸ τὸν Ἀχαιο τὸν ἴδιο σὰν ψυχικὸ στοιχεῖο ζωῆς. Ἐνας ρομαντισμὸς γιὰ παθητὰ ἀντικείμενα ἀναμνήσεις καὶ ιδέες τῆς ζωντανῆς πραγματικότητος κατέχουν τὸν ἥρωα, συνειδητὰ, σχεδὸν αἰσθησιακά, τὸν πολεμιστὴ τῶν γενναῖο τὴν ὥρα ποῦ δὲν παραδίδεται στὴν ἀπόλαυση (ναί, γιὰ τὸ ὁμηρικὸ πνεῦμα εἶναι ἀπόλαυση:) τῆς μάχης, καὶ ὑποσυνείδητα σὰ σκοπὸς ἀπώτερος ὅταν μάχεται. Σὰν τὸ κῆμα ποῦ ξεσπᾷ στὴν ἀκρογιαλιά, χυμᾷ πάνω στὸν ἐχθρό. Σὰν μετανοιωμένο ποῦ ἄφησε τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας θάλασσας καὶ ρίχτηκε στὸν ἀγῶνα σὲ ξένο τόπο, ξαναγυρνᾷ τὸ κῆμα τῆς ψυχῆς πίσω σπαρίζοντας πάνω στὶς ἀμμουδιές. Κι' ἴσως νάβῃ ἐκεῖ ἡ σωστὴ θέση του, ἡ Ζωὴ του, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁρμὴ γιὰ ἀγῶνα κι' αὐτὴ θὰ ἔχη πάντα ἔμφυτα τὰ δικαιώματά της καὶ θὰ τὸν τραβᾷ πρὸς τὴν ἀκρογιαλιά.

Κάτι τέτοιο συμβαίνει καὶ στὴ σχέση τῆς Ἰδέας—Ζωὴ καὶ τῶν ιδεῶν—πνεύματος ποῦ γεννᾷ ἡ Ζωὴ.

Ἡ περίεργη καὶ ἄκαιρη ἐπιθυμία γιὰ τὴ γυναῖκα (αἰτία ἔριδος Ἀγαμέμνονα—Ἀχιλλέα), ἡ ἀντίδραση κάποιου Θεοσίτη μὲ ὄνομα καὶ δίχως ὄνομα, οἱ συνεχεῖς στάσεις δονοῦν τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἡρωϊκῆς ιδέας. Ὁ νόστος πολεμᾷ τὸν Ἡρωϊσμό.

Καὶ πάλι βρισκόμαστε σὲ μιὰ ὀλοφάνερη ἀντινομία. Ἐὰν τὸ νὰ ζῆς ἀποτελεῖ αἶτημα ἠθικὸ τὸ ἴδιο σημαντικὸ αἶτημα τοῦ Ζῆν εἶναι καὶ τὸ νὰ εἶσαι Ἡρώας. Ἡ ψυχὴ στρέφεται στὴν πατρίδα, στὶς χαρὲς τῆς ζωῆς χωρὶς δειλία ἢ περιφρόνηση τῆς ἰσόβαρης ἀξίας ἡρωϊσμός. Ἐὰν ἦταν δυνατόν νὰ εἶμαστε δίμορφες Ἐκάτες ψυχικά, ἡ ἠθικὴ δὲ θὰ μᾶς δημιουργοῦσε ἐνοχλήσεις.

«Ὡς ἔφαθ', οἱ δ' ἐχάρησαν Ἀχαιοὶ τε Τρῶες τε,
ἐλπόμενοι παύσασθαι οἴζυροῦ πολέμοιο»

(Γ' 111—112)

(«Εἶπε' κι' ἐκεῖνοι χάρηκαν, οἱ Δαναοὶ καὶ οἱ Τρῶες,
μὲ τὴν ἐλπίδα τοὺς σκληροὺς πολέμους νὰ γλυτώσουν»).

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 254.

Ἡ χαρὰ γιὰ τὴ Ζωὴ καὶ γιὰ τὸν ἥρωϊσμό σπαράζουν τὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση. Τὰ ἠθικὰ συστήματα πᾶν πάντα νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἰδεωδέστερη ἀξία, δηλ. ἐκείνη πού ἔχει λιγώτερη σχέση μὲ τὸ ὑποκείμενο καὶ τὶς ἀξίες πού ἀντανακλοῦν γύρω του. Πάνω ἀπὸ τὸ συνολικὰ ζῆν θὰ βάζουν τὴν πλευρὰ ἐκείνη τοῦ ζῆν πού θὰ κρίνουν ἀνώτερη. Πάνω ἀπὸ τὸ Ζῆν θὰ βάζουν τὸν ἥρωϊσμό, τὸν ἀγῶνα τῆς Τροίας... Εὐτυχῶς ὁ Ὅμηρος δὲν ἔχει καταρτίσει σύστημα ἠθικῆς. Ἀμερόληπτα ἀγκαλιάζει κάθε βίωμα, κάθε στιγμή τῆς ζωῆς. Ἀνάμεσα στὴ βαθμίδα τῆς χαρᾶς γιὰ τὴν μὴ ἀγωνιστικὴ ζωὴ καὶ τὸν πόθο τῆς πατρίδας καὶ τὴν βαθμίδα τῆς βαθειᾶς ἀγωνιστικῆς του συνείδησης δὲν παρεμβάλλεται ἡ σκέψη τῆς εὐθύνης πρὸς τὴ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἀποκλειστικά. Μπορεῖ στὸ τέλος νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ ἥρωϊκὴ εὐθύνη ἀπέναντι στὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ ὑποτίμηση ἢ καταπίεση τῆς κανονικῆς ζωῆς. Ὁ τέλειος ἄνθρωπος τὰ ζῆ ὅλα δυνατὰ καὶ μὲ αὐτοτέλεια. Ποιὰ ἠθικὴ προσφέρει τὴν ἐλεύθερη ἐκδήλωση καὶ ἀπόλαυση τῶν συναισθημάτων γενικά; Ποιὰ τολμᾷ νὰ δυναμώνει τὸ ἴδιο τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀδυναμία καὶ νὰ τὶς ἀφήνῃ νὰ ἰσορροπήσουν μόνες τους χωρὶς καταφρόνια καὶ ἀξιολογικὸ ἐκλεκτισμό; Τὰ αἰτήματα τῆς ἥρωϊκῆς ἠθικῆς καὶ τὸ αἶτημα τῆς φυσικῆς Ζωῆς εἶναι ὁ πυρῆνας καὶ τῶν δύο ὁμηρικῶν ἐπῶν. Μόνο πού οἱ δυνάμεις ἔχουν διαφορετικὴ θέση. Στὴν Ἰλιάδα ὁ ἀγῶνας (ἠθικὴ ἰδέα) ταράζεται ἀπὸ τὸν Νόστο. Στὴν Ὀδύσεια ὁ Νόστος ταράζεται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες γιὰ ὑπερπήδηση τῶν ἐμπόδιων καὶ περιπλανήσεων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ Ζωὴ ἡ ἀληθινή, ἓνας ἀγῶνας, ἓνας ἥρωϊσμός, ἄσχετος ἀπὸ τὸν πολεμικό. Ἡ πάλη διαδραματίζεται ἀνάμεσα στὰ στοιχεῖα τῆς Ζωῆς. Αὐτοδύναμα καὶ αὐτάξια ἰσορροποῦν στὸ τέλος, πούναι τὸ *Happy end* τοῦ ρεαλισμοῦ.

Εἶναι περιεργο ὅτι τὸ τέλος, χρονικὰ καὶ σκοπιμολογικὰ φτάνει στὸν Ὅμηρο (καὶ στὰ δυὸ του ἔπη) μὲ τὴ νίκη ἐκείνου πού δὲν εἶναι ἰκανοποίηση ἀπλῆ τοῦ ὑποκειμενικοῦ εὐδαιμονιστικοῦ συναισθήματος, ἀλλὰ τῆς καρποφόρας σὲ εὐδαιμονιστικὸ τέλος πάλης. Ἐνῶ ὁ ἀγῶνας γίνεται γιὰ τὸ τέλος, τὸ τέλος ἀξιοποιεῖται μόνο ἀπὸ τὴ διαδικασία τῶν ἀγωνιστικῶν ἐκδηλωμάτων.

Οἱ πειρασμοὶ καὶ τὰ ἐμπόδια εἶναι τὸ ἠθικὸ δίδαγμα, τὸ ὑπόβαθρο τοῦ ἥρωϊσμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος πού ἀγωνίζεται καὶ πεθαίνει (γιὰ τὴ ζωὴ) ἐμφορεῖται ἀπὸ μιὰ ὑψηλὴ ἠθικὴ ρεαλισμοῦ καὶ ἰδεαλισμοῦ μαζύ, ὀπτιμισμού καὶ πεσσιμισμού.

Μπορεῖ τάχα νὰ λεχθῆ εὐδαιμονισμός τὸ αἴσιο τέλος ἑνὸς σκληροῦ ἀγῶνα; Μπορεῖ. Φτάνει πάντως νὰ τὸ πάρη κανεὶς ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ του π'ευρά, ὅπου εὐτυχία τέλεια εἶναι τὸ καθαρὸ νόημα ἑνὸς ρεαλιστικὰ ζῆν. Ὁ πόνος καὶ ἡ εὐτυχία εἶναι τὸ ἴδιο καλὸδεχτοὶ ἀπὸ τὸν Ὅμηρο. Κανένα δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς οὔτε ἡ οὐσία τῆς Ζωῆς καὶ κανένα δὲ ζητᾷ νὰ ἀποφύγῃ. Ἐφ' ὅσον οὔτε ἡ Ἰθάκη θάταν ὄνειρο εὐτυχίας χωρὶς τὸν ἀγῶνα οὔτε κι' ἀντίθετα ὁ ἀγῶνας χωρὶς τὸν νόστο. Ὁ εὐδαιμονισμὸς ἐδῶ συνίσταται στὴν πάλη γεγονότων πού ἔχουν τὸ καθένα μιὰ ἱστορικὴ σειρά, μιὰ χρονικὴ ἀπαίτηση. Τὶς ἀπαιτήσεις αὐτὲς τὶς ὀνομάζουν ἠθικὲς προσταχτικὲς οἱ φιλοσοφοὶ κι' ἄλλοι πάλι τὶς καταργοῦν ὀλοτέλα βάζοντας σάν ὀρόσημο μιὰ πάγια χρονικότητα, τὴν Αἰώνια Ὑπαρξη καὶ Ἐπιδίωξη τῆς συνεχοῦς εὐδαιμονίας (ὀφελιμιστικῆς ἢ ἰδεαλιστικῆς).

Ὅταν ἡ σειρά τῆς ὁμηρικῆς τάξης τῶν ζωϊκῶν ἐκφάνσεων ταράζεται, κι' ἀνακατεύεται ἢ μιὰ ἱστορικὴ ἀπαίτηση μὲ τὴν ἄλλη, τότε δημιουργεῖται ὁ ρωμαντισμός, ἢ φαινομενικὰ ἐπικίνδυνη ἐμβολὴ τῆς ἀδυναμίας πού ὑποσχάπτει τὸν ἀπόλυτο ἥρωϊσμό (ἠθικὴ). Ὁ ρωμαντισμὸς ὅμως εἶναι μιὰ ὄθηση πρὸς τὸ κορυφωμα τοῦ ἥρωϊσμοῦ, πού καταντᾷ στὸ τέλος νὰ παρουσιαστῆ σὰ θυσία! Ὁ νόστος στὴν Ἰθάκη καὶ ὁ νόστος μέσα στὸν ἀγῶνα (πόθος, πειρασμός) κάνουν ζωντανώτερο καὶ ἀγωνιστικώτερο τὸ ἀγώνισμα τῆς Ζωῆς γιὰ τὴν ἥρωϊκὴ Ἰδέα ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς τὸν ἴδιο γενικά πιά.

Ἡ ἀγωνία τοῦ Ὀδυσσεᾶ στήν Ὀδύσεια εἶναι τὸ κορύφωμα τοῦ μόνου ρομαντισμοῦ πὸν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ σ' ἓνα πραγματιστικὸ ἥρωϊσμό.

Ποτὲ ἔργο τέχνης λόγου δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ μοιράσῃ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ἔτσι ὁμορφα καὶ ἠθικὰ ἀνάμεσα στὸ συναίσθημα καὶ τὴν πράξη χωρὶς νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ πλαίσια οὔτε τῆς ρεαλιστικῆς οὔτε τῆς ἠθικῆς ιδεολογικῆς ζωῆς. Ἀφήνει τὴ νίκη στὰ χέρια τῆς Ἐλεύθερης αὐτοεπιβολῆς τῶν ἥρωϊκῶν ἀρχῶν, ἀποφεύγοντας ἀξιοθαύμαστα τὴν ταπείνωση ἀκόμα κι' αὐτῶν τῶν πιὸ ἀδύναμων καὶ ἀκαρπῶν πλευρῶν τῆς ζωῆς.

Μὰ κι' ἂν ὑποθέσουμε ὅτι δὲν εἶναι ἡ σοφία τοῦ Ὀμηροῦ πὸν ἔφερε τὸ ἰσορροπία, ὅτι δηλ. προεῖδε τὴ βλάβη τῆς ἀσκητικῆς μονόπλευρης ἀσκήσεως μιᾶς μόνο ἀρετῆς (ἥρωϊσμός) σὰν οὐσίας τῆς ζωῆς, τότε ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὴ φύση τὴν ἴδια θὰ προεῖδε τὴν κακοτοπία αὐτή; Μὰ καὶ πάλι ὁ Ὀμηρος πρόδρομος εἶναι. Πρόδρομος πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν παρατηρήσεων πάνω στὴ φύση μας πὸν μόνη τῆς ἐκδικεῖται καὶ μὲ τὴν ἐκδίκηση, ἀντὶ νὰ καταστρέψῃ διορθῶναι τὰ «κακῶς κείμενα» καὶ τὰ ἰσορροπεῖ, γιὰ τὴν εὐτυχία μας πάντα. Εἶδε δηλ. ὅτι ἡ ὑπερβολή, ἀκόμα καὶ τῶν πιὸ ὑψηλῶν πραγμάτων δὲ βγαίνει σὲ καλὸ. Ἡ ὑπερβολὴ δὲν εἶναι φύση. Καὶ ὁ κλασικισμὸς εἶναι φύση, δηλ. ἀρμονία, πλήρωμα αἰσθητικὸ καὶ πνευματικὸ, ἰσοζύγισμα πὸν ἰκονοποιεῖ ὁπωσδήποτε τὴν δίμορφη ὑπόστασή μας. Τὸ ἄκρο φέρνει τὸ ἄλλο ἄκρο. Ἡ ὑπερβολὴ τὴν ὑπερβολή. Ὅσο ἀνάγκη ἔχουμε τὴν ἰδέα ἄλλο τόσο καὶ τὴν παροδικὴ καθαίρεση τῆς ἰδέας. Γιὰ νὰ εἶσαι Θεὸς πρέπει νὰ εἶσαι ἀπ' ὄλα... Ρεαλισμὸς δὲν εἶναι ἡ αἰσθησιοκρατικὴ πραγματικότητά ἀλλὰ κάθε πραγματικότητα πὸν ὑπάρχει.

Μέσα ἀπ' τὴν πληθώρα τῶν στεναγμῶν τῆς νοσταλγίας τοῦ Νόστου καὶ τῶν διαρῶν ἀδυναμιῶν βγαίνει τὸ αἶτημα τῆς Ζωῆς (ρεαλισμὸς) γιὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν ἀσφυξία (ὄχι λύτρωση τῆς ἥρωϊκῆς (=ἠθικῆς) ὑπερέντασης.

Ἡ Λύτρωση ἐννοεῖται πάντα μὲ ἓνα ἀμυρτωλὸ ὑπόβαθρο...

«.. ἐγὼ δὲ ὀλίγον τε φίλον τε
ἔροχον ἔχων ἐπὶ νῆας, ἐπεὶ κε κάμω πολέμῳ.
νῦν δ' εἶμι Φθίηνδ', ἐπεὶ ἡ πολὺν φέρτερόν ἐστι
οἴκαδ' ἴμεν σὺν νηοσὶ κορωνίσιν...»

A, 167—171

(«...μὲ λίγο ἐγώ, χωρὶς παράπονο ὁμως,
γυρίζω κι' ἄς σκοτώθηκα τοὺς Τρῶες πολεμῶντας.
Κεὶ τώρα φέβγω τί πολὺ καλύτερα νὰ σύρω
καλιὰ μου μὲ τᾶσκέρι μου, κι' ἀψήφιστος νομίζω
ἐδῶ πὸς δὲ θὰ μάσω βιὸς καὶ θησαυρὸν μεγάλο»).

«ἐννέα δὴ βεβάασι Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοί,
καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται·
αἱ δὲ πού ἡμέτεραί τ' ἄλοχοι καὶ νήπια τέκνα
εἶατ' ἐνὶ μεγάροιοις ποτιδέγμεναι· ἄμμι δὲ ἔργον
αὐτῶς ἀκράαντον, οὐ εἶνεκα δεῦρ' ἰκόμεσθα.
ἀλλ' ἄγεθ' ὡς ἂν ἐγὼ εἶπω, πειθόμεθα πάντες·
φεύγωμεν σὺ νηοσὶ φίλην ἐς πατρίδα γαίαν·
οὐ γὰρ ἔτι Τροίην αἰρήσομεν εὐρυάγυιαν»

(B, 134—141)

Μετφρ. («Ἐννιά πιά χρόνια πέρασαν τοῦ Δία, καὶ τῶν πλοίων
ἔλιωσαν τώρα τὰ σκιοινὰ καὶ σάπισαν τὰ ξύλα,
καὶ θὰ μᾶς κάθονται κλειστὲς οἱ δόλιες μας γυναῖκες
μὲ τὰ παιδιὰ νὰ καρτερᾶν, κι' ἐμᾶς ἀτέλιωτὴ ἔτσι

μένει ἢ δουλιά μας, πὸν ὡς ἐδῶ μᾶς ἔφερε στὰ ξένα.
Μόν ὅλοι ἐλάτε: ἄς κάνουμε ὅπως ἐγὼ προστάζω,
τί πιὰ δὲν τὸ κουρσέβουμε τὸ ξακουσμένο κάστρο».
«... τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλευον
ἄπτεσθαι νηῶν ἠδ' ἐλκέμεν εἰς ἄλα διαν,
οὐρούς ἐξεκάθαιρον αὐτῇ δ' οὐρανὸν ἴκεν
οἴκαδε ἰεμένων· ὑπὸ δ' ἤρεον ἔρματα νηῶν.
ἔνθα κεν Ἀργεῖησιν ὑπέρμορα νόστος ἐτύχθη,
εἰ μὴ Ἀθηναίην Ἥρη πρὸς μῦθον ἔειπεν.

(B, 151—156)

«Κι' ἔσκουζε ὁ ἕνας τάλλου ἐφτὺς νάδρᾶζουν τὰ καράβια
καί ναν τὰ ρήξουν στὸ γιαλό, καὶ πάστρευαν τὰβλάκια,
κι' ὡς στὰ οὐράνια ἀνέβαινε τὸ σκούξιμο, ζητῶντας
πίσω νὰ πᾶνε, κι' ἔβγαζαν τῶν πλοίων τὰ φαλάγγια.
Τότ' οἱ Ἀργῖτες θᾶφεβγαν κι' ἄς εἶταν ἄγραφιό τους,
ἀνίσως καὶ τῆς Ἀθηνᾶς δὲν τῆς λαλοῦσε ἡ Ἥρα».

Στὸ Β πάλι τῆς Ἰλιάδας τὰ λόγια τοῦ Θεοσίτου τοῦ κακοῦ αὐτοῦ (φαινο-
μενικά) δαίμονα τῆς τάξης καὶ τῶν ἡγεμόνων, ἀντιπροσωπεύουν τὶς ἐνδόμυχες
σκέψεις καὶ πόθους κάθε ἀντρα τοῦ στρατοῦ, κάθε ἀνθρώπινης φύσης πὸν χρόνια
καὶ χρόνια τὴν μᾶστιζε ὁ οἴστρος τοῦ ἠρωϊσμοῦ:

«ὦ πέποιες, κάκ' ἐλέγχε, Ἀχαιῖδες, οὐκέτ' Ἀχαιοί,
οἴκαδ' ἔπερ σὺν νηυσὶ νεώμεθα, τόνδε δ' ἔῶμεν
αὐτοῦ ἐνὶ Τροίῃ γέρα πεσσέμεν, ὄφρα ἴδηται,

(B, 235—237)

(Ἄ κολοκύθες, σίγαμα τοῦ κόσμου, Ἀργιτοποῦλες,
ὄχι πιὰ Ἀργῖτες, πάρτε βρὲ τὰ πλοῖα νὰ τραβᾶμε,
κι' ἄς μένει ἀφτὸς τὸ βιός του ἐδῶ κι' ἄς τὸ ζεσταίνει μόνος).

«ὦς τε γὰρ ἡ παῖδες νεαροὶ χῆραί τε γυναῖκες
ἀλλήλοισιν ὀδύροντο οἰκόνδε νέεσθαι»

(B, 289—290)

μετφρ. «τί σὰν ἀνήλικα παιδιὰ ἢ σὰ γυναῖκες χῆρες
κλαίγουντας ὁ ἕνας ταλλουνοῦ καὶ πίσω θὲ νὰ πᾶνε»)

«εἰ δέ κε νοστήσω καὶ ἐσόψομαι ὀφθαλμοῖσιν
πατρίδ' ἐμὴν ἄλοχόν τε καὶ ὑπερεφὲς δῶμα,
αὐτίκ' ἔπειτ' ἀπ' ἐμεῖο κάρη τάμπι ἀλλότριος φῶς,
εἰ μὴ ἐγὼ τάδε τόξα φαεινῶ ἐν πυρὶ θείην
χερσὶ διακλάσας· ἐνεμῶλια γάρ μοι ὀπηδεῖ».

(E, 212—217)

Τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωα δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει. Εἶναι κάποιος μεγάλος ἥρωας. Ὅ,τι
εἶναι κοινὸ σὲ ὅλους, ὅπως οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς, γιὰ τὴν νὰ ἔχη ὄνομα; Τὸ ὄνο-
μά του εἶναι τὸ ἔκφρασμα του, ἢ κραυγὴ του...

(«Μὰ νὰ γυρίσω μιὰ φορὰ καὶ νὰ θωρήσω πάλι
τὴ λατρεφτὴ πατρίδα μου, ταγαπητό μου τέρι,
καὶ στ' ἀψηλόσκεπο νὰ μπῶ μεγάλο ἀρχοντικό μου,
κι' ἄς μοῦ τὸ κόψει χέρι δχτροῦ ἀμέφως τὸ κεφάλι,
ἂν δὲ τὸ σπάσω ἐγὼ σὲ δυὸ καὶ στὴ φωτιά ἃ δὲ ρήξω
τὸ πλοῦ πὸν βλέπεις, ἐπειδὴ τὸ κουβαλάω τοῦ κάκου»).

Στὸ Ε, 684...ὁ βαρεῖα πληγωμένος Σαρπηδῶν παρακαλεῖ τὸν "Ἐκτορα πού τιχαίνει νὰ διαβαίῃ ἀπὸ κείνο τὸ σημεῖο τοῦ πεδίου τῆς μάχης νὰ τὸν σηκώσῃ καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ ἔτσι ἔρμαιο στὰ χέρια τῶν ἀντίπαλων μιὰ καὶ ἡ μοῖρα του τὸ θέλησε νὰ πάῃ ἔτσι χαμένος.

«...ἔπειτὰ μὴ καὶ λίποι αἰῶν
ἐν πόλει ὑμετέρῃ, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἐγώ γε
νοστήσας οἰκόνδε φίλην ἐς πατρίδα γαίαν
εὐφρανέειν ἄλοχόν τε φίλην καὶ νήπιον υἱόν»

μτφρ. («Κατόπι μέσ' στὴ χώρα σας ἄς κλείσω καὶ τὰ μάτια μιὰ καὶ δὲ μοῦταν· γραφτὸ πίσω κι' ἐγὼ νὰ σύρω στὸ σπῖτι, στὴν πατρίδα μου καὶ νὰ καλοκαρδίσω τὸ τέρι μου τὸ λατρεφτό, τανήλικο παιδί μου).

Ὁ ἥρωας πεθαίνοντας σκέπτεται τὸν νόστο, πὺ δὲ θὰ πραγματοποιηθῇ πιά ποτέ. Τὸν ἥρωϊσμό του (ιδεὴ ἠθικὴ) τὸν καταξίωσε μὲ τὴ Ζωή του («τὸν δ' ἔλιπε ψυχὴ» Ε, 695), μὰ πέρα ἀπὸ τὴν καταξίωση προβάλλει ἡ Ἀξίωση Ζωή. πὺ ἐδῶ ἔχει νὸ ντύμα τοῦ πόθου τοῦ γυρισμοῦ. Ὁ ἥρωϊσμός ἔκανε τὸν ἄνθρωπο ιδέα (ἐξαύλωση), ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἐξακολουθεῖ σὰ φύση νὰ σκέπτεται ρεαλιστικά, προσγειωμένα. Οἱ δυὸ ἀντιθέσεις τοῦ ἔπους Ἰδέα—Ζωή, συμπλέκονται στὸ τέλος τῆς ζωῆς καὶ δίνουν τὸ ὀριστικὸ τῆς νόημα. Ὁ ἥρωας πεθαίνει φυσικά, σὰν ὁ θάνατος νάταν μιὰ πνοὴ ἀπαραίτητη γιὰ τὴ ζωὴ του. Ὡς ἐδῶ ὁ ἥρωϊσμός. Τώρα ἡ σειρά τῆς ζωῆς. Τὴν τελευταία τῆς στιγμή (ἠρωϊκὴ στὴ θεωρία) τὴν χαρίζει χρονικὰ (σκέψη πὺ γεμίζει τὴ στιγμή τοῦ ἠρωϊσμοῦ) σ. ἢ ἀναπόληση ἐκείνου πὺ περιέργα κάπως χίνεται καὶ κερδίζε·αι μὲ τὸν θάνατο (ἠρωϊσμός) τὴν ἴδια στιγμή. Πόση διαφορὰ ἀπὸ τὸν Σωκρατικὸ θάνατο πὺ ἔρχεται σὰ τέρμα καὶ σὰ συνέχιση εὐτυχισμένη τοῦ ποθητοῦ ἰδανικοῦ. "Ο,τι ἔχει καὶ εἶχε νὰ δείξῃ ἡ ζωὴ τοῦ Σωκράτη παραδίνεται στὰ χέρια τοῦ αἰώνιου καὶ πραγματικοῦ (στὴν οὐσία του ἀλήθεια) μέλλοντος. "Ο,τι εἶχε καὶ ὅ,τι κερδίζει μὲ τὸ τέλος ὁ ὀμηρικὸς ἄνθρωπος παραδίνεται στὰ χέρια τοῦ παρελθόντος. Σ ὁ ἓνα ἡ ἀξιοποίηση τῆς Ζωῆς (ἀθανασία στὸ εἶδος τῆς ἡ καθεμιά) ἦταν, ἔγινε καὶ ἔτσι θὰ μεταδοθῇ στὴν ἱστορικότητα σὰν ἀξία. Στὸν Σωκράτη ἡ μετάβαση θὰ ἀξιοποίησῃ. θὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν πρῶτη ἀθλία (μόνο) τῆς ζωῆς πὺ πέρασε καὶ ἐνώνοντάς τὴν μὲ τὸ ἄγνωστο μεταθανάτιο μέλλον θὰ τὴν κάνει ἠθικὴ ὀντότητα, ἠθικὴ ἱστορικότητα καὶ πραγμάτωμα πολιτιστικό.

Στὸν Ὀμηρο ἡ βασιλεία τῶν ἀξιῶν κερδίζεται «ἐπὶ τῆς γῆς» στοὺς ἰδεαλιστὲς «διὰ τῆς γῆς». Στὸν Ὀμηρο δηλ. αὐταξία εἶναι ἡ συγκεκριμένη ἱστορικότητα. Στὸς θεωρητικὸς ἰδεαλιστὲς ἡ ἱστορικότητα εἶναι ἀξία χρονικὴ πρὸς τὴν ἄχρονη αὐταξία (Ἰδέα).

Γι' αὐτὸ στὸν Ὀμηρο καὶ μιὰ ὄχι καὶ τόσο ἠθικὴ, ἰδανικὴ ἀξία μπορεῖ νὰ μεταβληθῇ σὲ ἀξία, μὲ τὴ μορφή τοῦ ἀγῶνα καὶ τῆς φυσικότητας.

Ἐδῶ καὶ ὁ ταπεινότερος μπορεῖ νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του ἔχοντας νοιώσει καὶ μετουσιώσῃ τὴ ζωὴ του σὲ κάποιον νόημα, ἔστω κι' ἂν αὐτὸ εἶναι μονάχα τὸ νὰ ζῆς.

VI

(ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΕΣΣΙΜΙΣΤΙΚΟΣ ΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟΣ)

Ἐπειδὴ βρισκόμαστε σὲ τόπους ρωμαντικὸς ἄς ρίξουμε μιὰ ματιὰ καὶ σὲ μιὰ ἄλλη ἀποψη τοῦ ὀμηρικοῦ πνεύματος, πὺ ὄντας γενικώτερης φύσης μᾶς κά·νει νὰ ἀμφιβάλουμε γιὰ τὴ ποιότητα τὴν χαρούμενη ἢ λυπητερὴ τῆς ζωῆς πὺ περνοῦμε.

“Όπως είπαμε τὸ παρατηρητικὸ μάτι τοῦ Ὀμηροῦ πιστεύει χωρὶς ἔνδοια-
σμούς ὅτι βλέπει καὶ τὸ θεωρεῖ ὄν (= ὑπαρχτό, ζωή).

“Όταν ὅμως γίνεται κριτὴς ἐκείνου ποὺ βλέπει ἢ αἰσιοδοξία του τρέπεται σὲ
ἓνα ἱστορικομεταφυσικὸ ρωμαντισμό. Τὸν ὄν δὲν τὸ ἀπαρνιέται ἀλλὰ τὸ ὑποβιβάζει
ἀξιολογικά.

“Ἄς δοῦμε πρῶτα τὴν ἐνατένιση τῆς ἱστορικῆς ὑπαρχτικότητος καὶ ἔπειτα τὴ
μεταφυσικὴ ἀπὸ τῆ σκοπιᾶ τῆς κριτικῆς τοῦ ρεαλισμοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι μὲ ὄλον ὅτι ἔχουν συνείδηση τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τους πάνω
στὴ γῆ καὶ παρ’ ὄλο ὅτι μὲ τὴ λέξη πρωτόγονος (= ἄγριος) ἐκφράζουν καθαρὰ τὴν
πεποίθησή τους γιὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἐν τούτοις σὲ στιγμὲς ἀναπόλησης (ὄχι βέ-
βαια ἐπιστημονικῆς περισυλλογῆς) καταλαμβάνονται ἀπὸ μιὰ μελαγχολία παρακ-
μῆς καὶ ἀπαισιοδοξία γιὰ τὴν παροῦσα καὶ μέλλουσα κατάστασι τοῦ ἀνθρώπινου
γένους. Ὑπάρχει ἓνα ἀσυνείδητο κομμάτι στὸ Ἐγὼ μας, ποὺ χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε
μᾶς σπρώχνει σ’ ἓνα πόθο ὀπισθοχώρησης. Ἡ αἴγλη τῆς προϊστορίας τῆς ὑπαρ-
ξῆς μας, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀπλᾶ ἀπομακρυσμένου ὀρίζοντα ἐνὸς ἀσαφούς παρελ-
θόντος, ἀποτελοῦσε καὶ ἀποτελεῖ πάντα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἓνα σημεῖο ἀσυμβίβα-
στο τόσο μὲ τὴ λογικὴ (ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν ἐξέλιξη ἢ τουλάχιστον τὴν προσδοκία καὶ
ἐλπίδα ἐξέλιξης), ὅσο καὶ τὴ ρεαλιστικὴ, πραγματιστικὴ ἰδιοσυγκρασία τῶν λαῶν.
Παρουσιάζεται μὲ ἄλλα λόγια στὴν ἐμπειρικὴ φιλοσοφία καὶ τὶς δοξασίαι τῶν
λαῶν τὸ φαινόμενο τῆς πίστεως σὸ «κάθε πέρουσι καὶ καλύτερα». Τὸ ὅτι ὁ ἀπλὸς
ἄνθρωπος μὲ ὄλο τὸν ἐμπειρισμὸ του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχτῆ τὸν πρόγονο ποὺ
τοῦ βροῆκε ὁ δαρβινισμὸς εἶναι μιὰ περίεργη ἰδεαλιστικὴ, ἔμφυτη μορφοῦμε νὰ
ποῦμε μεταφυσικὴ κλίση τῆς ψυχῆς του. Τὸ μυστήριον καὶ ἡ κίνησι τοῦ σύμπαντος
τὸ θέλει νὰ εἶναι μεταφυσικὸ στὴν Ἄρχή του (Θεὸς πνευματικὸς) ἢ τουλάχιστον
Ἄνάγκη Ἄόρατη. Τὸ μυστήριον τῆς ἴδιας του τῆς ἀρχῆς καὶ αὐτὸ τὸ τοποθετεῖ σ’
ὅσο τὸ δυνατὸν ἰδανικώτερες μορφὰς καὶ ἐπίπεδα. Ὁ Ἐρωτας τῆς ψυχῆς γιὰ μιὰ
ποῦπαρξιακὴ (προεγκόσμια) αἰώνια τέλεια κατάστασή της, ποὺ στὸν Πλάτωνα ἐξε-
λίχτηκε γνωσιολογικά, ἔχει τὶς ρίζες του βαθειὰ σὲ πρωτόγονες δεισιδαιμονίαι, σὲ
πίστεις λαϊκὰς παμπάλαιαις γιὰ τὴν προῦπαρξη καὶ τὴν ἀθανασία. Οἱ διδασκαλίαι
τοῦ Ὀρφισμοῦ καὶ τῶν πυθαγορείων (μετεμψύχωσι), οἱ διδασκαλίαι τῶν Βράχμα,
ἢ μετὰ θάνατον ζωὴ (Χριστιανισμὸς) κλπ. ὅλες αὐτὲς οἱ συστηματοποιημέναι ἀπό-
ψεις ποὺ προεκτείνουσι στὸ ὑπέροχον ἄπειρον τὸ παρελθόν (καὶ τὸ μέλλον, ποὺ κατὰ
βάθος δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἓνα παρελθόν τῆς νέας μελλοντικῆς ὑπαρξῆς), ἔχουσι γιὰ
ὀρητήριον τὴν πίστιν τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ὑψηλὴν καταγωγὴν τῆς Ὑπαρξῆς. Ἡ ὄντο-
γονικὴ ἔμφυτη μεταφυσικὴ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον νὰ βλέπει τὶς ἀρχὰς τῆς ἱστο-
ρίας του μέσα ἀπὸ τὸ φακὸ τοῦ ἡρωϊκοῦ μύθου.

Δὲν εἶναι πεσσιμισμὸς γιὰ τὸ μέλλον καὶ τὸ παρὸν οὔτε ρωμαντισμὸς ἀπὸ
δειλία γιὰ τὸ ἴωρα καθὼς καὶ ἀπὸ ἱστορικὸ παραλογισμὸ τοῦ ἀνεξέλιχτου ποὺ ὀδη-
γοῦν τὸν ἄνθρωπον στὴν ἀξιολογικὴ θεοποίησι τῶν πρωταρχῶν τῆς ὄντοότητάς τους.
Ἡ μυθικὴ ἀντίληψις γιὰ τὴν πρωτεῦπαρξη τοῦ Χρυσοῦ γένους, ποὺ λίγο λίγο ἐξέ-
πεσε σὲ Ἀργυρὸ, Σιδερένιον καὶ τώρα ὤμὸν ρασιοναλιστικὸν, δὲν εἶναι γεγονὸς συ-
ναισθηματικὸν, οὔτε ἐσφαλμένον ἐμπειρικὸν. Ἡ ἀναστροφὴ τοῦ ἐξελεχτικοῦ ροῦ ἔχει
τὴ βάση της στὴ συμβολικὴ διατύπωσι τῶν ὄντογονικῶν κοσμοθεωριῶν τοῦ ἀπλοῦ-
κοῦ νοῦ. Ἡ ἀφειρησία τοῦ ἀνθρώπινου γένους πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ εἶναι θαυμα-
σιή. Ἐὰν λοιπὸν ἡ πρόοδος ποὺ συντελεῖται στὸ ξετύλιγμα τῆς ἱστορίας ἀνεβάζει
τὴ στάθμη τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου ὀλοένα καὶ
πιότερον καὶ φέρνει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ὑπόδειγμα (σκοπὸν) τοῦ ὑπεράνθρωπου,
τότε πῶς νὰ ἐξαρθῆ ἢ πρωταρχῆ αὐτῆς τῆς τελειοποιούμενης μονάδας; Ἡ νοσταλ-
γία γιὰ τὴν ὑπέροχον καταγωγὴν, καὶ μόνον αὐτῆν, ἀσυναίσθητα ρωμαντικοποιεῖ τὶς
κρίσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς κάνει νὰ ὑποτιμοῦν τὸ παρὸν γιὰ νὰ ὑπογραμμισθῇ

τὸ παρελθόν. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐπιστήμης, κι' ἂν δὲν μπορούσε παρὰ νὰ γίνεται παραδεχτὸς ἀπὸ τὸν καθένα ἐξ αἰτίας μιᾶς του ἀκαταμάχητης αὐταποδεικτικότητας, τότε θ' ἀνάγκαζε τὴ φαντασία μας καὶ τὸ μεταφυσικὸ ὑποσυνείδητο, νὰ γεννοῦσαν, νὰ ἐπλαθάν ἓνα μεγαλύτερο ἀκόμα πεσσιμιστικὸ κενὸ ἀπ' ὅτι ὁ ξεπεσμός τοῦ παρόντος. Ἡ φαντασίη τοῦ ἀπλοῦ καὶ τοῦ πρωτόγονου, ἓνα εἶδος ρωμαντισμοῦ αὐτὴ καθ' ἑαυτή, θὰ ἔπευτε μὲ σπασμένα φτερά. Ὁ ὑπεράνθρωπος, ἂν πραγματωθῆ δὲ θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ παρελθόν, τὴν ὁρμὴ τοῦ εἶναι μας γιὰ ἱστορικὸ μεγαλεῖο. Ἐνῶ μιὰ προγονικὴ αἴγλη κρατεῖ ψηλὰ τὸ κεφάλι καὶ τὴ φαντασία καὶ τοῦ πιὸ ταπεινοῦ κι' ἀπλοῦ στὴ σκέψη. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται γιὰ ξεπεσμό. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ παρελθόντος εἶναι κάτι τὸ μὴ ἱστορικὸ, κάτι συμβολικὰ πολιτιστικὸ. Ἡ μεροληψία τῆς κριτικῆς γιὰ τὸ παρὸν (ὅσο κι' ἂν ἡ ἱστορία παρουσιάζει σιὰ ἐπὶ μέρους τῆς αὐξομειώσεις προόδου) μαρτυρεῖ ὅτι πρόκειται γιὰ πόθο κι' ὄχι γιὰ συλλογισμό.

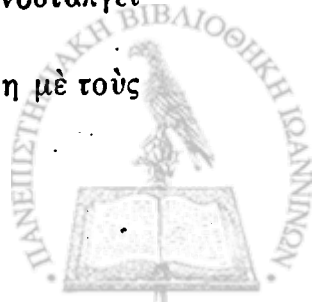
Ὁ ρωμαντισμὸς ὠραιοποιεῖ ἄλλοτε γιὰ νὰ ἀφανίσῃ τὴν ἀπαισιοδοξία, ἄλλοτε γιὰ νὰ ἐξιδανικεύσῃ μιὰ αἰσιόδοξὴ ἐπιθυμία. Ἡ ψυχικὴ παράδοσις τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὸ παρελθόν ἀκολουθεῖ τὴ δευτέρη ἄποψη τοῦ ρωμαντικοῦ γεγονότος. Στὸ βάθος μάλιστα, μὲ τὸν ἀφελῆ τοῦτο τρόπο ἐξυψώνει καὶ τὸ παρὸν στηρίζοντάς το στὴν παράδοσις πὺ ὑποχρεώνει (προβ. *la noblesse oblige*).

Ἴσως δὲ νὰ ὑπάρχῃ καὶ μιὰ λογικὴ στὸν ρωμαντικὸ ἀναχρονισμὸ τῆς ἐξέλιξης τῆς ἱστορίας. Τὸ πνεῦμα δηλ. τῆς αἰωνιότητας (θεωρία τῆς προὔπαρξης καὶ τῆς μεθὔπαρξης ποῦναι σιὰ βάθος στενὰ δεμένα κατηγορήματα τῆς ἐννοίας τῆς αἰώνιας χρονικότητας σιὰ ὑπαρξὴ) καταργοῦν τὶς χρονικὲς διακρίσεις. Τὸ παρελθόν γίνεται παρὸν καὶ τὸ παρὸν πάλι πεθαίνοντας παρελθόν (μετάβασις ἐξ αἰτίας τῆς ἀθανασίας σιὰ αἰωνιότητα, ἀπὸ ὅπου ἦρθε καὶ ὑπαρξὴ σιὰ χρονικότητα τῆς γῆς, τῆς ὑπαρξης). Ὅταν λοιπὸν οἱ Ἀρχές τοῦ ἀνθρώπου μπορούν νὰ συγκριθοῦν μὲ ἓνα ἐκάστοτε ἀνώτατο σημεῖο τελειώσῃς του, ἡ θεωρία τῆς αἰωνιότητας ἀντὶ νὰ ζημειωθῆ δυναμώνεται. Ἐὰν οἱ ἀρχές μας εἶναι παρελθόν πὺ ἔσβυσε σιὰ αἰωνιότητα οἱ νέοι ἄνθρωποι πὺ ἀποτελοῦν τὸ μέλλον ἐκείνου τοῦ παρελθόντος, πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἀντάξια συνέχειά του, γιὰτὶ ἀναδύθησαν (ἐπιστημονικὰ σὰ συνέχεια, μυθικὰ σὰν ἀναγέννησις) ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα τοῦ θάνατου.

Ὁ ρωμαντισμὸς τοῦ θαυμασμοῦ γιὰ τὸ παρελθόν εἶναι μιὰ αἰώνια αἰσιοδοξία γιὰ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς, πὺ τὰ σπέρματά της κατὰ τοὺς ἀνθρώπους προῆλθαν ἀπὸ τὴν ἄχρονη (αἰώνια μᾶλλον) καταγωγὴ τῆς ψυχῆς.

Ἀνάλογο μὲ τὴν ἱστορικὴ περίοδο ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπο πὺ μὲ τὸ λόγο μορφοποιεῖται ὁ ρωμαντισμὸς εἶναι καὶ τὸ ὑπαρξιστικὸ του ἀντικείμενο. Στὰ χρόνια τοῦ Ὅμηρου—Ἡσιόδου καὶ γενικὰ σιὰ ἀρχαία ἐκείνη ἐποχὴ, σιὰ μεσαιωνικὴ (ἱπποτικὰ ἔπη, Ἀνατολικὴ, Σκανδιναυογερμανικὴ μυθολογία) καὶ σιὰ πρωτόγονα (ἀπὸ τὸν τρόπο τοῦ λογικοῦ σκέπτεσθαι) στρώματα τῶν λαῶν, ἀκόμα καὶ τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, σιὰς πριμιτιβιστικῆς βαθμίδος τῶν ἀνεξέλιχτων φυλῶν πὺ ἡ ἐθνολογία παρακολουθεῖ μὲ τόσο πολῦτιμο ἐνδιαφέρον, τὸ ρωμαντικὸ στοιχεῖο τοῦ παρελθόντος (σιὰ ποιητικὴ του μορφῆ) ἀφοροῦσε καὶ ἀφορᾷ τὴν ὑλικὴ καὶ φυσιολογικὴ ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἀντίθετα ἡ μὴ ποιητικὴ ἀντίληψις τῶν ἐξελιγμένων (πολιτιστικὰ, πνευματικὰ) ἀνθρώπων ἔχουν γιὰ στόχο τοῦ ἰδιόρρυθμου παραδοσιακοῦ πεσσιμισμοῦ τοὺς τὴν κοινωνικὴ κατάστασις, ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τῆς κυρίως πλευρά. Τὸ ἔπος (μάλιστα τὸ ἡρωϊκὸ, σὰ καὶ αὐτὰ τοῦ Ὅμηρου (νοσταλγεί τὴ δύναμι τοῦ παρελθόντος, ὁ λυρισμὸς τὸ ἦθος.

Ὁ γερο—Νέστορας σὰ σύμβολο τοῦ χρονικοῦ παρελθόντος (σὲ σχέση μὲ τοὺς νεώτερους ἡμεῶς τοῦ ἔπους τῆς Ἰλιάδας, μιλάει γι' αὐτὸ μὲ θαυμασμό.

«ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ ἀρείοσιν ἢ περ ὑμῖν
 ἀνδράσιν ὠμίλησα, καὶ οὐ ποτέ μ' οἶγ' ἀθέριζον.
 οὐ γὰρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι,
 οἶον Πειρίθον τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν
 Καινέα τ' Ἐξάδιόντε καὶ ἀντίθεον Πολυφήμη
 Θησέα τ' Αἰγείδην, ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν.
 Κάρτιστοι δὴ κείνοι ἐπιχθονίων τράφεν ἀνδρῶν.
 κάρτιστοι μὲν ἔσαν καὶ καρτίστοις ἐμάχοντο,
 φηρσὶν ὄρεσκώοισι, καὶ ἐκπάλγως ἀπόλεσαν.
 (Α, 260—68)

(«Γιατὶ στὴ νιότη μου ἔσμιξα ἐγὼ μὲ θεριομάχους
 καλύτερούς σας, μὰ ποτέσ ἀφτοὶ δὲ μ' ἀψηφοῦσαν.
 Γιατὶ σὰν τέτοιους ἥρωες δὲν εἶδα ἀκόμα, κι' οὔτε
 θὰ δῶ, σὰν καὶ τὸν βασιλιᾶ Καινέα, τὸν Περίθο,
 σὰν τὸν Θησέα ποῦμιαξε θεὸς ἀπ' τὰ οὐράνια.
 Εἶταν ἐκεῖνοι οἱ πιὸ γεροὶ τῆς γῆς παλικαράδες.
 γεροὶ, τανε καὶ μὲ γερούς χτυπιούνταν, μὲ βουνήσια
 θερία, κι' ὁ κόσμος σάστισε τὸ πῶς τὰ ξεπαστρέψαν»).

«.....κείνοισι δ' ἂν οὐ τις
 τῶν, οἳ νῦν βροτοὶ εἰσιν ἐπιχθόνιοι, μαχέοιτο»
 (Α, 271—2)

«.....ὅμως δὲ θρέφει τώρα ἡ γῆς θνητὸ πού νὰ μπορούσε
 νὰ βγῆ μ' ἐκεῖνα τὰ θεριά»).

Οἱ γενιές πού πέρασαν δὲ θὰ ξαναδοῦν τίς ὁμοιές τους. Ἡ φυσιολογικὴ
 παρακμὴ εἶναι ὀλοφάνερα πίστη τοῦ πραχτικοεμπειρικοῦ μυθολοῦ.

Ὁ ρωμαντισμὸς τοῦ ρεαλιστικοῦ πνεύματος (πραγματικότητας) εἶναι στὸ
 πρῶτο στάδιο τοῦ ρωμαντισμοῦ, τῆς δυναμικότητας τῆς σωματικῆς ὑπεροχῆς καὶ
 τῆς ἐπακόλουθης ἠρωϊκῆς. Ὁ ἀγωνιστικὸς ρωμαντισμὸς καθὼς ἀργότερα καὶ ὁ
 ἠθικὸς βάζουν σὰν ὀρόσημο τῆς πτώσης τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὑπεράνθρωπο, ἐνῶ ὁ
 ρασιοναλιστικὸς σύγχρονος ἀνθρώπος καὶ ὁ μελλοντικὸς ὑπεράνθρωπος ἀποτελεῖ
 σημάδι μιᾶς ὑπαρξιστικῆς τελολογίας τῶν προσπαθειῶν τῶν ὑπάρχοντων καὶ ἐκείνων
 πού θὰ ὑπάρξουν (ὅσπου νὰ τὸ φτάσουν) γενεῶν. Τὴν βαθμιαία αὐτὴ παρακμὴ
 ὠραιότατα τὴν ἀποδίνει τὸ ἔργο τοῦ Ἡσίοδου «Ἔργα καὶ Ἡμέραι 106—201).
 Τὸ χρυσὸ τὸ ἀργυρὸ καὶ τὸ σιδερένιο γένος χαρακτηρίζουν τὴν ἀξία τοῦ ἠθικοῦ
 καὶ σωματικοῦ μέταλλου.

Ἡ σημερινὴ ἐποχὴ (καὶ γενικὰ οἱ νεώτεροι χρόνοι) βλέπουν μὲ πεσομιστικὸ
 μάτι τὴν ἠθικὴ (καὶ μόνον) καταστασὴ τους. Ἀλλὰ καὶ τὴν φυσιολογικὴ δὲν τὴν
 ἔχουμε ἐγκαταλείψει ὀλότελα. Ὅχι βέβαια ἡ ἐπιστήμη καὶ σκληρὴ λογικὴ. Ὅ,τι
 σώζεται ἀπ' αὐτὴ τὴν παράδοση σώζεται σὰν παράδοση—συνέχεια ἐκείνης τῆς πα-
 λιᾶς—στὴν συνείδηση καὶ τὴ σκέψη τὴν πατροπαράδοτη τῶν λαῶν. Ἡ λαογραφία
 τῶν διαφόρων λαῶν (folklore) στὰ τραγούδια, τοὺς μύθους, τὰ παραμῦθια, στοὺς
 θρύλους κλπ. σώζει μὲ πίστη ἓνα σωρὸ στοιχεῖα πού τὰ πίστευαν καὶ οἱ ὀμηρικοὶ
 καὶ προομηρικοὶ καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλιοὶ ἀνθρώποι. Οἱ δρόμοι, οἱ γίγαντες, οἱ μά-
 γοι μὲ τίς ἀπέραντες ὑπερανθρώπινες (ὄχι θεῖες) δυνατότητες τῶν ἱκανότητων τους,
 οἱ ἀόρατες καὶ δρατὲς δυνάμεις πού δροῦν μέσα στὰ παραμῦθια τῆς λαϊκῆς φαντα-
 σίας, εἶναι ἡ ἐνσάρκωση καὶ προσωποποίηση τοῦ πόθου, τῆς ἀνάμνησης τοῦ με-
 γαλειώδους παρελθόντος ἐκείνου πού κι' ἂν δὲν ὑπῆρξε δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν
 ἀνθρώπο γιὰ χάρη περήφανης συνείδησης τῆς ὑπαρξῆς του, πού τόσο πνευματικῶς
 ὅσο καὶ φυσικῶς—ὕλικα θέλει νὰ τὴν βλέπη μὲ τὸ μεταφυσικὸ ἀξιολογικὸ ντύμα.

Παίρουμε ακόμα κανένα δυο άλλα παραδείγματα της περίπτωσης του αϊσιόδοξου αυτού αλλά και πρωτότυπου ρωμαντισμού.

«Αἴας δὲ πρῶτος Τελαμώνιος ἄνδρα κατέκτα,
 Σαρπηδόνας ἑταῖρον, Ἐπικλῆα μεγάλθυμον,
 μαρμάρῳ ὀκρῖόνει βαλὼν, ὅρα τείχεος ἐντὸς
 κείτο μέγας παρ' ἑπαλξιν ὑπέρτατος οὐδέ κέ μιν ρέει
 χεῖρεσσ' ἀμφοτέρης ἔχει ἀνήρ, οὐδε μάλα ἠβῶν,
 οὐκ νῦν βροτοὶ εἰσ' ὁ δ' . . . . .»

(M, 378—83)

Μεταφρ. («Πρῶτος νομαῖο σκότωσε ὁ ἀντρειωμένος Αἴας, τὸ λιονταρόψυχο Ἐπικλῆ, τοῦ Σαρπηδόνα συντρόφι, ρήχνοντας πλάκα, π' ἄξυστη μεγάλη, ἐπάνω ἀπάνου κοίτουσαν μεσ' ἀπ' τὸ τοιχὶ κοντὰ στὴν πολεμιστρα. Τέτια ἐφκολα δὲν κουβαλᾷ, ὅσο γερός κι' ἂν εἶναι με' δυὸ του χέρια ἀντρας θνητὸς σὰν τοὺς θνητοὺς, τοὺς ἰώρα»).

(Συνεχίζεται)

ΑΠΛΟΣ ΥΜΝΟΣ

Εὐχαριστῶ τὸ Θεὸ
 Γιὰ τὴ μεγάλη χάρη στὸν ταπεινὸ δοῦλο του.
 Εὐχαριστῶ κι' ἐσένα ποὺ δὲν ἀπόστρεψες
 τοὺς ὀφθαλμοὺς σου ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μου
 κι' ἔκαμες ν' ἀνθίζει στὴν καρδιά μου
 τὸ λευκὸ λουλούδι τοῦ γέλιου.

Ὅσο πάω καὶ συγγέω τὰ ὄρια
 ποῦ τελειώνει ἡ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου
 καὶ ποῦθεν ἀρχίζει ἡ δική σου;

Δαμιανὸς Ἀμανατίδης

ΣΟΡΟΚΟΣ . . .

Παλλευκὸ θάμπος!—σὰν φτεροὸ γοργό, κείνος ὁ φλόκος!
 (κι' ὄραμα σὰν μιὰ πτύχωση σημαίας ἢ φουστάνιου)
 ἀνάμεσα πελάου καὶ τοῦρανοῦ,
 τὸ ξέσκισε ὁ σορόκος...

Κ. Μαῖστράλης

ΔΗΜ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΝΗΣΗΣ*

(ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΚΑ ΣΚΗΝΕΣ)

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΤΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ	Ταμίας
ΔΑΝΑΗ	Καθαρίστρια
ΑΝΤΩΝΙΟΥ	Διευθυντής
ΔΕΜΑΤΑΣ	Βοηθός Ταμία
ΚΟΛΛΑΣ	Έπιθεωρητής
ANNA	Γυναίκα του Πολίτη
ΘΑΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ	Γεωπόνος
ΤΟΥΛΑ ΚΩΣΤΗ	Δακτυλογράφος
ΔΑΝΟΣ	Θυρωρός
ΚΑΤΙΝΑ	Κόρη του Δάνου
ΑΓΓΕΛΟΣ	Άδελφός του Πολίτη

ΕΠΟΧΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ

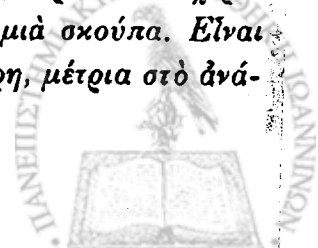
ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ ΣΚΗΝΗ Α'

Στή σκηνή, ένα γραφείο με συνειθισμένη επίπλωση. Υποδηλώνεται πως είναι κέντρο μιᾶς οργάνωσης. Μιά ταμπέλλα, τοποθετημένη πάνω ἀπ' τὴν πόρτα, γράφει: «Οργανισμὸς Ἀνυψώσεως καὶ Ἀναμορφώσεως Ὑπαίθρου—Γ' Κέντρον Περιοχῆς ὀρεινῶν Πληθυσμῶν». Στὴ δεξιὰ πλευρά, βρῖσκεται τὸ γραφεῖο τοῦ δ'νιτῆ. Στὴν ἀριστερή, ἀντίκρου, εἶναι ἕνα μακρόστενο τραπέζι με δύο καρέκλες. Στὸ βάθος, ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δύο γραφεῖα, διακρίνεται στὸν τοῖχο ἕνα χωνευτὸ χρηματοκιβώτιο. Εἶναι μισανοιγμένο, με τὸ κλειδί στὴν κλειδαρότρυπα. Στὸν ἴδιο τοῖχο, δύο παράθυρα, ἀπ' ὅπου φαίνεται ἕνας χώρος αὐλῆς σχολείου καί, πέρα πίσω, πολυκατοικίες, ἠλεκτρικὰ σύρματα, στῦλοι κ.λ.π.

* Ἀπαγορεύεται ἡ σκηνικὴ ἐκμετάλλευση καθὼς κι' ἡ ἀναδημοσίευση χωρὶς τὴν ἔγγραφον παραχώρηση τοῦ συγγραφέα.

ΠΟΛ. (Μπαίνει σφυρίζοντας. Ἀκούονται φωνές ἀπὸ παιδιά. Εἶναι κανονικὸς ἄντρας με ὄψη παιδικὴ καὶ ντυμένος ἄτακτα. Ξαφνικά, βλέποντας τὸ χρηματοκιβώτιο, σταματᾷ τρομαγμένος. Σχεδὸν τρικλιζοντας, ἀνοίγει τὸ χρηματοκιβώτιο καὶ διαπιστώνει): Σαράντα τρεῖς χιλιάδες!... Σαράντ... (χιτυπάει στὸ κεφάλι του τὰ χέρια καὶ ξανακνιτάζει, σιὰ χαμένα, πρὸς τὸ χρηματοκιβώτιο, δαγκώνοντας ἀσυναίσθητα τὸ δεξιὸ χέρι)... Καὶ τώρα! (καθὼς μονολογεῖ, στέκεται ἀφηρημένα, κι' ἀπότομα φωνάζοντας): Κυρὰ Δανάη!, Κυρὰ Δανάη!..

ΔΑΝ. (Βγαίνει ἀπ' τὴν ἀριστερὴ μεριά, μέσ' ἀπ' τὴν πόρτα μιᾶς τουαλέττας. Ντυμένη ρόμπα καθαρίστριας, κρατεῖ σιὰ χέρια της ἕνα μακρὸν ξύλο καὶ μιὰ σκούπα. Εἶναι περίπου 40 χρόνων, ἡμερῆ, μέτρια σιὸ ἀνά-

σημα και μελαψή): Έμένα φωνάξατε, κύριε Τάκη;

ΠΟΛ. (Προσπαθεί να φαίνεται ήρεμος) Σκούπισες το γραφείο;

ΔΑΝ. Όχι ακόμα. Να τελειώσω 'δω πρώτα; (δείχνει με το κεφάλι της την τουαλέτα). Τι ώρα είναι;

ΠΟΛ... Ποιός άλλος να ήρθε!... Είδες κανέναν 'δω;

ΔΑΝ. (Απορημένη). Που έχετε το νοῦ σας; Τα νειάτα δὲν κρύβονται, πὸν λέει κι' ἡ παροιμία, κύριε Τάκη. Ἐγὼ ρωτῶ γιὰ τὴν ὥρα, κι' ἐσεῖς... (σφυρίζει κουνώντας τὸ κεφάλι της).

ΠΟΛ. Ποιός ήρθε 'δω, σήμερα;

ΔΑΝ. Μὰ κανείς, οὐς εἶπα. Τι πάθατε, κύριε Πολίτη;

ΠΟΛ. (Αδέξια). Τίποτε... Ἐχισα κάτι. Γι' αὐτὸ ρωτῶ. Τὸ πορτοφόλι μου, κυρὰ Δανάη.

ΔΑΝ. (Συμπάσχοντας). Κι' εἶχε χρήματα;

ΠΟΛ. Ναί... καὶ κάτι χαρτιά.

ΔΑΝ. (Πλησιάζοντας πρὸς τὸ γραφείο). Πῶ—Πῶ! Μήπως τὸ ἔχετε πουθενά. Γιὰ κυτταχεῖτε καλύτερα. (ἕστερα ἀπὸ μικρὴ σκέψη). Μιὰ φορὰ δὲν ήρθε κανείς 'δω, οὔτε κι' ἐγὼ, ἀκόμα, ἀλλὰ, δὲ ρωτῶτε καὶ τὸν κύριο Δᾶνο, στὸ θυρωρεῖο;

ΠΟΛ. (Βιασμένα) Καλὰ λές. Αὐτὸς πρέπει νὰ ξέρει (φεύγει τρέχοντας).

ΔΑΝ. (ἀφοῦ ἀπομένει, γιὰ λίγο, συλλογισμένη, ξαναμπαίνει σὴν τουαλέτα, κλείνοντας δυνατὰ τὴν πόρτα).

ΑΝΤ. (Εὔσωμος, ὡς 35 χρόνων, μὲ παχειὰ μουστάκια καὶ μικρὴ φαλάκρα. Βαδίζει ἀργὰ κι' εἶναι σκυφτός, κρατώντας στὸ δεξιὸ χέρι του ρεμπούμπλικα).

ΔΑΝ. (ἀνοίγοντας τὴν πόρτα, νομίζει πὸς γυρίζει ὁ Πολίτης): Τὰ βρήκ... (πάει νὰ ρωτήσῃ)... Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε Ἀντωνίου καλημέρα σας. Ξέρετε...

ΑΝΤ. (Τὴ διακόπτει, κυττάζοντάς τὴν επιμηχικά) Καλημέρα σας... (καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ γραφείο).

ΔΑΝ. (Δαγκώνεται ἀπ' τὴ στάση του. Ξαναμπαίνει σὴν τουαλέτα).

ΑΝΤ. (Καθὼς κρεμᾷ τὸ καπέλλο του, πέφτει τὸ μάτι του στὸ χρηματοκιβώτιο. Κυττάζει γύρω του δύσπιστα καὶ πλησιάζει νὰ

ιδεῖ. Στὴ στάση του, δείχνει πὸς ἀνακάλυψε τὸ κακό. Στὸ μεταξὺ, ἀκούγονται βήματα. Παίρνει σοβαρὸ ὕφος καὶ κάθεται στὸ γραφείο του, ξεφυλλίζοντας τὰ χαρτιά).

ΔΑΝ. (Μὲ τὰ σύνεργα τῆς δουλειᾶς τῆς ἐμφανίζεται σὴν πόρτα τοῦ γραφείου, ἐτοιμη γιὰ νὰ καθαρίσει).

ΑΝΤ. (Γυρίζοντας, καθὼς τὴ βλέπει, τῆς κάνει νόημα νὰ φύγει). Ὅχι τώρα.

ΔΑΝ. (Κάνει νὰ ἐπιστρέψῃ).

ΑΝΤ. (Σὰ νὰ θυμήθηκε κάτι), Κυρία Δανάη...

ΔΑΝ. (Στρέφοντας).

ΑΝΤ. Τι ὥρα ήρθε στὸ γραφείο, ὁ κύριος Πολίτης; Δηλιδῆ, σήμερα.

ΔΑΝ. (Σὰν ὑποπιεύοντας κακό)... Πῆγε στὸ θυρωρεῖο... Τώρα... Νομίζω πὸς ἔρχεται (καὶ γυρίζει τὸ κεφάλι πρὸς τὸ διάδρομο, ὅπου ἀκούονται βήματα)...

ΑΝΤ. (Σχεδὸν ἐξωρογισμένα) Σᾶς ἐρωτῶ, κυρία Δανάη: Τι ὥρα ήρθε, κι' ὄχι ποῦ πῆγε... Καταλάβετε;

ΔΑΝ. (Τρομαγμένη. Στὸ μεταξὺ ἔρχεται ὁ Πολίτης, καὶ ἡ Δανάη δὲν προλαβαίνει ν' ἀπαντήσῃ).

ΠΟΛ. (Μπαίνει συγχισμένος, χωρὶς νὰ προσέξῃ τὴ συνομιλία. Ἀνικρῶντας τὸν Ἀντωνίου, ταράζεται). Καλημέρα!

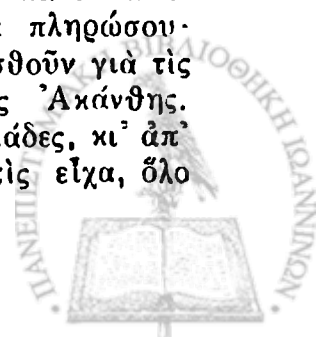
ΔΑΝ. (Φεύγει ἀμίλητη).

ΑΝΤ. (Χωρὶς νὰ σηκωθεῖ): Καλημέρα σας, κύριε Πολίτη. Πὼς ἔτσι πρῶτ; (κάνοντας πὸς σκέπτεται). Τι ὥρα ήρθατε; Δὲν θυμᾶμαι,—εἶχαμε ραντεβού;

ΠΟΛ. (Εἰλικρινὰ). Κύριε Ἀντωνίου, εἶμαι καταστρεμένος (στὸ μεταξὺ, κυττάζοντας κατάματα τὸν Ἀντωνίου). Μοῦ κλέψαν σαράντα τρεῖς χιλιάδες (δείχνοντας στὸν τοῖχο), μέσ' ἀπ' τὸ χρηματοκιβώτιο. Τὸ ξέχασα ξεκλείδωτο, ψές...

ΑΝΤ. (Προσποιούμενος ἀθωότητα). Θ' ἀστιεύεσθε, ἀσφαλῶς.

ΠΟΛ. (Προχωρεῖ, δείχνοντας). Μοῦ πῆραν σαράντα τρεῖς χιλιάδες δραχμές... Δυστυχῶς πού δὲν εἶναι ὄνειρο, κύριε Ἀντωνίου. Χθὲς τὸ ἀπόγευμα, εἶχα κάνει ἀνάληψη ἀπ' τὴν τράπεζα, γιὰ νὰ πληρώσω με τὰ τσιμέντα πὸν θὰ χρειασθοῦν γιὰ τὶς πλάκες σὶ' ἀποχωρητήρια τῆς Ἀκάνθης. Σήκωσα σαράντα πέντε χιλιάδες, κι' ἀπ' αὐτές, σαράντα τρεῖς, ὅπως τὶς εἶχα, ὅλο

χιλιάρικα (και ξαναδείχνει στο χρηματοκιβώτιο), στο πάνω μέρος ἐδῶ, τὶς ἔκλειψαν. Εἶχα λησμονήσει τὸ κλειδί στο χρηματοκιβώτιο—νά: ἔτσι!—καθὼς ἔφυγα χθὲς τὸ βράδυ. Καὶ σήμερα—δὲν ξέρω τὶ μ' ἔσπρωξε νὰρθω πρωῖ—, τὸ βρήκα ὅπως εἶναι τώρα... Ποιὸς ἦρθε;...τὶ νὰ πῶ, δὲν ξέρω.

ΑΝΤ. (Προσπαθόντας νὰ συμπάσχει). Τὶ λέτε, κύριε Πολίτη. Ἀπίστευτο... ἀλλά, μὴν ταράζετε, ἡρεμείστε. Γιὰ νὰ δυνηθοῦμε νὰ ἐξετάσουμε καλύτερα τὰ πράγματα. Τόπατε μήπως καὶ σὲ κανέναν ἄλλον;

ΠΟΛ. Ὅχι. Ἀκόμα κι' ὁ ἴδιος δὲν τὸ πίστεψα καλά.

ΑΝΤ. Μήπως τὰ ἔχετε βάλλει ἀλλοῦ πουθενά... γιὰ θυμηθεῖτε καλύτερα,.. ὦ νὰ παρ' ἡ ὀργή!—καὶ νὰ δῆς!, εἶναι δῶ κι' ὁ οἰκονομικὸς ἐπιθεωρητής. Κι' αὐτὸς, λὲς κι' ἔρχεται, ὅπου πηγαίνει, γιὰ ν' ἀνικαλύπτει ἀφορμές.

ΠΟΛ. Πῶς θὰ εἶταν ἀλλοιῶς ἐπιθεωρητής.

ΑΝΤ. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν αὐτά... Κι' ἂν ζητήσει νὰ κάμει καταμέτρηση ταμείου; Αὐτὸ νὰ σκέπτεστε! (Καὶ οἱ δύο σκέπτονται, κυττάζοντας κάτω).

ΑΝΤ. (Σηκώνοντας τὸ κεφάλι). Ἀλλά, τέλος πάντων, γιὰ νὰ τὸ σκεφθοῦμε πιὸ καλά. Μονάχα, ξανακυττάτε μὴν τᾶχετε βάλει πουθενὰ ἢ—δὲν ἀποκλείεται—μὴ δὲν τὰ πήρατε ὀλότελα.

ΠΟΛ. Δυστυχῶς, εἶναι γεγονός. Πῶς νὰ ὑπάρχει τέτοια περίπτωση; Χθὲς τὸ βράδυ, ὅταν εἶχατε φύγει ὄλοι ἀπ' τὰ γραφεῖα, ἔκατσα ἐδῶ κι' ἔκλεισα ταμεῖο. Κι' οὔτε πῆγα κἄν στ' ἄλλο γραφεῖο, στὴ διαχείριση. Καὶ λησμόνησα τὸ κλειδί στο χρηματοκιβώτιο.

ΑΝΤ. Σήμερα, τὶ ὄρα ἦρθατε;

ΠΟΛ. Πρὶν ἀπὸ τρία τέταρτα, περίπου.

ΑΝΤ. Ρωτήσατε ἂν ἦρθε, πρὶν ἀπὸ σᾶς, κανεὶς ἄλλος;

ΠΟΛ. Ἀποκλείεται. Ὁ θυρωρὸς μοῦ εἶπε πὼς ἦρθε ἡ δεσποινὶς Ἀρέτη, ψὲς τὸ βράδυ. Σήμερα, δὲν εἶδε κανέναν. Κι' ἡ κυρία Δανάη, ὅπως φαίνεται, δὲν ἔχει ἰδέαν. Τὴν εἶδα, ὅταν ἦρθα, κι' ἀκόμα δὲν ἔχε μπεῖ οὔτε γιὰ νὰ σκουπίσει.

ΑΝΤ. Ἡ δεσποινὶς Ἀρέτη, ἀποκλείετε.

ΠΟΛ. Τὶ διάβολο. Οὔτε νὰ γίνεταί λόγος.

ΑΝΤ. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε!.. Τότε, πρέπει νὰ βρεθοῦν, ἀπὸ δῶ μέσα.

ΠΟΛ. (Ἀπελπισμένα). Ξέρω κι' ἐγώ, κύριε Ἀντωνίου!..

ΑΝΤ. (Σοβαρώτερα). Ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε, τὸ ζήτημα εἶναι δυστυχῶς κάπως σοβαρό.

ΠΟΛ. Καταστροφή! Κι' ἔχω τόσες ὑποχρεώσεις, κι' εἶμαι—καθὼς ξέρετε—καταχρεωμένος! Διαλογίζομαι τὶ θὰ κάμω!

ΑΝΤ. (Ξεπερνόντας κάποιαν δυσκολία) Δυποῦμαι, κύριε Πολίτη, ἀλλὰ τώρα δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ τίποτε. Σᾶς συνιστῶ μονάχα νὰ ξανακυττάξετε, νὰ βεβαιωθῆτε, τέλος πάντων, κι' ὕστερα νὰ συζητήσουμε περὶ τοῦ πρακτέου. Στὸ μεταξύ, καλὸν εἶναι νὰ φύγετε, ὥστε, ἂν ἔρθει ὁ κύριος Κόλλας νὰ μὴν σᾶς βρεῖ. Ἐγὼ θὰ δικαιολογήσω τὴν ἀπουσία σας. Καὶ θὰ σκεφθῶ τὶ πρέπει καὶ τὶ μπορῶ νὰ κάμω, κατόπιν. Ἄν κι' αὐτὰ εἶναι χρήματα!.. Τέλος πάντων, νὰ βγῆτε τώρα καὶ νὰ ἔρθετε, στὶς τρεῖς ἡμῶν, τὸ ἀπόγευμα, πρὶν ἔρθουν κι' ἄλλοι. Θὰ εἶμαι κι' ἐγώ, ἀπ' τὶς τρεῖς.

ΠΟΛ. (Ἀποδεχόμενος ὑποχρεωτικά). Εὐχαριστῶ, κύριε Ἀντωνίου. Δὲν ἀπομένει νὰ κάμω καὶ ἄλλο τίποτε. (Μὲ πικρὸ χαμόγελο). Σύμφωνα!

ΑΝΤ. (Θιγμένος κάπως). Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε Πολίτη. Κι' ὅπως καταλαβαίνετε κι' ἔσεῖς. Ἔτσι νομίζω.

ΠΟΛ. (Δίνοντας τέλος). Δὲν εἶπα τίποτε νὰ πειράξει. Ἀντίθετα, συμφωνῶ κι' ἐγὼ πὼς ἔτσι πρέπει νὰ γίνεῖ. Εὐχαριστῶ! Καί, στὶς τρεῖς, θὰ εἶμαι, ἔδῶ... Σᾶς παρακαλῶ μονάχα βοηθεῖστε με, κύριε Ἀντωνίου.

ΑΝΤ. (Αὐτάρεσκα). Μακάρι νὰ δυνηθῶ... Κι' ἔχετε ὑπ' ὄψη σας, πὼς πήγατε γιὰ ὑπηρεσία στο ἀγρόκτημα (γελόντας ἐπικριτικά). Πὲς τε κι' ἔσεῖς μιὰ φορὰ ψέματα!..

ΠΟΛ. (Πληγωμένα). Ἀνάγκη, δυστυχῶς. (Φεύγοντας). Ἀντίο!

ΑΝΤ. (Συλλογίζεται ἀφηρημένα, γιὰ κάμποσο. Καὶ σηκώνεται). Κυρία Δανάη!

ΔΑΝ. (Ἀκούεται πὸν ἀπαντᾶ). Ὅριστι!

ΑΝΤ. (Κυττάζοντας, βλέπει τὸ κλειδί στο

χορηματοκιβώτιο. Προχωρεῖ καὶ κλειδώνον-
τας, τὸ βγάζει καὶ τὸ παίρνει).

ΑΝ. (Στὴν πόρτα). Μὲ φωνάζατε.

ΑΝΤ. Μπορεῖτε νὰ σκουπίσετε. (Βάζει
τὰ χέρια στὶς τσέπες καὶ βγαίνει).

Α ὕ λ α ί α

ΣΚΗΝΗ Β'

Στὸ ἴδιο γραφεῖο: Στὴν ὥρα τῆς ἐργασίας,
ὁ Ἀντωνίου, καθισμένος στὸ γραφεῖο του, συ-
νομιλεῖ μὲ τὸν βοηθὸ τοῦ πολίτη. Στὸ ἀπέναντι
μακρόστενο τραπέζι, κάθεται κι' ἐργάζεται ὁ Οἰ-
κονόμου.

ΟΙΚ. (Κανονικὸς στὸ δέσιμο, ἔχει ἐπι-
σημονικὴ ἐμφάνιση κι' ἕνα φανερὸ προτέ-
ρημα πνευματικότητας. Ἐπεμβαίνοντας, δια-
κόπτει τὴ συνομιλία Ἀντωνίου καὶ Δεματᾶ):
Συγγνώμην!

ΑΝΤ. καὶ ΔΕΜ. (Τὸν προσέχουν).

ΟΙΚ. Κύριε Ἀντωνίου, σκέφθηκα πῶς,
στὴν Ἀκάνθη, θὰ μπορούσαμε νὰ προσλά-
βουμε ἐκεῖνον τὸ γέρο Λουκᾶ—τὸν ξέρετε,
—γιὰ νὰ περιποιεῖτε τὸν κῆπο καὶ τὸ ὑπο-
δειγματικὸ κονικλοτροφεῖο. Εἶναι κατάλ-
ληλος κι' ἐργατικὸς. Ἐξ ἄλλου, κι' αὐτὸς ὁ
ἴδιος ἔχει ἀνάγκη. Τελευταία, ὁ γαμπρός
του τὸν ἔδωξε κι' ἀπ' τὸ σπίτι. Καὶ ξέρετε...

ΑΝΤ. (Διακόπτοντας, σχεδὸν προσβλητι-
κά). Δὲ μ' ἀρέσει νὰ εἶσθε φιλόδηρος,
κύριε Οἰκονόμου, στὴν ὑπηρεσία σας (κι'
ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Δεματᾶ, γιὰ τὰ εἰ-
ρωνευτεῖ). Ἡ ζωὴ συνίσταται πάντα στὶς ἀ-
δυναμίες της. Ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω αὐτὴν
τὴν ἀλτροῦστικὴ διάθεση τῶν ἄλλων. Δὲν
ξέρω .. (αὐτάρεσκα) μπορεῖ καὶ νὰ εἶμαι
ἀδύνατος, σκληρὸς, —ὅπως θέλετε. .

ΔΕΜ. (Χαμογελᾶ συγκατανεύοντας).

ΟΙΚ. (Φανερὰ μὲ κρατημένη κάποια
ὀργή). Σεῖς κύριε Δεματᾶ, νὰ πάψετε νὰ
μοῦ εἶστε τόσο ἐνοχλητικὸς.

ΔΕΜ. (Διαμαρτυρόμενος). Σᾶς παρα-
καλῶ, κύριε Οἰκονόμου (καὶ γυρίζει, διαδο-
χικά, πρὸς τὸ μέρος τῶν Οἰκονόμου καὶ
Ἀντωνίου).

ΑΝΤ. (Ἐπεμβαίνει προκλητικά). Ἀπεν-
θύνεσθε πρὸς ἐμένα, κύριε Οἰκονόμου!

ΔΕΜ. (Σωπαίνει).

ΟΙΚ. (Ἐκτραχύνεται ἀπὸ θυμὸ). Κακῶς
νομίζετε, κύριε προϊστάμενε, πῶς ἡ θέση
ποῦ κατέχετε, σᾶς δίνει τὸ δικαίωμα τῆς ἡ-

θικῆς κατάχρησης. Δὲν καλύπτεστε, ὄχι!
Κι' ἐγὼ εἶμαι ἕνας πολὺ καλύτερός σας.
Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴν εἶστε βάνανσος.
Παρακολουθῶ τὴ συμπεριφορὰ σας καὶ
πρὸς τοὺς ἄλλους, κι' ἐξοργίζομαι. Ἀπέ-
ναντι στὸν κύριο Πολίτη, ἰδίως ὅταν δὲν
ὑποφέρετε τὴν ἀνωτερότητα καὶ τὴν ἱερό-
τητα—μάλιστα, τὴν ἱερότητα—αὐτοῦ τοῦ
ἀνθρώπου. Νοιώθετε κάποιον πελώριον ἡ-
θικὸν ὄγκο νὰ κάθεται πάνω στὸ στῆθος
σας. Κι' εἶμαι βέβαιος πῶς κι' ἐσεῖς τὸ ξέ-
ρετε, ἀλλὰ δὲν τολμᾶτε νὰ τὸ παραδεχτεῖτε.
Γι' αὐτό, εἶστε τυφλὰ πρωτόγονος καὶ βάρ-
βαρος.

ΠΟΛ. (Παρακολουθεῖ ξαφνιασμένος).

ΑΝΤ. (Κάνοντας ν' ἀμνηθῆ). Κύριε Οἰ-
κονόμου!

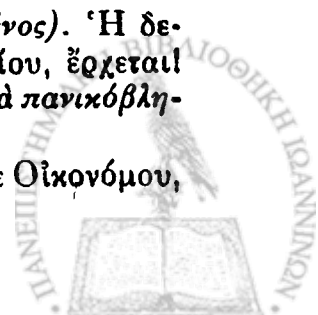
ΟΙΚ. (Σχεδὸν ἐξαγριώνεται, καθὼς ἀ-
ποτεινεται πρὸς τὸν Δεματᾶ). Ἀρκετὰ! Δὲν
μ' ἐνδιαφέρει ἡ μεγαλοψυχία σας, κύριοι!
Κι' ἐσεῖς, κύριε Δεματᾶ ἀπατηθήκατε οἰκτρὰ
στὴ ζωὴ. Δὲν τὴν κερδίζετε κάνοντας τὸν
καταδότη καὶ τὸν ὑπηρετὴ στὸν κύριο Ἀν-
τωνίου (καγχάζοντας σαρκαστικά). Κρῖμα
ποῦ εἶστε καὶ νέος. Καὶ λυποῦμαι γιὰ λο-
γαριασμὸ τοῦ κυρίου Ἀντωνίου ποῦ σᾶς
βρῆκε κατάλληλο, ἔστω καὶ γι' αὐτὸν τὸν
χαμηλότατο ρόλο. Δὲ ντρέπεστε, ὅταν προ-
δίνετε τὴν καλωσύνη τοῦ προϊσταμένου σας,
γιὰ νὰ φανεῖτε καλὸς στ' ἀφεντικά; (στρέ-
φοντας πρὸς τὸν Ἀντωνίου). Αὐτὸ θὰ πεῖ
καλὸς;!...

ΔΕΜ. (Μὴν ἀντέχοντας). Μὲ συγχωρεῖ-
τε, κύριε Ἀντωνίου, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ
μείνω.

ΑΝΤ. (Σχεδὸν ταυτόχρονα, προσπαθεῖ
νὰ μειώσει τὴν ἐντύπωση). Κύριε Οἰκονό-
μου «ὑπερέβητε τὰ ἔσκαμμένα». Κι' ἀφοῦ
ζητᾶτε πιὸ εὐγενικὴ συμπεριφορὰ—ἐφ' ὅ-
σον νομίζετε πῶς εἶμαι βάρβαρος—, καλὰ...
καλὰ!... Ἀλλὰ, μόνος τὸ θελήσατε. Κι' ὅσο
γιὰ τὶς ἠθικὰς ἀντιλήψεις ποῦ ἔχετε, κα-
θὼς καὶ γιὰ τὸν κύριο Πολίτη. (Διακόπτε-
ται ἀπότομα, καθὼς μπαίνει θορυβόντας ὁ
Δεματᾶς).

ΔΕΜ. (Μπαίνει λαχανιασμένος). Ἡ δε-
σοποινὶς Ἀρέτη! Κύριε Ἀντωνίου, ἔρχεται!
Ἀπ' ἔξω. (τακτοποιεῖ τὰ χαρτὰ πανικόβλη-
τος).

ΑΝΤ. (Συγχισμένος). Κύριε Οἰκονόμου,

στο μεταξύ, σᾶς παρακαλῶ νὰ πηγαίνατε. Κι' ἐσεῖς, κύριε Δεματᾶ, νά...

ΟΙΚ. (Φεύγοντας χαμογελᾶ με κάποια περιφρόνηση).

ΔΕΜ. Νὰ φύγω κι' ἐγώ;... Ἔρχεται!

ΟΙΚ. (Ρίχνοντας περιγελαστική ματιά θγαίνει). Χαίρετε, κύριοι.

ΑΝΤ. καὶ ΔΕΜ. (Χαιρετοῦν ταυτόχρονα)

ΑΝΤ. Σεῖς, μείνετε (κάταγίνεται νὰ βοηθεῖ τὸν Δεματᾶ).

ΔΕΜ. (Κυτιάζει ἀπ' τὴν ἄκρη τῆς πόρτας. Στὸ διάδρομο, ἀκούονται φωνές ἀπὸ συζητήσεις καὶ παιήματα). Ἔρχονται!

ΑΝΤ. (Κάθεται στὸ γραφεῖο). Κύριε Δεματᾶ...

ΔΕΜ. (Πηγαίνει πρὸς τὸν Ἀντωνίου).

ΣΥΝΟΔΕΙΑ τῆς ΑΡΕΤΗΣ (Στὴν πόρτα καταφθάνουν δυὸ—τριῖς μ' ἐπικεφαλῆς τὴν Ἀρέτη, ἕνας γνέφει κάτι στοὺς Ἀντωνίου καὶ Δεματᾶ).

ΑΝΤ. (Σηκώνεται ἐπίσημα).

ΔΕΜ. (Τὸν ἀκολουθεῖ ἀπὸ κάποια ἀπόσταση).

ΑΡ. (Ψῆλῃ, ξερακιανῇ κι' ὡς 50 χρόνων. Στὸ ντύσιμο, προοδευτικὴ Κυριαρχικᾶ): ὦ, κύριε Ἀντωνίου (δίνοντας τὸ χέρι), χαίρομαι ἰδιαιτέρα.

ΑΝΤ. Καλῶς ἤλθατε, δεσποινίς Ἀρέτη (ὑποδεικνύει τὸ γραφεῖο του) Ὁρῖστε, παρακαλῶ!

ΔΕΜ. (Στὸ μεταξύ παρουσιάζεται δειλά) Καλοσωρίσατε, δεσποινίς! Δὲν ξέραμε πῶς θὰ ἐρχόσταν τώρα, γιὰ νὰ στέλναμε τὸ αὐτοκίνητο.

ΑΡ. (Κάθεται, ἔχοντας τὴν τσάντα της στὸ ἓνα χέρι). Εὐχαριστῶ, κύριε Δεματᾶ (δίνοντας, μαζί με τὸ χέρι, καὶ τὴν τσάντα). Πῶς τὰ πᾶτε με τὸν κύριο Πολίτη; (κυτιάζοντα σύγχρονα καὶ τὸν Ἀντωνίου). Δὲν πιστεύω νὰ ἔχομε καμμιά ἱστορία.

ΔΕΜ. (παίρνοντας τὴν τσάντα) Ἔ, καλὰ. Μᾶλλον!

ΑΝΤ. Ὁ κύριος Δεματᾶς, παρ' ὅλο πὸν δὲν συμφωνεῖ καὶ πάντοτε με τὸν κύριο Πολίτη, εἶναι πολὺ καλός.

ΑΡ. (Λείχνοντας εὐαισθησία). Δηλαδή;

ΑΝΤ. καὶ ΔΕΜ. (Σιωποῦν).

ΑΡ. (Ἐκνευρισμένη). Ἔ, ἀρκετά! ὁ κύριος Πολίτης κι' ὁ κύριος Οἰονόμου! (Βλέποντας πρὸς τὸν Δεματᾶ).

ΔΕΜ. (θέλει νὰ γελάση κρυφὰ ἀπὸ ἱκανοποίηση).

ΑΡ. Ἀλήθεια, κύριε Ἀντωνίου, δὲν μοῦ ἀπαντήσατε σχετικὰ με αὐτούς. Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν κάνομε καλά. Τέτοια προβλήματα, στὴν ἱερότητα τῆς ἀποστολῆς μας, χρειάζονται ψυχρότητα. Τίποτε... (φυλάγεται νὰ δλοκληρώσει κι' ἐπιθεωρεῖ τὸ περιβάλλον).

ΔΕΜ. (Καταλαβαίνοντας πῶς πρέπει νὰ βγεῖ ἔξω, κινεῖται ἀμήχανα).

ΑΝΤ. Κύριε Δεματᾶ. Μᾶς συγχωρεῖτε (κάνοντας νόημα με τὸ μάτι).

ΔΕΜ. Παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε (διενθύνεται πρὸς τὴν πόρτα). Θὰ εἶμαι στὴ διαχείριση, ἂν με χρειασθεῖτε (φεύγει).

ΑΝΤ. Καλὰ, κύριε Δεματᾶ.

ΑΡ. (Συγκατανεύοντας σιωπηλᾶ). Λοιπόν... (ἐδῶ πέφτει ἡ αὐλαία κι' ἀνάβουν τὰ φῶτα).

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΣΚΗΝΗ Α'

Στὸ γραφεῖο τῆς Γραμματείας, στὴν ἴδια ὑπηρεσία. Ἐνα δωμάτιο ἰσόγειο καὶ μακρόστενο με δυὸ γραφεῖα, τὸ ἐν' ἀπέναντι στὸ ἄλλο. Στὸ χρημλὸ. ὑπάρχει μιὰ γραφομηχάνη. Στὸν ἀριστερὸ τοῖχο, μιὰ μικρὴ ἀρχειοθήκη. Μέσα στὸ γραφεῖο, τὸ ὁποῖο εἶναι σχεδὸν μισοφωτισμένο καὶ πῶ σκοτεινὸ πρὸς τὴ δεξιὰ μεριά, διακρίνεται ἡ Κωστῆ, λεπτὴ με μαῦρο κοστούμι πὸν δακτυλογραφεῖ. Λίγο πῶν 'κεῖ, ὑπάρχει ἓνα παράθυρο ἀνοιχτὸ κι' εἶναι ἀπόγευμα.

ΔΑΝ. (Γερασμένος κι' ἡμερος, στὴν ὄρι. Εἶναι ψηλός, με γκριζὰ μαλλιά καὶ παλὰ ροῦχα. Στὸ πρόσωπο, ἔχει θαθεῖς αὐλακειές. Μπαίνει ἀπότομα): Μὲ συμπαθᾶτε, δεσποινίς Κωστῆ. Κολησπέρα σας!

ΚΩΣ. (Αὐθόρμητα): Τὶ λέτε, κύριε Δᾶνο! Χορὰ μου εἶναι πὸν ἤρθατε. (Σηκώνεται γιὰ νὰ προσφέρει κάθισμα). Τὶ κάνετε;.. καθεῖστε!

ΔΑΝ. Εὐχαριστῶ, ἀλλά, δὲν εἶμαι ξένος (διάζεται νὰ πάρει μόνος του κάθισμα).

ΚΩΣ. Ἐναν κύριο Δᾶνο ἔχομε!

ΔΑΝ. Ἢ καλοσύνη σας. Καὶ χαίρομαι δλόψυχα πὸν εἶστε τόσο καλὴ. Τώρα κορίτσι μου—ἐγὼ εἶμαι πατέρας σας, τώρα—μεταξύ μας. Εἶμαστε ὅλοι παληάνθρωποι. Μονάχα σὲ σᾶς καὶ στὸν κύριο Πολίτη,

μιλάω και μιὰ φορά. Γέρασα, στὴ ζωὴ, κι' ἦρθα μέχρις ἐδῶ μὲ καθαρὸ πρόσωπο. Δὲν ἔχω παράπονο, Δόξα νάχει ὁ Θεός! Μόνο ποῦ, ὦρες—ὦρες, ὅταν κάθομαι ξενυχτόντας στὸ θυρωρεῖο, ἀναθυμιέμαι καὶ γεύομαι τὴ μονοξιά. Σφίγγεται ἡ ψυχὴ μου, καθὼς νοιώθω τὴν ἐρημιὰ μέσα στὸ σκοτάδι καὶ στὸ κρύο. Καὶ ξέρετε... κάνω σὰν μικρὸ παιδί. Περιμένω νὰ μετρήσω τὰ πατήματα καὶ ν' ἀκούσω τις φωνές ὄλων αὐτῶν πού περνοῦν ἀπὸ κεῖ, κάθε μέρα. Κι' ὁ νοῦς μου ξεμακραίνει, τότε. Χάνεται, στὰ περασμένα (*Συγκινεῖται*).. ὥσπου νὰ γαλατίσει τὸ ξημέρωμα. Κι' εἶμαι σάμπως νὰ γυρίζω ἀπὸ κάνα ταξίδι... κι' ὕστερα—ὁ Θεός νὰ συχωρέσει—δὲν κάνω, λέει, καλὰ τὴ δουλειά μου. Ἐπειδὴ δὲν εἶμαι (*διατάζει νὰ τὸ πει*)... τί; θὰ ἔπρεπε νὰ βάλω...—μὲ τὸ συμπάθειο!—στὰ μοῦτρα μου, γιὰ νὰ τοὺς κάνω, ἢ ἐπειδὴ δὲν ἔμυθα νὰ ξεσκονίζω τὰ παπούτσια τους. (*ἀποφαίνεται φιλοσοφικὰ*), Εἶστε νέα καὶ καλή. Σὰς τὸ λέω, κι' ἄς ξέρω λίγα γράμματα: ὅποιος δὲν εἶναι καθαρὸς καὶ τίμιος στὴ ζωὴ του, ὅ,τι καὶ νὰ κάμει κι' ὅ,τι καὶ νὰ ἔχει, εἶναι χαμένος. Λυποῦμαι πού σὰς κούρασα, ἀλλὰ κι' ἐγὼ ἄνθρωπος εἶμαι καὶ δὲν ἔχω ποῦ ἄλλοῦ νὰ τὰ πῶ.

ΚΩΣ. Καταλαβαίνω, κύριε Δᾶνο. Δυστυχῶς, οἱ ἄλλοι νομίζονται καλοί. Σὰς βλέπω σὰν τὸν πατέρα μου. Σὲ σὰς κιὶ στὸν κύριο Πολίτη, ἔχω κι' ἐγὼ τὸ θάρρος. Μήπως δὲν τὰ ξέρω; Πρέπει, ὅμως, νὰ ὑπομείνω. Σπουδαίνει, καθὼς ξέρετε, ὁ ἀδερφός μου. Εἴμαστε φτωχοὶ καὶ δὲν δυνόμαστε ἄλλοιῶς, ἀλλὰ, κι' αὐτοὶ τί θὰ κερδίσουν;. . Σὰς εἶπαν τίποτα;

ΔΑΝ. Ὅχι ἀκόμα, ξέρω πὼς λίγο εἶναι δῶ τὸ ψωμί μου. Κι' ἄς ἔχω ὀχτὼ χρόνια πού φυλάγω στὴν ἴδιαν αὐτὴ πόρτα.

ΚΩΣ. Καθὼς ξέρετε, προχτὲς ἀπόλυσαν δυὸ τρεῖς.

ΔΑΝ. Τὸν Κρότη, τὸν Ψύχα καὶ τὸν κύρ Θανάση, πού κοιμόνταν στὸ θυρωρεῖο. Τὰ ξέρω. Καὶ μένο, πρὶν ἀπὸ λίγο, ἔτσι μοῦ ἦρθε μὲ κείνη τὴ βρисиά, στὰ χρόνια μου!, τῆς κυρίας Ἀρέτη νὰ τὰ μουνιζώξω καὶ νὰ φύγω.

ΚΩΣ. (*Στ' ἀστεῖα*)... τῆς δεσποινίδος Ἀρέτη!..

ΔΑΝ. Ναί! ὅπως καὶ νὰ τὴν πεῖς, τὸ ἴδιο κάνει—, ναί, τῆς δεσποινίδος Ἀρέτη. Λοιπόν, ὅταν ἦρθε, σκεφθῆκα κι' ἐγὼ νὰ τῆς πῶ δυὸ κουβέντες, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι δὲν μὲ λογάριζαν. Κι' ἐκεῖ πού ἔκανε, τάχα, ἐπιθεώρηση στὸ θυρωρεῖο, θέλησα νὰ τῆς ἀναφέρω τὸ παράπονο πού εἶχα στὴν ὑπηρεσία. Ἀλλά, πρὶν προφτάσω κι' αὐτὴ—καλά, μὲ φώναξε. Πὼς δὲν κάνω καλὰ τὴ δουλειά μου καὶ νὰ πάψω νὰ εἶμαι τέτοιος. Σὰν τί;... Δὲν ξέρω τί ἤθελε, Τὴν εἶδα μονάχα καθὼς μὲ κυτιοῦσε σκληρά, στὰ μάτια, κι' ἀπὸ γύρω, χαίρονταν οἱ κόλακες κι' ὄλ' αὐτοὶ πού τῆς κάνουν τὸν καλό. Καὶ μὲ κύτταζαν μὲ μιὰ βαθειὰ μοχθηρία... Τῶχο μαχαίρι αὐτὸ, δεσποινὶς Τούλα.

ΚΩΣ. (*Σωπαίνοντας προσπαθεῖ ν' ἀποκρύψει κάποια ταραχὴ τῆς*).

ΔΑΝ. (*Χωρὶς ν' ἀντιληφθεῖ τίποτα*). καὶ νὰ φυλάγεται. εἶδα κείνον τὸν κύριο Δεματᾶ νὰ ἔρχεται δῶ τακτικά. Δὲν εἶναι καλὸς ἄνθρωπος... ἂν καὶ δὲν χρειάζονται συμβουλές. Τὰ ξέρεις καλύτερα. Τὰ ἴδια εἶπα καὶ στὸν κύριο Πολίτη, πού εἶναι χρυσὸς ἄνθρωπος κι' αὐτὸς κι' ἡ γυναίκα του. Σήμερα, ἦρθε πρωτὶ καὶ μὲ ρώτησε ἂν εἶδα κανέναν ἄλλον πρὶν ἀπ' αὐτόν, πού νὰ πῆγε στὰ γραφεῖα. Δὲν ξέρω τί νὰ τοῦ συμβαίνει, γιὰτὶ δὲν πρόλαβα γιὰ νὰ τὸν ρωτήσω, εἶταν πολὺ βιαστικός. (*παρατηρεῖ πὼς ἡ Κωσιτῆ ἔχει ταραχτεῖ*). Μὲ συγχωρεῖτε, δεσποινίς, δὲν ἤθελα νὰ σὰς πειράξω.

ΚΩΣ. (*Κρατημένα*). Ἄ, ὄχι κύριε Δᾶνο! ἴσια—ἴσια, σὰς εὐχαριστῶ. Μοῦ ἄξιζε. Γιατί, θέλησα νὰ πιστέψω, ξέρετε, πὼς, ὁ κύριος Δεματᾶς δὲν εἶταν τέτοιος. Ἀλλά, ξέρω πὼς ἔχετε δίκιο. Στὴν ἀρχή, γελάστηκα ἐπειδὴ τὸ ἤθελα. Ἐχετε δίκιο. Καὶ δὲν ἤξερα σὲ ποιὸν νὰ τὸ πῶ.

ΔΑΝ. Στὴν ἐποχὴ μας, οἱ ἄνθρωποι δὲν δείχνονται τόσο εὐκόλα. Βίβαια, πάντα ὑπῆρχαν οἱ κακοί. Ἀλλά, τώρα, οἱ πῖο πολλοὶ κοντεύουν νὰ λέν τοὺς καλοὺς κακοὺς. Ἀνάποδα, δηλαδή. (*Διακόπτεται, γιὰτὶ, στὸ παράθυρο προβάλλει ἓνα κοριτσιότικο κεφάλι, χιενισμένο χαριτωμένα*).

ΚΩΣ. (*Μέχρι δεκάξη χρόνων*). Ἐξῆ ἀπ' τὸ παράθυρο) Μπαμπᾶ!

ΔΑΝ. (*Σηκώνεται*). Ἡ Κατίνα! τ' εἶναι κόρη μου; Ἐδῶ εἶμαι.

ΚΟΡ. Μην ξεχεςαι! Ήρθα να σου πω πως ή μαμμά δέν θά περάση απόψε. Σου έφερα έγω τó φαγητό. Τ' άφησα στο θυρωρείο!

ΚΩΣ. Η κορούλα σας;

ΔΑΝ. Ναι, ή μικρή (προς τó παράθυρο). Καλά. Θάρθω, τώρα.

ΚΟΡ. Όχι, δέν είναι ανάγκη. Θα πεταχτώ, για λίγο, στην αγορά. Και θα ξανάρθω (φεύγει).

ΔΑΝ. Καλά! (Ξανά στη Κωστή). Τα καυμένα τα παιδιά! Σάν τι να τους κάνω παραπίνω άπ' ό,τι μπορώ;

ΚΩΣ. Φτάνει πού είστε καλός, κύριε Δάνο. Κι' ή ζωή δική τους είναι.

ΔΑΝ. Δεκάξη χρόνων, τó μαύρο, και δουλεύει. Σήμερα είχε ρεπό, κι' ήρθε από 'δω, για να ξεκουράσει τή μητέρα της. Τις άλλες μέρες βρίσκεται όρθια, στο πρακτορείο. Πουλάει ένα σωρό λαχεία κι' είναι στο πδι όχτώ ώρες. Τουλάχιστο να ήξερε να διαλέξει ένα λαχείο πού να κέρδιζε.. Θα είταν εύλογία, ξέρετε. Πάντοτε, ή Κατίνα, είναι με τó γέλιο στο στόμα... Άλλά, άς είναι (γελόντας). Μοιράζει στους άλλους τήν εύτυχία της τύχης. Κι' αυτό είναι τó πιο δύσκολο. (Κάνει να φύγει). Όμως, πολλά δέν είπα; Πρέπει να πηγαίνω!

ΚΩΣ. Όχι, ακόμα. Κι' ύστερα, θα ήθελε να ξερετε πως δέν με πείραξε ή συζήτηση. Λυπήθηκα μονάχα πού ό κύριος Δεματās δέν είταν αυτός πού έλεγε, στην άρχή: ένα παιδι άθώο, πού του έλλειψε ή άτμόσφαιρα της οικογενείας. Μου είχε πει πως γροίκησε όρφανό και πως δάκρυζε όταν έβλεπε τα παιδιά πού έχουν τήν εύτυχία να φωνάζουν τ' όνομα των γονιών τους. Γι' αυτό, κύριε Δάνο, τόν συμπόνεσα και τόν λυλάμαι για τήν κατάντια του.

ΔΑΝ. Είναι αλήθεια πικρό...

ΚΩΣ. (Σηκώνεται): κάποιος έρχεται (άκούονται βήματα).

ΔΑΝ. Ναι, και πρέπει ν' αλλάξουμε κουβέντα (φωναχτά)...Λοιπόν, αυτό μου έδωσε μόνο, δεσποινίς Κωστή.

ΟΙΚΟΝΟΜ. (Άνοιγοντας μιá πλαινή πόρτα, εμφανίζεται. Είναι ζωηρός κι' εύθυμος. Στή μασκάλη του, έχει έναν φάκελο χαρτιό). Έδω είστε; Κρίμα πού δέν ήξερα, κι' έψαχνα για καταφύγιο.

ΔΑΝ. (Σε φιλικό πνεύμα): Ποϋ εύκαιρείτε, κύριε Οικονόμου, για να θυμάστε κιόλα!

ΚΩΣ. (Τò ίδιο). Άρραβωνιασμένο παιδι σεις, τώρα. Άλήθεια, τι γίνεται ή Βάσω; Έχω έναν καιρό να τήν ιδω.

ΟΙΚΟΝ. (Εύθυμα). Επιμένει να συναντηθούμε σ' ένα κατάστημα γυμναστικών. Κι' έμένα μ' έκαψαν τα μάτια της δεσποινίδας Άρέτη.

ΚΩΣ. Πές το ψέματα; Έ! Κύριε Δάνο, τα λέει για να μην τα πούμε.

ΔΑΝ. (Και πικρόχολα). Άχ! αυτά τα μάτια μ' έκαψαν κι' έμένα...Κι' ό Θεός, μάρτυς μου! (Στό μεταξύ χτυπάει τó τηλεφώνο).

ΚΩΣ. (Πηγαίνοντας να πάρει τ' άκουστικό). Κι' αυτή θα είναι (τηλεφωνεί). Σεις κύριε πολίτη,... μιá στιγμή να ρωτήσω... Ναι, στα γραφεία είναι. Όλοι σας, βλέπω, ενδιαφέρεστε.

ΟΙΚΟΝ. Δώστον έμένα (άπλώνει να πάρη τ' άκουστικό).

ΔΑΝ. (Φεύγοντας προς τήν πόρτα), πέστε τα. Έγώ σās χαιρετώ.

ΚΩΣ. Στο καλό. Κι' εύχαριστώ, κύριε Δάνο.

ΟΙΚΟΝ. Θα σās ιδω, αργότερα. Γειά σας!

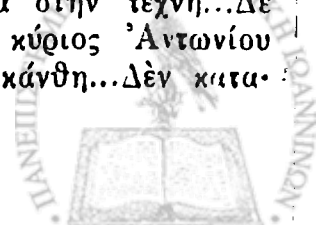
ΔΑΝ. Ναι κύριε Οικονόμου (βγαίνει).

ΚΩΣ. (Καθώς δεινει τó τηλεφώνο). Κύριε Πολίτη, πάριε τόν άλλον αντίηλο για τή...

ΟΙΚΟΝ. (Ένω τηλεφωνεί)...γόησσα! Τάκη, άκου ή δεσποινίς Άρέτη σε ζητά παντού.. Ναι, χαλάει τόν κόσμο...Δέν ξέρω πάντως, τηρείται μυστικό, αλλά, άπό άκριτομύθιες, διαδίδεται πως... περίμενε, ρε άδερφέ! Τι τρομάζεις;... Ναι, λοιπόν, λέει πως, μιá και τα καταφέρνεις καλύτερα ως ζωγράφος παρά ως λογιστής, αποφασίζει να ποζάρει για μιá σπουδή γυμνού.. Τι γελάς!.. ά, όχι. Έγώ σκισάρω μονάχα.

ΚΩΣ. (Γελάει ανοιχτά).

ΟΙΚΟΝ. (Συνεχίζοντας στο τηλεφώνο). Θέλεις τή μακέτα; Ναι!, αλλά ρώτησε την πρώτα...Ω!, δέν άμφιβάλλω πως αυτό θα είταν μιá προσφορά στην τέχνη...Δε μου λές: πού είσαι; Ό κύριος Άντωνίου είλε πως πήγες στην Άκάνθη...Δέν κατα-

λαβαίνω, Τάκη... Δὲ λέγονται ἀπὸ τηλεφώνου; Εἶναι τίποτα σοβαρό... Ναί, κι' ὁ κύριος Κόλλας εἶναι. Κι' ἐγὼ ἔχω νὰ συζητήσουμε τὰ ἴδια ἐνδιαφέροντα. Στὶς δυόμισυ. θ' ἀνταμώσουμε στὸ «Παλλὰς», ἀπ' ἔξω ποῦ εἶναι τὸ καφφενεδάκι... Γειά σου. (Κλείνει τὸ τηλέφωνο κι' ἀπευθύνεται πρὸς τὴν Κωστή). Κάτι τοῦ συμβαίνει. Σκέψου, τώρα, ἀφοῦ ἦρθε δῶ αὐτὴ ἡ γερασμένη δεσποινίδα!...

ΚΩΣ. Σὰν τὶ, κύριε Οἰκονόμου;

ΟΙΚΟΝ. Δὲν μοῦ εἶπε τίποτα τὸ συγκεκριμένο. Ἄλλὰ, ἀπ' ὅ,τι κατάλαβα, δὲν θὰ εἶναι καθόλου εὐχάριστα. Δὲν ξέρω, Τούλα. Ὁ Τάκης εἶναι δῶ, ἔξω ἀπ' τὸ κλίμα του. Εἶναι ἓνας πραγματικὸς καλλιτέχνης, τὸν ὁποῖο, δυστυχῶς, οἱ ἀνάγκες τῆς ζωῆς κι' οἱ περιστάσεις τὸν ἔριξαν ἀνάμεσα σ' αὐτὸν τὸν ἀνόμοιο κι' ἐτερόκλητο κύκλο. Τὸν λυπᾶμαι, ξέρεις, πὶο πολὺ κι' ἀπ' τὸν ἑαυτό μου.

ΚΩΣ. Ἔχετε δίκη. Προχτὲς, μοῦ ἀνοίξε τὴν καρδιά του. Κάθε πρωτὶ—μοῦ ἔλεγε—στήνω τὸν ἑαυτό μου στὸν τοῖχο. Κι' ὕστερα, σκοτωμένον, τὸν παίρνω στὸν ὦμο, γιὰ νὰ πάω σ' αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία. Εὐτυχῶς ποῦ ἔχω πάντα τὸ ἀνθισμένο χέρι τῆς γυναίκας μου. Κι' ἡ θυσία μου στὴ δουλειὰ τούτη, ἔτσι ἔχει τὸ ὠραῖο νόημα. Ναί, κι' εἶναι πράγματι, αὐτοὶ οἱ δυὸ, ἓνα ὁμορφο ζευγάρι, ἀκόμα καὶ ἀνάμεσα στὶς ἀντιεξοότητες ποῦ ἀντιμετωπίζουν.

ΟΙΚΟΝ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς, ἐκτὸς ἀπ' τὸ εἶδος τῆς δουλειᾶς—ποῦ θὰ ἔκανε πὶο πολὺ γιὰ ἓναν μπαγάλη—, ὁ Τάκης εἶναι καὶ καταχρεωμένος. Ἄλλοιῶς, θὰ μποροῦσε νὰ βρεῖ καμμιάν ἄλλη ἐργασία, ποῦ νὰ μὴν τὸν ἀντιστρατεύονταν τόσο. Καὶ σὰν δὲν ἔφταναν αὐτά, χρεώθηκε κι' ἀκόμα, γιὰ νὰ παντρευτεῖ... Ἄλλά, θὰ πεῖς, τὶ νὰ ἔκανε, ἀφοῦ κι' οἱ γονεῖς τῆς γυναίκας του ἤθελαν ἄλλον; (Γελώντας θεωρητικά). Ἔλα, ντέ;... δὲν τὸν ἤθελαν κιόλα! (Μισοειρωνικά). Ἡ δική μου πεθερά, τοῦλάχιστο κόπτεται νὰ παντρευτῶ τὴ Βάσω. Ἔστω κι' ἀπὸ συμφέρον. Κατῶρθωσε νὰ σχηματίσει τὴ σωστὴ ἀντίληψη τοῦ πράγματος. Μπορεῖ ἀργὰ—δὲν ξέρω ἂν εἶχε καὶ πρὶν τὰ ἴδια μυαλά—, ὅμως ἀρκεῖ ἐγκαίρως. Ἐνῶ, αὐτοὶ ποῦ πᾶν γιὰ τὴν δῆθεν ἀξιο-

πρέπεια καὶ τὰ παρόμοια, φαίνεται πὼς χάνουν εὐκολώτερα στὴ ζωὴ. Γιατὶ ἀκριβῶς, τοποθετοῦν ἔξω ἀπ' αὐτὴν τὸν ἑαυτό τους. Καὶ τέτοια λάθη δὲν συγχωροῦνται, ἀκόμα, κι' ὅταν τὸ μετανοιώσει κανεὶς. Τότε, ὅλοι αὐτοί, χάνουν καὶ τὴν ψυχραιμία τους. Ἐν ὀνόματι τῆς ὁποίας ἐπαιξαν. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατοι ὅσοι ἀρνοῦνται τὴ ζωὴ καὶ πρὶν καὶ ὕστερα.

ΚΩΣ. Σὰς θαυμάζω. Μιλᾶτε σὰν ποιητῆς!

ΟΙΚ. Γιατὶ κι' ἡ ἀλήθεια εἶναι ποίηση. Κι' ὁ Τάκης ἐδῶ, ἓνας ὠραῖος στίχος, βαλμένος ἀνάμεσα στὶς πὶο δραματικὲς ἀντιθέσεις.

ΚΩΣ. Νομίζω πὼς αὐτὸ θὰ ἤθελαν νὰ ποῦν οἱ ἄνθρωποι.

ΟΙΚ. Εἶναι ἀλήθεια. Κι' οἱ ἄλλοι, οἱ ἀρνητικὲς καὶ γερασμένες ὄψεις τῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι τὸ μῖσος τῆς Ἀρέτη, οἱ κωμικὲς πόζες τοῦ Ἀντωνίου, ἡ τραγικὴ δουλικότητα τοῦ Δεματᾶ—νὰ ποῦμε—δὲν ἀποτελοῦν παρὰ τὴ δραματικὴ ἐπαλήθευση αὐτῆς τῆς δυστυχίας. Κι' ὁμοιάζουν νὰ εἶναι τὰ κακοτυπωμένα ἀντίγραφα τῶν αὐλοκολάκων μιᾶς ἐποχῆς, ποῦ τὴν ἔθαψαν οἱ ἀράχνες στὸς πύργους τοῦ δέκατου ἑβδομοῦ αἰῶνα. Ἄλλοίμονο, σὲ κείνους ποῦ κάνουν ἀκόμα τὸ σφάλμα ν' ἀλλάζουν τοὺς ρόλους τῶν ἀνθρώπων στὴ ζωὴ. Καὶ φαντάσου πὼς θὰ εἶταν ὁ κόσμος, ἂν αὐτοὶ μποροῦσαν νὰ ἔχουν καὶ ἰδανικά!

ΚΩΣ. Ἔχετε δίκη. Μιὰ φίλη μου...

ΟΙΚ. Ἔψαχνε μήπως γιὰ νὰ βρεῖ ἀνάμεσα τους τὸ Ρωμαῖο;

ΚΩΣ. ...Δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει.

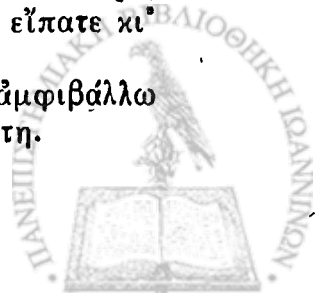
ΟΙΚ. ...Κι' ἀσφαλῶς, ἀφοῦ θὰ εἶδε, ὁ ἔρωτας θ' ἀπῆλθεν ἄνευ καρδίας!

ΚΩΣ. Ὡστόσο τῆς κόστιζε, ὕστερα, ποῦ δὲν ὑπῆρχε. Γιατὶ, εἶχε τὴν ἐγκαρτέρηση νὰ πιστέψει.

ΟΙΚ. Γιὰ ποιόν, δηλαδή!

ΚΩΣ. Γιὰ κάποιον, περίπου τέτοιον. Ξέρετε, εἶταν ἓνα κορίτσι ποῦ εἶχε ἀναζητήσεις καὶ ὄνειρα. Τώρα, ὕστερ' ἀπὸ μιὰ πάλι μέσα της, πρὶν ἀπὸ κάμποσο καιρό, ἦρθε καὶ μοῦ εἶπε τὰ ἴδια ποῦ εἴπατε κι' ἐσεῖς!

ΟΙΚ. (Χαριτολογώντας). Δὲν ἀμφιβάλλω πὼς θὰ εἶταν ἡ δεσποινίδα Ἀρέτη.

ΚΩΣ. Αὐτὴ δὲν παθαίνει τίποτα (καταπιάνεται σὴ γραφομηχανή).

ΟΙΚ. (Καθὼς ἀνοίγει τὸ φάκελλο, γιὰ νὰ ἐργασθεῖ). "Αχ! ἔτσι εἶναι! (Σὸν νὰ μο-
νολογεῖ)... Κι' ἄς κατεβήκαμε, μιὰ ὀλόκληρη
γενιά, ἀπὸ ψηλές κορφές. Κυνηγήσαμε
τὸν ἥλιο καὶ πιστέψαμε σὴν ὑπόσχεση τῆς
ἐποχῆς μας... Καί, τώρα, τ' ἀφήσαμε ὅλα!
ὠραῖα ὄνειρα σὸ προαύλιο τοῦ Πανεπιστη-
μίου... Στους χρυσοὺς ὀρίζοντες τῆς ἐφηβι-
κῆς μας ἡλικίας... Κι' ἤρθαμε ὡς ἐδῶ. Γυ-
μνοὶ κι' ἀνάπηροί... Εὐτυχῶς πὸ μᾶς ἀ-
πόμεινε ἡ κατάκτηση τῆς ζωῆς. Γι' αὐτὸ
καὶ μᾶς μισοῦν, ὅσοι τὴν ἔχασαν.

ΚΩΣ. (Ἐνῶ ἐργάζεται). Σὲ ποιὸν ἀπεν-
θύνεσθε, κύριε Οἰκονόμου;

ΟΙΚ. Στὸν ἑαυτὸ μου—στὴ ζωὴ ὀλό-
κληρη. (Στὸ μεταξύ, χτυπάει τὸ τηλέφωνο.
"Ο Οἰκονόμου κάνει νὰ σηκωθεῖ).

ΚΩΣ. Πᾶρτε το, δὲν πειράζει. Κι' ἂν
θέλουν ἔμένα...

ΟΙΚ. (Παίρνει τ' ἀκουστικό):.. "Ορίστε.
Μιὰ στιγμή (προτείνοντας). Ἐσῶς θέλουν,
δεσποινίς.

ΚΩΣ. (Σηκώνεται καὶ παίρνει τ' ἀκου-
στικό). Ἐμπρός... Σεῖς εἶστε, κύριε Δεματᾶ;

ΟΙΚ. (Κάνει ἓνα μορφασμὸ δυσαρέσκει-
ας).

ΚΩΣ. ...Ποιὸς μὲ θέλει;... Δὲν καταλα-
βαίνω... εἶπε ἡ δεσποινίς Ἀρέτη;... Καλά,
ἔρχομαι.

ΟΙΚ. Προηγῆθηκε ὁ δορυφόρος. Σᾶς
λυπᾶμαι γιὰ τὴν πρόσκληση τῆς Ἀρέτη.

(Ξαναχτυπάει τὸ τηλέφωνο, σὴ στιγμή
πὸν ἡ Κωσιτῆ ξεκινάει νὰ βγεῖ. Τὸ παίρνει
ὁ Οἰκονόμου).

ΟΙΚ. Ἐμπρός! Ἐσὺ Τάκη... τὴ δεσποι-
νίδα Κωσιτῆ; (δίνει τ' ἀκουστικό σὴν Κω-
σιτῆ).

ΚΩΣ. "Ορίστε, κύριε Πολίτη... ποιὸ
χαρτί, τὴν καταμέτρηση ταμείου πὸν φέρα-
τε χτῆς τὸ ἀλόγευμα;... ὄχι, δὲν ἰόφτιαξα...
Καλά, δὲ τὸ δακτυλογραφῶ... Τὸν ἀριθμὸ
θέλετε;... πρέπει νὰ κυττάξω. Εἶναι ἀνάγκη
τώρα;

ΟΙΚ. Τί χαρτί;

ΔΑΝ. (Βιασικὸς ἀπ' τὴν πόρτα). Δε-
σποινίς Κωσιτῆ, ὁ κύριος Ἀντωνίου μ' ἔ-
στειλε νὰ σᾶς πῶ νὰ πᾶτε ἀμέσως σὴ γρα-

φεῖα. Ἡ δεσποινίς Ἀρέτη πειμένει. Ἐλᾶ-
τε γρήγορα (φεύγει).

ΚΩΣ. Ἀκοῦστε. Τώρα μὲ ζητᾶ ἡ δε-
σποινίς Ἀρέτη.. Τί νὰ κάμω;... Δὲν ξέρω
ποῦ ἔβαλα καὶ τὸ χαρτί.

ΟΙΚ. (Παίροντας τ' ἀκουστικό): "Ακου
Τάκη, ἐδῶ Θᾶνος ἡ δεσποινίς Κωσιτῆ δὲν
εὐκαιρεῖ (Κάνει νόημα σὴν Κωσιτῆ νὰ φύγει)
Θὰ φέρω ἐγὼ τὸ χαρτί... Νοί, ἂν εἶναι γιὰ
τὸν ἀριθμὸ, ξανατηλεφώνησε ὕστερ' ἀπὸ
κᾶνα τέταρτο—εἴκοσι λεπτά

ΚΩΣ. (Χαιρετῶντας, βγαίνει).

Α ὕ λ α ί α

ΣΚΗΝΗ Β'

Ξανά σὸ γραφεῖο τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ Οἰ-
κονόμου εἶναι ὀρθίος καὶ παράπλευρα, μὲ τὰ
χέρια σταυρωμένα σὸ στήθος, ὁ Ἀντωνίου. Ἀ-
πέναντι σὸν Οἰκονόμου, ἡ Ἀρέτη, κάθοντας
μὲ τὸνα πόδι πάνω σ' ἄλλο. Καπνίζει, καθὼς
συνομιλεῖ μὲ τὸν οἰκονόμου.

ΑΝΤ. (Προσέχοντας καὶ τὴν Ἀρέτη).
Νομίζω, κύριε Οἰκονόμου, πὸς θύπρεπε
νὰ εἶχατα ξεκαθαρίσει τὴν ἀπιψή σας. Ἡ
θέση σας δὲν συμβιβάζονταν μὲ τὴ συμπε-
ριφορὰ σας.

ΑΡ. Δὲν ἀντιληφθήκατε, φαίνεται, τὴν
ἀποστολή μας, κύριε Οἰκονόμου, Ἀντικει-
μενικὸς σκοπὸς τῆς ὑπηρεσίας μας εἶναι ἡ ἐξύ-
ψωση τοῦ ἠθικοῦ, πνευματικοῦ καὶ βιοτι-
κοῦ ἐπιπέδου τῶν κα οἰκῶν σὴν ὕμνηδρο.

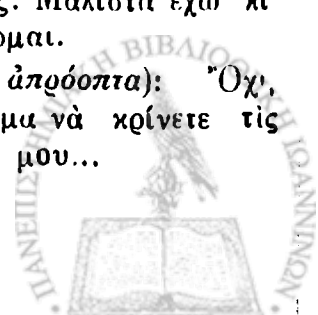
ΟΙΚ. (Παρακολουθεῖ τὴν Ἀρέτη μὲ
κάποια εἰρωνεία).

ΑΡ. Ἐνῶ, ἀνίθεται, ὅλες οἱ δικές
σας ὀμιλίες, κι' οἱ συμβουλές ἀκόμα σὸν
χωρικούς ἀγρότες, εἶναι ἀνατρεπτικῆς σὸ
ἔργο μας.

ΑΝΤ. (Γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἀμέτοχος, σὴ
συζήτηση). Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πὸς..

ΟΙΚ. (Κυττώντας κατάματα τὴν Ἀρέτη).
Δεσποινίς Ἀρετη, κι' οἱ δυὸ εἶμαστε ὁ
ἓνος σὴ διάθεση τοῦ ἄλλου. Κι' ὅπως
μπορεῖται νὰ μὲ ἀπολύσετε, ὀποῖε κρίνε-
ται καλὸν, ἔτσι κι' ἐγὼ ἔχω τὸ δικαίωμα
νὰ κρίνω τὴν πράξη σας. Μάλιστα ἔχω κι'
ὑποχρέωση, ἀφοῦ κρίνομαι.

ΑΡ. (Ἐξοργίζεται ἀπόροπια): "Ὀχι,
δὲν σᾶς δίω τὸ δικαίωμα νὰ κρίνετε τίς
πράξεις μου. Ἐνώπιόν μου...

ANT. (Ταράζεται).

OIK. Οί πράξεις του καθενός, άποτε-
λοῦν τὴν κριτικὴ του.

AP. Κύριε Οικονόμου, φτάνει. Προ-
σέξτε τὰ λόγια σας.

OIK. Δὲ φταίω γι' αὐτό.

AP. (Μ' ἔξαψη) Πηγαίνετε!

OIK. (Πειραγμένος). Κάνετε κατάχρηση
(καθὼς βγαίνει) κι' ἡ ἐξύψωση τῆς ὑπαί-
θρου, δεσποινίς Ἀρέτη, δὲν γίνεται κατ'
αὐτὸν τὸν τρόπο κι' οὔτε ἀπ' αὐτὴ τῆ θέση.
Κι' ἔχετε ὑπ' ὄψει σας (θυμωμένα), πὼς
ἀπ' ὅ,τι κάνετε χωρὶς δυσκολία, δὲν ἀπο-
μένει τίποτ' ἄλλο παρὰ ἡ ὑπογραφή σας,
στὴ χαρτιά.

ANT. (Ἐπεμβαίνοντας, ἀπὸ καθῆκον).
Σὰς παρακαλῶ, κύριε, φτάνει!..

AP. (Μανιακά). Ἔξω!

OIK. (Ὀργισμένος). Ἀπὸ ποῦ ἔχετε
τὸ δικαίωμα καὶ τὴν προέλευση; Καὶ τί
ξέρετε σεῖς γιὰ τὴν ὑπαίθρο; Σὰς προσφέ-
ρω τὴν ἐργασία μου ὄχι γιὰ νὰ μ' ἔξευτε-
λίσετε. Καὶ πιστεύω πολὺ λιγώτερο ἀπ'
ὅτι σεῖς γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας.

AP. (Στὸ θυμὸ της, κάνει νὰ δείξει
στὸν Οικονόμου τὴν πόρτα. Τῆς πέφτει τὸ
τσιγάρο καὶ καθὼς σκύβει νὰ τὸ πάρει,
κνιτάζει ἐχθρικά τὸν Οικονόμου).

OIK. (Συνεχίζοντας): Οἱ μεγαλοφυῖες
κι' οἱ μεγαλοψυχίες δὲν κρύβονται. Κι'
οὔτε διορθώνονται τὰ πράγματα μὲ τίς
φωτογραφίες πὺ δημοσιεύονται στὶς ἔφη-
μερίδες.

AP. Εἶστε ἀναιδής!

OIK. Ἐπειδὴ λεω τὴν ἀλήθεια!

AP. (Κνιτάζοντας καὶ πρὸς τὸν Ἀν-
τωνίου): Δὲν εἶστε ἄλλο ἀνεκτός, στὴν ὑλη-
ρεσία.

ΔΕΜ. (Διαγράφεται βαθειὰ, στὴν πόρτα,
ἡ παρουσία του).

OIK. Γιὰ νὰ ἐπιτύχετε (κάνοντας εἰρω-
νικά καὶ σχηματικὴ χειρονομία) τὴν ἀνύ-
ψωση τοῦ ἠθικοῦ ἐπιπέδου!

Στὸ σημεῖο αὐτὸ, ἐνῶ βγαίνει ὁ Οἰκο-
νόμου, ἡ Ἀρέτη ἀνάβει τσιγάρο).

Α ὕ λ α ί α

ΣΚΗΝΗ Γ'

Στὸ ἴδιο γραφεῖο, ὁ Ἀντωνίου, κι' ὁ Πο-
λίτης. Εἶναι ἡ συνάντηση πὺ συμφώνησαν τὸ
πρωτὶ. Συζήτηση προχωρημένη.

ANT. Δὲ βλέπω κι' ἄλλη λύση, ἀφοῦ
τὰ χρήματα θὰ πρέπει νὰ ξαναμποῦν στὴ
θέση τους, πράγμα—καθὼς λέτε—ἀδύνατο,
καὶ νὰ δικαιολογήσουμε προσωρινὰ τὴν
κατάσταση. Καὶ, στὴν περίπτωσή αὐτῆ, θὰ
πράξω πᾶν τὸ δυνατόν. Ἐν ἀνάγκη, θὰ
χρησιμοποιήσω ἀκόμα καὶ τὴν προσωπικὴ
μου ἐπιρροή.

ΠΟΛ. Καλὰ, ἔστω! Ἀλλὰ, πὼς θὰ
δικαιολογήσουμε τὴν εἴσπραξη, ὅταν ἐπι-
στραφοῦν τὰ χρήματα, στὸ ταμεῖο;

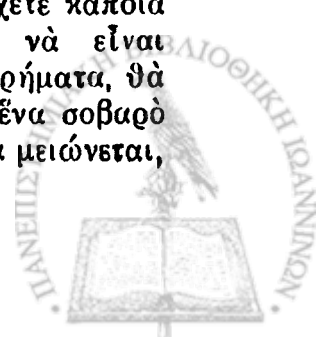
ANT. Δὲ γίνεται νὰ φανῆ πὼς, αὐτὰ
τὰ χρήματα τὸ παίρνω—εἰκονικὰ καὶ μν-
ταξὺ μας, βέβαια—ὡς διευθυντῆς, διὰ ἐκ-
τέλειαν ὑπηρεσίας, ἐπὶ ἀποδόσει λογαρια-
σμοῦ;

ΠΟΛ. Βέβαια. Κι' εἶναι τὸ μόνο πὺ
χωραεῖ. Μὲ τὴ διαφορὰ, πὼς πρέπει, ἡ
ἀπόδοση νὰ γίνεται ἐντὸς ὠρισμένου χρο-
νικοῦ διαστήματος, δεκαπέντε—εἴκοσι μέ-
ρες, τὸ πολὺ. Κι' ὕστερα, τὸ ποσὸν εἶναι
κάπως μεγάλο. Δὲν ξέρω πὼς θὰ δυνηθῶ
νὰ τὸ δικαιολογήσω, στὸ ἐλεγκτήριο.

ANT. Ὁ ἄνανεώνουμε τὴν προκαταβολή,
κάνοντας κανονικὰ κι' ἀπὸ μία εἰκονικὴ
ἀπόδοση. Κι' ὅσο γιὰ τὸ ἐλεγκτήριο, μὴν
ἀνησυχεῖτε. Γιατὶ, οἱ Μανδαρίνοι στὸ κέν-
τρο, ὅταν ἀντιληφθοῦν πὼς κι' ἀπὸ ἄδῶ
ὑπάρχουν τὰ μέσα, δὲν ἀνακατεύονται στὶς
ἀνώμαλες περιπτώσεις. Φοβοῦνται πὺ
πολὺ τὸ μπλέξιμο παρὰ τὸ ξεκαθάρισμα.

ΠΟΛ. Ξέρω πὼς ἔχετε δίκαιο. Κι'
εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ δεχθῶ τὴ θυσία,
πὺ κάνετε δῶ. Γίνεται! ἀλλὰ, καθὼς κα-
ταλαβαίνει, πολὺ βαρὺ.. Σὰς εὐχαριστῶ,
κύριε Ἀντωνίου. Καὶ θὰ φροντίσω νὰ σὰς
ἀπαλλάξω ἀπὸνα τέτοιο βάρος, γιὰ νὰ τὸ
φορτωθῶ ἐξολοκλήρου ἀπέναντί σας. Σὺμ-
φωνα στὶς ἀρχές μου.

ANT. Μονάχα, κύριε Πολίτη, ἔχω νὰ
σὰς προτείνω κι' ἀκόμα κάτι, χωρὶς παρε-
ξήγηση. Δηλαδή: Ἐπειδὴ δὲν ἔχετε κάποια
συγκεκριμένα εἰσοδήματα, ὥστε νὰ εἶναι
δυνατὸν νὰ βρεῖτε γρήγορα τὰ χρήματα, θὰ
πρέπει ν' ἀφήσετε, κάθε μῆνα, ἕνα σοβαρὸ
μέρος ἀπ' τὸ μισθὸ σας. Καὶ νὰ μειώνεται,

κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τὸ χρέος. Καὶ σιὸ μεταξί, ἂν ἀνακαλυφθοῦν κιόλα τὰ λεπτά, ἀκόμα καλύτερα. Θὰ ἔχετε κι' ἕναν κόμπο.

ΠΟΛ. Τὸ ὑπολόγισα κι' ἐγώ. Θὰ περιουσιθῶ, ὥστε ἀπ' τὶς τρεῖς χιλιάδες πού παίρνω, ν' ἀφήνω τὶς δυό.

ΑΝΤ. Ὅχι καὶ τόσο. Εἶστε νέοι καὶ πρέπει νὰ ζήσετε κάπως, νὰ χαρῆτε λίγο. Κι' ὕστερα, νειόπαντροι, χρειάζεστε καινούργιο νοικοκυριό. Πόσα παίρνει, στὴ βιβλιοθήκη, ἡ γυναίκα σας,—πάνω ἀπὸ χίλιες πεντακόσιες;

ΠΟΛ. Μονάχα χίλιες διακόσιες.

ΑΝΤ. Καὶ πῶς θὰ ζήσετε μὲ δυὸ χιλιάδες—ὄχι καὶ σωστές—, στὸν κάθε μῆνα! Μὴν ξεκινᾶτε κι' ἐδῶ σὰν καλλιτέχνης. Ὑστερα, ὅταν θὰ κάνετε κανένα παιδί, θὰ σᾶς εἶναι πιὸ δύσκολο. Νά, ἐμεῖς στὸ σπίτι, τέσσερες ἄνθρωποι, θέλομε πάνω ἀπὸ ἑπτὰ χιλιάδες τὸ μῆνα. Καί, στὸ κάτω—κάτω, τί φταίει κι' ἡ γυναίκα σας!

ΠΟΛ. Θαυμάσια τὰ ὅσα εἶπατε. Μόνο πού εἶστε ὄξω ἀπ' τὸ χορό. Κι' εἶμαι βέβαιος, τώρα πιὸ καλά, πῶς κάπως ἔτσι ξεκινοῦν οἱ καλλιτέχνες. Τὸ δράμα θὰ εἶχε καλῶς, ἂν τὸ παίρναμε σὰν καλλιτέχνες.

ΑΝΤ. Σᾶς ἐκτιμῶ, κύριε Πολίτη. Κι' ἤθελα νὰ εἶμαι τὸ ἴδιο βέβαιος καὶ γιὰ τὴν ἐπιτυχία σας, στὸν τομέα τῆς τέχνης. Ν' ἀφήσετε, στὸ χρέος αὐτό, ὅ,τι μπορεῖτε. Μονάχα, καθὼς ἐννοεῖτε κι' ὁ ἴδιος, νὰ μὴν δώσετε ἀφορμή, στὸ μεταξύ. Νὰ εἶστε ἀφανής, ὅσο γίνεται. Μόλις κατώρθωσα ν' ἀλλάξω τὶς διαθέσεις τῆς Ἀρέης.

ΠΟΛ. (Δείχνοντας σιὸ σιῆθος του). Ἐδῶ πατάει, στὴν ἀναπνοή. Ξέρω πῶς θὰ πρέπει νὰ μὴν ὑπάρχω.

ΑΝΤ. Μὴν πειράζεστε. Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι εἰλικρίνεια, καθὼς τὴ θέλετε... Ξέρετε πῶς ὁ κύριος Οἰκονόμου κινδυνεύει νὰ χάσει τὴ θέση του;

ΠΟΛ. Πῶς, ἀλήθεια;

ΑΝΤ. Θέλησε—πρὶν ἀπὸ λίγο—ν' ἀλλάξει τὰ πράγματα· πιάστηκε μὲ τὴν δεσποινίδα Ἀρέτη. Τώρα, καὶ νὰ βρεῖ ἀκόμα τὸ δίκιο του, θὰ εἶναι ἀργά. Γι' αὐτό, σᾶς τὰ εἶπα.

ΠΟΛ. Τὸ ξέρω! κι' ὁ Οἰκονόμου;

ΑΝΤ. Τὰ προκάλεσε. Ζήτησε νὰ τὴν ἐλέγξει. Τὸν ξέρετε τὸν Οἰκονόμου... Τέλος

πάντων, (κυτιάζει τὴν ὄρα)... Εἶναι τέσσερις κι' εἴκοσι πέντε. Δὲν εἰτοιμάζετε τὴν ἀπόδειξη. Καὶ νὰ μὴν τὸ πῆτε πουθενά. Φαντάζομαι νὰ τὸ καταλαβαίνετε αὐτό.

ΠΟΛ. (Σηκώνεται).

ΔΕΜ. Χαίρετε! Κύριε Ἀντωνίου, ἄρχουσα;

ΑΝΤ. (Χωρὶς σημασία). Μιὰ στιγμή! Κύριε Δεματῶ (καὶ τοῦ δείχνει τὴν πόρτα)!

ΔΕΜ. (Κάνοντας ἕνα νεῦμα χαιρετισμοῦ, φεύγει).

ΠΟΛ. (Φέρνει τὴν ἀπόδειξη γιὰ ὑπογραφή, σιὸν Ἀντωνίου).

ΑΝΤ. (Ἀφοῦ ὑπογράφει καὶ δίνει τὴν ἀπόδειξη σιὸν Πολίτη, ἀσιεινόμενος). Καὶ τώρα, δώστε μου τὶς σαράντα τρεῖς χιλιάδες!

ΠΟΛ. (Προσαρμοσμένος σιὸ χωρατό)! Κατὰ τὴν ὑπογραφή σας, τὶς πήρατε.

ΑΝΤ. Ἄνείστην παληάνθρωπος, θ' ἄλλαζαν οἱ ὄροι, βίβαια.

ΠΟΛ. Βλέπετε πῶς ἀναγνωρίζετε τὴν ἀναίρεση, στὰ ὅσα λέτε; Κι' ὅμως, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος, ἡ δέσμευση δὲν ἔχει καμμιά δύναμη. Κι' αὐτὸ ἰσχύει γενικώτερα, στὴ ζωὴ. Παίρνω τὴν ὑπογραφή σας καὶ γίνομαι ὑπόχρεος. Ὑποφέρω τὸ βάρος τῆς.

ΑΝΤ. Εἶναι δραματικό, γιὰ τὸ θέλομε νὰ εἶναι.

ΠΟΛ. Ἀντίθετα. Γιατὶ δὲν τὸ θέλομε (Βάζει τὴν ἀπόδειξη σιὸ χρηματοκιβώτιο)

ΚΟΛ. (Κοντόχοντρος μὲ γυαλιὰ παρουσιάζεται σιὴν πόρτα, διακόπτοντας τὴ συνομιλία, καὶ χαιρετόντας, πηγαίνει νὰ καθῆσθε σιὸ μακρόστενο τραπέζι). Ἐπιτρέπετε, ἢ ἔχετε οἰκογενειακὰ τῆς ὑπηρεσίας;

ΠΟΛ. (Σὲ πνεῦμα χαριτολογίας). Naί, ἀλλὰ μᾶς ζητᾶτε πάντοτε τὸν ἐπίσημο λόγο.

ΚΟΛ. Αὐτὸ εἶναι χωρὶς λεπτά.

ΑΝΤ. (Σηκώνεται). Ἐμένα θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ φύγω. Καὶ θ' ἀπουσιάζω, ὅλα τὸ ἀπόγευμα. Στὸ μεταξύ ἂν θέλετε τίποτα!

ΚΟΛ. (Κυτιάζοντας τὸν Πολίτη καὶ τὸν Δεματῶ, κι' ἀφοῦ κι' αὐτοὶ τοῦ κάνουν ἕνα νόημα πῶς δὲν ἔχουν νὰ ζητήσουν τίποτα) Ὅχι, δὲ νομίζω.

ΑΝΤ. (Καθὼς εἰτοιμάζεται νὰ βγεῖ): Κι' ἂν χροιασθῆ, κύριε Πολίτη, σᾶς παρακαλῶ κρατεῖστε μιὰσημείωση. (Χαιρετόντας, φεύγει).

ΚΟΛ.—ΠΟΛ.—ΔΕΜ. (ἀπαρτιοῦν σὸ χαιρετισμό).

Αὐλαία

ΣΚΗΝΗ Δ'

Στὸ σπίτι τοῦ Πολίτη: Σ' ἓνα δωμάτιο, πού μοιάζει καὶ μὲ ἀτελιὲ ζωγράφου. Ἐπίπλωσι φτωχῆ, καὶ παντοῦ, χωρὶς προσοχῆ, ὑπάρχουν πεταμένα χαρτιά μὲ σχέδια καὶ μισοχρωματισμένοι μουσαμάδες. Στους τοίχους κρέμονται τρεῖς πίνακες, οἱ δυὸ χωρὶς κορνίζα. Ὁ Πολίτης ὄρθιος μπροστὰ σ' ἓνα καθάλλεττο, μὲ τὴν παλλέτα καὶ τὰ πινέλλα σὸ χέρι, φτιάχνει ἓναν πίνακα. Ἡ γυναίκα του, παρουσιάζεται ἀπ' τὴν πόρτα, κρατώντας στὰ χέρια της ἓνα τελλάρο γιὰ πίνακα. Εἶναι λεπτοκαμωμένη μὲ πνευματικὴ ἐμφάνιση καὶ σὸ ντύσιμό της χαριτωμένη.

ΑΝ. (Δείχνοντας τὸ τελλάρο): Εἶναι κάπως δύσκολο, Τάκη. Ἀκόμα δὲν ἔχει στεγνώσει.

ΠΟΛ. (Παίρνοντας τὸ τελλάρο): Τὸ βλέπω. (Τὴν κυτιάζει στὰ μάτια). Καὶ σκέπτομαι, πίνω σ' αὐτὸ τὸ πανί, πόση θυσία ἔχει ἡ ἀγάπη σου, Ἄννα, (ἀφήνοντας κάτω τὰ σύνεργα). Ξέρω πὼς εἶναι βαρὺ, ἀλλὰ πὼς θὰ γίνονταν ἀφοῦ δὲν φτάνουν οἱ κόποι μας νὰ τὸ ἀγοράσουμε; Λές κι' ἦρθε κάποιον χέρι φθονερὸ κι' ἄρπαξε τὴν προσπάθειά μας γιὰ νὰ φτιάξουμε τὸ νοικοκυριό.

ΑΝ. Μὴν τὸ σκέπτεσαι πάντα, Τάκη! Ἐμεῖς ἔχουμε ὀλόκληρη τὴ ζωὴ, ἔστω κι' ἔτσι. Εἶπες γιὰ τὴ θυσία πὺν κάνουμε. Γιὰ ποιὸν τὴν κάνουμε; Καὶ δὲν εἶσαι ἱκανοποιημένος γι' αὐτό; Κι' ὕστερα τί ἀξία ἔχουν ὅλα τ' ἄλλα, μπρὸς σὸ μῆνυμα πὺν κρύβεται πίσω ἀπ' αὐτὰ τὰ μικροπράγματα! (Παίρνει ἀλαφρὰ τὸ τελλάρο ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Πολίτη, τ' ἀφήνει κάπου καὶ τὸν πιάνει ἀπ' τὰ χέρια, τρανιάζοντας του). Γέλα, ντέ! Τόσους δησαυροὺς ἔχεις σὴν ψυχὴ σου!

ΠΟΛ. (Συγκινημένος, ἀνακάθεται στὰ πόδια του). Γιατί ὑπάρχεις, Ἄννα, δὲν εἶναι φέμμα ἢ εὐτυχία μου. Στὰ λόγια καὶ στὰ μάτια σου, ἀναχαράζουν οἱ φωτεινὲς ἀησυχίες νῆς ἐποχῆς μας. Ἀλλοίως, οἱ ὀρίζοντες αὐτοὶ θὰ εἴταν πολὺ μακρὰ—ὅπου σκοτεινιάζουν τὰ σταματημένα ὄνειρα, τ' ἀποκαΐδια τῆς ζωῆς, σὴν Ἀρέτη. Σ' εὐγνωμονῶ. Μ' ἔκαμες ἥρωα χωρὶς νὰ ξεπεράσω τὸν ἑαυτό μου. (Τὴ φιλεῖ). Καὶ συντρι-

βομαι, καθὼς βλέπω νὰ λυπᾶσαι ἀκόμα καὶ μιὰ δεκάρα σὸ τράμ, γιὰ νὰ καλύψεις τὸ κενό, πὺν ἀνοιξα δίχως νὰ θέλω, σὴν ὑπερησία. Ὑποφέρω γιὰτι μὲ ἀνεβάζεις ὄσο. Ἀλλοίως, δὲν θὰ δύνομαν νὰ ὑπομείνω μονάχος. Ξέρεις, εἶναι κάτι ἀσήμαντα πράγματα, πὺν κρατοῦν τὶς ἀρτηρίες μας, ἀνάμεσα σὶς ἀντιξοότητες ὅπου περπαᾶμε. Καί, πιστεψέ με, παρ' ὄλη τὴν ἔχθρα πὺν μπαίνει μπροστὰ σὴ δουλειά μου 'κεῖ μέσα, νοιώθω πὼς ζῶ σὰν ποιητῆς. Καὶ δὲν εἶμαι παρὰ ἓνα ποίημα, δικό σου, Ἄννα!

ΑΝ. (Ἀναλογα ἐπηρεασμένη, καθὼς χτενίζει τὰ μαλλιά τοῦ Πολίτη στὰ δαχτυλά της). Ἡ ζωὴ ποίηση δὲν εἶναι; Καὶ γιὰ τὴν Ἀρέτη, νὰ λυπᾶσαι πὺν δὲν τὴ νοιώθει ἔτσι. Κι' ὅ,τι κάνει, δὲν εἶναι δικό της. Σὸ ποτήρι του, καθένας σὴ ζωὴ, πίνει ἑκεῖνο πὺν ἔχει ὁ ἴδιος. Μὴ θέλεις νὰ εἶσαι κακός, ἐπειδὴ γεννήθηκες καλός, Τάκη. Κι' ὅλα, θὰ ἰδεῖς, πὼς θὰ ξεκαθαρίσουν ἀπὸ μόνα τους. Ἐν' ἀπλό ἐπεισόδιο εἶναι κι' οἱ σαράντα τρεῖς χιλιάδες. Μὴ δίνεις ἄλλη σημασία. Δουλεύουμε κι' οἱ δυὸ γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό.

ΠΟΛ. Σκέπτομαι πὼς ξεκινήσαμε γιὰ ν' ἀγκαλιάσουμε ὅλο τὸν κόσμο, κι' ὕστερα βλέπω νὰ εἶμαστε σταματημένοι σὴν ἀδικία τούτη. Καὶ θέλω νὰ τὸ φωνάξω δυνατά. Ἔτσι πὺν νὰ μ' ἀκούσουν ὅλοι. Ἀλλὰ, φοβῶμε πάλι τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπους. Κι' αὐτὸ ξέρεις καλὰ πὺν καταντάει: Νὰ πληρώνουμε, ἀφαιρόντας ἀπ' τὸν ἑαυτό μας, γιὰ νὰ ζοῦμε σὴν ταπείνωση. Ναι, Ἄννα μου.

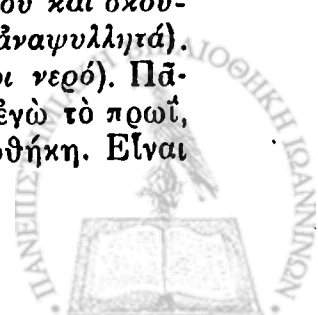
ΑΝ. Στάσου στὸν ἑαυτό σου. Πιὸ πέρα δὲν εἶμαστε μεῖς. Δὲν τὰ λέω αὐτὰ γιὰ ν' ἀλλάξω τὸν κόσμο. Κι' ἀλλοίμονο ἂν γιὰτι πάθαμε τὴ ζημιὰ, χάσουμε τὴν ἰσορροπία τῶν πραγμάτων.

ΠΟΛ. (Κυτιάζοντας τὴν προσπάθεια τῆς γυναίκας του, σκύβει τὸ κεφάλι του). Αὐριο πρέπει νὰ πάω στὸν ἀδερφό μου σὴν κλινικὴ... Φέρε μου λίγο νερό.

ΑΝ. (Συγκινημένη, πηγαίνει τρέχοντας).

ΠΟΛ. (Βγάζει τὸ μαντιῆλι του καὶ σκουπίζει τὰ μάτια του, ἐνῶ πνίγει ἀναφυλλητὰ).

ΑΝ. (Φέροντας ἓνα ποτήρι νερό). Πάρε, Τάκη! Στὸν ἄγγελο, πῆγα ἐγὼ τὸ πρωτὸ, καθὼς γυροῦσα ἀπ' τὴ Βιβλιοθήκη. Εἶναι

μιὰ χαρά. Ὁ γιατρός μου εἶπε πὼς μονάχα ὑπεροφία χρειάζεται.

ΠΟΛ. (Σηκώνει ἀπότομα τὸ κεφάλι καὶ τὴν κυττάζει). Δὲ μοῦ εἶπες τίποτα!

ΑΝ. (Μὲ δυσκολία συγκρατημένη)... Κι' ὕστερα πῆγα καὶ τοῦ ψώνισα τροφίμα.. Μὴν ἀνησυχῆς.

ΠΟΛ. (Κατεβάζοντας τὸ κεφάλι). Καὶ ποῦ βροῆκες χρήματα. Τὰ δώσαμε ὅλα χιές, σὲ ταιμῆο.

ΑΝ. Εἶχα κάτι... ἀπ' τὰ νυφιάτικα κερτάσματα (ἀγκαλιάζοντας τὸν Πολίτη). Μὴ, σὲ παρακαλῶ. Μὴ! ὅλα εἶναι τόσο ὁμορφα στὴν ζωὴ μας (κλαίγοντας). Μὴν πικραίνεσαι Τάκη!

ΠΟΛ. Ὁ Ἄγγελος κινδυνεύει νὰ γίνῃ φυματικός... Θὰ γίνονταν... Εὐτυχῶς ποὺ ὑπάρχεις ἐσύ, Ἄννα.

ΑΝ. (Παίρνοντας καὶ δίνοντας θάρρος). Ἔλα! Σήκω καὶ κύτταξε τὸν ἑαυτὸ σου. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σταματᾷς ἐσὺ μέχρι ἐδῶ, σὲ παθητικὸ αἶσθημα. Κι' ἐγὼ ἀπὸ σένα ζητῶ τὸ χέρι τῆς ζωῆς... Σὲ παρακαλῶ!

ΠΟΛ. (Σηκώνεται ὀρθίος καὶ κυττάζει

στὸν πίνακα). Ἄν πάθαινε τίποτα ὁ Ἄγγελος, μὰ τὸ Θεό, θὰ γίνομαν ἐγκληματίας... (Δείχνοντας μὲ τὰ μάτια πρὸς τὸν πίνακα).

Τι λές, γιὰ τὸ χρῶμα;

ΑΝ. (Ἐπηρεασμένη). Ἄνατριγιάζω σύγκορμη. Ὁμοιάζει νὰ ἔχει τὴ δύναμη ἀπὸ πῶνα σκοτεινὸ βουνὸ (πιάνεται ἀπ' τὴ μέση τοῦ Πολίτη). Εἶσαι μεγάλος, Τάκη. Π'στεφέ το.

ΠΟΛ. Δὲν ὑποφέρω τὴν τραγωδίαν, γιὰτὶ δὲν εἶναι δική μου. Ἄν ἤξερες πὼς νοιώθω μπροστὰ στὴν Ἀρέτη!

ΑΝ. Κι' ἐκεῖ, Τάκη, πρέπει νὰ εἶσαι τὸ ἴδιο. Σηκώνεις τὸ βᾶρος ὅλων αὐτῶν.

ΠΟΛ. (Τὴν κυττάζει ἀμίλητος, καθὼς συλλογίζεται τὰ λόγια της). Σὲ θαυμάζω, Ἄννα. Κι' ἔχω τὴ δύναμη νὰ εἶμαι πρὸ τρανὸς ἀπ' τις δυνάμεις μου, γιὰ νὰ φτιάνω μέχρις ἐκεῖ ποὺ ζητᾷς.

ΑΝ. Πιστεύομε στὴ ζωὴ. Αὐτὸ εἶναι.

ΠΟΛ. (Ξαναρχίζει νὰ ζωγραφίσει).

Α ὕ λ α ί α

(Στὸ ἐπόμενο τεῦχος, τὸ τέλος)

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΩΣΙ

Ἡ ἀπόφασις τῶν μετόχων τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἔθεσε τέραμα σ' ἓνα ζήτημα πού, ὡς μὴ ὤφειλε, πολὺ θόρυβο δημιούργησε στὴν πόλη μας. Πρόκειται γιὰ τὸ μέγαρο τῆς Τραπεζῆς πού παραχωρήθηκε πρὸ μηνῶν γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς Βιβλιοθήκη, ἢ ἐπιμονὴ ὁμῶς ὠρισμένων ὑπευθύνων νὰ ἐκτρέψουν τὸ περιεχόμενον τῆς ἀποφάσεως πρὸς ἄλλη κοίτη ἐνδιαφέροντος ἐγινε αἰτία νὰ παρελκυσθῇ ἢ ἐπίλυση τοῦ ζητήματος μὲ κίνδυνο μάλιστα νὰ μείνῃ ἢ δωρεὰ γράμμα κενόν. Στὴν προκείμενη περίπτωσι, οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς πόλεώς μας, τὸ σύνολο ταῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου καὶ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν ἐπιστημόνων ἔπραξαν τὸ καθήκον των καὶ αὐτὸ εἶναι πρὸς τιμὴν των "Υψωσαν τὴ φωνή των καὶ διεκήρυξαν πρὸς τοὺς ἀρμοδίους ὅτι δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ γίνουν ἀρνηταὶ τῆς πνευματικῆς ἀνόδου τοῦ τόπου πού τόσο θὰ ἐξυπηρετηθῇ μὲ τὴν ἰδρυση τῆς Βιβλιοθήκης, καὶ νὰ ἀγνοήσουν τίς πνευματικὰς ἀνάγκας τῆς νεολαίας πού διψᾷ γιὰ μόρφωση. Τὸ ζήτημα λοιπὸν τυπικῶς ἔληξε. Ὁμῶς ἡ οὐσία του παραμένει. Γιατὶ πρέπει τὸ ταχύτερον νὰ γίνουν οἱ ἀναγκαῖες προεργασίαι γιὰ νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ Βιβλιοθήκη καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἡ λειτουργία της. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι τὴ φορὰ αὐτὴ ὁ κ. Δήμαρχος δὲ θὰ θελήσῃ νὰ σταθῇ ἐμπόδιο στὶς ἐνέργειαι τῶν ἐντεταλμένων γιὰ τὴν γρήγορη ἐπίλυση τοῦ ζητήματος καὶ θὰ θελήσῃ νὰ συνδέσῃ τὸ ὑπόλοιπο τῆς δημαρχιακῆς του θητείας μὲ μιὰ πράξιν πού πολὺ θὰ βαρύνῃ στὸν ἀπολογισμὸ τῶν πεπραγμένων του.

ΕΡΩΤΩΜΕΝ

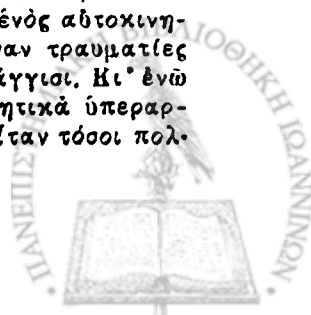
Εἶχαμε γράφει, στὸ 67—68ον τεῦχος, πὼς τὸ θέμα τῆς ἀναουστάνσεως τῶν Σχολῶν Ἀγιογραφίας Χιονιάδων Κονίτης καὶ Ξυλογλυπτικῆς στὴν ἴδια περιοχῇ, εἶχε περίσει στὸ κρατικὸ ἐνδιαφέρον, χάρις κυρίως στὴν πρωτοβουλία τοῦ Ἡπειρώτου ἱατροῦ κ. Β. Χρήστου, στὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κ. Ι. Μπέττου καθὼς καὶ στὴ συμπαράστασι τῶν συνεργατῶν μας κ. κ. Εὐαγγ. Σούβρα καὶ Η. Βράλλη. Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ καὶ ἀφοῦ ἔλαβε χώραν τὸ μεταξὺ καὶ ἡ ὑποβολὴ τοῦ σχετικοῦ ὑπομνήματος (δημοσιεύεται στὸ 70ον τεῦχος τῆς "Ἡπειρ. Ἐστίας"), ἡ ὑπουργὸς κ. Αἰνὰ Τοιλιάρη εἶχεν ἐπιδείξει ἓνα θετικὸ ἐνδιαφέρον. Μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 8137)28)2]58 ἔγγραφο τῆς ὑπὸ τὴν ιδιότητα τῆς ὑπουργοῦ Κοινωνικῆς Προνοίας, ἐζήτησε ἀπὸ τὴν Διοκίον τοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκοτροφείου ἀρρένων Κονίτης νὰ ἐξετασθῇ τὸ ὅλον θέμα ἐπιτοπίως καὶ νὰ υποβληθῇ «εἰσήγησις ἐπὶ τῆς δυνατότητος τῆς διατηρήσεως τῶν λαϊκῶν τεχνῶν...» Στὸ μεταξὺ, ὁμῶς, δὲν ἔχομε καμμίαν εἶδησι γιὰ τὴν ἐξέλιξι τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, παρ' ὅλο πού μεζολάβησεν ἓνα ἰκανὸν διάζηγμα Κι' ὕστερα, πέραν τῶν «ἀρμοδίων» αὐτῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ τῶν τυπικῶν τῆς ὑπηρεσιακῆς ἀλληλογραφίας, ἀπ' ὅσα ἔχομε ὑπ' ὄψιν μας—καὶ παρακολουθοῦμε μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα—δὲν προέκυψε μέχρις ὥστε κανένα σύμπτωμα σχετικῶς, πού νὰ μᾶς πείθει ὅτι καὶ ἡ Διοκίον τοῦ Ἐθνικοῦ Ὀρφανοτροφείου ἀντελήφθη καλῶς τὴν σημασία τῆς προτάσεως τοῦ ὑπουργείου Προνοίας. Διότι, ἐν

ἐναντία περιπτώσει, πιστεῖομε πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ καὶ νὰ συμβουλευθῇ ἀκόμη καὶ αὐτοὺς πού συνέταξαν τὸ ὑπόμνημα καὶ ἄλλους πού ἔχουν κίτρινα εἰδικὴ γνώμη γύρω ἀπὸ τέτοιου εἶδους ζητήματα, προκειμένου νὰ μορφώσῃ μιὰ σωστὴ γνώμη καὶ νὰ εἰσηγηθῇ, κατόπιν, ἐφαρμοσίμες λύσεις. Καί, ἐπαναρχόμενοι, ἐν προκειμένῳ, ἐρωτῶμεν τοὺς ἀρμοδίους: Πὼς ἔχει, τώρα, τὸ ζήτημα τῆς ἀναουστάνσεως τῶν Σχολῶν Ἀγιογραφικῆς καὶ Ξυλογλυπτικῆς Χιονιάδων καὶ Γοργοποτάμου Κονίτης καὶ ποιά εἶναι ἡ ἀπάντησι στὸ ὑπ' ἀρ. 8137)28)2]58 ἔγγραφο τοῦ ὑπουργείου Κοινων. Προνοίας; Τὸ ζήτημα εἶναι ἐθνικῆς σημασίας καὶ πανελληνίου ἐνδιαφέροντος καί, γι' αὐτὸ, ἐπιβάλλεται νὰ δοθῇ μιὰ ἐντελῶς ξεχωριστὴ προσοχῇ, ἀπ' τὴν Κυβέρνησι.

Δ. Κ.

ΔΚΙΔΗΜΑ·Ι·ΚΕΣ ΠΡΟΧΕΙΡΟΤΗΤΕΣ

Σ' ἓνα χρονογράφημα στὴν «Ἐλευθερία» τῆς 24]1]58, ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ παλαίμαχος τῆς δημοσιογραφίας κ. Σπ. Μελάς, ἀντλήσῃ πολὺ πρὸ χειρα τὸ θέμα καί, γιὰ τὴν κατασκευὴ «μύθου», δὲν κόμπιασε νὰ κατηγορήσῃ καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν Ἡπειρο—κι' ἄλλοτε τὸν εἶχε κεντήσῃ ἓνας παρόμοιος οἰστράκ μ' ἐπίκεντρο τὸ .. τουριστικὸν πρόβλημα—λέγοντας, ἐπ' εὐκαιρία ἐνός αὐτοκινήτου δικτύου δημοσίου, πὼς πέθαναν τραυματίες ἀπὸ... ἔλλειψι (!) αἵματος πρὸς μεταγγίσι. Κι' ἐνῶ ἡ προσφορὰ αἵματος ὑπῆρξε συγκινητικὰ ὑπερπαρακτῆ, οἱ προσφερθέντες αἱμοδότες εἶταν τόσοι πολ.

λοι που δεν χρειάστηκε να χρησιμοποιηθούν πολλοί απ' αυτούς (όπως οι ίδιοι οι παθόντες στις δια του τύπου ευχαριστίες των έβρεβαίμων). Ο σοφός μας ακαδημαϊκός θάβησε να δημιουργήσει έτσι μιάν... αίματηρή συγκίνηση—άτυχως.—στις στήλες μιās σοβαρής έφημερίδος των Αθηνών. Λυπούμαστε ειλικρινά για την προχειρότητα που κυριάρχησε στον έπαγγελματιισμό—έτσι—ένός ακαδημαϊκού μας και επικρίνομε, από πνευματικής σκοπιάς, την παρουσία παρόμοιων δημοσιευμάτων, όταν έχουν την υπογραφή αξιολόγων συγγραφέων.

*

ΤΟ ΠΡΑΚΤ. ΠΝΕΥΜ. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στις 17 Απριλίου, το Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας (Μ. Βαγιάνος), ώργάνωσε μ' επιτυχία την 3η έμαδική έκθεση γυναικών ζωγράφων, η οποία έγινε υπό την έποπτεία κριτικής έπιτροπής, αποτελουμένης απ' τους Γ. Μπουζιάνη, Δημ. Ευαγγελίδην, Μ. Τόμπρον, Γ. Κορνούτεν, Σπ. Βασιλείου, Αγγ. Θεοδωρόπουλον, Φωτ. Κόντογλου και εισηγητήν τον Μ. Βαγιάνον. Οι προηγουμένες δύο άλλες εκθέσεις (έγιναν η πρώτη 10)2 έως 8)3)58 κι' η δεύτερη 10)3 έως 15—4—58, συγκέντρωσαν σημαντικόν ενδιαφέρον κι' η κριτική του τύπου και του κοινού που τις έπεσκέφθηκε υπήρξε κολακευτική. Η προσπάθεια τούτη του κ. Βαγιάνου, κρινόμενη και πέρ' απ' τα περιθώρια του ειδικού καθ' όσον αφορά την προβολή και τη γνωριμία του κοινού και των Έλληνίδων ζωγράφων, έχει ακόμη πιο εβρύτερη σημασία και για την επιτυχία μιās έγκυρης καλλιτεχνικής άγωγής στο κοινό και δημιουργούνται, έτσι, οι καλύτερες προϋποθέσεις για την αξιολόγηση της καλλιτεχνικής προσφοράς. Γι' αυτό, η αξιολόγησή αυτή εκδηλώσει του Πρακτορείου Πνευματικής Συνεργασίας, θά πρέπει να έκτιμηθή.—απ' όλους κι' ιδιαίτερα απ' τους αρμοδίους—και να τη συντρέξουμε με την προσοχή που επιβάλλεται για τα ζητήματα που ενδιαφέρουν γενικώτερα.

*

ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΟΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΣΤΕΡΕΑΣ

Η Ήπειρος, άπαιτεί να άποκτήσει κι' αυτή, το δικό της Ραδιοσταθμό.

Το σπουδαιότερο μάλιστα θά ήταν, να τον ξανά—άποκτήσει. Γιατί, στο πρόγραμμα των τρεχουσών αναγκών 1950—1951 του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας των Παρισίων, περιλαμβάνονταν, πέντε τοπικοί πομποί μεσαίων κυμάτων, ένας από τους οποίους προωριζόταν να έξυπηρετήσει την Ήπειρο, εγκαθιστάμενος στα Γιάννινα, ή την Κέρκυρα. Όλα έδειχναν ότι τελικά, θά δινόταν η προτίμηση στα Γιάννινα. Τόσο ήταν αυτό βέβαιο, ώστε ευρωπαϊκά ραδιόφωνα της εποχής, ανέγραφαν ανάμεσα στους σταθμούς μεσαίων κυμάτων, και ραδιοσταθμό Γιαννίνων, με το αυτό μήκος κύματος που είχε η Κέρκυρα. Άλλά, και το άκόμα πιο σπουδαίο:—Στα Γιάννινα, είχε κατατεθή, με έπίσημη τελετή, και ο θεμέλιος άκόμα λίθος του Ραδιοσταθμού της Ήπειρου, και ήταν μάλιστα έτοιμα, και τα σχέδια του οικήματός

του, και είχε προβλεφθή και όργανωθή, και η έξέγερση των αναγκαίων χρηματικών ποσών υπολογιζόμενων τότε, σε 700 έκ. (τόρα χιλιάδες) δραχ.

Αυτό όμως ημέρες πρό των εκλογών, έγραψε στον «Ήπειρο. Αγώνα» της 14—5—1950 ο κ. Κ. Φρόντιζος, «η ύπηρεσιακή Κυβέρνησις Θεοτόκη έδημοσίευσε τον αναγκαστικόν Νόμον 1416 «περί κυρώσεως των πράξεων της Συνδιασκεύειως Ευρωπαϊκής Ραδιοφωνίας της Κοπεγγάγης 1948», κατά τον όποιον η Έλλάς, έδικαιώθη με όκτώ «συνρότητας κυμάτων», «κατανεμομένες ως έξης: Στερεά Έλλάς (Αθήναι), Θεσσαλία (Βόλος), Μακεδονία (Θεσσαλονίκη), Θράκη (Κομοινη), Πελοπόννησος (Καλάμει), Κρήτη (Χανιά), Δωδεκάνησα (Ρόδος) και Έπιάνησα (Κέρκυρα)» Μοναδική άπονοσία από όλας τας ιστορικές, οικονομικές και γεωγραφικές περιοχάς της Έλλάδος, είναι η Ήπειρος, διά την όποιαν (έν τούτοις) το άρχικόν σχέδιον κατανομής της Κοπεγγάγης είχε προβλέψη, όρισαν έγκατάστασιν σταθμού ισχύος 15 κιλοβάτ εις Γιάννινα. Η διαγραφή της Ήπειρου, έγινετο συνεχίζει εκεί ο κ. Φρόντιζος, «έπ' ό το υ Κερκυραίου Προϋπολογού, προς χάριν της Κερκύρας.»

Η Κέρκυρα λοιπόν, μās πήρε τελικά το Ραδιοσταθμό

Μπράβο της, άφου έμεις δεν κινήθηκαμε καθόλου. Με γειά της, με χαρά της!.. Έμεις τώρα δε ζητούμε να της τον πάρουμε. Άλλά να άποκτήσουμε κι' έμεις όπως οι άλλες περιοχές το υ Κράτους το δικό μας Ραδιοσταθμό.

Αυτή είναι σήμερα η γενική ήπειρωτική κατακραυγή, και η γενική όλων των Ήπειρωτών—της περιοχής και των Αποδήμων—άπαίτηση.

Η Κέρκυρα, δέν έξυπηρετήσει μέχρι σήμερα, παρά ανεπαρκέστατα την Ήπειρο και τη Λυτική Έλλάδα. Άλλά—κυρίως—τα Έπιάνησα

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

***

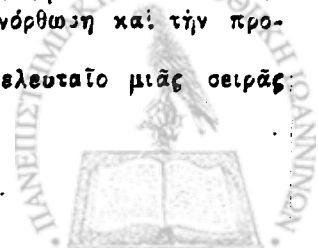
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γ. Δ. Καλυδόνου: «Ένας φίλος του άγρότη διηγείται...» Αθήναι, Δεκέμβριος 1956. Σχ. 8ον, Σελ. 204.

Στην έποχή μας που τη χαρακτηρίζει—και περισσότερο στην Άμερική—ο βιομηχανικός πυρετός, κάθε εκδήλωση στοργής προς τον άγρότη, τον ζωφόρο αυτόν Άντατο. που, αιώνας τώρα κρατεί γερά άγκιστρωμένον στην άνεμοδαρμένη γη του τον Έλληνα, έρχεται σάν καθολική άπότιση μιās έφειλής.

Την έκπληρωσι του χρέους αυτού άνήγαγε σάν ιδανικό του, αλλά και κατίσθησε βίωμά του. ο Ήπειρώτης συγγραφέας Γ. Κ., που άδίστακτα μπορεί να χαρακτηρισθή σάν πρότυπον ένθεουόδου άγωνιστού για την άνόρθωση και την προκοπή της πατρίδος του.

Τό νέο βιβλίο του—τελευταίο μιās σειράς

ποικίλων μελετών, διατριβών, άρθρων και λιγοστών, σοννέτων, από τα πρώτα του πνευματικά φτερουγίσματα στα Γιάνν.να—είναι μία επαγωγός αυτοπεριγραφή του κύκλου σκληρής προσπάθειας και επικοινωνιακής δράσεως μιας ήθικης προσωπικότητας, που χαρίζεται έμμεσα στον Έλληνα υπάλληλο, στον κρατικό λειτουργό και στον συναλλασσόμενο με τον εργάτη της Ελληνικής γής, το δρόμο, που γενικεύμενος, θα οδηγήσει σταθερά στην ευημερία του πονεμένου αγροτικού μας κόσμου.

Η πολυμορφη και πολύτιμη πείρα και η εξέχουσα θέση του στην τραπεζικη Ιεραρχία, αντι της έπιρσεως έφεραν τον συγγραφέα, που είχε την τύχη να είναι από τους «πρώτους κληθέντες» και θεμελιωτάς της Αγροτικής Τραπεζής Ελλάδος, τόσο κοντα στον αγρότη ώστε να καταστή θεληματικά ό πιο ένθουσιώδης συμπαραστάτης του, ό άκάρματο εργάτη της προκοπής του.

Στό έρώτημα «άπό τί πράγμα είσαι καμωμένος του λόγου σου» από σίβερο ή από άτσάλι που έπιμονα του έθεσε ένας γέρος Κρητικός, στα Χανιά, περικλείεται ανάγλυφος ή προσφορά του Γ. Κ. για τη βελτίωση του Έλληνα αγρότου κι' άκόμη τό ψυχικό του μεγαλειό ν' άντιαποδώση την άνιστόρητο ένέργεια της παύσεως του από την Α.Τ.Ε. με μία άκόμη θετική και γενικότερη προσφορά: την έκδοση του καλογραμμένου αυτού έιθλίου που διδάσκει και φρονηματίζει.

Νέα Υόρκη

MIX. MANOS

*

Κύπρος Χρυσάνθη: «Συμφωνία στον άέρα της ενάτης του Μπετόβεν»

Τη μετάπλαση σε ποιητικό λόγο μουσικών ή ζωγραφικών έργων ό Κύπρος Χρυσάνθη την έχει άγκαλιάσει με ιδιαίτερη στοργή και τ' άποτελέσματα των αναδημιουργικών αυτών προσπαθειών των έχουν πλουτίσει τη νεοελληνική ποίηση με άρκετους, πολύ δυνατούς στοίχους. Δέν πεδικλώνεται μέσα στα πλαίσια της πρώτης έμπνευσης που έχει δώσει τό έργο που μεταπλάθει, τανιόχρονα όμως δέν προδίνει τις διαθέσεις της. Τό τελευταίο ίσως να μη φαίνεται δύσκολο σε περιπτώσεις αναδημιουργίας από ζωγραφικά ή γλυπτικά έργα, δε συμβαίνει όμως τό ίδιο όταν πρόκειται για ένα μουσικό δημιούργημα. Στην τελευταία περίπτωση χρειάζεται κάτι πιο δυνατό από την άπλη ευαισθησία και την άπαραίτητη κατάρτιση, για ν' αποδώση ή μετάπλαση. Μέστε το ποιητικό αντίκρουσμα, αυτό τό κάτι, πέστε το διεισδυτική ικανότητα, δέν έχει σημασία. Φτάνει που υπάρχει. Και στην περίπτωση Χρυσάνθη, υπάρχει.

Η «Συμφωνία στον άέρα της ενάτης του Μπετόβεν» δέν είναι τό πρώτο δείγμα της πρωτοποριακής, για την Κύπρο τουλάχιστο, αυτής διάθεσης. Τό θέμα έχει άπασχολήσει πολλές φορές την κριτική και ή δικαίωση των προσπαθειών του ποιητή ύπληξε κοθολική, άπ' ό,τι έξέρω. Τι γίνεται όμως; Η Συμφωνία είναι τό πρώτο ποίημα του Χρυσάνθη, στο όποιο ένα μεγάλο θέμα δίνεται άμεσα συσχετισμένο με τον τρόπο που δυο

μεγάλοι δημιουργοί τό αντίκρουσαν προηγουμένως, χωρίς να ζημιώνει στην πρωτοτυπία και τό δούλεμα, χωρίς να κουραστή. Η συμφωνία του Μπετόβεν και τό ποίημα του Σίλλερ οιάθηκαν τό κέντρισμα της ποιητικής ευαισθησίας του ποιητή. Ο τελευταίος δέν κάνει περιγραφική τέχνη κι' όδρος μετάπλαση ίσως έδω ν' άδική τη δουλειά του. Πιο πολύ για αναδημιουργία πρόκειται, για αναδημιουργία που έχει όλα τα ζεστά στοιχεία της ηγαιάς έμπνευσης. Κι' όπως παντού είναι διάχυτος εκείνος ό ιδιαίτερος προσωπικός ποιητικός τόνος, ό γνωστός από τα προηγούμενα έργα του Χρυσάνθη, τολμώ να πω πως τό σύνολο μία χαρά θα μπορούσε να σταθή μονάχο του, άκόμα κι' άν ό τίτλος και ή άφστηρία της έμπνευσης δε μιάς θύμιζαν τό γνωστό μουσικό ύπόβαθρο.

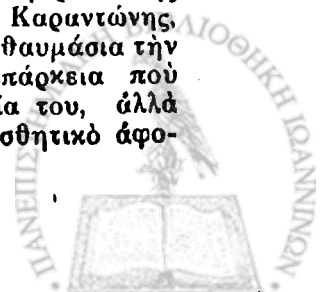
Κατά τη γνώμη μου, ή άξια Συμφωνίας σε τόυτο κυρίως έγκείται. Τώρα, άν οι στίχοι άναπνέουν άτμόσφαιρα γνώριμη, αυτό όχι μόνο δέν άναιρεϊ αυτά που γράφτηκαν πιο πάνω μα—για να ολοκληρωθή καλύτερα μία σκέψη—τονίζουν ιδιαίτερα τό γεγονός πως πρόθεση να προδοθούν οι διαθέσεις του πρώτου δημιουργού δέν υπάρχει. Υπάρχει, έκδηλη μάλιστα, ή διάθεση ν' άποφύχθη ή δουλική μεταγραφή και τό άψυχο φορμάρισμα της νότας σε στίχο, αυτό που μπορεί να έδινε πιστά την επιφάνεια, άδικώνιας όμως τη βαθύτερη ουσία. «Θ' αποτινάξω τό ζυγό—της λατρευτής μου φρόνησις.—Ο τράχηλός μου άπώλεσε τό ύψος.—Βγήκε ή ψυχή στον ουρανό;—Τ' άστέρι πέτρωσε ψηλά—και μάταια τό πετροβολά ή ματιά». (Δεύτερη κίνηση—Έρωτας).

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΜΑΛΕΝΗΣ

*

Ανδρέα Κοραντώνη: «Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης» (άξιολογική σύνθεσι από τέσσερες κριτικές αναλύσεις, Αθήνα, 1957), «Ωροσκόπιο» (ποιήματα, Αθήνα, 1957).

Στό πρώτο άπ' τα δυο βιβλία, ό κ. Α. Κοραντώνης, κάνοντας πολύμοχθη προσπάθεια, κατορθώνει να συγκροτήση την πιο έκτεταμένη κριτική που έχομε για μιάν άπ' τις πνευματικές καταβολές στην εποχή μας. Κι' είναι άναντίρρητα πολύτιμη συμβουλή στη νεώτερη γραματολογία μας και κείμενο κριτικού λόγου, πέρ' άπ' την άλλη μορφή της άξιας του, τό έργο τουτο. Η μελέτη, ύποδειγματική μάλλον στο είδος της, άποτελείται από τέσσερες αισθητικές κυρίως αναπτύξεις κι' άπ' την εισηγητική έκθεση του κ. Κοραντώνη, στην άπονομή του έπάθλου Παλαμά, ή όποία έγινε στον «Παρνασό» τό 1947. Αν κι' ένα μέρος, άπ' όλη αυτή την εργασία, έχει δημοσιευθή και στα Περιοδικά «Νέα Έστία» και «Καινούργια Έποχή», στο σημερινό της σχημα συνιστά ένα ολοκληρο κεφάλαιο πρώτης θέσεως για τα πνευματικά ένδιαφέροντα της εποχής μας. Στό βιβλίο αυτό, ό κ. Κοραντώνης, όχι μονάχα πετυχαίνει ν' άξιοποιή θαυμάσια την άναντίλεκτη πνευματική εκείνη έπάρκεια που χαρακτηρίζει την κρητική εργασία του, άλλα προχωρεί άκόμα και μέχρι τον αισθητικό άφο-

ρισμό στο είδος αυτό. Έν προκειμένω, ο συγγραφέας, από τη θέση ενός βαθύτοτα κοινωνού της ποιήσεως του Σεφέρη, εισέρχεται στην ανάλυση με κάποιον τρόπο ποιητικής «εξαρτήσεως», φτιάχνοντας και διατηρώντας έτσι το είδικό κλίμα για την πληρότητα της παρουσίας του Σεφερικού έργου στην εποχή μας. Λυρικός, καθώς είναι ο κ. Καραντώνης, φτάνει εδώ ν' άγγιξη πράγματι τα όρια της εξαντλήσεως σ' ένα τέτοιο θέμα. Κι' ολοκληρώνοντας έναν κύκλο προσωπικής ερμηνείας, έτσι, συγκροτείται ή αξιολογείται στην αρχετυπία μιᾶς τολμηρῆς κάμψης στη νεώτερη μορφή της λογοτεχνίας μας, ή όποια υπήρξεν ένας απ' τους πρώτους δοκούς που ρίχτηκαν για την οργάνωση του χάσματος της τελευταίας Ιβητίας. Μονάχα, χωρίς να κάνουμε καθόλου αναιρέσει, θά είχαμε νά τονίσουμε πώς; δὲν σημειώθηκαν και κάποιες διαφορές—πράγμα προσωπικό στον καθένα—, οι όποιες αναφέρονται μάλλον στην όξυτητα χαρακτηρισμῶν, στο δογματικό ύφος και στην κατηγορηματικότητα του συγγραφέα καθ' όσον αφορά τις θέσεις που αυτός υποστηρίζει για την ποίηση ανάμεσα στο Σεφέρη, το Βαλερόν, την παράδοσι και την ηλικία ενός μέλλοντος στη σύγχρονη έλληνική ποίηση. Πάνω στο θέμα τουτο, άλλωστε, θά υπήρχαν για πολλούς διάφορες άπόψεις.

Περισσότερο άπροσδόκητος, ο κ. Καραντώνης, παρουσιάζεται στην ποιητική συλλογή «ώροσκόπιο». Στηριγμένος στην αντίληψη της άφαιρέσεως αλλά και παραμένοντας λυρικός άγκαιρα και στη θεματογραφία, άποπειράται να έγκαιμισή εἰς α προσωπικό ύφος διευθετήσεως τῶν ψυχικῶν χώρων, στην πρισματική εκείνη σύγκρισι από κάποια νοοκρατική άναγκή των συγκινήσεων. Και κοντά σ' άλλα, ή ποίησι τούτη του κ. Καραντώνη, παρ' όλη την τολμηρή παρουσία της ως πρὸς τή μορφή, έχει και την άξομείωση της άναζητήσεως σχεδίων. όπου μάλιστα ή αισθητική έμπειρία ενός κατ' αρχήν καινοτρόπου συγγραφέως δὲν ολοκληρώνεται μέχρι την άδιάβλητη έπιτυχία. Καίτοι ο ποιητής έδῶ εἶναι οργάνωμένος σὲ γνωσιές, ικανότητες να συνθέτη άνετα τις έκδηλώσεις της έποχῆς του, εν τούτοις, στο «ώροσκόπιο», στις πολλές περιπτώσεις, δὲν έξωφλεί και χωρίς προχειρότητες. Κι' αυτό, ειδικώτερα για τον κ. Καραντώνη που διαθέτει, άφ' έαυτῆς ή άλλη εργασία του, ένα σημαντικό μέτρο άποτιμήσεως. Στη συλλογή τούτη που άποτελείται από 108 σελίδες (Σχ. 8ον μεγ.) υπάρχουν έτερόκλητες μεταξύ τους αισθητικές οργάνωσεις στίχων, άκόμα και μέσα σ' ένα μονάχα ποίημα. Και καλύπτει τὸ «ώροσκόπιο», απ' τις βαθειές τομές ενός βιώματος με διάρκεια μέχρι τις άτακτες έντυπώσεις άπο τὴν έπιφάνεια της άισθηματοποιηθῆ, γιατί ο κ. Καραντώνης της έδωκε υποκειμενικότητα υποστάσεως), μιᾶ ολοκληρη περιοχῆ προσωπικής ζωῆς. Ιδιαιτέρα όμως ξεχωρίζουν, στη συλλογή αυτή, οι βιωμένες στην ψυχῆ του ποιητῆ μνήμες απ' την κοινωνία του στις τρανές ώρες του

πολέμου και της ταραχῆς μας. Κι' ίσως θά εἶταν, κατὰ τή γνώμη μας, προτιμώτερο νά σταθοῦμε (κι' ο ίδιος κι' έμεις) εκεί, για νά σημειώσουμε τὸ μήνυμα της προσφορᾶς του κ. Καραντώνη.

«...Σκοτεινίαζε σάν ξεκινήσαμε σπόζοντας τὰ
[ξερά κλαδιά,
ἄσπρισε λίγο τ' άλλογο μὲς ἀπ' τὴν καταχιά
[εἶν δένδρων
κι' ὕστερα πιά δὲν τὸ θυμότανε καιείς.

Και τώρα, στο γυαλό της Ἰθάκης, με τὴν Ἰθάκη
[γύρω μου γυμνωμένη
καρτερῶ τούς νέους αἰῶνες που τούς εἶναι γραμ-
[μένους νά φέρουν...

Τοῦ βραδιοῦ ή ὥρα, της άκραιᾶς έσπέρας...»

Φαίνεται πὸς, ο κ. Καραντώνης, δογματικός κάπως και κατόπιν από μελέτη σχετική, πάσχισε νά δημιουργήσῃ στην ποίησι του μιᾶ καθολική παραδοχή πλασματος μορφῶν που ν' άνταποκρίνεται απ' τὸ Σολωμό μέχρι τὸ Σεφέρη και στις ήμέρες μας. Κι' αυτό, μ' όλα τὰ τραύματα και τις φυσικές άντιπράσεις που έχει και κατ' ανάγκην, συνιστᾶ μιᾶν αξιοσημάντη προσφορᾶ.

*

Σ ο φ ί α ς Τ ο υ ρ ν ά κ η ς: «*Άπλές ιστορίες*» (Διηγήματα, Αθήνα, 1957).

Συγκριτική, σ' αλήθεια, είναι ή άπλή τούτη προσφορᾶ της κ. Σοφίας Τουρνάκη, αν και τῆ έξω απ' τὸ κλίμα τῶν «λύχνων» της κριτικῆς. Δὲν πρόκειται για κανένα καινούριο μήνυμα. Στην πεζογραφία της έποχῆς μας: δέκα σχέδια (πριμιτιβιστικές μάλλον σπουδές) γι' άλλα διηγήματα, που δὲν έχουν κανένα ιδιαίτερο βάρος στην αισθητική τους κατάρτισι. Ἡ συγγραφέας, ποτισμένη απόνα πνεῦμα «καλῆς έποχῆς», στις «άπλές ιστορίες», στέκεται χωρίς την άγωνία τῶν άναζητήσεων για μορφή πρὸς ανάπτυξι, για νά συγκροτήσῃ έτσι κάποιες πρώτες συγκινήσεις που έχουν όμως τὴν άξία της άγνότητας, στην ευαισθησία της ώριμης θεωρήσεως. Κι' όλο αυτό τὸ άδιαμετακόμιστο στο μεταξύ ύλικό. ή κ. Τουρνάκη τὸ έχει άποσύμει διακριτικότητας μὲς απ' τὴν άθόρυβη ροή της καθημερινότητας, στη ζωή. Και δὲν είναι χωρίς άξία, ή παρουσία τούτη, στον γίνεται όχι απ' τὴν άνάγκη της άποτυχίας. Ἀντίθετα, στην αξιολογηση της άφορμῆς έδῶ, υπάρχουν φανερά οι πυρῆνες από μιᾶ βιωμένη κατάσταση προσωπικής έμπειρίας, ή όποια, και στα μεγαλύτερα έργα, δὲν έκφράζεται τόσο εύκολα, δίχως νά υποστῆ τὴν έγγραφική άνσβάπτισι. Κι' εἶμαστε άκόμα βέβαιοι πὸς. ή κ. Τουρνάκη, αν ήξερε, ή καλύτερα, αν χατώρωνε νά κάμνι άλλα λόγια και μιᾶν άμεσώτερη άσχησι στον άφηγηματικό τομέα, οι «άπλές ιστορίες» της θά είχαν άπωσδήποτε κάποια ειδικώτερη άξία. Γιατί, κατ' όλο που δὲν ξεφεύγει—και κάνει πολύ κα-

λά—ἀπ' τὰ περιθώρια ἑνὸς πρώτου πλάνου, ὑστερεῖ αἰσθητὰ στὴ γλωσσική της ἀνάπτυξι καὶ δὲν καταφέρει νὰ διαμορφώσῃ ἕνα λεξιλόγιο ποιότητος, τὸ ὁποῖο ν' ἀντέχῃ χωρὶς διαρροῆς στὴν πίεσι κριτηρίων τῆς ἐποχῆς μας. Κι' ἀπ' τὴν ἀδυναμία της αὐτῆ—ἡ ὁποία διορθώνεται ὄχι δύσκολα—ζημιώνεται καὶ στὸ ὕψος της, πού ἔχει μιὰ θαυμάσια λαϊκὴ διάθεσι γιὰ τὴν ὀργάνωσι τέτοιων ἀκριβῶς θεμάτων. Μὲ τίς ἐπιφυλάξεις πού παρουσιάζουν τὰ βασικά σχέδια τῆς παραπάνω συλλογῆς, ἡ κ. Σαφία Τουρνάκη, πιστεύομε πὺς δίνει κάποιαν ἄδολη καὶ θετικὴ ὑπόσχεσι γιὰ τὸ κοντινὸ μέλλον (ἐξώφυλλο τοῦ κ. Εὐγ. Σπαθάρη).

*

Σ π Ὑ ρ ο υ Κ ο κ κ ῖ ν η: «Ὁ δρόμος τῆς πατρίδας μου» (Ποιήματα, Ἀθήνα, 1956). «Ἡλιοι μὲ κόκκινους καὶ μπλὲ σπόρους» (Ποιήματα, Ἀθήνα, 1957)

Κι' οἱ δύο παραπάνω συλλογὲς ἔχουν κάποια ξεχωριστὴ ἀξία διάρκειας, στὴ σχηματισμένη κιόλα μορφή τῆς μεταπολεμικῆς μας λογοτεχνίας. Ὡστόσο, ἡ χρονικὴ διαφορὰ μετὰ τοὺς εἶναι βαθύτερη στὴν ποιητικὴ παρουσία τοῦ κ. Κοκκίνη, τόσο στὶς ἀφορμῆς, ὅσο καὶ στὴν αἰσθητικὴ ὀργάνωσι της. Γι' αὐτὸ, ὑπογραμμίζοντας τὴν ὀριμότητα ἑνὸς λυρικοῦ ρομαντισμοῦ στὴν πρώτη ἀπ' τίς δυὸ συλλογῆς, στεκόμαστε στοὺς «Ἡλίους μὲ τοὺς κόκκινους καὶ μπλὲ σπόρους», γιὰ ν' ἀναπτυχθοῦμε πὺς καλὰ στὶς δυνατότητες τοῦ ποιητῆ. Στὴ συλλογὴ τούτη, παρουσιάζει, ὁ κ. Σπ. Κοκκίνης, μιὰν ἀναπτυγμένη πληρότητα. Οἱ συγκινήσεις, βιωμένες καθὼς εἶναι σὲ μιὰ προσωπικὴ ἀγωγή ἀφαιρέσεως, ἔχουν ἀνάδυνα σχεδὸν τὸ προνόμιο τῆς πλαστικότητος τῶν εἰκόνων ἀπὸνα εἶδος καθαρὰ προσόδου. Ἔτσι, χωρὶς παραχωρήσεις στὸ ὕψος, κατορθώνει νὰ συγκροτεῖται στὴν ποιήσι του, ἐντελῶς προσωπικὰ καὶ μὲ τὸ ἀνόθευτο ἑκεῖνο γλωσσικὸ ὕλικὸ πού κατέχει ἀπὸ κάποια ἑξατομικευμένη ἐμπειρία ζωῆς. Κι' ὀλόκληρη σχεδὸν ἡ πνευματικὴ φυσιογνωμία του εἶναι νοτισμένη στὸ λυρικὸ ἑκεῖνο τόνο τῆς πατρίδας τοῦ ποιητῆ, πού ἀποτελεῖ κυριαρχικὰ καὶ τὴν πρώτη καταβολή του. Καί, ἐπὶ πλέον, ὁ κ. Σπ. Κοκκίνης διακρίνεται καθαρὰ πὺς ξέρει νὰ ἐκφράζεται μὲ ἀρτιωμένη τὴν αἰσθητικὴ του συνείδησι, πρᾶγμα πού τὸν δικαιώνει καὶ στὴ θεματογραφία, ἀνάμεσα στὶς πῆμπολες περιπτώσεις ἀπὸ παρόμοιες διαθέσεις, στὶς ἐκδόσεις τῶν ἡμερῶν μας. Ἀλλά, παρ' ὅλ' αὐτὰ, δὲν ξεφεύγει κι' ἀπ' τὴν παθητικὴ νοσταλγία, ἡ ὁποία δὲν εἶναι πάντοτε καὶ ἀρνητικὴ ὄψι στὴ ζωῆ.

«... Δὲν ἔχω τίποτε νὰ σοῦ στείλω...

Ἢ γειτονιά μου εἶναι μιὰ ἐργατικὴ πολυκατοικία γεμάτη καρρὼ τραπεζομάντηλα σκονισμένες τραγιάσκες καὶ ὄνειρα...

Ἔτσι ξεστράτισες κι' ἐχάθης

—ἀποδημία στὶς χρυσὲς ἀψίδες τῶν νερῶν—

...σένα πού πλάγιασες στὸ ἀχρύνιο στρώμα
μ' ἕνα λυχνάρι ἐλπίδας προσκεφάλι
ξεστὴ χωριάτικη καρδιά
ὦ μάνα μου..»

Ἔνα ὥραϊο λεύκωμα, φτιαγμένο ἀπ' τὴ γεῦσι τῆς ζωῆς στὴν πατρίδα του, θὰ δύνονταν νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς τὰ ποιήματα τοῦ κ. Σπ. Κοκκίνη. Κι' ὅσο γιὰ κάποιες ὀργανικὲς ὑποτονίες στὴ σύνθεσι—ὅπου ὑπάρχουν—, αὐτὲς δὲν συνιστοῦν ἀρνητικὴ παρουσία, ὥστε νὰ ἐπιμείνουμε κι' ἄλλο τόσο. Μοναχὰ στὴν ὀπτικὴ παράθεσι τῶν προτάσεων καθὼς καὶ στὸν ἔλεγχο μιᾶς τολμηρότητας στὴ φραστικὴ διαλογῆ, θὰ ὑπῆρχαν οἱ παρατηρήσεις. Κι' ἀκόμα, πολλοὶ στίχοι πού ἔχουν δευτερεύουσα θέσι καὶ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἕνα φόρτωμα πρὸς ἰσορροπία αἰσθητικῆς ὀλοκληρώσεως τῶν ἐνοιῶν, δίνουν τὴν ἐντύπωσι κάποιου μόχθου στὴν ποιήσι του. Κι' ὅσον δὲν προσφέρουν τίποτα παραπάνω, τὸν ἀδικοῦν. (Τὸ ἐξώφυλλο εἶναι ἀπ' τὸ ζωγράφου Κ. Γεωργίου).

*

Π Ἀ ν ο υ Ν. Π α ν α γ ι ω τ ο ὕ ν η: «Μαρία Πολυδούρη—Τίλλα Μπαλλῆ» (Μελέτη, Ἀθήνα, 1958).

Σχέδιο κριτικῆς μελέτης, τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. Παναγιωτοῦνη, συγκεντρώνει πολὺ τὸ χαρακτηριστὴ διαλέξεως, ἡ ὁποία θὰ εἶχε προωρισμένα περιθώρια γιὰ τὴν ἀνάπτυξι παρὰ γιὰ τὴν ἀξιολόγησι τοῦ θέματος. Ἐν τούτοις, ἡ μελέτη συνιστὰ θετικὴ προσφορά, ἐφ' ὅσον ἐξειδικευμένη, ἐκπληρώνει—ἔστω ἀπὸ μιὰν ἄλλη θέσι—τὸν ἀποκλειστικὸ τῆς σκοπὸ. Ὡς πρὸς τὴν καθ' ἑαυτὴν ἀξία τῆς ἐργασίας, στὴν ὁποία ὑπάρχει κι' ἡ παρουσία τῆς ὀριστικῆς προσπάθειας, πιστεύομε πὺς εἶναι μᾶλλον ἐννοπιωμένη στὴν εὐλάβεια τῶν προθέσεων χωρὶς καμμιά ἐπιφύλαξι, πού ἔχει ἐν προκειμένῳ ὁ συγγραφεὺς. Ἄλλωστε, τὴν ἀναστολή ἐδῶ τὴν δημιουργοῦν τὰ ὅσα ἔχουν γραφῆ πρὶν, πάνω στὴν ἴδιαν αὐτὴ πρόθεσι. Γι' αὐτὸ, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἐκεῖνο πού διακρίνεται ἐντονα στὴν παραπῶ μελέτη τοῦ κ. Παναγιωτοῦνη, εἶναι κάποιο ζέον γνώρισμα, τὸ ὁποῖον πάλεται σὲ ὀλόκληρη τὴν προσπάθειά του, πρᾶγμα ὄχι εὐκολο στὰ κείμενα τέτοιου εἶδους. Κι' ἀκόμα, ὁ συγγραφεὺς κατορθώνει, μ' ἕνα καθαρὸλογο γραψιμο, ν' ἀναδίνει κάποιαν ἀτμόσφαιρα ἐγκληματισμοῦ στὸ θέμα ὅπου ἀναπτύσσεται. Κοντὰ στὰ προτερήματα, πρέπει νὰ προστεθοῦν ἡ ἐπιτυχημένη ἀνθολόγησι ἀπ' τὴν ποιήσι τῶν ποιητῶν μας αὐτῶν, ἡ πλαστικὴ ἀπαλότητα ὕψους καθὼς κι' ἡ ὀλοκληρωμένη αἰσθητικὴ του, στὴν ἀνάλυσι τῆς παραθέσεως. Κι' ὄλ' αὐτὰ δίνουν τὴν ἰδιαίτερη ἀξία στὴ μελέτη τοῦ κ. Παναγιωτοῦνη, ἡ ὁποία ἔτσι γίνεται νὰ εἶναι περισσότερο μιὰ καλὴ παρουσίασι, στὸ εὐρύτερο κοινὸ, τῆς προσφορᾶς τῆς Πολυδούρη καὶ τῆς κ. Μπαλλῆ, στὰ νεοελληνικὰ Γράμματα.

Μίμη Χρονόπουλου: «Γαλάζιες ώρες»
(ποιήματα, Πάτρα, 1957).

Κανένα ιδιαίτερο μήνυμα δεν υπάρχει στα ποιήματα της συλλογής τούτης του κ. Χρονόπουλου. Είκοσι δυο ποιήματα καλοβαλμένα στα ισάριθμα σχεδόν φύλλα—ή δεύτερη σελίδα, στο κάθε φύλλο, είναι λευκή—του βιβλίου, δεν έρχονται για να δημιουργήσουν κατάστασι. Όλα είναι συγκροτημένα στο ζυγό της παραδόσεως κι' αναβρύζουν απ' την άπλη διαθέσι της κοινής ζωής, χωρίς καμιά ξεχωριστή επίσημανσι. Μονάχα, ως προς την αισθητική τους διάρθρωσι, ξεχωρίζουν γιό την καλή φροντιδα, ή όποια τάνει ευχαριστα και στην όψη. Ο κ. Χρονόπουλος, στις «Γαλάζιες ώρες», είναι ακόμα φανερό πώς, εκτός απ' την αγάπη του γιό την έκδοσι αυτή, διαθέτει και καλλιεργημένα προσόντα, τα όποια θά του έξασφάλιζαν κάποιαν αξιόλογη επιτυχία, αν οι άνοζητήσεσι της ποιήσεως του έξικνούταν παρέχει απ' τις συναισθηματικές άφορμήσεσι και κατόρθωναν ν' άντέξουν σέ μιάν άπονευματοποίησι, ή όποια θά όδηγοίσε μοιραία και στον άνάλογο έναρμονισμό των έκφραστικών τους μορφών. Διότι, και κατειργασμένο λεκτικό έχει και ποιητικό ύφος στους στίχους, αλλά παραμένει σταματημένος, έτσι που να δίνη την εντύπωσι—στον έαυτό του, πρώτα—της έξαντλήσεως ψυχικού χώρου. Και δέν θά εταν καθόλου επίσημία ή τολμηρή κάποια ριζοσπαστική άπόπειρα στους τρόπους του ποιητή. Ν' άποφύγη την άδράνεια της κοινοτυπιας, ή όποια τον ρίχνει, όχι άραιά, και στη δυσκολία μιās άνοργάνωτης πεζολογίας που βαραίνει κι' αυτόν και την ποιήσι του. Γιατί, παρ' όλ' αυτά, ό κ. Χρονόπουλος, κρατείται άπόδαν λυρισμό αξιοποιήσιμον, όπωσδήποτε.

«Της βροχής πέφτουν στάλες αγάλη
κι' έχώ μόνος με γκριζα ψυχή,

Τραγουδίσε τον πόνο σου αν μπορείς
ζητιάνε, στη νυχτιά την παγωμένη...»

Οι στίχοι τούτοι, απ' τους καλύτερους της συλλογής, προσδιορίζουν έδω καθαρά την ποιήσι του Χρονόπουλου και διαγράφουν τις δυνατοτητες ν' άναπτυχθή πωνω σ' ένα δεύτερο επίπεδο, κάπως πιό συνθετικό.

*

Μάριου Παληατσάρα: «Ο ήσυχος άνεμος» (ποιήματα, Αθήνα, 1958).

Δέκα όκτώ ποιήματα, όλα αξιόλογα κι' όλοκληρωμένα αισθητικά, άταρτίζουν τον «ήσυχον άνεμο» του κ. Μάριου Παληατσάρα. Είναι μιá συλλογη, όπου άνυδίνεταί άμεσα ή προσωπική γευσι της ζωής, χωρίς άποτυχημένες παρεμβάσεσι στο λόγο. Ο ποιητής, διαρθρωμένος καθ' έαυτόν, άποτελεί ό ίδιος μιάν άπαλή λυρική ύπόστασι, ή όποια μορφοποιείται άκριβοζυγιασμένη στις πιό δόκιμες άπόπειρες όργανώσεως γιό την παρουσια πιό πάνω απ' την άδυναμία της ζωής. Μιá κατακτημένη ποιήσι, στην άπο-

τίμησι της συνέπειας που φιλοσοφεί, ξεχωρίζει χαρακτηριστικά το βαθύτατο μονόλογο του ποιητή Ο κ. Παληατσάρας, κρατημένος περισσότερο στην ουσίαν από μιá θετική επίτευξι στα σχήματα, κατορθώνει ν' άποφεύγη την έντύπωσι της επιτυχίας, πράγμα που έμφυσά στην ποιήσι του και κάποιαν ειδικώτερη άτμόσφαιρα ύποβολής, άπαραίτητης γιό την τονική ένότητα ενός φθινοπωρινού μάλλον λυρισμού που τον διαποτίζει απ' την αίτια ως το άποτέλεσμα. Ζωή ώριμη, χωνεμένη στις αισθήσεσι της, έπιζει στον «ήσυχον άνεμο» με την άντοχή της διάρκειας από μιá συνειδητή βίωσι, ή όποια συνιστά και τον άρχικό πυρήνα της ίδιας της όντολογίας.

«Ο μικρός άδελφός κοιμήθηκε,
άκούοντας πάνω στη χλόη τα βήματα του Κυρίου.

Τ' άχνάρια του
φωτεινός χαλαζίας μες την καρδιά μας...»

Και δέν είναι, ή τεχνοτροπία του κ. Παληατσάρα, ούτε όμοιογενής. Ένα σοβαρό μέρος απ' τα ποιήματά του, στη συλλογή τούτη, είναι καμωμένα στα «προεπανασταστικά» μέτρα, χωρίς ν' άποκλείωνται μήτε κι' οι παρεμβολές ακόμα των συννέτων και μέχρι που να θυμίζουν το δόγμα της Σεφερεικής τόλμης. αλλά χωρίς ή σχεδόν δίχως άπώλεια στις άπαιτήσεσι των κριτηρίων στον καιρό μας. Μονάχα, ή κυριαρχική άναζητήσι γιό το λεκτικό της ρίμας, όπως και να είναι, έξαναγκάζει πολλούς στίχους του να ύφιστανται την άνακοπή των μεγαλεπίβολων προθέσεων.

«...σουβαλαν τ' άγκάθινο τó στέμμα
θάμπωσες τον ήλιο μ' ένα βλέμμα...»

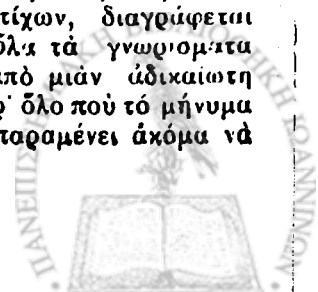
...μιá ρυτίδα στο μέτωπο της άνοιξης...
νά χαρακώνει τον πεθαμένο χρόνο...»

Δέν πιστεύομε πως στο λυκόφως, που αιωρείται στους όρίζοντες των «ήσυχων άνεμων», ύποδηλώνει καμιά προοπτική. Ο κ. Παληατσάρας, έχοντας έναν θαυμάσια επιλεγμένο όπλισμό στη γλώσσα και στο ύφος καθώς και μιάν άκίνδυνη έξισορρόπησι στις υισθητικές του άναζητήσεσι, άποτελεί άντίθετα μιá άναμφισβήτητη έλπίδα. Ο χώρος της παθητικής αυτής όψεως καλύφτηκε και δέν άπομένει παρ' ή άξίωσι γιό την άισιοδοξία.

*

Κώστα Λαβίθη: «Τρυφερή άνταρσία»
(ποιήματα, Λευκωσία, 1957).

Με κάτσια σκληρή άυτονομία ενός άζύγιαστου ακόμα ύφους, παρουσιάζεται ή θέση τούτη στα έλληνικά πνευματικά ένδιωφύροντα και του Κύριου κ. Κώστα Λαβίθη. Στην άβρασάνιστη αισθητικά μορφή των στίχων, διαγράφεται μιá παρουσία ή όποια έχει όλ' τα γνωριόματα άπόδαν τοπικό λυρισμό κι' από μιάν άδικαιωτη πνευματική άνάτασι. Και παρ' όλο που το μήνυμα στην ποιήσι του κ. Λαβίθη παραμένει ακόμα να

είναι άτομικό, έν τούτοις, δέν άποστερείται κά ποιας εύρύτερης προεκτάσεως στην προοπτική του. Άλλά, ό εφηβικός τόνος που κυριαρχεί στη διάθεσι, έμποδίζει καταθλιπτικά την οργανική έποπτεία στην αισθητική συγκρότησι της ποιήσεως στην «τρυφερή άνταρσία». Έτσι, διασπαθίζεται ή συγκίνησι κι' αφιέρει ύποκύττει στην έσωτερική περιπέτεια της άκάνονιτης συνθέσεως; που διατρέχει τούς στίχους. Κι' αυτό πρόκλιείται κυρίως άθόρουβι, κάτω άπ' την άπειθαρχία ένός έκφραστικού ύλικού όχι άδιάβλητου στην ποιότητα, γιά τή συλλογή του όποιου ό κ. Λαβίθης; δείχνεται πολύ εύκολος.

«Είμαστε όχι άδέρφια που δέν γενιθήκαμε. Μείναμε τίποτα ή άν θέλετε άγγέλοι χάριν διαφοράς δέκα λιρών

Διπλωμένος όλοένα στο χαράκωμα ούτό Τρεις σύντροφοί μου χτές σκοτωθήκαν

Οί πεθαμμένοι μπήκαν μέσα μου,..

Μου προξενούν μιá αισθητική συγκίνησι μεγάλη.»

Ταλέντο διαθέτει, ό κ. Λαβίθης, αλλά είναι άκόμα άκατέργαστο κι' ίσως όχι έπιτυχημένος ό έκφραστικός του προβληματισμός, ένώ δέν απέχει σχεδόν καθόλου άπ' τον όρθό προσανατολισμό των μορφών στην έποχή μας. Κι' ή θεματογραφία στις «Τρυφερές άνταρσίες», άν έξαιρεθούν οι νεανισμοί αισθηματολογίας—ή όποία πέφτει μονάχα στα πρώτα έπίπεδα της αναγκαστικής πεζολογικής έξόδου—, είναι και γνήσια και συγχονισμένη στην έξωτερική της ύπόστασι. Διότι, στις άντιδράσεις μέσα στην ειδική έποχή μας, καθώ; στέκεται, δέν άντιστρατεύεται καθόλου τον ποιητή. Στα προόντα έπίσης του κ. Λαβίθης, ύτογραμίζεται κι' ένα είδος άμεσότητας, καθ' όσον άφορά την άτομική του έμπειρία. Και πιστεύομε πως, χωρίς καν έπαναστατικούς τρόπους, θα καταστή ούντομα δυνατή μιá καθαρώτερη μορφή στην ποιήσι της πνευματικής αυτής ύποχέσεως, που έρχεται άπ' την Κύπρο.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

***

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ

Η έκλογή του Μυριβήλη

Η είσοδος του κ. Μυριβήλη στην Άκαδημία, άποτελεί άναντίρρητα μιá δικαίωσι της σημαντικής προσφοράς στην πεζογραφία μας. Το έργο κι' ή φυσιογνωμία της πνευματικής εισοφράς του νέου άκαδημαϊκού, είναι γνωστά και ήδη έχουν πάρει τή θέση τους στην έλληνική λογοτεχνία, ώστε να μήν παρίσταται καμμιάν άνάγκη ν' άσχοληθούμε κι' έδω περισσότερο. Κι' είναι έπίσης εύβαιο πως, εάν δέν παρενεβίλλοντο κι' ώρισμένες άτυχείς πνευματικά περιστάσεις, ή έκλογή του κ. Μυριβήλη ίσως νά είχε γίνει κι' άκόμα πριν. Άλλά γι' αυτό δέν έφταιζε κι' ό ίδιος λιγώτερο,

Τό Συνέδριον των Ίπποκρατιστών

Στις άρχές του προηγούμενου μηνός, συνήλθε στην Κώ. (πατρίδα του Ίπποκράτους), τό 4ον Διεθνές Συνέδριον των Ίπποκρατιστών. Στο συνέδριο αυτό, που συνιστά ένα παγκόσμιο πνευματικό—έπιστημονικό γεγονός γιά την διερεύνησι άκόμα του άρχαιου έλληνικού πνεύματος, έλαβαν μέρος και μίλησαν σχετικά και οι Ήπειρώτες έπιστήμονες κ. Σπ. Οικονόμος, καθηγητής, και Βασ. Χρήστου, άκτινολόγος ειδικός εις την ραδιοβιολογία, ό όποιος μάλιστα έκαμε και δύο ένδιαφέρουσες σχετικώς ανακοινώσεις του (και κοσμοβιολογικά πεποιθήσεις του Ίπποκράτους και των κλασικών της έλληνικής άρχαιότητας, έν συγκρίσει προς τας άντιλήψεις Βιρχόβ και με τας πρόσδους έκ της πυρηνικής φυσικής της σημερινής Ιατρικής εις τον τομέα της ραδιοβιολογίας).

*

Διάλεξι του κ. Μάνου στην Άμερική

Στις 23 Μαρτίου, στη Νέα Υόρκη της Άμερικής, ό έκ των θύτων της «Ήπειρ. Έστιας» κ. Μ. Μάνος, έδωσε μιá έκτάκτως ένδιαφέρουσα διάλεξι, επί τή έπετειώ της Παλιγγενεσίας, με θέμα «οι άπόδημοι και τό εικοσιένα». Η διάλεξι αυτή, ή όποια έλαβε χώρα μετά την δοξολογία που έγινε στον Ί. Νικό Άγγλων Κωνινου και Έλένης, ειχεν εύμενέστατον άντίκτυπο μεταξύ του πολυπληθούς άκροατηρίου των άποδήμων, καθ' ό τι, μεταξύ των άλλων, ό κ. Μάνος ύπεστήριξε ό τι, έκ των προδρόμων που συνέλαβαν συνειδητά και ψυχολογημένα την ιδέα της ώργανωμένης Έλληνικής Έπαναστάσεως, ήσαν και οι Έλληνες άπόδημοι. Ξεχωριστή έπίσης έντύπωσι προεκάλεσε, κατά τή διάλεξι, και ή ιδιαίτερη σημασία της ήθικής αξιολογήσεως της Έπαναστάσεως εις την παγκόσμιον ιστορίαν, την όποίαν ιδιαιτέρως άνέλυσε και ύπεγράμμισε άδρότατα ό όμιλητής

*

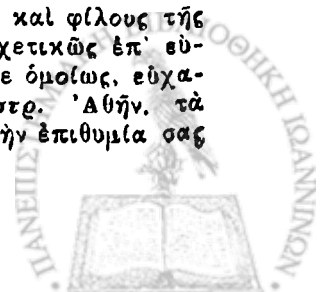
Ο κ. Μέρτζιος

Έδω και λίγες μέρες, άφίχθη άπ' τή Βενετία όπου διαμένει μονίμως, ό κ. Κων. Μέρτζιος, άντεπιστέλλον μέλος της Άκαδημίας Άθηνών καθώ; και της Έπιτροπής έπιμελείας της «Ήπειρωτικής Έστιας». Ο κ. Μέρτζιος πριν έπανέλθω εις Βενετίαν θα κάμη μιαν ανακοίνωσιν εις την δημοσίαν συνεδρίασιν της Άκαδημίας Άθηνών της 7ης προσεχούς Ιουνίου και θα έκθέση τά πορίσματα των εις τά Κρατικά Άρχεία Βενετίας έρευνών του.

***

Προς όλους τούς άναγνώστες και φίλους της «Η.Ε.» οι όποιοι μάς έγραψαν σχετικώς επ' ευκαιρία των έορτών, άντευχόμαστε όμοίως επ' ευχαριστούντες θερμότατα.—Ντ. Κάστερ. Άθήν. τά δώσαμε στον «Ήπ. Άγ.», κατά την έπιθυμία σας

—Γ. Καλυδ. Ἀθ. Δημοσιεύθηκε σχετικὰ στὸ προηγ. τεύχος.—Χρ. Ζιτσ. Θεσσ. Εὐχαριστοῦμε θι στέλλουμε στὸ κ. Δέλ. —Φ. Βιτ. Βιτ. ἀρχ. Πρεβ. Πήραμε τὴ συνεργασία σας. ἡ ὅποια ἐνδιαφέρει. Εὐχαριστοῦμε.—Κ. Χρ. Δευκ. Σύμφωνοι.—Δίκ. Δόβα. Ἀττ. Δὲν περιλάξει. Ὁ κ. Κόκκινος εὐχαριστεῖ.—Γ. Γιανν. Θεσσ. Δὲν θυνηθήκαμε νὰ ἰκανοποιήσουμε τὴν ἐπιθυμία σας. Κυττάξτε τὰ κείμενα στὴν «Η. Ε.» καὶ θὰ μᾶς δικαιολογήσετε.—Π. Κατομ. Δευκ. πήραμε τὴν συνεργασία σας. Ἐνδιαφέρουσα κ' εὐχαριστοῦμε.—Μ. Μεσ. Π. Κουτομ. Π. Σταρ, Μ. Τεγ. Μουσ. ὄμιλ. Δευκ Δ. Τσάκ. Γ. Σύν. Β. Σκαρ., Ἡλ. Βασίλ., Ε. Δηκ. Α. Κίτο.: Περιμένετε ἰδιαίτερον ἀπάντησι.

***

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

- Σπύρου Κοκκίνου: «Ὁ Ἄρμος τῆς Πατρίδος μου». (Ποιήματα) Σχ. 8ον μεγ. σελ. 24, Ἀθήνα 1956.
Σπύρου Κοκκίνου: «Ἕλιοι μὲ κόκκινους καὶ μπλε σπόρους» (ποιήματα), Σχ. 8ον μεγ. σελ. 24, Ἀθήνα 1957.
Πάνου Παναγιωτοῦνη: «Μαρία Πολυδούρη—Τίλλα Μπαλῆ» (μελέτη) Σχ. 8ον σελ. 44, Ἀθήνα 1958.
Πέτρου Σ. Σπανδωνίδου: «Μορφές ἀγωνίας» (δοκίμια), Σχ. 8ον μεγ. σελ. 102 Θεσ|κη 1958.
Βασ. Α. Βουγιούκκι: «Ἡ σκληρωμένη Κύπρος μας» (χρονικό), Σχ. 8ον, σελ. 128, Ἀθήνα 1956.
Κύπρου Χρυσάνθου: «Μικρές Ζωές» (βιογράμματα) Σχ. 8ον, σελ. 84, Λευκωσία 1958.
Βασιλείου Λαούρδα: «Ἡ Πηνελόπη Δέλτα καὶ ἡ Μακεδονία» Σχ. 8ον σελ. 48, Θεσ|κη, 1958.
Νίκου Χριστιανόπουλου: «Νίκος Γαβριήλ Πενιζίκης», Σχ. 8ον, σελ. 16, Θεσ|κη 1958.
Γιάννη Σκαρίμπα: «Ἡ περίπολος Ζ» (Χρονικό), Σχ. 8ον, σελ. 16, Χαλκίδα.
Γ. Α. Καλυδοπούλου: «Ἀρωματικά καὶ φαρμακευτικά φυτὰ τῆς Ἑλλάδος», Σχ. 16ον, σελ. 32, Ἀθήνα.
Φίλαρ. Α. Βετίλη: «Φιλόθεος ὁ Σ(φ)νιος» (βιογραφικό 1750—1816) Σχ. 8ον, σ. 28, Ἀθήνα 1958.
Ἐλενας Α. Ἀθανασιάδου: «Πασαλινή πνοή» (φιλολογική 1958), Σχ. 8ον, σελ. 208, Κων. λις, 1958.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Νέα Ἔστια» 738ον (ἀφιέρωμα στὸ Συκοῦ-τρῆ) καὶ 739ον Ἀθήνα: «Ζυγός», Ἀθήνα, «Νέα Πορεία», 37ον Θεσ|κη, «Φθιώτις» 13ον, Δαμία, «Κρῖκος» 87, 88ον Λονδίον, «Ἀρχιτεκτονική», 6, 7ον Ἀθήνα, «Βιομηχανική Ἐπιθεώρησης» 280, 281ον (μετὰ τοῦ β' καὶ γ' τεύχους τοῦ Μεγ. Βιογρ. λεξικοῦ), Ἀθήνα, «Ἀκτίνες», 189, 190ον Ἀθήνα, «Ὁ Ἑλληνισμός τοῦ Ἐξωτερικοῦ» 74, 75ον, Θεσ|κη, «Σχολεῖο καὶ Ζωή» 3, 4ον (ΣΤ' τόμος), Ἀθήνα, «Ὁ λογοτέχνης», Ἰανουάριος—Φεβρουάριος 1958, Ἀθήνα, «Ἀριστοτέλης Ἰον Φλώρινο», «Ἑρητική Ἔστια», 72ον, Χανιά, «Ἐξόρμησις», 4ον, Ἰωάννινα, «Ποντιακή Ἔστια» 98—99ον, Θεσ|κη,

«Πυρρός» 37, 38ον, Κων|πολις, «Ὁ κόσμος τῆς Ἑλληνίδος», 47, 48ον, Ἀθήνα, «Πυρρός» 5ον Πειραιεύς, «Σερραϊκά Γράμματα», 20—21ον Σέρραι, «Ἐβροϊκὸς Λόγος» 2ον, Χαλκίδα, «La vie tchécoslovaque» 3ον Πρίγα, «Ἰκαριακά», 2ον Ἀθήνα, «Sblaking for Britain» Ἰανουαρίου 1958), Λονδίον, «Ἡ φωνὴ τῶν Νέων» 3ον, Πύργος Ἠλείας, «Ἑλληνικά θέματα» 26, 27ον, Ἀθήνα, «Οἱ Ζωιμάται», 2ον Ἰωάννινα, «Ἐκκλησία» 5, 6, 7, 8ον 1958, Ἀθήνα, «Ἐκκλησιαστικὸν Βῆμα» 109ον, Ἀθήνα, «Ἐπιστημονικὸν βῆμα τοῦ διδασκάλου», 5—6ον, Ἀθήνα, «Διδακτικὸν βῆμα» 371, 372, 373, 374, 375ον, Ἀθήνα, «Σκοπιά» 7, 8, 9ον 1958 Ἀθήνα, «Νέα τοῦ Ἰσραήλ» 77ον, Ἀθήνα, «Ἡ Φωνὴ τοῦ Κυρίου» (Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου 1958) Ἀθήνα, «Ἡ ὄνοντοτεχνική» 14ον, Ἀθήνα, «Ἡ Φιλολογική» 2ον Σέρρες.

ΦΥΛΛΑΔΙΑ

Ἑλληνική Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν Πνευματικὴ Ἐλευθερία: «Σπάρτακος», Τεύχος 1.

ΑΝΑΤΥΠΑ

- Κότγγ. Μπόγκα: «Λογίων Ἑπειρωτῶν ἱστορικὰ τινα ἐνθυμήματα» (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ 12ου τόμου Δελτ. Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα: 1957.
Νίκου Β. Κοσμᾶ: «Ἡ φορεσιὰ τῆς Μπαλάφτρας» (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Δ' τόμου τῶν Μακεδωνικῶν Θεσ|κη, 1958).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: «Ἑπειρωτικὴ Φωνή», Ἀθήνα «Ἑπειρωτικὰ Νέα», Ἀθήνα, «Θεσπρωτικὸν Βῆμα» Ἠγουμενίτσα, «Νέα Καλιφρόνια» Ἀγίος Φραγκίσκος (Ἀμερικῆς), «Φωνὴ τοῦ Αἰγίου» Αἴγιον, «Ἱατρικὴ ἔφημερις» Ἀθήνα, «Πρωΐα» Κομοτινή, «Θεσσαλικὸν Μέλλον» Ἀθήνα, «Ἑπειρωτικὸν Μέλλον» Ἀθήνα, «Χριστιανικὴ Δημοκρατία» Ἀθήνα, «Διδακτικὸν Βῆμα» Ἀθήνα, «Ἐργατικὸς Ἀγὼν» Θεσ|κη, «Βορειοηπειρωτικὸς Ἀγὼν» Ἀθήνα, «Θεσπρωτικὰ Νέα» Ἀθήνα, «Ἐμπρός» Ἄρτα, «Ἀμερικανικὴ Ἐπιθεώρησις» Ἀθήνα, «Κερκυραϊκὰ Νέα» Κέρκυρα, «Ἐλευθέρα Γνώμη» Τρίκαλα, «Δελτίον Γεωργικῶν Πληροφοριῶν» Ἰωάννινα, «Ἰγειονομικὴ Φωνή» Ἀθήνα, «Ἑπειρωτικὸς ἀγὼν», «Κῆρυξ» «Βόρ. Ἑπειρος» «Ἑπειρ. Ἄσμα» «Πρωϊνὸς Λόγος», Ἰωάννινα.

***

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Στὴ σελίδα 319, ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβλεψία παρελείφθη τ' ὄνομα τοῦ συγγραφέως τοῦ διηγήματος «Στημάδα» κ. Εὐαγγ. Δικήτα.

Ἐπίσης, στὴ σελ. 336 καὶ εἰς τὸν πίνακα τῶν προσώπων τοῦ θεατρικοῦ ἔργου, παρελείφθη τὸ πρόσωπον τοῦ κεντρικοῦ ρόλου ΔΡΕΤΗ (πρόισταμένη). Ζητοῦντες τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τῶν συνεργατῶν μας παρακαλοῦμεν διὰ τὴν διόρθωσιν.

